

श्री-आनन्दोद्देश-ग्रन्थः भाग ५

जमोदु य समणस्स मगवओ महावीरस्स

प्रशमरति

अने

संप्रबंधकारिका

(व्याख्यानमग्रह)

— • —
देशनाम

आगमोद्देशः आचार्यनर्थ

श्रीआनन्दभागवतसंगीतगण

—
प्रकाश

श्रीजैनपुस्तकप्रयाग सस्था

प्रथम आवृत्ति नं० ५००]

वीरचवत् २४७५]

[म-५ अ ५-०-०]

[विक्रमचवत् २००५]

तीर्थाधिराज-धामिद्वेषीय-ग्रीवर्द्धमानजैनागममन्दिर
 श्रीसूयपुरीय-धीविद्वमानजैनताम्रपत्रागममन्दिर
 सम्स्थापक धीविजयदेवसूरतपागच्छसरक्षक
 आगमोद्धारक-आगमनिर्वाकर-

श्रीमान् आनन्दसागरसूरीश्वर ।

અર્પણ-પત્રિકા

આગમોદ્ધારક જ્ઞેનાચાર્ય

શ્રીઆન દસાગજીશ્વરની

પાસે ભાગવતી પ્રવ્રજ્યા મહુણ કરનારા,
આચાર્યદેવના મ્વહુસ્તે આચાર્યપદ પર્યંતની

અનુપમ પદવીઓ પ્રાપ્ત કરનારા, પદ્ધતિ,

વિદ્યાવ્યાસગી, મગીતના અભ્યાસી,

નિરભિમાની અને આત્માર્થી

શ્રીમાણિક્યમાગરમુગિણના

પુનિત કરકમલમા

વિદ્યાવારિધિ ઉમામ્વાતિના

વચનામૃતનુ

આકેઠ

ધાન કરાવનાર,

વ્યાખ્યાનમાળાદ્રુપ

આ પુસ્તકે અમે આદર

સમર્પિત કરીએ

છીએ

વીરસવત્ ૨૪૭૫ }
1

નિં બવદીપ શિશુ
કચનવિજય, દ્વેમકગસાગર

અનુક્રમણિકા

અર્પણ પત્રિકા	૩
અનુક્રમણિકા	૪
પ્રકાશના મે મોડ	૫-
અપાલકીય	૭-૧૦
અન્યાનિકા	૧-૫૬આ
વિવિધાનુક્રમ	૫૭-૬૮
પ્રસમરતિના આડ વાખ્યાનો	૧-૧૭
અન્યકાગિનાર્તા તેજ વાખ્યાનો	૬૩-૧૮૪
પરિશિષ્ટ ૧ આખી અથો	૧૮૫
૨ આકો પારો	૧૮૬
૩ આદિત્યમેના	૧૮૭-૨૦૦
૪ ગુર્જર સાહિત્યમેના	૦૧-૨૪૦
૫ સિનોલકી કૃતિઓ	૨૪૧-૨૪૨
૬ તામ્રપત્રાગ્રમો	૨૪૨
૭ પ્રતિમસ્કૃત	૨૪૨
૮ માનનાર સાહિત્ય	૨૪૩-૨૫

પ્રકાશકેનુ વક્તવ્ય

અમારી આ શ્રીજૈનપુસ્તકપ્રચારકસંસ્થા પૂવાચાર્યોની અને પગમ તાન્ ગુરુદેવ શ્રીઆનંદસાગરશ્રીશ્રી મહારાજની કૃતિઓનું પ્રકાશન કરે છે અને બનિધ્યમા પણ પૂર્વાચાર્યોની, ગુરુ દેવશ્રીની તેમજ તેવી શામનને ઉપયોગી બીજી આધુનિક કૃતિઓનું પણ પ્રકાશન કરવા લાવના મેવે છે તે પછી પ્રકરણકાર ઉમાસ્વાતિ વાચ્ય વર્ધના આ પ્રશમરતિપ્રમણના શ્લોક ૧૬૨ને અંગેના વ્યાખ્યાનો અને તાર્કિકશાસ્ત્રની સંબંધકારિકાની પ્રશિષ્ટ ૧ અને ૮ સબધી વ્યાખ્યાનો પરમ તારક ગુરુદેવશ્રીના આપેલા તે આ પુસ્તકમાં “પ્રશમરતિ અને સંબંધકારિકા”ના નામથી પ્રગટ કર છે

પ્રોશ્મરકાપિયાએ આપેલી ઉત્થાનિકામા પરમ તારક ગુરુદેવશ્રીના પ્રથમ વગેરેના અમારા પૂર્વના પ્રકાશનમા લખાઈ ગયેલી જામણો સાથે ઉત્તેજ્ય કળ્યામાં આપ્યો છે ત્યારબાદ ઉમાસ્વાતિ વાચ્યવર્ધકૃત પ્રશમરતિ અને સંબંધકારિકા વિષે ત્યારબાદ વાચ્યવર્ધની જીવનરેખા અને એમના કૃતિશાપ વિષે અને અતમા પ્રગુત વ્યાખ્યાનોને અંગે સવિગતર ઉલ્લેખ કરવામાં આવેલો છે એટલે અમારે વાચ્યવર્ધને અંગે કશું કહેવાનું રહેતું નથી

પરમ તારક ગુરુદેવશ્રીની આજ દરમ્યાનની સાહિત્ય સબધી પ્રગતિઓનો જૈન તેમજ જૈનેતર સમાજ નાજ લઈ રહે તે હેતુથી તેમના આપેલા વ્યાખ્યાનોનો આ પ્રમગ નઈ આ પુસ્તિકાની અંતર તેઓશ્રીની ‘સાહિત્ય-સેના’ મુનિગજ વ્યવનરિજયજી તથા હેમકુસાગરજી દ્વારા તૈયાર કરાવાઈ પરિશિષ્ટ ૫-૮ રૂપે આપી છે અને તે અંગે તેમના નિવેદનમા તેઓએ મધુ અપ્પીચ્છા મધુ છે

આ વ્યાખ્યાનોનો સંગ્રહ મુનિરાજ પ્રખ્યાતસાગરજી તથા મુનિ ૧૪ સૌભાગ્યસાગરજી મહારાજ દ્વારા મંચનિત કરેલો અમને મળ્યો છે

(૬)

અમારા પુત્રાન્નુ ૧૬ જોનાનુ મર્થ મુનિરાજ ગુણસાગર
મહારાજની પ્રેરણા દ્વારા મુનિરાજ કવ્યનવિજયજી તથા હૈમચન્દ્રસાગર
જીએ કરેનું છે

પરમ તારક ગુરુદેવશ્રીનો ઉપકાર તો જોટનો માનીએ તેટલો કોણે
જે અમારા આ કાર્યને નવ સ્તંભ આપનારા ઉપદેશ દ્વારા અમારા
કાર્યને વંચ આપનાર મુનિરાજ ગુણસાગરજી મહારાજનો તથા આ
પુત્રાન્ની ઉત્થાનિકા દ્વારા માર્ગદર્શન કરનાર પ્રેમીસર કાપડિયાનો
આનુ પ્રેમપ્રેર પૂર પાડનાર મુનિરાજ પ્રેમીસાગરજી તથા
સોહામ્યસાગરજીનો અને ૧૬ વગેરે પ્રેમનુ બધું મર્થ કરી આપનાર
મુનિરાજ કવ્યનવિજયજી તથા હૈમચન્દ્રસાગરજીનો જીમ અમે સર્વેનો
આભાર માનીએ છીએ

સુખ વાચકો અમારા આ પુત્રાન્ને વાચકો અને તેનું મનન કરી
આત્માનુ કૃપાથી કે રો

સ પાઠકીય

પ્રથમ તારક ગુરુદેવશ્રીના ચળકમનની મેવાના પ્રતાપે અમે આ પુસ્તકનું પ્રક્રિયે લેવા સંગે માર્ગ કરી શક્યા છીએ આ પુસ્તકની અદર પ્રથમ તારક ગુરુદેવશ્રીએ આપેના ઉમાસ્વાતિવાચકનયના પ્રશમનતિપ્રમણના મ્લોક ૧ રના (મ ૨૦૦૦નાકા'શુ ૧૧થી આપેના) આકા' ન્યાખ્યાનો તથા તેમનીજ રચેલી તત્ત્વાર્થસૂત્રની સબ'નમારિકાની કારિકાના અંગે (૨૦૦૧ના વ વ ૧૧થી આપેના) અગિયારે વ્યાખ્યાનો અને કારિકા ૮ને ઉદેશીને (મ ૨૦૦૨ના માગ ૦ મુ. ૪-૫ ને આપના) પ્રેરે ન્યાખ્યાનનો અભાવેષ કરવામાં આવેનો છે ઉમાસ્વાતિનાચકવર્ષ અને તેમના તે પ્રમ્ણો ઉત્થાનિમથી નળીલેવા અમારી જનામણ છે ન્યાખ્યાનવાતા પ્રથમ તારક ગુરુદેવશ્રીનું તેમાં પણ જીવન આનેખન છે, છતાં પ્રમગવસાત્ થત્ પ્રિચિત્ અને અમે યોરીએ છીએ.

પ્રથમ તારક ગુરુદેવશ્રીએ જૈન શાસનને જવિખ્ય કાગના માટે કયો દાયજો આપ્યો છે તેજો આપણે જાણી શકીએ તો, જ્યારે ત્યારે પણ તેમના તે સાહિત્યના રસના મિદુલોનો નાજ લઈ શકીએ તે ત્યારે જ જની શકે કે જો તે જવાનો વિવેચનથી અનેક ઇજન અને તો નામનિર્દેશમાત્રથી જાણ્યાના હોય આ મુનાથી અને આ પુસ્તકની અદર પરિશિષ્ટ નીચુ જે આશમોદ્ધાગની 'સાહિત્ય સેવા'ના નામથી અપાયુ છે, તેટલુ જ આપવાનો 'ઉત્થાનિજ'નું મુખ્યમાર્ગ પૂરૂ થતા મુની અમારો નિચાર હતો પરંતુ પગથી તે વિચારનો પટો થયો અને એમ થયુ કે એમનો

૧-આ ૧ (૫ ૧-૫), વ્યા ૨ (૫ ૬-૧૩) ના ૩ (૫ ૧૩-૨૫)
વ્યા ૪ (૫ ૨૫-૩૩) વ્યા ૫ (૧ ૩૩-૩૮) ના ૬ (૫ ૪૦-૪૬)
ના ૭ (૫ ૪૬-૫૫) ના ૮ (૧ ૫૫-૬૨)

૧-આ ૧ (૫ ૬૩-૭૭) વ્યા ૨ (૫ ૭૮-૮૮) ના ૩ (૧ ૮૦-૧૦૦)
વ્યા ૪ (૧ ૧૦૩-૧૧૨) ના ૫ (૫ ૧૧૩-૧૨૧) ના ૬ (૧૨૧-૧૨૮)
ના ૭ (૫ ૧૨૮-૧૩૬) ના ૮ (૫ ૧૩૬-૧૪૬) વ્યા ૯ (૧૪૬-૧૫૩)
ના ૧૦ (૫ ૧૫૩-૧૬૨) ના ૧૧ (૫ ૧૬૩-૧૭૧)

૩-આ ૧ (૫ ૧૭૧-૧૭૭) ના ૨ (૫ ૧૭૮-૧૮૩)

સાહિત્યક્ષેત્રમાંનો સર્વોર્ધ ક્ષણે જોઈ શકાય આ ધરાદાથી નીચે પ્રમાણેના પરિશિષ્ટો કરવા ન્યાયની ધારી તે કયા છે

પરિશિષ્ટ ૩—એનું નામ આગમોદ્ધારવાચાચમીમાનંદસાગર-સૂરીશ્વરાણા 'સાહિત્યસેવા' છે તેની અંદર (અ) અપ્રસિદ્ધ સ્વચિત્ત કૃતિકલાપ (આ) અપ્રસિદ્ધ સંકલિત કૃતિકલાપ (ઇ) મુદિત સ્વચિત્ત કૃતિકલાપ, (ઈ) મુદિત સંકલિત કૃતિકલાપ અને (ઉ)મા પૂર્વ મહાપુરુષના જે જે ગ્રંથો તેમને સંપાદિત કરેનાં તેના 'સંપાદિતો દ્રવ્યસંદોહ માં નામવાર ઉલ્લેખ કરવામા આવ્યો છે ત્યાર બાદ પરિશિષ્ટ ત્રણના 'અ' વગેરેના મુખ્ય બાદ મળેની કૃતિઓ વગેરે 'કૃદ્ધિપત્રક'મા આપી છે અને કેટલાંક પ્રકરણો શ્લોકોની સંખ્યાના જ નામથી દત્તા તેના નામો પશ્ચ ૨૫૭૮ કરવા માટે સ્પષ્ટીકરણપૂર્વક 'કૃદ્ધિપત્રક'ના નામથી આપી તે પરિશિષ્ટને પૂરૂં કર્યું છે

પરિશિષ્ટ ૪—ગુજર્ ર સાહિત્ય-એવા આમા "મિદ્ધમક પાક્ષિકમા વર્ષ ૧થી ૧૫મા વતે જૈનમત્ય પ્રમાણ"માં આવેના તેમના ગુજરાતી સાહિત્યો સમાવેશ કરવામા આ રો છે તેમા (૧) તેઓશ્રીએ આપેલા ન્યાયનાં 'દેશનાસમ્રાટ'ના નામથી આપવામા આવ્યા છે તેમા જેના નામો પાડેના છે તે વ્યાખ્યાનો (અ) 'સનામકદેશનાના નામથી અને જેના નામો નથી પાયા તે (આ) અનામક દેશનાના નામથી આપવામા આવ્યા છે ત્યાર બાદ (૨) તેઓશ્રીએ જે જે જાતના લેખો ભિન્ન ભિન્ન વિરો પર ભિન્ન ભિન્ન પ્રસંગોના લખ્યા છે, તેને 'લેખસમ્રાટ' તરીકે

૧ દિગમ્બરોની પ્રતિષ્ઠા—જેન સત્યપ્રકાશ વર્ષ ૧ અ ૪
૫ ૬૨-૮૮, અ ૫ ૫ ૧૨૫-૧૩૬ અ ૬ ૧૫૮-૧૬૨, અ ૭
૧ ૧૬૭-૨૦૨ અ ૮ ૫ ૨૩૮-૨૪૨, અ ૯ ૫ ૨૭૮-૩૮૧
અ ૧ ૧ ૩૦૮-૩૪૨, અ ૧૧ ૫ ૩૫૭-૩૫૮ અ ૧૨ ૫ ૩૬૮-૪૦૧
વર્ષ ૨—૧૫ ૪-૭ અ ૨ ૫ ૮૮-૫૧ અ ૬ ૫ ૭૫૪-૭૫૮,
અ ૭ ૫ ૩૬૩-૩૮૭ અ ૮ ૫ ૪૬૨-૪૬૪, અ ૯ ૫ ૪૭૪-૪૭૮
અ ૧૧ ૫ ૫૭૫-૫૭, અ ૧૨ ૫ ૫૮૪-૫૮૬ વર્ષ ૩ અ ૧ ૫ ૨-૫

રોધવામાં આ પાછી ત્યાર બાદ (૩) દૈનિક અડવાડિક, માસિક, તેમજ ક્રાંતી કાગળો વોરેમાં સમાવેશના કરતા જેનું જે જે લખાણ આપ્યું હોય તેના દ્વારા ઉત્તર રૂપે નામનિર્દેશપૂર્વક સમાવેશના કરવામાં આવી શકે તે 'સમાવેશના' રૂપે મુદ્રી પરિશિષ્ટ ચોથાને સંપૂર્ણ કરવામાં આપ્યું છે.

અદિયા દમારે એટલું જાણવાનું રહે છે કે ગુરુદેવશ્રીએ સિદ્ધચક્રપામિત્ર પૂર્વે બીજા બીજા તેજ સામયિકમાં અને કાંઈ કાંઈ ચર્ચના પ્રસંગોમાં પ્રતિભાઓ દ્વારા પણ ગુજરાતી અને નિહી સાહિત્ય મહાર મૂક્યું છે, તે અને એમનું હરી વખતું ને દોવાથી આપી શકાય નથી.

વળી તે વાત પણ જણાવવી જોઈએ કે સાગર-સમાધાન કે જેમાં પ્રત્યક્ષ છે સુધા-આગર કે જેમાં મુલાવિતો છે તથા તેમના લેખો જે પ્રતિષ્ઠા રૂપે બહાર પડેલા છે તેના બાની બહાર સમાવેશ કરવામાં આવ્યો નથી પરંતુ નહિ છપાવેલા કેટલાંક સાગર-સમાધાનો, સુધાસાગરો અને લેખોનો લેખમંદ્રમાં સમાવેશ કરવામાં આવ્યો છે એ રીતે આ પરિશિષ્ટ પૂરું કરાયું છે.

પરિશિષ્ટ ૫—સિદ્ધચક્રપામિત્ર કૃત્ય આ શ્રીવર્ધમાન-જૈન આગમ-મંદિર (સિદ્ધચક્ર) માં મંદિરના આરસની બહાર જે ટપ આગમો, એવાનિર્મુક્તિ કૃપસૂત્ર અને શતમંદપભાષ્ય સહિત કેતગવવામાં આવ્યા છે તે તથા મંદિરના વગેરે પ્રકલ્પે કેતગવવામાં આવ્યા છે તે તેમજ એ જ આગમમંદિરની માલુમ રહેનાં શ્રીસિદ્ધ ચક્રમંદિરમાં નિર્મુક્તિઓ અને તત્ત્વસૂત્ર અને સિદ્ધપ્રાબુત્તિ વિનાના કેતગવવાનો સમાવેશ થાય છે (આગમો અને નિર્મુક્તિઓ તે જ પ્રકારે તેના તે જ નમરોથી પણ એક વિનાના ચાર પાનાના વિમાને કાગળોમાં છપાવવામાં આવ્યા છે.)

પરિશિષ્ટ ૬—સામ્રાજ્યગમા આમાં જણાવેલા આગમો શ્રીવર્ધમાન-જૈન-સામ્રાજ્ય-આગમમંદિર (મુરત) માં તાંબાના પતરાઓમાં ઉપસતા અક્ષરોમાં તેના તે જ અક્ષરો ઉપસાવી રચાવેલ કરવામાં

આપ્યા છે (આ આગમમંત્રિની જોડે નાની સરખી સુશોભિત
ઝોરડીમાં આગમોદ્ધાત્કની પ્રતિમૃતિ અને તેમના ઉપદેશથી બધા રાખેલા
બે મંદિરોના દુરબો તેમજ તેમના મંપાદિત મથા અને તેમની
રચિત અને સંકલિત મુદ્રિત કૃતિઓ એકત્રવામાં આવેલ છે પરિશિષ્ટ
નામમાં પ્રત નંબર ને પ્રગતક નંબર ને આપ્યા છે તે ત્યાંના છે)
તાજેતરમાં શેઠ દેવચંદ લાનભાઈ જૈન સાહિત્યોદ્ધારક ફંડ મથક તરફ
ઠપાયેલા સચિત કલ્પસૂત્ર(ખારસા)ની પ્રતિ ઉપરથી સચિત તામ્રપત્રમાં
ખાસા ઉપસાવવામાં આપ્યા છે

પરિશિષ્ટ ૭—પ્રતિસંસ્કૃતમ્—આની અદર ગુરુદેવે ને આગમોત્ત
નિવરણ સંદિત મંપાદન ક્યું તેની અદર નિવરણકારે વિવરણમાં આપેલા
અવતરણો કે જેના નિવરણ નથી થઈ તે પ્રાકૃત છે તથા ને કથાઓ
પ્રાકૃતમાં છે તેનો તથા દસ પચન્નાની છાપાનો સમાવેશ થાય છે

પરિશિષ્ટ ૮—યપમમેણ નિર્વેશ—આ પરિશિષ્ટમાં તેમની
કૃતિ સમ્પત્તિ કે સંપાદન વગેરે ને ને સાનમાં ને ને થયું તેની
નામ સાન પ્રમાણે આપવામાં આવી છે

વતમાનમાં પંચ તારુ ગુરુદેવશ્રીની પ્રેરણા—ઉપદેશરત્નાકર કે
જોતો “અપરંપર” અષાવધિ મળ્યો ન હતો તે પરમ તાંત્રિક ગુરુદેવશ્રીને
શ્રુતના આગમોત્ત મળ્યાના બહારને તપાસતા મળી આવ્યો અને તેનો
ચિન્તે ન થાય અત્યંત ગળવાઈ રહ્યો તે હંતુરી અને ભાવિકો તેનું નાચી
મનન, અનુષ્ઠાને તે ઉદેશથી ભાવ્યાર્થપૂર્વક બહાર પાડવો એવી આગમો
દ્ધારશ્રીની ઈચ્છા થઈ તે ઉપરથી સમગ્ર “ઉપદેશરત્નાકર”નું મુદ્રણ
કાર્ય અમે હાથ લીધું

ઠપાવવાની રીતિ એવી છે કે આમાન્ય રીતે મૂળ કરતાં ટિપ્પણીનાં
ટાંકપો નાના હોય પણ અત્રે આ મુદ્રણાવધમાં તદ્દેવોના સમગ્રો ન
હેવાથી ટિપ્પણીના અને મૂળના બંને ટાંકપો સરખા હોવા પડ્યા છે
પ્રભુના માગને પોતા અને બીજા પ્રાણીના ભાવને શ્રદ્ધિ
નું મર્પ સંભળવો કરશે એજ આશા સંભળવો શ્રદ્ધિપત્રમાં બતાવેલી
શ્રદ્ધિ અનુસાર સુવારી તદુપરંતતનુ અમને જાણાવશે કે જેથી બીજા
આવૃત્તિઓમાં તેનો સુધારો થાય અને

इति शम्

૨૦૦૫ કે પવામન વિસ
(યાજ્ઞ વદ ૧૪)

દયનવિજય દેવદંડસાગર

શુદ્ધિપત્રક

પૃ	સી	અશુદ્ધિ	શુદ્ધિ
૩	૧	મુદ્ગનમ્	મુદ્ગતમ્
૬	૧૧	મવા	મઘ્યા
૬	૧૭	ગૌ	ગૌ
૭	૧	ઝવેરસામરણિ	ઝવેરસામરણ
૮	૧	૨૭૧ની	૨૭૦ની
૩	૧૬		‘આ અતરણી’થી સરૂ થતી પકિત અને ‘પા બેદ છે થી પૂરી થતી પકિત’આ પ્રથમ ટિપ્પણના અંતર્ગત છે
૩	૨૧	નિમળ	નિમળ
૬	૧૪	એને	અને
૬	૧૪	શરિમ તે	શરિકાને
૮	૮	અસાદાને	તથા તત્કલિપ માપ્યકૃત શૌચગ્રહણે પ્રથ
૮	૮	તેના	હોવા
૮	૨૦	નામપૂર્વક અતરણો	નામપૂર્વક ઉદ્ધત કરેના અતરણો
૮	૩	વાચ્યુ	વાચ્યુ તે
૮	૬	મોપત	મોપત
૮	૨૦	ઓષ્ઠુવતુ	ઓષ્ઠુવતુ
૮	૭	૧	૦
૮	૧૭	વાચકઅથમા	વાચકઅથમા
૮	૨૪	જનામગી	જનામગરી
૮	૧૭	મનુષ્યના ભવમા	મનુષ્ય-ભવ
૮	૨૭	૫ મનુષ્યત્વ	વાચત્ મનુષ્ય
૮	૧૦	માત્ર સગી પચેન્દ્રિ	અસગી તિર્થ પચેન્દ્રિ અને સગી પચેન્દ્રિ તિર્થ અને મનુષ્ય

(૧૦)

૧૧	૧૩	નત્ય	નિત્ય
૧૫	૭	છાશવારેશ રીરમા	છાશવારે ધરીરમા
૧૭	૨૬	પૂરુઠ	પૂરુઠ
૧૮	૨૦	ક	તે
૫૧	૨૬	દિલ્લિસિ તે	તે દિલ્લિસિ
૫૪	૪	ભેરી	ભેવા
૮૬	૩	સમગ્રી	આમગ્રી
૧૦૦	૨૪	મુચ્છદુ યગ	મુચ્છદુ સજાવિનમ
૧૦૬	૨૨	તેનુ	તેનાં નામ અનુક્રમે
૧૧૮	૧	આવકાશ	અવકાશ
૧૧૭	૧૦	કરી	કઈ શ્રી
૧૧૭	૧૩	એક ધઉનો દાણો	ધઉનો એક દાણો
૧૧૫	૫	આગા બાગ	આગાઆગ
૧૧૬	૨૬	કેળકુળે	કેળકુળ
૧૫૦	૨૧	મનુષ્યના	મનુષ્ય-બામના
૧૬૫	૧૯	વેનોકમા	દેવનોમા
૧૮૪	૨૧	ક દમગનો	મુગિયાનો
૧૮૮	૧૦ ૨૬	મધાદુ	મધાદુ
૧૯૩	૯	બસમ	બસમ
૧૮૬	૨૪	પ્રકરણ	પ્રકરણ
૧૯૮	૩	૧૧૫	૧૧૫
૧૯૮	૫૬	વવમાગ	પૂર્વમાગ
૨૦૦, ૨૪૩	૨૫ ૨૭	દુ સપ્રતિકાર	દુસપ્રતિકાર
૧૦૬	૩	૧	૨૧
૨૨૬	૧૨	રમ	રમત
૨૨૭	૧૧	વિમિષ્ટાઓનુ	વિમિષ્ટતાઓનુ
૨૪૧	૨૧	નિશાનીવાળી	નિશાનીવાળી કૃતિઓ
૨૪૮	૫૩	આ	નિ. સ ૧૯૮૯
૨૫૨	૩૭	પ્રશ્નપદવિશિષ્ટ	પ્રશ્નપદવિશિષ્ટ

ઉત્થાનિકા

—૨૬૬—

પેખ-પ્રો હીગવાય ૭ ગપડિયા, એમ એ

‘આમમોદ્ધા’ જૈનાચાર્ય શ્રીઆન-આગરમુગિ ૭ પ્રો અને પ્રાનીન કૃતિઓના વિશિષ્ટ અધ્યાયો છે એમના આખ્યાનો આનુરોમના અરગ અને સચોટ નિરૂપણ માટે સુપ્રસિદ્ધ છે આ આખ્યાનોમાં જાતજાતના શિષ્યાઓ વગેરેને પ્રમુચિત ગીતે ધ્યાન આપેતું હોય છે આથી એમના આખ્યાનો વાચતા અને રિચામતા અને આનંદ અનુભવાય છે આ આખ્યાતાના વિદ્યા-વાત્સલ્યની જૈન તેમજ અજૈન વિદ્વાનોએ મુખ્ય કંઠે પ્રવરણ કરી છે અને તે મુખ્ય છે એમજે અનેક કૃતિઓનું મૂળ નકાર્ય કર્યું છે અને સત્કૃતમાં પાનીમેગી પ્રત્તાવનાઓ તપ્પી છે આથી એમણે નવીન કૃતિઓ પણ રચી છે, આથી જ અજૈનનું કાર્ય તો આજે પણ ૭૪ વર્ષની વયે પણ ચાલુ જ છે આથી તો પોણશાસ્ત્રના આખ્યાનો(ભા ૧)ની પ્રત્તાવનામાં મે જો નીન તિઓની નોંધ લીધી છે તે ઉપરાંતની તાજેતરમાં રચારેની નીચે મુજબની કૃતિઓની અંગ નોંધ પેલાનો પ્રમગ ઉપગ્રિયત થયો છે —

(૧) નમ્માઠશિક્ષાશતક

(૨) આપનાચાર્યશિક્ષાશિક્ષા

(૩) પ્રકીર્તિપદ્યાનથી

નમ્માઠશિક્ષાશતક એ ૧૦૧ પદોનું નાનકડું કાવ્ય છે એમાંના બેથી મો સુત્રોનાં પદો આપામાં છે એના પદોમાં મે પદો નીચે મુજબ છે —

‘પ્રાતિહાયાટકોયેન વહતિપદ્યોબિતમ્ ।

દિનશમ્યયા ॥ ૧ ॥

આદી સજ્જો પૂર્ણતપ્તસ્તનાપુત્ર ત્રિગંધ્ય ય ।

ઇત્ર નિર્યામણા નમ્નાટસ્તન મુવિ પ્રચિત ॥ ૨ ॥

અહીં જે ૧૩૧એ આપેના ૧ લા-અવનમા આમખા બની જાના માના તેનું ૧૫ નમ્યાએ નિરીક્ષણ રનાની નાત ૫૧ છે તે અલ્પ મન્ય ૮૦ શિવદોષિ જેને ઉત્તરા નામે બેન હતી અને ૮૦ ગ્રંથની પુ નગરો લીરા હતો અને જેને ૪ નગ ના ગભએ મરામન્યતાળી લખાવ આપી હતી તા ૮૨૪૧૦ જે એમ જિનભગણિ કુમાશ્વમણ્ કૃત નિસેસાવસ્સયલામ (ના ૨૫૫૧-૨૫૫૨) ઉપસ્તી મનધારીવ હેમચ ત્સેસ્થિત વૃત્તિ (પા ૧૦૦૦-૧૦૦૧) જેતા ૮૮૧૧૫ છે

નગનાગિયાગામના અવમા જે જે પત્ની ૩ તે નીચે પ્રમાણ છે —

યાત્તુ તીર ધમણસ્તન તીર સાધુમન્તરણપિ ।

તદ્વસ્તુ ત્રિહીર ગમ્નાટસ્તન મુવિ પ્રચિત ॥ ૧ • ॥

૧ વિગનમવરા હેમચત્સરિજો ત્રિવિદિગવાનાપુરુષ- ચન્નિ (પર્વ ૧ અગ ૧ નો ૭૪૬ ૭૪૮ અને ૭૭૦)મા હવાન વણના અવિ ૧૨મા રત્નખન રાગ રાપા જે ગેના ૭૪૮મા પદમા એનું ન ૫ નાખ દીનાર જેટલું છે એમ હુ છે નમ્બર ૨૧૧૨ સદ્ધિ ૧૧૧૦ ગાનિમ અને મુનિ ન નૂનચરતા ડાનચરિત્રમા લખાવના ૮ નખો આવે ૭ અથવાના મુલાદ એ લેવા નેપાળ ૧૧૧ છે એ ઉપગી રત્નખન નેપાળમા ઉપનમ્વ દમે એમ લાગે ૧૧૧૨ (મુવ ૧ ન ૧-૧) ની નીકામા શીતમ્બરિજો કુતુ છે ૬૧૧૧ મા ગે મરમી આવે છે અને ૧ નીની મોગમમા એ નીતમતા આવે ૭ એવા જેતો ગણુ છે વગી એ જગાવરમા જેમ માજી ૭૧ છે તેમ અન્નિમા-બા ના નીમામા જરતા ૮૮૧ની ૨૫૧૧માથી બનાવાય છે વિગામા એને સાફ ૧ ના માટે એ ૧ અન્નિમા નખાર છે આમ જેને બો જે દક્ષિણે અગમવાર કહવાન છે તેને અગેના મ ૫ ૫ ૮ નેમા વમેગે રિતિ માગ લેનું ૮૨ અમરમા ગ્યાન

૧ -૫૫-૫૮૧, અ ૭ પૃ ૩૮૩-૩૮૭, અ ૮, પૃ ૪૬૭-૪૬૪
અ ૮ ૧ ૪૭૪-૮૭૮ ૧ ૪૮૪ અ ૧૧, પૃ ૫૭૫-૫૭૮ અ
૧ ૧ ૫૮૮-૫૮૮, પ ૮મા વર્ષ ૩ ના અ ૧ પૃ ૨-૬મા

અપાપનાર્થદ્વારિણિ । એ તેનોય પઘો ॥ લખુ ફતિ ॥ એના
આપ અને અતિમ પદ નીચે મુજબ છે —

જવા જિનેશ્વરનાનો કય સમ્યક્સર્વધર્મી ? ।
મનો વ્યગ સમીક્ષ્યતે ચક્રો ધીમવિરાધના ॥ ૧ ॥

હવેક પ્રતિમારિયોદ્ધતરૂતે પચરણે કુના
દ્વાનિસદ્ગમિતેરિદ્ધતરૂતે રૂપે પુર ગણિતા ।

આનંદાદિગણના સ્થિતિમતા ધીર પિન સ્થાપિત
સત્તામાગમમદિર નવકૃતે શ્રદ્ધા પરી શ્રાવણ ॥ ૩૩ ॥

મા -૩મા પદમાં મુ છે તેમ મૂર્તિપૂજના વિશેષી સ્થાનમામી
વાગ્ને પિતૃશિક્ષારૂપે મે મેવ કહેવા માટે આ કૃતિ રચાઈ છે

મકીર્ણકૃપાવક્ત્રીમા પ્રથમ પદર પછી છે તેમાનુ પદેડુ પદ
નીચે મુજબ છે —

જમાનંદશ્રવણ-કીર્ણ નિસ્સારો-શરણો ભવ ।
તસ્માદુદ્ધારણં ધર્મ મુનિ પ્રકલ્પમદ્ વેદ ॥ ૧ ॥ ”

આ કૃતિનુ ૫૮રમુ પદ નીચે પ્રમાણે છે —

ન ચાસ્માઘ્વાલ્યતે દેવામુરેદિતીયોધિ સત્ ।
ચયાશ્વહાનિમોક્ષેષુ શ્રદ્ધો જ્ઞાની સ્થિરાગ ॥ ૧૫ ॥ ”

આનાં ૫૮૧ ને પાંચ પદો છે તેમાનુ આપ પદ નીચે મુજબ છે —

પાસ્યાનેષુ પ્રથમ, વપસ્ય પરિવ્રજનમ્ ।
વિનાશ સર્વશત્રીનામત્રયો લખુતોમિદત્ ॥ ૧ ॥

૧ ૧ -૫૮ મા કિતક ૫ અને અધિવેશ પનુ અરૂપ આનેમા

શ્રીસૂત્રગણગમન (પુરુષિગમન) ॥ ઉપરે (૫ ૧૦) મા
આગમોદ્ધારકની ટેટીક કૃતિઓ લખાવતા મ ન્યાયાનતાન્ના ટિપ્પણના
નિર્દેશ કર્યો છે અને ક્તાત્રિ દીપિ ૧ ૩૬૧ છ^૧ એનું આઘ પદ
નીચે મુજબ છે —

નત્વા નનમુરશ્ચિ પ્રમાણનયદેશકમ્ ।

તાર્ક જિન યન ન્યાયાયતાર સુટિન મિયા ૧ ૧ ॥

ન્યાયાનતારની દીપિનાની પ્રચ્છિનનુ નીચ મુજબનુ ધીનુ ૫૭
આ વાતનુ અર્થન કરે છે —

ન્યાયાયતારસૂત્રસ્ય લીપિકા લીપિા મયા ।

વિદ્યસેવાયક્ત્વેદ્વર્તિમવાત્ તમોનુદ ॥ ૨ ॥

ઉપરુપ્ત ગીપિમના અતિમ એ પદો નીચ પ્રમાણે છે —

‘તત્રોદ્ભૂતન ગણિનાડસન્દર્શનેન યથામનિ ।

જયવીરપદામ્માજરેણુના રચિત્તા ધિયે ॥ ૧ ॥

વિચારેના મયા ગ્રામ ચદનુ મુકુને તત ।

મખ્યલોકે સદ્ગણુયા શ્રવ્ય જનેદુશ્માનમ્ ॥ ૧૨ ॥’

ન્યાયાનતાર એ સિદ્ધમેન નિાકરની તિ લખાય ૧૦ અ ॥
ઉપર સિદ્ધિઓ ૧૦૭. સ્તોત્રપ્રમાણક દી ૧ રચી ૭ અને દરમ
૧૦૫૩ સ્તોક જેવડ ટિપ્પણુ રચ્યુ છે આ મને ૭૫૧૧ ૭ હુરિમ
સરિએ ન્યાયાનતા ઉપર ગીકા રચી છે એમ બૃહદ્વ-ટિપ્પનિમ નેતા
જ્ઞાન છે, પા ૬૭ મુધી તો આ ગીકા મળી નથી આની પરિચ્છિનિમા
આગમોદ્ધારકે નપિ’ અવગ્યામાનિ સ ૧૮૮૦ની આનપાસમા
સમગ્ર ન્યાયાયતાન્ને ન્પર્વતી અને લક્ષ્મીગ ૩,૦૦૦ સ્તોત્રપ્રમાણક જે
દીપિકા ઉપર પ્રમાણે રચી છે તે સત્વર પ્રસિદ્ધ થવી ઘટે

દુનિભદ્રસંસ્કૃત વીસવીમિયા ઉપર ૨૧૪ વિગેન પ્રાનીન ગીકા ૩
દિપ્તિયુ ગ્યાયેન હોય એમ જામવામા નથી જિનગ્ત્વકોશ
(પૃ ૩૪૮)મા નવવિજયના સિન્ધ યુગોગિતરે વીસવીમિયા ઉપર
ગ્યાખ્યા રચાનો C નેમ છે આ ગ્યાખ્યા મળતી હોય તો પણ તે
અત્યારે તો અપ્રમિદ છે આથી આ વીસવીસિયાના અભ્યાસ માટે
તો અમુક રચેની મન્કૃત હાવા નહે ચનાવી લેવું પડે છે આવા
સયોગમા આમમોદારકે આ અમૂલ્ય કૃતિ ઉપર દીપિકા જોટવી રચી છે
તેટની પણ પ્રસિદ્ધ કરાવ એ કૃષ્ણવાનેમ છે તપાસ કે તો એમ
જણાય છે કે પહેલી વીસી ઉપગત બીજી વીસીના સાતમા પત્ર પૂર્ણીજ
દીપિકા રચાઈ છે આનુ પ્રથમ પત્ર નીચે પ્રમાણે છે —

‘ મધ્યાહ્નનોથી સવર્ણવિષય,
પ્રજ્ઞાપનીયાર્થચિત્તેચિકા ગૌ ।

ચત્વરહ ત નમસુરેન્દ્રમૂળ

નમમિ ધીર જિતમારવીરમ્ ॥ ૧ ॥”

પહેલી વીસીની દીપિકાના અંતિમ મે પત્ર નીચે મુજબ ॥ —

તત્રામયન્ પ્રિદિતકાદકગ્ન મુનીચા

ચર્જિગિયરે તપલ્લશાન્નવિનાશદશા ।

સામામદ્દ સ્પુરિત્રિહ્નુનિકા ૧દયાયા

આનન્દકા ૨ઉદયપૂર્વગરે ચ વિરૈ ॥ ૬ ॥

કે સ્થાન્ સુવન્તિ રેખયવીરણીન્ ન સત્તો

યદ્દદ્દશ વિગ્લતવગ્નવાન્ મુનીર્થમ્ ૧૪

વિત્ત ચ કૌટુમ્બમિદ્ જગતિ પ્રમાવાલ્

સૌર્થપ્રમાવનનયા ક્ષણસૂર્યકલ્પાન્ ॥ ૭ ॥”

આના પત્રીના દીપિકાકરે બંતે પોતાના જન્મથી માહીતે

૧ દયાનંદ (સરસ્વતી) ૨ હિંદુર નમગમા ૩ રવેર (સાગર)

૪ નમ્નાદવિપ્લવિચયાર્થે ત મુનીર્થ એવો પાડબે છે

અવગાજનગણિ પામ દોઝ તર્ક તેમના એ પપ્પ મન્યા ત્યા
મુડીનો પપ્પિયર આપ્યા છે, જો અતમા દમપના ચાલી છે જામ
પપ્પેરી તામીની ગણિય ધરી સાથે કે એનું પ્રમાણ ૧૭૨ ફુ/મર્ડપ દામ
૧૦૨૫ છે

શ્રી) સીમીની દીપિખતો પ્રાલ્ય નીચ મુજબના ૫૭ હારા કાઢે -

^१ नत्वा प्रसन्नानल्यकृष्टिर्नृमि न्प्रय ।

अथ्यगोपनिदिश लोमानादिभ्वरीणिगाम ॥ १ ॥”

મા ગણિતમાં બીજી વીધીના પદ્ય પડે તો ૫૮૬ ૬ સંખ્યા
કાગળ જોડતુ સિવ છ એ જોતા પડી ની ૧ મુજબના બ પડે છે —

^१ नमो स्तु सुगन्ध नरस्य यत्पुष्पावम्बनान् ।

यथाभात्यत्रोभय लोकस्वप्नमात्रम् ॥ १ ॥

॥महान्तास वामुदिने मल्लो मा गत्तु शुभोपरदिनया ।

निवा तद्वक्त्र मे भूयाद् भूया च गोविन्द ॥ ७ ॥”

મીઠી રીઝીના ખીંચી પાત્રે અંગેની દીપિનો પ્રાણ લીધો
મુજબ મગાવી દે —

॥ का नीः मुखाग्निः । स्वादादवाहिनम् ।

अप्रीत्य यन्मोक्षमयं सुखं तृधा भावः ॥ १ ॥ '

ખા- રીસીના ૭ પવો સુરીની દીપિમ પૂર્ણતયા ગચાઈ છે
માનમા ૭ મો થોઈ- તખાલ્લુ-યા બાદ અહોથી દીપિમ અપૂર્ણ ગદી
૭ જેનુ મગ્ગ એમ સમજાય ૭ કે રત્નનિખિત પ્રતો ઉતરાના
અને તેને મંગરી લવામા તેમજ આગમો વગેરે પ્રા- અર્થે પ્રાચીન
તિના ન પા ન ભર્યા આગમોદ્ધારકનો અમલ માર્ગજવાથી આ દીપિમ
અત્યાગ મુખી પૂરી કરી મગાઈ નવી બીજી લીમીના બીજા પલથી
ગતમાની ગુગ્યાન સુરીની દીપિ ૧૨૪- કુલ્મરૂપ કાગળ બોટની ૭

१ निःसारिणि दमाभ्याति वायव्यमे तस्याव्यभिचारा भवेत्पुन
कल्पनी प्रकृतितना पातानो पश्य च गच्छा २ लो प्र गता अतना
निनर्गद्वर्गनिमे पश्य नेम कर्तुं ३

આમ આ વીમનીગીની દીપિમ મૂન કૃતિને સમગ્રતા માટે-
તૈન લાનના મોપો માટે ઉપયોગી છે એટલુ જ નહિ પણ એમા જે
આમમોહારકો પરિચર પૂો પાનારા મોનીસ પથો આમમોહારકન
પથે જ પામરેના મો છે એવી પત એનુ મત્ત્વ છે પછી જનો
જે મેમતા બમગ્ગનો જ પૂગુ મરતિ પથ કયા ન દો ?

આમમોહા ના વિદ્યા-લામન અને એમની ઉપગ્રિત સુદિતુ એ
જનનત C 1871 ન અર્ધો મૂકુ કુદુ છુ દાનમાં એકા માસ થયા
મામમોહારકનુ આરોગર થાય જ કયમી ગયુ છે તેમ જતાં બર્ડીના
મુગ્ગના બનમેની દાયપોથીએ તપાસરાનુ કાપ અવાગનવાર તેઓ ક
જ દમાના જ વિગ્ગામુસુ મરગ્ગા મુરતના બમગ્ગી દાયપોથીએ
તપાસતા મત્ત્વરાની મુનિસુ-સુદિત ઉપદેશરત્ત્વ
(મુન)ની દાયપોથીમા અપ તદ ને લમતા પથો સ્તેષ એમો અતિશ
માનંદ થયો કેમકે આ કૃતિ(નોપનગી) સદિત મુ ધ સ
1877મા મપાલન મી વગા એમએ ઉપોદ્વાતમા જે લમત્ત
અનુમન પે રમુ કયુ દગુ તે મિલ થતુ જમ્માયુ વાત એ છે કે
ઉપદેશરત્ત્વની નોપનગીમા (પત ૨-૨ આ)મા મુનિસુ-સુદિત
અવરતદ તુ મુગ્ગત્ત્વ ન વિગ્રિયત' એમ જે કયુ છે તે ઉપરથી

1 એમલસતિમ્ત્વેત્ત ૨-મુ છે આની એક દાયપોથી વિ સ
17 ૭મા લખારેની દાનમાં માસ લેવામાં આવી છે એમાં 13 જ
માથા છે તદગ્ગલમ્મ'વામી માથા નથી વિશેષમા એમા "રક્તંતુ મમ
રોહિણિગ્ગતા એવો પાક છે આ દાયપોથીના અતમાં જે નીએ મુજ
બો C 1877 છે તે ઉપરથી એમ લાય છે કે કર્તાએ જાતે જ આ
દાયપોથી લખી છે, કેમકે એમા સમગ્ર વૃત અને લિખિત એમ નથી
જ ન રપગમેના છે -

' દિ વીશાતિનાથજિનસાગમ સમાપ વૃત ધીપરમણુ-
મસોમસુદગ્ગરિચિર્મ ધીમુનિસુ દરગ્ગરિમિ || સ 1877 થયે જલ્પનમાસે
"ચવાત્તમ્મા" લિખિતમ્

ઉપદેશગતનાકરના અપર તટનુ એમણે વિનય સ્થુ નથી એ કૃતિ થાન
કે અને માથે માથે એનો અપર તટ હોવાનું સ્થાન મને છે આ ઉપરથી
આગમોદ્ધારે અનેક ભાગેમા એની તપાસ કરી પણ કંઈ પત્તો ખાધો
નહિ. ઉપોદ્ધારત(પદ ૪૪)મા એમણે નીચે મુજબ કહ્યું છે -

અહીં પણ જળની અથાત્ કિ ના દ્વારાએ તત્ત્વાના તીથ પ
પ્રજ્ઞાનાતટ ઉપગત મુનિસુ-દગ્ધરિએ ત્રગ અધિ જિ ગ્ધા છે તેમા
પાગ પદે ના અને ધીન અધિભરમા ચાર ચાગ અગો ભેદને અમે એ
અનુમાન કરીએ છીએ કે તમામ આદ્ય, મધ્ય અને અત્ય અનિમોમા
ચાર ચાર અગો હોવા ભેદીએ.

પદ પચામા એમણે અપર તટમા શુ દને એ વિશે તકે પ્રેન
કે કે એમા (૧) દેવનુ વ્યગ્ધ, (૨) યાન, રાંન ચારિન અને તપ
અથવા (૩) મમ્યકૃત્વ, વૈરાગ્ય અને ભાવનાનુ નિ પગ હોવુ ભેદીએ.
ઉપર્યુક્ત દાથપોથી તપામતા એમાં આકે વિશાગો ભેવાય છે એમા
પહેલાને માટે 'તરંગ' અને પાચ સાત અને આઠ માટે 'અશ' રામ
નાપેલ છે એ તમામના વિષય અને એના અગેના પ્રોક્ષાની સખ્યા
નીચે પ્રમાણે છે -

(૧) ધર્મના ફળનો ઉપદેશ	એ ૧-૩૪
(૨) ધર્મ વિષે પ્રમાદ ન ગણવાનો ઉપદેશ	" ૧-૫૧
(૩) પાપના પરિહારનો ઉપદેશ	, ૧-૧૬
(૪) વિશિષ્ટ ધર્મકૃત્યોનો ઉપદેશ	, ૧-૩૬
(૫) વિવિધ ધાર્મિક કૃત્યોનો ઉપદેશ	" ૧-૩૩
(૬) સર્વ દર્શનને સાધાગલ એવા ધાર્મિક કૃત્યોનો ઉપદેશ	" ૧-૧૬
(૭) પ્રબોધ ઉપદેશ	, ૧-૩૪
(૮) જિનપૂજ	" ૧-૬૮

આ આકે વિશાગો આમ અનુગતના નિરૂપણુપ છે

એને લગતા પદોની સખ્યા ૨૭૧ની છે આ પત્રો એની પહેલાના તમામ પદોની પેઠે પાછા લાપામા-જઈજા મસ્દહીમા છે, અો એ વાત્તાનિક હ આમ આ સમગ્ર ગ્રન્થ આજ લાપામા છે

આ કૃતિના અતમા સમગ્ર કૃતિને અનુલક્ષીને જ્યોત્તી'થી અકિલ રિય મુન્નમનુ પદ અપાયુ છે -

‘રાત્તરનિકર મુદ્દતોપવેશ-

રત્નાકર’ સુપરિકલ્પિતશોભાશા ।

મન્દોપરભવિભવામિનવપ્રકાશદ્

વિધમયીમુક્તરોતુ સ્વગ્ગયધી ’

મા કૃતિનો અપ તટ સત્તર પ્રશસિત પ્રાય એરી આગમો જા ની તીવ અભિનાસ છે અને એ આને છે આ અભિનાસ વ્યકા કે ની વગા આગમોદારે એ વાત કહી હતી —

(૧) નિમેસાવસ્થાસનાની દીકામાં મનધારીવ હેમચન્દ્રમુનિએ ૧ અતિદેશકપ ધાવની ગાનાઓ આ દીકાની કેટલીયે લાચપોથીઓમાથી ના । પામેલી જોવાય છે પ । સદ્ભાગ્યે લાગારમર પ્રાન્વનિશાસગોષન મો મા મૂગની ૨ સ્થ લાચપોથીઓ છે તેમા એ પૂરેપૂરી જગવાઈ ની છે

૧ આ અતિદિટ ગાથામે “નન્દીસૂત્રની સુખિલ અને એની દારિકરી રતિ જે સ્તનામધી પ સ. ૧૮૨૮મા હપાઈ છે તેના પ્રારંભમાં આઈ છે આ અતિદિટ ગાથાની સખ્યા ૭૧૪ની છે એમ મનધારીવ ગીજના અતમા ૧૧ ઉપેખ ઉપરથી જણાય છે જુઓ માગ બા ગ્રા સ મદિર તરફથી હપારેતુ જૈન હસ્તવિખિત પ્રતિઓનુ વર્ણનાત્મક સ્વીકૃત (પૃ ૧૭ બા - ૪ ૪૭૧ ને ૪૭૭)

૨ આ તત લાચપોથીઓના પરિચય ૧ ઉપયુક્ત પદ (૬ ૮૬૪-૪૮૧)

(૨) આગમોદ્ધાર દોઢ વર્ષ ઉપર અને બનાવેલી ૧૭૬૬ દાયપોથીની ૨૭૦ એમા નિર્દેશાયેલા મોની રકનાના અભિરૂદની તેમજ આ દાયપોથી મુરપૂરમા એટલે કે અલી મુસ્તમા વિ ૪ ૧૫૦૦મા વ્યાપારની ૧૧૫ ૫૫૦ દી. મુસ્તના હતિહાસના મેળે ૧ આ મ્મીકત ઉપયોગી તેવાથી આ દાયપોથીમાથી પ્રમુખ ૫ મિલિયન ૮૦ અહીં ૨૫૦૦ ૮૨૫ ૫૫ —

“મવત્ ૧૫૦૦ વર્ષે માવતુ ૧ દિને થીલુ(સુ)ર્ણપુર યના પૈવર શાળાયામાગચ્છાનિ ત્ત્વ પચાતન ઓછાન્ એવયામિ । યન્ નાગચ્છામિ ત્ત્વ અગચ્છાન એવયામિ પ્રવદ્ધમાગચ્છાત્તો મૌર્ગિકે કુલમદનમોગચ્છાપતિ । મા મૌગલાદેપુત્રેય મામ્યમો(સૌ)માગચ્છાનુદ્યોદાયધીદેવગુરુપ્રીયપમસિપ્રમુ(મ)નિ ગુણનાકરણ સૌ કાલકેન મયકુટુમ્બપરિગતેન સ્વન્યાયોર્જાગતિનેન સ્વપ્રયમે રીજ્ઞાનમવધ્યા ધ્રોણગચ્છનાયકમદ્યારણ્યમુગ્રીસ્તોમસુદ્ધરગિવ્યપ્ર(ધો)૫ મમર-સુદ્ધરગણિશિષ્યધીરસુન્દરગણિવિરચિન્ના મીમાસક્યકાયચૂર્ણિ ॥ જેન્નિયા મ્મ વ વિપુર્વાયમાના । વંદાર્જ જીમાત્ ॥

આ ઉપરથી આગમોદ્ધારકની શ્રેણિદાનિત દર્શિની ૫૫૫ આપી થાય ૩

આ પ્રમાણે વ્યાખ્યાતાની નિશ્ચિત્તો અક્ષિમ પરિચય આપી હને ૬ નીચે પ્રમાણેની ચાર આપતો વિચાર ૫૫ —

(૧) પ્રશમભૂતિનુ નિહાવનો ન

(૨) સબધમરિમની રૂપરેખા

(૩) વાયવ્યર્ક ઉમાચારિતનો ડાનકતાન્ત

(૪) પ્રશમભૂતિ અને સબધમરિમની અગેના વ્યાખ્યાને ૧

પગમર્શ

૧ આ દાયપોથી જૈન આનન્દ પુન્તકાવર (મુન્ત)ના બાજ ની છે એનો ક્રમાંક ૪૫ છે

૨ મગપતિ એ એના પિતાનુ નામ છે અને ગ્લાદેરી) એ એની માતાનુ નામ છે

પ્રશમરતિનુ નિહુ ગાવના ન

પ્રશમરતિ એ વાયુસ્થિતિમા સ્થિતિમા ગિરામા આપા
છે. આ ૧૧૧ પદમા સ્થિતિ મહિષ, મોમોદદ અને સુબોધક કૃતિ છે
આ ઉમાસ્થિતિની જ કૃતિ છે એમ માનવા માટેના જે સમગ્ર કાળો
છે તેમા જાણ અને વિચારસરણીનો પણ સમાવેશ થાય છે

૧૨ અવિષાર—પ્રશમરતિનાં ૮૧૧ પદોને બાવીસ જાગમા
નિહુ કરી ૧૨મને ‘અધિગર’ તરીકે ઓળખાવવા છે આના નામ
નીચે રમાશે છે —

(૧) પીઠપથ (૨) કથાપ (૩) રાગાર્દિ (૪) કમ, (૫-૬)
કરણાર્ધ, (૭) મત્સ્યાન (૮) આચાર (૯) ભાસ્ના, (૧૦) ધમ
(૧૧) કના, (૧૨) જીવ, (૧૩) ઉપોગ, (૧૪) ભાવ (૧૫) પવિધરણ્ય
(૧૬) ચરપુ (૧૭) શીનાન (૧૮) ખ્યાન, (૧૯) શ્રેણિ (૨૦) સમવાત
(૨૧) યોગાર્દિશઘ અને (૨૨) સિમ્બમનવિધાન અને ૬૭

આ ઉપરથી વિષયની ૫૬૬ જાગી થાય છે વિગેર નાટે તે
વ્યાખ્યાતાએ પ્રશમરતિની (સગી) સપાતિ કૃત્તી આપ્તિમાં આપેને
જરૂર વિચારાનુક્રમ જોવો થટે આથી અર્થો તે એક જ બાગત મોધુ
છે અને તે એ કે પ્રશમરતિ (શ્લો ૧૩૫)મા મુનિઓના વચ્ચે આ
પાત્રનું નિ પથ છે અને એ નિઃપ્રભને નિર્વિવાહપણે શ્વેતામગ ન્વીકારે છે
વ્યાખ્યાતાએ પ્રશમરતિનો ઉપોદ્ધાત ગરુડમા વિ સ ૧૮૮૬
મા ૧૫૫ છે એમાં એમણે સાત જાગતો નિચારી છે —

[૧] દિગ્બરો તત્ત્વાર્થચિત્ર સિવાયના ઉમાસ્થિતિના અન્ય અન્યો
કેમ માનતા નથી એના કારણ દર્શાવાયા છે જા ત. બાળને
સ્વોપપત માનવા જતા દિગ્બરોને પોતાના મતને જતો કરવો પડ
તેમ છે આના સમયનાય બાળની ગંભીરકારિમ (શ્લો ૬ ૧૮
અને ૨૩) તેમજ બાળના બીજા પાઠો રજૂ કરાયા છે

[૨] બાળને સ્વોપપત માનવા માટે ૭ હેતુઓ અપાયા છે

- [૩] પ્રગમગતિના કર્તા ઉમાન્વાતિજ છે એ વાતને મિદ કરવા માટે સમાન ૫ અને અર્થરૂપ વાક્યનો ઉપેય કરાયો છે
- [૪] તત્ત્વાર્થસૂત્રની અને પ્રગમગતિની ત્યના પાઠ્યના ઉદ્દેશની બિનતા વિચાર છે
- [૫] પ્રગમગતિ એ પ્રાચીન કૃતિ છે એ મુદ્દે ત્વ કારો છે એ સાચો છે એમ બતાવવા માટે જૈવાન્તિ રાજરાજસ્ય'રાણી ૧૦૮માં ૧કારિકા આચર વગેરેની સુધિસુમા ૫૧ જોવાય છે એમ કથુ છે
- [૬] ઉમાન્વાતિનો સમન દિગ્ગમની ઉત્પત્તિ પડીને નથી એવું વિધાન છે અને એ બાગતને પોતાના પાત્રે અપાય છે
- [૭] પ્રગમગતિની વૃત્તિના કતા હુગ્મિદ્મુગ્મિ તે યાજ્ઞી મદત્તાના ધર્મસુત્ર તરીકે સુવિખ્યાત હુરિભદ્રસુરિથી બિન છે એ વાત ૧૧ નિર્ણય કરાયો છે

અનંતરજ્ઞ અને કર્તૃત્વ-હુગ્મિદ્મુગ્મિએ સમાપ્ત તત્ત્વાર્થસૂત્ર (અ ૩ સુ ૬)ની ટીકા (૫૧ ૧૬૬)માં “મયોક્તમનેન મરિણ પ્રકરણાન્તર નમ કવી પ્રગમગતિના ૨૧૦માં અને ૨૧૧માં એ એ પનો ઉદ્ભવ આ છે આથી એ વાત પણ ક્ષિત થાય છે કે પ્રગમગતિ તત્ત્વાધ મન ૧૨ ઉમાન્વાતિની જ કૃતિ છે એમ હુરિભદ્રસૂત્રિ માને છે

આ અવનંતજ્ઞ સૂત્રગ્રંથની ગીતાકસૂત્રીકા ટીકામાં ૫૧ ૮૭અ, ૧૮૭આ અને ૩૮૪અ)માં એમ ત્વ નાર જોવાય છે જોકે ત્રિવિદ્યને ૧૧ નિરુપ્ત એવો એ રથજો પાડે છે

૧ આ કારિકા આચાર્યસુધિ (૫૧ ૫૧)માં અસ્ત સ્વરૂપ ને પ્રાયે નિમ્નનિખિત બાયાનુ સ્મરણ કરાય છે —

“તજમયારતિવિદ્યો મુગિપ્તરો મદ્દરાગમ્યમાદ્દ ।

જ સ્વદ ત કતા ચક્રવર્તી વિ ॥”

સિદ્ધસનગણિએ તત્ત્વાર્થસૂત્ર (અ. ૫ સૂ. ૬)ની ગીઠા (ભા. ૧. ૨૧)મા પ્રશમરતિ વિશે નીચે મુજબ C નેખ થો છે —

અન પ્રશમરતૌ ધનેત્વોત્તન્—

૧૧૨માનુરપ્રદેશા ધર્ગાદિગુણેષુ મજ્જનીય

૧મી પ્રેમા: તત્ત્વાર્થસૂત્ર (અ. ૮ સૂ. ૧)ની ગીઠા (ભાગ ૨. ૧. ૧)મા નીચ મુજબ C નેખ થો છે —

વાચકન ત્વાદેવ અન મજ્જા પ્રશમરતૌ ઉપાતન્ =

આમ સિદ્ધસનગણિ પણ પ્રશમરતિને તત્ત્વાર્થમુત્કારની ૧૪ કૃતિ ગણે છે

પ્રશમરતિનુ ૧૨ મુ ૫૫ ધાવાવ આદ એવા C નેખપૂર્વક જિન ભગિા મરતો નિમીટ ()ની મુશિલ ()માં ઉદ્ભવ થયું છે આ જિનભગિાનો અમર ચિંતમની આમી મદી છે એમ કેટલાક વિદ્વાનો માને છે

પ્રશમરતિ—પ્રશમરતિ નામની આ કૃતિ ધણે અગ્રેથી ઉપાર્ધ છે તેમા કેટલીક અગ્રેથી કેવા મુજબ હરામ છે જેમકે કેશવનાથ પ્રેમચંદ્ર મોદી દ્વારા વિ. મ. ૧૯૬૦મા અધ્યાત્મિક પુસ્તકાલયસમિતી પદમૈમદી અને ચૌકિ આવાજનિ (ભા. ૧-૨) સંલિત અપાકિત આકૃતિ.

૩ ૨ મોદી દ્વારા ઇ. મ. ૧૯૦૩મા અપાકિત અને એશિયાટિક નોસાપની ઝાંઝ બેગલ દ્વારા પ્રમુચિત આ આકૃતિમા તત્ત્વાર્થસૂત્ર, પૂજાપ્રમરણુ જગમુદ્રીપસમાસ, અને કેટલાક અન્યેમા અપાયેલા પણ ઉમાસ્વાતિના ઉપનામ પ્રયોગા નદિ મળતાં અવતરણો છે

વિવરણ—પ્રશમરતિના ઉપર સમ્પૂર્ણમા નાના મોટા વિવરણો છે એ બધામા જલ્દસરના જિનને અધ્યાપ ના રિતેય હુનિદમુગ્ધિએ

જયસિદ્ધેવ નવતના ૧૦૫મા વિ સ ૧૧૮૫મા 'આપદિનપુર પાટણુ મા
સ્વેતી ગી ૧ મુગ્ધિદ્ધ છે આ ગી ૧ની પ્રશન્તિ (પ્લે ૩)મા સચ્ચાયા
મુગ્ધ આનાથી પ્રાચીન (૧૬) ગીમળો જોઈને આ ગીકા સ્વાર્થ છે
વધી આ ૧૬ ગીમળો આ ગીમળી મોગી હાતી જોઈએ એવ ૫૫
નિમ્નનિખિત પ્લેક જોતા જણાવ છે —

શ્રીહરિભદ્રાચાર્યે રચિતે પ્રશમરતિવિવરણ કિન્ચિત્ ।

વરિમાવ્ય વૃદ્ધીવા સુગવાગ્ને સમાસેન ॥”

હરિભદ્રસંસ્કૃત ગીમ તેમજ અપ્રાતર્ભૂક અવચૂર્ણિ સંસ્તિ
પ્રશમરતિ જેન ધર્મ પ્રનાગ ૨મા તરફથી વિ સ ૧૮૬૧મા
પ્રસિદ્ધ થઈ છે

આના તં અને નિવેચન—૧ કુર્પૂનરિત્યકૃત ગુજરાતી ભાવાઈ
અને વિવચન સંસ્તિ પ્રશમરતિ જે- ધ પ્ર. સ. તરફથી વિ સ
૧૮૮૮માં બધાયન ૬ આમા મુખ્યથી ગુજરાતી પ્રતાવનામા પ્રશમ
રતિના વિવચની આ દા.ઈ છે

ના જે મુ મન્યા તર થી હરિભદ્રસંસ્કૃત વૃત્તિ અને અપ્રાતર્ભૂક
અવચૂર્ણિ સંસ્તિ પ્રશમરતિ વિ સ ૧૮૬ મા પ્રસિદ્ધ થઈ ૨ ગમા
આગમોદા મ્ની ૨૨૮મા ઉપાદ્યાત (૫૧ ૩ બ-૬ આ) છે

અખચારિકાની રૂપરેખા

ઉમાન્વાતિ વાચ તરનાર્થાવિગમચૂનના ઉપ ના ભાખના
મા ભમ જે ૩૧ કારિ જો સ્ત્રી છે તે 'સખધારિકા' તર્ગ
મોળખાનાર છે આના ૮૫૨ ગીકા સચ્ચા સિદ્ધસેન પિણ્ણે આ
ગીકા (પૂ ૨૦)મા એનો અખચારિકાઓ તરીકે ઉ લખ કરો કે અભાખ
મળના જે ગી કાઓ આ અખચારિકાઓ ઉપ ગીમ ગ્યા છે તેમા
દેનમુમ્મુજો તો આ ૩૧ કારિઓ પૂર્ણી ૧ ગીમ સ્ત્રી છે કેમ

એવી મગ આ ઉપગતના લાગની મિમ નદિ મગની દોવાથી ઉ અને
 કે મિદમેનગણિએ આ આર્વામા ગ્યાયેરી સબધમરિકાઓ ઉપર મિમ
 ચી હ પમ એ મક્ષિમ છે આથી સિતારથી દીકના અભિનારી
 ના દુર્ગિમમુક્ત દીકા જોરી ધટે એનુ આલ પલ અને
 દેવગુમમુક્ત મિમનુ આલ પલ જગજ મમાન હ, દેમટે પદનાર્મ
 તત્ત્વજ એના પ છે તો ખીમમાં મવજ એસે પા. છે

૧૦મની માધના (૧), પગમાર્થનો નિંસ (૨) કુસરાનુમધી
 મર્મ (૩) હ પ્રમ ના મનુષ્યો (૪-૬) નીર્ધકની પૂત્યતા (૭-૮)
 નીર્ધનુ પ્રવતન (૯-૧૦) મહુનીગરવામીની છવનરેખા (૧૧-૧૨)
 મન ગ્યવાની પ્રતિષ્ઠા (૨૨) સમિની ન્યનતા (૨૩-૨૪) પ ૧૬
 ૧૭ નિવાહ (૨૭) જિનચયનની માનતા ઇત્યાદિ (૨૮), વખાને
 પ્રેમ તે વર્મ (૩૮) દિતોપેશની મર્મતા (૪૦) અને મોક્ષમાર્ગના
 નિર્દેશનુ દિતકારીપદ એમ સબધમરિકામાં વિવિધ જામતો.

૧ સબધમરિકાઓ પછી જે પહેરી એને આ મી કાગિમ ત
 બે આમમોદારકે અનુક્રમે અગિઆર અને એ ૧૮વાખ્યાનો આપ્યા છે
 અને પ્રમુત કૃતિમા હપાયા છે તે બે કારિમ નીચે મુજબ છે —

“મમ્યદાનગુદ્ધ ચો જાને વિરિમિષેષ વાજોતિ ।

દુ યનિમિત્તમ્પીદ સેજ મુજકથ મવનિ જન્મ ॥ ૧ ॥”

“અમ્યવનાદહતો મન પ્રણદસત્ત સમધિય ।

તસ્માદપિ નિ યયમતો દિ સ્વપૂજન ગ્યાધ્યમ્ ॥ ૮ ॥”

વાચકવર્ણ ઉભાસ્વાતિ

વાચકવર્ણ ઉભાસ્વાતિની હાનરેખા મસ્કૃત, મુજરાતી, હિન્દી,
 બંગ્લે ઇત્યાદિ ભાષાઓમા આલેવત અસે આલેખાયેરી. આ

૧ આ પછી એક વ્યાખ્યાન ‘સિદ્ધચંદ્ર (૧ ૧૧ પા ૮-૯,
 ૬ ૧૦૧-૧૧૦ અને અ ૧૦-૧૧, પ. ૧૩૩-૧૩૪)મા આ પૂર્વે
 ઠપાયુ.

માટેના સાધનો ધેની તત્ત્વાર્થસૂત્રના લખાવની પ્રશન્તિ એ મૌત્રી પ્રચીન અને વિશ્વગ્રામીય સાધન છે એ દ્વારા તત્ત્વાર્થસૂત્રનું નામ એના કર્તા ઉમાસ્વાતિએ તત્ત્વાર્થાનિગમગ્રામ્ય યોત્સુ છે એ રાત તેનજ એના કર્તા ઉમાસ્વાતિ છે એ રાત પણ આપણે જાણી શકીએ ત્રીજો વિરોધમા આ પ્રચન્તિ આ મન્ય વિદ્વાઃ કૃતા કૃતા ૧ 'કુસુમગૃહ' ૧૭મા ઉમાસ્વાતિએ રચ્યો એ માનવ પણ જૂ કહે છે આથે સાથે ઉમાસ્વાતિનાં જન્મ-ગ્યાન અને જન્મ તા વિષે તેમજ એમ ૧૧ દીક્ષાગુરુ અને વિદ્યાગુરુ વિષે એટલે કે એમની દીક્ષા પૂરની અને પત્રીની એમ મને અગત્યા વિરો-જન્મવ ૩ અને ૩ વિદ્યાવશ ૪ વિરો માટેની પૂરી પાડ છે આ માનવો આપણે દેવે એ- પત્રી એક વિચારીશુ

જન્મસ્વરૂપ—ઉમાસ્વાતિનો જન્મ 'ન્યગ્રોચિ' ૧ મા થયો હતો એમ ઉપર્યુક્ત પ્રચન્તિના પત્રીજ પદમાં અષ્ટ ઉત્તેજ છે આ ન્યગ્રોચિમધી ક્યુ નજ ૬ ગ્રામ અમરનુ તે જાગુડુ બાળી રહે છે

માતા-પિતા—ઉપર્યુક્ત પ્રચન્તિના ત્રીજ પદમાં કહ્યું છે તેમ ઉમાસ્વાતિના પિતાનું નામ સ્વાતિ છે નાત્સી એમની માતાના ગોત્રનું નામ છે વિરોધ એમણે પોતાને 'ગૌલીપણિ' હોય છે એટલે એ ઉપરથી એણે 'ગૌલીપણ' ગોત્રના હતા એ કનિત થાય છે મૌલીપથ્ય અને વાત્સી એ ગોત્રના નામ ષ્ટલ્યા ગ્રામીન છે તે તપામ્વુ બાળી હે છે

૧ અસાગનુ ૧૧મા આવેન 'પરણા

૨ યોનિનો યાને લોહીનો સબધ

૩ વિદ્યાસબધ

૪ આ અને વરોનો ઉત્તેજ "વિદ્યાયોતિસમ્બધ્યો વુન્" એ અગ્ર યાથી (અ ૪, પા ૩)ના ૭મા સૂત્રમાં છે

૫ " 'ન્યગ્રોચિ' પ્રગ્તેન વિદ્યતા પુરવરે 'કુસુમ

સ્વાતિતત્ત્વેન વાત્સીમુતેનામ્ ।

નામસ્વરૂપ—ઉપર્યુક્ત પ્રશસ્તિના પાંચમા પદમાં ઉમાસ્વાતિ એ નામનો સ્વરૂપો ઉલેખ છે આમાં 'સ્વાતિ' એ નામ તો એમના પિતાના નામનો ઘોષ છે આથી ઉમા એ એમની માતાનું નામ હશે એમ માનવા સારું છે કેટલીક સંસ્કૃત ગ્રંથોમાં આનો ઉલ્લેખ છે એ નામ સ્ત્રી સહ આ પરિસ્થિતિને લઈને પડી શકે છે પ્રાચીન અને સંસ્કૃત પદ્યોમાં આવાં ઉમાસ્વાતિનું નામ ઉમાસ્વાતિ કેવી રીતે પશુ મે હોય તે જાણવા માટે હિંદુસ્તાની કે અન્ય કેટલીક મૂર્તિની એક કાંઈ પાંચીમાં નીચે મુજબ વાચાનું અને મુદ્રે છે —

વાચસ્પત્યના નામ સ્થાનિ હવે એક વેળા એમને પ્રાદ્યક્ષો સાથે વા વિવા થયા પ્રાદ્યક્ષોનું કહેવું હતું કે ઉમા એ 'સન્નિ' છે, જ્યાં વાચસ્પત્યનું મંત્રુ મે હતું કે એ 'સી' છે આ મનુષ્યમાં વાદવિરાગ થતા વાચસ્વય છૂટ્યા તેથી અમના નામ સાથે 'ઉમા' બેઠી દેવાયુ આમ એમનું નામ 'ઉમાસ્વાતિ' પશુ

ગિ ૧૭ આચાર્ય વિદ્યાનંદે સ્વયં આસપદીક્ષા (પૃષ્ઠ ૧૧૮)ની સ્થાપત્ય પ્રતિમા 'ઉમાસ્વાતી' એ નામથી ઉમાસ્વાતિનો ઉલેખ છે આમ આ નામ દિગ્વિજય પરપરામાં જવાય છે ખરું પણ ઉપર્યુક્ત પ્રશસ્તિને પ્રમાણરૂપ નામમાં કેટલું વાધો નહિ હોવાથી આ વાતને હું વિશેષ મહત્ત્વ આપવા નથી.

મુદ્રપિન્ડ—હવે તે દિગ્વિજયના મતે ઉમાસ્વાતિ તે જ મુદ્રપિન્ડ છે પણ વિદ્યાનંદે દત્ત તત્ત્વચર્ચામાં ઉમાસ્વાતિ (૫ ૬)માં નિમ્નનિખિત રૂપિ નિયાતા તો જોઈએ જ્યાં ૭ કે એમને મતે ઉમાસ્વાતી અને મુદ્રપિન્ડ એ બે જિ. છે —

૧ 'ઇદમુચ્ચનાગરવાચકેન સત્ત્વાનુકમ્પ્યા રમ્યમ્ ।

તત્ત્વાધ્યાધિગમાત્મ્ય સ્વપ્નમાસ્વાતિના રમ્યમ્ ॥'

૨ જમ્બૂદ્વીપસમાસની દીકામાં વિજયગિરિ કલ્પ ૭ કે આ સ્થળે ની માતા ઉમા અને એના પિતા સ્થાનિ છે એ સંપન્ને લઈને એમનું નામ ઉમાસ્વાતિ છે

“એતેન શ્વપિચ્છાચ્ચર્પન્તમુનિસૂત્રેણ વ્યમિચારિતા નિરુક્તા

જાતિ અને ધર્મે--ભક્તામસ્તોનની શુભાશુભિએ વિ. મ. ૧૪૦૬મા ગ્લેરી વૃત્તિ (પૃ. ૨૮)મા કહ્યું છે કે ઉમાસ્વાતિ જન્મે બ્રાહ્મણ દત્તા અને ગિવ વગેરેના રાગી દત્તા પરંતુ જિનેશ્વરી પ્રતિમાના રાજથી એમણે જૈન મત અપિષર કર્યું અને બ્રાહ્મણ વસ્ત્ર એણે પૂર્વના ત્રાહકાર અને ‘વાચક’ થયા

અહીં જે એમણે બ્રાહ્મણ જાતિના કયા છે તે વાત ઉપયુક્ત પ્રગતિમા ઉમાસ્વાતિએ જાતે પોતાના માતાપિતાના ગોત્રનો જે અપ નિર્ણય કર્યો છે એ બાર મર્મચિત થાય છે

દીધાશુરુ—ઉપયુક્ત પ્રગતિનુ ૧ પ્રથમ પૃષ્ઠ આ મંજુસમા પ્ર. ૧૨ પા. ૩ અગિયાર અમના વારક ઘોષનન્દિ(૧) કમળા ઉમાસ્વાતિના દીધાશુરુ થાય. એ ઘોષનન્દિ(૧) મુપસિદ્ધ વાચક મુખ્ય ગિવશ્રીના પિય દત્તા એટલે એ એમના પ્રશુર થયા

નિધાશુરુ—વાચનાથી એટલે નિધાપ્રદશની દષ્ટિએ વાચકાચાર્ય મુખ એ ઉમાસ્વાતિના શુરુ થાય અને મહારાચક જ્ઞાનણ મુખ્યા એમના એ શુરુના શુરુ એટલે પ્રશુર થાય એ હકીકત પ્રચરિતના મીન પદમા અપાર્થ છે દીધાશુરુ અગિયાર અમથી વિગેર નુતના રાજતા નદિ હોવાની કે તેમનો અકાગે સ્વ. વાચ થનાથી ઉમાસ્વાતિને નિધાશુરુ તરીકે અન્યનો સ્વીકાર કરવો પશ્યો હશે એમ લાગે છે

નિખર માન્યતા—સ્વામી મમન્તભટ્ટ (પૃ. ૧૪૪થી આગળ)મા પ્રચવાયા મંજુસ બવાલ વિનિસે તત્ત્વનાર્થચરના મતા ઉમાસ્વાતિને

૧ “વાચકમુલ્યસ્ય શિયધિય પ્રચ્છાચ્ચમ પ્રસિધ્ધા ।

શિષ્યેણ ઘોષનન્દિધમણસ્યેકદશાકવિદ ॥ ૧ ॥”

૨ “વાચનયા ચ મહાવાચકશ્ચમગમુષ્ટપાદશિષ્યસ્ય ।

શિષ્યેણ વાચકાચાર્યમૂલનામ્ પ્રચિત્તીર્ને ॥ ૨ ॥”

ના શિવ તરીક માને કે આ વાતને સમર્થન કરનાર દ્વયમા
પહોંચાના માર્ગ વિશ્વસનીય નિગમીન ગ્રન્થ, પાનની કે શિનાનેષ
વા બાણવામા નથી આયા તેમજ ઉપરુમા પ્રસન્નિને અપ્રામાણિક
નનાનુ માર્ગ સમજાવતી જણાવુ નથી એથી આ દિગમરીન
પતાને કે વળુ મિનાની જણુ છુ

પટ્ટાનદીનુ ડવન—અસામરીન પટ્ટાનદીમા નીચે મુજબની
મતો અપાઈ છે —

- (૧) આન મારગિનિ ધુન અને અનિસ્સદ એમ બે શિથો હતા
તેમા અનિસ્સ ને સ્થાપિત નામના સિધ્ધ હતા
- (૨) તરનાર્થસૂત્ર વગેરે મ વો એમના જ રચેના હોય એવો મતન છે
- (૩) આ અવાતિના સિધ્ધ સ્થામ આચાર્ય છે કે જેમજો પ્રજ્ઞાપના
રચેન છે તેમનો અવગતસ વીરમવત્ ૩૭૬મા થયો

આ પ્રમાણે આની જે સ્થામનો હો નેષ છે તે ઉમાઅવાતિ મત
વાતિની બાન્તિથી ઉદ્ભવ્યો હો એમ લાગે છે કેમકે ઉપરુમા પાનની
તા પહેનાં રચાનેની માર્ગ પણ અતામરીન કૃતિમા કે પૂર્વકાનીન શિના
ખમા આ પ્રમારુ મતવ્ય જૂઠુ ગાયેલુ હજી સુધી તો મો મળ્યુ નથી
પીઠ વાત એ કે નદીની યેગવલી (આ ૨૬)મા સ્થાપિતને 'હાગિત
માનના વર્ણવ્યા છે, આપે પ્રસન્નિ પ્રમાણે ઉમાઅવાતિ મૈનીયજ
માનના છે તેમ છતાં આ મતવ્ય સાચું જ સિદ્ધ થાય તો ઉમાઅવાતિ
વીરમવત્ ૩૭૬ની આસપાસ—એના દરતાં થોડાક વર્ષ પહેના થઈ ગયા
એમ માની શકાય.

૧ આ આચાર્ય તેજ વીરમવત્ ૬૦૬મા જોડિ નિષ્ઠા કરનાર
ગિરમુતિના સિધ્ધ કૌંડિન્ય છે જેમ પટનાક માને છે મુજબ ૫

પદવી—ઉપર પ્રશસ્તિના પાંચમા પત્ર ૮૫ વી એ વાત જાણી
કર્યા છે કે ઉમાન્વાતિને ‘વાય’ ની પ ૧ી હતી વાયનો અર્થ
‘પૂર્વવિ’ છે એ વાત મિદ્ધેભચન્દ્રિએ તત્ત્વસાર (અ ૮, સૂ ૬)ની
દીપ (ભા ૨, ૧ ૪૦૬)મા કહી ■ વિભાગ કડુ પાન કે કે —

“વાંય ચ સમાગમણે દિવ્યરે વાગ સિ દાદા ।

પુષ્પવદનિ ચ મુને દા સદા પન્નાતે ॥

મુત્તેન્દ્રિદેશીય—૧૨ તાતુમના એ વિભાગ શિવાનેષમા
ઉમાન્વાતિને ‘મુત્તેન્દ્રિદેશીય’ કહ્યા છે કે

ઉમાન્વાતિનું જૈન આગમોનું પદ્ધિન અને દોરન આપણો
એમના ‘વાય’વશમા થવાની અને પોતે ‘વાય’ પ રીથી અનૂત તતા
મે આગમની પ્રતીતિ રાવે છે

સનહુકાર—જૈન આગમોમા છત્રી જ્વારેલી બ મનોતે એરી મનોમોદક
રીતે એમનિત કરી ઉમાન્વાતિને રજૂ કરી છે કે ‘કનિકાનમવન’
હેમચન્દ્રિએ મિદ્ધેભચન્દ્રિ (૨-૩૮)ની નોપન મિતિ (પન ૩૧અ)મા
એમને આ નીચે મુજબ ૮ નેષ કરો છે —

“ઉપોમસ્તાનિ રમ્યહીનાર”

આ ૧ સદૃશ પ્રણેતા—ઉમાન્વાતિનું મૂલ જાણ ઉપરનું પ્રમુદ
નમાના બુ રોબુ જોષ્ઠિ, કેમકે પાષ્ટ્ય ભાષામા રૂ અનેના સાપ્રવાયિક
વિચારોતે એમને સરગ અને પ્રસન રીતીમા મુખ્ય મહિષ અને સર્વોદ

૧ જુઓ પ ૧૭

૨ કહાનકીની હાયપોથી (ભા ૨ પન ૧૮ અ)મા પા ૧ આ
પ વીનો ઉ નેષ છે

૩ ‘તત્ત્વર્થગૂઢવજાસુમાસ્વાદિસુતીચરમ્ ।

ધૃતકેવલિદેશીય વદેશ્વ મુગમંદિરમ્ ॥”

આમ અહીં ઉમાન્વાતિનો, નહિ કે ઉમાનામીનો ઉપયોગ છે

૧૩૫ે ૧૩૫ા ૬ ઉમાસ્વાતિની પૂર્વે કાઈ જન અન્યકારે સ્મૃતના
ઈ ગ્થના કરી હોય તો તે આજે મળતી નથી જેને આ વિષામે
મોઝો આજ નમૃત નાતા મળાય

તત્ત્વાર્થસૂત્રના બાબની મનષ દિ ૧ નેમ્મ પ્રકાશ તિ વિચાગ્તા
એ રાત દિતિ થાય છે ૨ જેમ્મ ૩૩ની હે પદના પખ પ્રજન
પ્રમેતા હતા

અમાર એક—તત્ત્વાર્થસૂત્ર બાબ એમનો જન તેમજ
અજન દરનોના પદવમાની દિ ૫મ્મ મરમાદી અગ્વાસ હોવાની અગ
આફી પડે ૭ શ્રીતત્ત્વાર્થસૂત્ર મતનિર્ણય(૫૬)મા આમમોહા કે
નુ છે કે ઉમાસ્વાતિ નપૂર્ણ ત પૂર્ણા ધારક હોય કે ન હોય, ૫૧
નમે એ પૂર્ણા ધા તો છે જ

અમિમ મુનમા—મૃતમા તુર ૨૨ કરનાર તરીકે ઉમા
સ્વાતિનુ નામ મોખે આવ છે કેમકે કાઈ ૫મ્મ જન અન્યકારે આ
પ્રગાના નુત્રા વારા ૧૨૮૩ કે પાછવ તિ એમની પૂર્વે ચી હોય એમ
દશ સુવી તો જાણવામા નથી

ઉચ્ચના ૧૦ ગાખા—ઉચ્ચનાગ ૩ ઉમાસ્વાતિની સાખાનુ નામ
કે એમ ઉપપન્ના પ્રગાતિનુ પાચ્ચુ પવ જોતા વળાય છે, કેમકે
ઉચ્ચનાગ એવો જે અગ ઉ નેખ છે તે આ સાખા માટે સ્મૃતમા
પદાય યોગ્યથેનુ નામ તોય એમ તો છે

૫ જોસનપાપ્પની થેસવનીમા એવો ઉત્તેખ છે કે આર્ય શાન્તિ
શ્લોક નામના અને માગ્ગો તોવના અધિવરથી 'ઉચ્ચનાગરી' સાખા
પાગી આર્ય શાન્તિશ્લોક અર્થ સુન્નિસરિની પરપરામાં થયા છે
આર્ય સુદરિતસગ્ગિને સુગ્ગિત અને સુપ્રનિબ્ધ નામના એ શિષ્ય હતા
એ તેમને ૦૮૮ (૬૬) નામે શિષ્ય હતા આ ૨૨૨ પને દિન(૮)
નામના શિષ્ય હતા આ દિલ્લા તિવ તે આવ શાન્તિશ્લોક આમ

આર્ય શાન્તિશ્રેણિક આર મુદ્ધનિસૂત્રીનો ચોથી પેઢીએ આવે છે. આય મુદ્ધનિસૂત્રીનો નવ લાખ વીસમર ૨૯૧મા થયો ૬ એમ મનાય છે. આય વજ્જના ગુરુ આય મિદ્ધગિરિ એ આર શાન્તિશ્રેણિકના ગુરુભાઈ થાય છે. આ આય વજ્જ વી મર ૫૮૪મા ગર્જે મિદ્ધાયા એમ મનાય છે. આમ આય મુદ્ધનિસૂત્રીના સ્વગર્જમનથી આય વજ્જના સ્વર્ગમન સુધીના ૨૮૩ (૫૮૪-૩૦૧) વર્ષમા પાચ પેઢીઓ થઈ છે. એક પેઢીનો સરેરાશ કાળ જો સાડ વર્ષો ગણીએ તો આર શાન્તિશ્રેણિકનો પ્રારભગણ વી સવન ૮૭૧ની આસપાસનો ગણાય. આ અરસામા 'ઉચ્ચનાગરી' શાખા નીકળી હશે.

ઉમાન્વાતિની 'ઉચ્ચનાગરી' શાખા તે આર્ય શાન્તિશ્રેણિકથી નીકળેલી 'ઉચ્ચનાગરી' શાખા જ છે, એમ માનતા અવકાશ ૫૮ છે તેમ છતાં આ જો અભિન્ન માનીએ તો ૫૫ ઉમાન્વાતિ આ શાખામા જ્યારે થયા એ બાગત તો અધામા રહે છે.

પરંપરા—દ્વિબગ ઉમાન્વાતિને 'દ્વિબગ' માને છે, અને દ્વિ તત્ત્વાર્થસૂત્રને જ તેમની કૃતિ કહે છે, જ્યારે શ્વેતાગરી અને એમના પ્રાચીન આચાર્યો પા એમને 'શ્વેતાગરી' માને છે. એમનું જ નદિ પછ આ તત્ત્વાર્થસૂત્ર, એતુ ભાષ્ય પ્રશમન્તિ ઇત્યાદિ પશુ એમની જ કૃતિઓ ગણે છે. આથી પ્રશ્ન એ ઉદ્ભવે છે કે ઉમાન્વાતિ શ્વેતાગરી છે કે દ્વિબગ? એઓ દ્વિબગ પરાના ન હતા કેમકે પ્રશન્તિમા સૂચવેલી 'ઉચ્ચનાગરી' શાખાનો ઉલ્લેખ, તત્ત્વાર્થસૂત્રના અ ૫ સૂ ૩૮, અને અ ૬, મ ૧૧ના ભાવાર્થ તેમ જ તત્ત્વાર્થસૂત્ર (અ. ૧, સૂ ૩૧ અ. ૪, સૂ ૩ અ. ૪, સૂ ૨૦ અ. ૫ સૂ ૩૯)નું ભાષ્યમત વખાણુ.

૧ આ પ્રશ્નના ઉત્તરપે આગમોદ્ધારક "શ્રીતત્ત્વાર્થકર્તૃતન્મત નિર્ણય યાને શ્રીતત્ત્વાર્થસૂત્ર કે કર્તા શ્વેતાગરી હે યા દ્વિબગ? " નામનો મનનીર નિગવ હિન્દીમા લખ્યો છે. આ એ મનનામની સગ્યા તરફથી વિ ૨ ૧૮૮મા પ્રનિદ્ર થયો છે.

શિવના માન્યતાથી વિરુદ્ધ જાન છે.

તત્ત્વાર્થશ્રુત (અ. ૧ સૂ. ૨૦) માં જાણ્ય (૧ હ૦) માં અગમ્યાદિ
તત્ત્વ તરીકે ગણાયેલા તમામ આગમોનો સર્વાર્થમિદ્ધિમા નિર્દેશ નથી.
આશ્રુત-૨, ૬૮૫ અને વ્યનદ્વારે એ આગમો અવેનશ્વરના એકાંતે
માનવી એના ધર્મને અનુકૂળ નથી, જ્યારે દિત્તરાધ્યયન અને
શરેનાયિકા એ એ આગમો તો અવેનશ્વરના અષ્ટ વિરોધી નદિ હોવાથી
જેનો અર્થ છે એમ છે આ એ નાનાસામા આગમો ધર્મ શિવના
માયની ન શક્યા જ્યારે કુદ્કુદ, અમતભદ્ર પૂજાપા રમે આચાર્યની
કૃતિ આચાર્ય શ્રી રા. એમ બન્ધુ ૨ બ્રહ્મનતી-આરાધના અને મૂળ
વાચને માનનારી શિવના પરમગ દિત્તરં અને દર્શને સ્વીકારતા નથી.

સ્વેતાનંદો 'અવેનક' અવગ્યાના વિરોધી નથી પણ એમનું હેતુ
એ છે કે વખત જતા એ અવેનશ્વર-નિર્ણય પતો જ જાણવામાં
નિરાશ થતા ઉચ્ચે અથો અને સ્વેનક-૪ અવિરતપણે આતુ ગતો
આથી તો આચાર્ય (સુવં ૧, અં ૧, સુ. ૧૮૩-૧૮૫) માં
અવેનક મુનિનું વખત મગે છે જ્યારે એના સુવં ૨ અં ૫ માં
સ્વેનક મુનિનું વર્ણન નજરે પડે છે વળી સુવં ૧ અં ૮ માં આ
મને પ્રભરના મુનિઓ સ્વી ગીતે મોહ ઉપર વિજય મેળવી શકે એ
હકીકત મનોદર રીતે વર્ણવાઈ છે.

શિવશેની અને એમના ગ્રંથોની તાત જુદી છે એમના મતે

૧ જૈન જાણ (૧ ૫ અ. ૨ ૫ ૧૨) પરથી એમ જણાય
છે કે ત્રાસીન શિવના કૃતિમાં બાંધ અર્જનું વચન હતું અને પાછળથી
મોગની સખ્યા દર્શાવાઈ છે.

૨ આના ઉપર અપરાજિતે ટીક રચી હતી એમને ભગવતી
આરાધના પૃષ્ઠ પછી ગીત લખી છે.

૩ આના અરૂપ માટે જુઓ વિશેષાં (ગા. ૨૫૫ અને એ
૧૩ની) તેમજ એના ઉપની ટીકો.

૪ જુઓ વિશેષાં (ગા. ૨૫૬૩)

‘સયેનમ્’ તો એ મોટા મેળવવામાં વિધિરૂપ છે સનાર્થસિદ્ધિ—
(પૃ ૨૪૮)માં નમ્નત્વને મોક્ષનું અપાધિત અને મુખ્ય કારણ બધું
છે પનયજ્ઞમારે (અધિ. ૩)માં અયેનકત્વનો જ નિર્દેશ છે

પ્રગમનિર્મા સયેનકતા આચારનુ પ્રતિષ્ઠાન છે આ પ્રાર્થ
અયેનકત્વને જ તાત્પર્ય અને અડુ માનનાર જિજ્ઞાસુને હાથે શક્ય નથી.
વળી પ્રગમસ્થિતિના ખ્યાલ ઉપસ્થાપિત છે એ વાત સાચી હોય (નથી
એમ માનવાનું પ્રાર્થ કાળજી જણાવું નથી) તો ઉપાસ્યાતિ અવિર ક પો
અનુસરે છે એમ કહી શકાય

અહીં એ ભેગીશ કે પ્રાચીન જૈન પંપરામાં સ્વેતામ્બર અને
‘જિજ્ઞાસુ’ એવા સમ્બો ન હતા. એમાં તો ઉલ્કેટ-શૂળ કાંક આચારવાળા
અને મયોત્સવાત્ મધ્યમ-કષ્ટિ અને સિધિન આચારવાળા મુનિઓને
મુચ્ચનનારા સમ્બો હતા જેમકે ઉત્તર (૨૩, ૧૦, ૨૮) મન નિર્ણય (નમ)
અને અયેન, અને પન્તેસવણાકૃષ્ણ (૬, ૨૮) ખત નિષ્કાર્ષિય
(જિનકર્ક પત્ર) અને પાખિપ્રતિમદ્ધ અને પાણિપાત્ર એ સમ્બો ઉપર આચાર
વાળા મુનિઓ માટે વપરાયા છે, બીજા પન્તેસવણાકૃષ્ણ (૮, ૫૧)માં
અયેન અને પ્રતિમદ્ધવારી તેમજ પન્તેસવણાકૃષ્ણ (૮ ૩૧ ૬ ૬૦)માં
અનિર કૃષ્ણ’ સમ્બો મધ્યમ ત્યાગવાળા માટે વપરાયા છે

સમય—ઉપાસ્યાતિએ પોતાની કેઈ કૃતિમાં એ કેઈ આનમાં રચાઈ
તતો હ લેખ કયો નથી આથી (૧) પ્રશન્તિમાં કાચેનો શાખાનો
નિર્દેશ, (૨) પ્રાચીનતમ ગીકામરનો સમય અને (૩) અન્ય
દાર્શનિક ગ્રંથોની તુલના એ સ્પષ્ટતા બરા સમયનો નિર્ણય કરવાનો
હે છે પૂજ્યપા દેવનેલ્લિયે તત્સનાર્થમૂળ ઉપર સનાર્થસિદ્ધિ નામની
ગીત રચી છ આ પૂજ્યપા વિદ્વાનોને મતે પિકમની પાંચમી-છઠ્ઠી
સદીમાં થય છે આ દિસાએ ગાપણે એ વાત ચોક્કસપણે કહી શકીએ
ક ઉપાસ્યાતિ વિદ્વાનો પાંચમી સદી પહેલાં કયારેક થયા છે

જો ‘ઉચ્ચનાગરી’ તાખા તે જ ‘ઉચ્ચનાગરી’ તાખા હોય તો
એ દિસાએ ઉપાસ્યાતિ વીગસવત્ ૪૭૧ પછીના થય નથી એટલે કે

છે તેમા ૫ ૭૭ (ભા ૨)મા શૌચપ્રશ્નજનો ઉત્તર છે પ્રત્યુત
પશ્ચિ નીચે મુજબ છે —

અદત્તાદાન નામ પૈરે પરિણીતસ્ય તુળદેરપ્પનિસૃષ્ટસ્ય પ્રદૂર્ણ સ્તેયમ્ ”

આ શૌચપ્રશ્નજ આજ તિન સુધી તે પ્રાચીન સ્થળેથી મળ્યા આશ્ચર્ય નથી

તત્ત્વાર્થસૂત્ર—આ લગભગ ૨૦૦ શ્લોક જેવી લઘુ કૃતિ છે
ચેતાનરોના મતે એમા ૩૪૪ સૂત્ર છે, જ્યારે દિગ્વિજયે પ્રમાણે આ
સખ્યા ૩૫૫ની છે આમ સખ્યામા અને કાંઈ કાંઈ ઠેકાણે પાંડમા
જિનનતા હેવા છતાં આ કૃતિ અને સપ્રત્યયેને માનનીય છે દિગ્વિજયેમા
તો એ ‘મોક્ષશાસ્ત્ર’ તરીકે પ્રસિદ્ધ છે અને એના એક વાગ્ના ૫ નથી
ઉપવાસતુ કૃષ્ણ મતે છે એમ એઓ માને છે

તો ભાગની પ્રશસ્તિના ૧૭૬ પંચમા એમ કહ્યું છે કે જે
તત્ત્વાર્થાધિગમશાસ્ત્રને જાણમે અને એમા કશા પ્રમાણે વર્તશે તે
જન્મનાશ સુખ યાને મોક્ષ નામના પરમાર્થની સત્વર મેળવશે.

રચનાનો હેતુ પ્રશસ્તિ (શ્લોક ૪-૫)મા એ દર્શાવાયો છે કે યુગ
પરપરાથી વચાર્થ રીતે ઉત્તમ જિનવાણીને પ્રાપ્ત કરીને, દુષ્ટ આગમે
વડે દહ્યાયેથી છુદ્ધિવાળા અને દુષ્ટથી પીડાતા એવા લોકોને જોઈને જીવે
ઉપર અનુકંપા ઉત્પન્ન થનાથી તત્ત્વાર્થાધિગમશાસ્ત્ર ઉભાવ્યાતિએ રચ્યું

તત્ત્વાર્થસૂત્રનું ભાષ્ય—તત્ત્વાર્થસૂત્રનું ભાષ્ય ૨૨૦૦ શ્લોક જેટલું
છે એમા આવતા વિષયોનું અધ્યાયદ્વીડ નિકપચ્ચ તત્ત્વાર્થસૂત્રની દુરિ
ભવસંરિક્ત દીઠા ધર્મ્યાદિ સંહિત જે આદ્યતિ સ્વપણદેવજી પ્રસરીમ-૧૭
ચેતાનર સત્યા તરફથી ૪ સ. ૧૮૩૬મા પ્રસિદ્ધ પ્રાચીન છે તેમા છે
અને એ એના સપાઠ મહાશય આગમેદ્વારકને દાખે કરાયુ હોય
એમ નામે છે

૧ વસ્તુત્ત્વાર્થાધિગમશાસ્ત્રં જ્ઞાત્વતિ ચ ચરિષ્યતે તત્ત્વોક્તમ્ ।

સોઝ્યાનાથશુભાશ્ચ પ્રાપ્ત્યસચિરેણ પરમાર્થમ્ ॥

ભાષ્યની સ્વોપદ્રશતા—હુરિભસરિચ્ચે સ્વેના શાસ્ત્રવાર્તાસિદ્ધિ
અર્થનુ ૧૮૨મુ પદ્ય તે તત્ત્વાર્થસૂત્રના ભાષ્યના અંતમાના ૩૦
પદ્યોમાનું આપ્તમુ પદ્ય છે એ. ઉમાપ્વાતિમ્બુક ગળી હુરિભસરિચ્ચ
ઉદ્ધૃત કર્યું છે.

વિગેતમા આ અરિચ્ચે તત્ત્વાર્થસૂત્ર (અ ૨, સુ ૪૩)ની ટીકા (પા ૧૪૧)માં નીચે મુજબ ઉત્તેજ્ય કયો છે તે પણ આ હમીકતનુ સમર્થન
કરે છે —

“एतन्नियन्तवान् सारस्वैति स्वाभिप्रायमभिधाय मतान्तरमुपयमन्नाह—
एके त्वियादिना”

સિદ્ધસેનગણિચ્ચે તત્ત્વાર્થસૂત્ર (અ ૮ સુ. ૨૨)ની ટીકા (પ ૨૫૩)માં
સ્વકૃતાત્મમજિવેશમાધિવ્યોક્તમ્ એમ ને કહ્યું છે તે આ ગણિચ્ચ
ભાષ્યને સ્વોપદ્ર માને છે એ વાતનું ઘોતક છે.

મનમધકારિકા (શ્લો ૨૦ અને ૩૧)માં અને કેટલક રથજે ભાષ્યમા
પ્રથમ મુદ્રુપના નિર્દેશપૂર્વક કરાયેલી પ્રતિજ્ઞાનુ પાતન સૂત્રમાજ નોવાય
છે તેથી ભાષ્ય અને સૂત્રના કતા એક જ છે.

ભાષ્યમા સૂત્રના પાઠને તો તેમજ અચની મંજિવતાનો અને
ખેચતાણુનો અભાવ પણ આ જ અનુમાન પર લઈ જાય છે.

તો ભાષ્યકાર સૂત્રકાર નજ હોત તો ભાષ્યમારે સૂત્રમાર વિરે
પ્રશન્તિરૂપે કેમ કશું કતું નથી? વળી ભાષ્યમારે મગળાચરણરૂપે પણ
કેમ કશું કતું નથી?

ભાષ્યમા જાહ, ઉષ્ક ન એવા ઉ નપ્પૂર્વક ને પદ્યો આવે છે તે
સુ ભાષ્યમારનાં જ છે?

ભાષ્યની કારિકાઓ—ભાષ્યના પ્રારભમાં આપાયેલી ૩૧ કારિકાઓ—
મનમધકારિકાઓ તત્ત્વાર્થસૂત્ર નામની મુળ કૃતિને જ ઉદ્દેશીને રચાયેલી
હોય એમ લાગે છે એ જોમ મહત્વની અને સાથે સાથે મનોહર અને
ગમીર છે તેમ અત્તમાની કારિકાઓ પણ છે કેટલાક આ કારિકાઓને

સૂત્રકારની કૃતિ માનવા પ્રેમય છે તો તેમ સુખી સુખિયુક્ત નથી કેમકે
જે એ સૂત્રકારની જ કૃતિ હોય તો એના ઉપર કેમ કંઈ વિવરણ
બાધ્યમરે મું નહિ એવો પ્રશ્ન પૂછી સમય તેમ છે

બાધ્યની વિશિષ્ટતા—જોપદ્મ આયુષ્યના પદ્મની ઉપપત્તિ માટે
તત્ત્વાર્થસૂત્રના બાધ્યમાં ૧૭ દાખલા અપાયા ■ તે યોગસૂત્રના
બાધ્યમાં પણ છે એમનું જ નહિ પણ બનેના સંદેહમાં પણ સમાનતા
છે આ મત્તમમાં અસ્થિતિવિવરક જે ત્રીજો દાખલો તત્ત્વાર્થસૂત્રના બાધ્યમાં
છે તે યોગસૂત્રના બાધ્યમાં નથી.

સંતુલન-જ સૂત્રી શરૂઆતમાં ગ્યાયેલા મનાતા અસુપાદના
ન્યાય-રૂપિન માથે અને એના ઉપરના ખીજ-રીજ સૈકાના વાત્સ્યાયને
એના બાધ્ય સાથે તત્ત્વાર્થસૂત્રના બાધ્યના કેટલાક સંદેહ અને વિષયો
મળતા આવે છે

તત્ત્વાર્થસૂત્ર (૧ ૫ ૨, ૧૫)ના બાધ્યમાં અષ્ટાધ્યાયીમાં મળી
આવતા સૂત્રો છે

સંદિગ્ધ કૃતિઓ—ઉમામ્વાતિએ રચેલી મનાતી જે કૃતિઓ વિશે
માત્ર મન બંધાત સમગ્રીય ગ્રંથ છે એને હું એમની સંદિગ્ધ કૃતિઓ
કહુ છું એ એમની કૃતિઓ ન જ હોઈ શકે એમ કહેવા માટે મારી
પાસે કોઈ વિશિષ્ટ અને આકાદ્ય પ્રમાણ નથી, પરંતુ ત્યાં સુધી અને
એમની આ કૃતિઓમાંથી પ્રો અને પ્રાચીન મન્થનરોએ ઉમામ્વાતિના
નામપૂર્વક અવતરણો મળી આવે નહિ તેમજ આ સંદિગ્ધ કૃતિઓની
પ્રાચીન અને વિશ્વસનીય દાયખોથીઓમાં ઉમામ્વાતિનો કર્તા તરીકે
નિર્દેશ મળી યુષ્મિમ મળી આવે નહિ ત્યાં સુધી તો એ કૃતિઓને
સંદિગ્ધ ગણુ છું તેમ છતાં એનો પણ ચોરસો અસર પરિચય કરાવુ છું

ખેતસમાસ—ખેતવિચાર તરીકે જોળખાવાની કૃતિ તે આ જ

હશે. આગમોદ્ધારના મતે ખેતસમાસ (સ ક્ષેત્રસમાસ) તે ઉમાસ્વાતિની જ કૃતિ છે^૧ પણ આ પાશ્વ્ય કૃતિ માં જોવામાં નથી

જન્મદ્વીપમમાસ—આ બમા રમેષ્ઠ પદ છે ત્યાર પછીનો ભાગ તમામ ગદ્યમાં છે આખી કૃતિ આર આદિકમાં વિલક્ષ્ય છે અર્થાત્ જન્મદ્વીપનું સ્વરૂપ દ્રુકમાં સમજાવાયું છે આ પણ A S B તરફથી આના ઉપર વિજયસિંહચરિત્રે વિવેચનમંદિતા નામની સમ્પ્રદાય દીધી હતી છે એમાંથી કેટલોક ભાગ પણ અહીં અપાયો છે

પૂજાપ્રશ્ન—આમાં ૧૮ પદો છે પૂર્વ વગેરે વિશાળી સામે ગદીને પૂજા કરવાથી સુ સુ ફળ મળે એ બાબત નવ અંગે તિ ૧ કરવાની હકીકત, અગ્ર પૂજનનું સ્વરૂપ અને અતમા ૨૧ પ્રશ્નની જિનપૂજનનું ઘોતન એમ વિવિધ વિષયો મહોપમાં આલેખાયા છે આ નાનકડું પ્રકરણ A S B તરફથી છપાયેલું છે એના અન્તમાં આ પ્રસિદ્ધિ પ્રમાણે ઉમાસ્વાતિ વાચકે રચેતું છે એવો ઉલ્લેખ છે

પ આસગની દીપ (પત્ર ૨આ)માં અભયવચ્ચરિત્રે ઉમાસ્વાતિએ રચેલી આ-સ્કપ્રજ્ઞામિમાં આવક ધર્મ કથો છે એવો ઉલ્લેખ કયો છે ૩

આ નામની એક સમ્પ્રદાય કૃતિ ઉમાસ્વાતિએ રચી છે એમ વર્ધેભિન્દુ ઉપરની મુનિચન્દ્રચરિત્ર ગીતા (પત્ર ૩૫આ૪)માં બારમાં મતના અધિકારમાં ઉમાસ્વાતિકૃત આવકપ્રજ્ઞામિ એના ૨૫૮ ઉલ્લેખ પૂર્વક અપાયેલા નીચે મુજબના પાઠ ઉપરથી જણાય છે —

‘અતિચિર્નવિમાળો નામ અતિયમ-સાધવ સાધમ્ય ધાવકા ધાવિકાચ
પ્રથમુ દદમુપાગતમુ મન્વ્યાઽન્વુચનાસનપાદપ્રમાર્જનનમસ્કારાદિભિર્વૈવિત્વા
સ્પર્શિભવશક્તિ ભક્તગનવશીપયસ્યાદિપ્રદાનેન સર્વિમાળ કાર્ય ।’

૧ જુઓ શ્રીતત્ત્વાર્થકર્તૃતન્મતનિર્ણય (૫ ૧)

૨ સર્વજનનમનચાન્ત નસચેન્નવિમુતરીપિતિવિનનમ્ ।

પદયુગવદ્મન્દલમિરક્ષતુ ન સદા જૈનમ્ ॥’

૩ ‘ઉમાસ્વાતિચરિત્રેન સમાસેન સમ્યક્વાદિથ શ્રાવકપ્રત્યક્ષદૌ બસો ઉક્ત ।’

૪ ‘ઉમાસ્વાતિશાકવિરલિપિશ્રાવકપ્રજ્ઞાસૂત્રમ્’

માનવિજ્ઞેષે ધર્મમગ્ધુ ઝમે છે, અને એ ન્યાયાચાર્ય યગોવિજ્ઞય ગણિએ સુધાર્યો છે એમ (ભા ૧, ૫૪ ૬૬ અ)માં પણ આ પાઠ ઉમાસ્વાતિકૃત સાન્યપણસિમાંથી ■ એના અર્થ ઉલ્લેખપૂર્વક અપાયો ■

સાન્યપણસિ (સાવગધમ્મસમાસ)—આ પાઠ્ય કૃતિ છે એમાં ૧૦૧ પદો છે આનું ૨૮૮મું પદ આવશ્યક (૬ ૮, ૫૪ ૮૩૧આ)— માંથી ઉદ્ધૃત કરાવું હોય એમ લાગે છે આ સાન્યપણસિ ઉપર અનેકાન્તજયપતાકા વગેરેના કતા હરિભદ્રસૂરિની મંમૃતમાં ટીકા છે આ હરિભદ્રસૂરિએ આ કૃતિને આવશ્યકશક્તિમંદરૂપ કહેતી ■ આ કૃતિમાં સાવગધમ્મ અને સમાસ એ બેનો અર્થ ઉલ્લેખ દોવાથી હું એને સાન્યગધમ્મસમાસ કહેવા લગત્યાઉં છું આ કૃતિમાં આવકાના બાર મતોના અભિપ્રાયોનું જે નિરૂપણ છે તે તત્ત્વાર્થસૂત્ર (અ ૭ સૂ ૨૦-૩૧)ના બાબ (૫ ૮૨-૮૫)માંના નિરૂપણથી જિત છે આ કારણને લઈને તેમજ પચાસગના સ આતના બીજા પદની ટીકામાં (૫૪ ૨આ)માં અમ્ભપદેવસરિએ આ સાન્યપણસિનું બીજું પદ અવતરણરૂપે આપતી રેલા એને પૂન્યે કહ્યું છે એવો ઉલ્લેખ છે અને આ પૂન્ય તે દરિભદ્રસૂરિ છે એમ મને લાગે છે એથી હું આ કૃતિને ઉમાસ્વાતિની રચના માનતા અચમકું છું

ઉમાસ્વાતિએ સાવગધપણસિ નામની કૃતિ રચી છે એવું વિધાન નયમ કાગે કહ્યું છે ? ઉમાસ્વાતિએ સાવગધપણસિ નામની કૃતિ રચી હોય અને તે હુમ જનતા તો આ હાગ્ગિદ્રીય કૃતિને જ નામસામ્યને લઈને એમની કૃતિ તરીકે ઓળખાવવા નહિ જોડાઈ દોય ? આના ઉત્તર વિચારવાનું કાર્ય અત્ર મોકુફ રાખી હું એટલો નિર્દેશ કરીશ કે ઉમાસગત્સા અને આનસસયમા જે ૧૫ કર્મો ૧૧નું નિરૂપણ છે તે તત્ત્વાર્થસૂત્ર કે એના બાબમાં નથી

૫ મી—અમિ લોચના દષ્ટિએ જ્યાં વમની પ્રતિ હોય તે ૫ મી—
મિ (૫ ૫૨)

૬ મી—જે એ ચીજથી ખીજ ચીજ નીજ મળે તે
૬ મી (૬ ૮૭)

ગુનેગાર—નવો પાપી તે 'ગુનેગાર' (૫ ૬૫)

આગ્નિ—સાધને વધારના માટે, બાધકોને દૂર કરવા માટે જે
પ્રતિવચનો પ્રયત્ન તેજ (સમ્યક્) ચારિત્ર (૬ ૧૭)

જ મ—વચન કહ્યાને કહ્યા થયેલી ચીજ તે જ મ (૫ ૧૪૮)

જ્ઞાન—જેમાં મોક્ષનું આધ્ય હોય તેનું નામ જ જ્ઞાન (૬ ૧૦૮)

ચોથું ગુણસ્થાન—જે ગુણસ્થાને મોક્ષ જ જોઈએ એ કહ્યું
હોય તે ચોથું ગુણસ્થાન (૫ ૧૮)

જરૂરી—જેના આત્મા વગર અકચર હોય, જ્યાં આવવાથી
હાનિ થાય ન આવવાથી તુલસાન દેખાય તે જરૂરી (૬ ૮)

'દાનરુચિ' ગુણ—જે ગુણના પ્રભાવે મનુષ્યપણામાં પૃથ્વી
આદિ તમામ પ્રાણી વગેરે તરફથી સુખ મળે અને મનુષ્યત્વ નીતે
તે ગુણ તે દાનરુચિ ગુણ છે (૫ ૩૨)

દુખી—જૂનો પાપી તે દુખી (૫ ૬૫)

દનસન—બાપની મુગીનો માનવાર તે દિવ-ભવ (૫ ૭)

વર્મ—આત્મિક શુભ લક્ષ્ય તેનું નામ જ વર્મ (૬ ૬૨)

ન્યાય—ગુનાને મળતે સીવો અબધ વિચારના તેનું નામ
ન્યાય (૬ ૬૫)

પ્રથમ ગુણસ્થાનક—જે ગુણસ્થાનકે મોક્ષ પામી જોઈએ તે
કહ્યું હોય તે પ્રથમ ગુણસ્થાનક (૫ ૧૮)

બીજા જરૂરી—જેના આવવાથી ફાયદો ન દેખાતો ન આવવાથી
નુકસાન પણ ન દેખાતો તે 'બીજા જરૂરી' (૬ ૮)

મનુષ્યત્વની પ્રાપ્તિનું સાત્રન—જે વિના પ્રયત્ને તે પોત ન મળાડે પણ પ્રયત્ને પણ પોત ન જળાડે તે ‘મનુષ્ય’ યાચ (પૃ ૮૦)

મનુષ્ય-હૃદ—જે ચોપડામાં જે આવે તે જમ્મે ઉધાર નદિ તે તાપડો તે ‘મનુષ્ય-જ્વ’ (પ ૧૧૯)

મનુષ્ય-દેહ—મનુષ્ય-દેહ એટલે મોક્ષની નીચરણી (પૃ ૧૦૦)

મનુષ્ય—મ : એટલે તો આયુષ્ય ને મતિનો અભાવ (પ ૧૦૨)

મિથ્યાત્વી—જે ૨૪ જિં ગીતે જેનું જનાવે તે ‘મિથ્યાત્વી’ (પ ૨)

મોક્ષ—જેનો બર જીવને રૂં ફાળે તે અમરે મ્હો ૩ તે બધ જ્યાં ન-રી તેનું નામ ‘મોક્ષ’ અથવા ‘અમરપટો’ (પૃ ૬૪)

શાશ્વતા મટેરાનું મોટામાં મોટું આનંદ તે ‘મોક્ષ’ (, ૬૪)

જ્યાં જન્મ ને મરણનો બરજ ન-રી તે ‘મોક્ષ’ (, ૬૪)

વિદ્વાન્—જ્ઞાણીને ક્રિયા કરે તેનું નામ ‘વિદ્વાન્’ (, ૧૦૭)

મમકિત (અભ્યગ્ન-દર્શન)—જે માધ્ય છે તે આરતુ જ છે—માધ્ય જ માધ્યુ જ છે જ આ ગિધિતિ એનું નામ ‘મમકિત’ (પ ૧૭૦)

સમકિત્તી—જે ૨૪ જિં ગીતે મહેન જનાવે તે ‘સમકિત્તી’ (પ ૨)

અભ્યગ્નાન—આધ્યના આધ્ય—આધ્યનો મોધ તેનું નામ ‘અભ્યગ્નાન’

(પ ૧૭૦)

ચર્ચિત—પ્રખુત આખ્યાતા પ્રમંથવશાત્ અંતિદાસિક કે પોરાણિક ચર્ચિતાના જનની કાષ્ઠિ રૂટના આનેખે છે આ આમતના સમર્થનાથે હું અહીં જે તામનિ તાપમનુ ચરિત્ર આપાયુ છે તેની પ્રથમ નોંધ નહિ છું

આ તાપસની તીવ્ર તપશ્વરા અને તેના અરુપ રૂપ વિષે ‘શ્રીસ્થાનામ મુન’ (અધ્યાન ૫ ઉદ્દેશ ૧) “ના આખ્યાનમગ્રહ (પૃ ૧૮૮-૯)માં વિચાર મગ્યો છે આનુ ચરિત્ર નિયાહપણાસિ (સ ૩ ઉ ૧ મન ૧-૪)માં આપાયુ છે એનો છાયાનુસાર શ્રીસમનતી—આગ

(૫ ૧૮૦-૧૮૫) મા છે

બીજી નોવ મુસા (૫ ૧૬-૧૮ ૧૫૮-૮) વિષે છે —

પ્રાચીન મમવમા રમુવગા નામની અને સકિતઓ થઈ ગઈ છે તેમા નીચે મુજબની વ્યક્તિઓ બિ. મિત ગણનાય છે —

(૧) આ અવસર્ષિણીમા અસ્તમેત્રમા થઈ ગયેલા નવમા તીર્થકર સુરિધિ (૮૬) પુત્ર તની પ્રથમ સિન્ધા જુઓ મમનાય (૨ મુત ૧૫૭ ૫૪ ૧૪૫અ)

(૨) શીમળાસીરમીની એક ઉત્તમ અમણોપામિત કે જેનો આત્મા આગામિ-માનમાં તીર્થ કર ચનાર કે જુઓ મમનાય (મુત ૧૫૮ ૫૪ ૧૪૬અ) અને કાપા ૧૧ ૬ ૫૪ ૪૫૫અ)

(૩) નાગે નામના ગુપ્તિની પત્ની જુઓ અતગા'દ્યા (૧૫૩ ૩ અ ૧ ૫૪ ૪૫અ-બા)

(૪) શકની એક અમ-મદ્ધી, ઇન્દ્રાણી જુઓ પંચમચરિય (૧૦૨ ગાથા ૧૫૮)

(૫) રાખપુરના ગજ સુ ની પત્ની જુઓ ડાં યાગાળી બારા હ અ ૧૮૮૬ મા સપાતિ કરારેન પ્રમુત

આ પછી બીજી જ વ્યક્તિ અત્ર પ્રમુત છે કેમકે રીટ વ્યક્તિ તે અરિષ્ટોમિના તીર્થમા થયેલી છે અને એને ના. નામે પતિ અને અણીજસ (અનીચશસ) નામે પુત્ર તે કે જેઓ અરિષ્ટોમિ પામે દીક્ષા લઈ 'ગુરુજય' પર્વત પર માસિક સંલેખના કરી મોકલે ગયા

૧ આ જગ્યાએ મી સન્દ હોત ત્યારે એનો તેમજ સુસ મજરીનો અર્થ ગુસ્તી થાય છે જુઓ હેમચ સ્પરિકૃત દેસીમ, સ ૧૬ (૮ ૪) ને નનપાનકૃત પા યવન્દીનામમાયા (સપ ૧૬ ૩૭૫)

૨ મૂતના ૧ એવરચ બારા હ સ ૧૮૮૮ મા સપાતિ આવૃત્તિ

3 Ausgewählte Erzählungen in Maharashtra

આ પ્રસુત ચરિત્રિયુ ચાત્રિ કાઠ આભમા દોષ એમ જણાવું
 નથી બાકી કાપા (૭ ૮ સુ ૬૯૧)મા મળતી ચાત્રિના તીર્થમા
 નવ જીવોએ તીર્થસ્નાન-ગોન-મ્ ઉપાર્જન કર્યો છે તેમ છે અને
 એમા મુનસાનુ નામ છે તળી આના પત્રીના મુત્તમા 'માવિત-ગુદ
 મ્મન્દે પરિધાયત એવા ઉ નેમ ૯

આવદસયના રોચા પ્રતિમણુ નામના અર્જુન ઉપની મુખિય
 (ભા ૭ પત્ર ૧૪)મા આ મુનસા વિશે થોડીક જાણ છે જેમ એ
 નામ નામના રથિ ની પત્ની છે એણે જાપાક તેન મનાનુ હતુ એની
 શકાનરમા આત્રિકા તરીકે પ્રથમા થતી માભગી એક વ આનુરૂપમા
 એની પરીમા મરી અને પ્રસન્ન થઈ જતોસ એગીઓ આપી એ મમમ્મ
 એણે ખાવી અને વખત જતા એરે જરીમ પુરા થવા આ દખીમ્ત
 યનમ્મ આ જ શબ્દમા હરિભક્તિએ આનન્સયની ગી. (૫૧
 ૬૭૫-૫૫)મા આપી છે

દસવેચાસિય (અ. ૩)ની મુખિય (પત્ર ૮)મા અમ્ દષ્ટિ ૥ ઉ ૬૮૫
 તર્ગિ મુનસા અને અભર વિશે દખીમ્ત છે આ જ દખીમ્ત થોડક અમ
 એના એ શબ્દમા હરિભક્તિએ આત્રી દીકા (૫૧ ૧૦૦આ)મા
 આપી છે આ બને મ્થગે ૧૩૧૨તા પૂજ્યાની વાત છે

પદ્મજનકા (પત્ર ૧, સુ ૫૭)ની અત્યંતિરિચ્છિત ગી. (૫૧
 ૬૧ આ)મા અમ્ દષ્ટિના ૮૧૫ તર્ગિ મુનસા અને અમ્ વિ
 મદેપમા નોવ છે

હૃમચન્દ્ર એ ત્રિપટિગાના પુનરચન્દ્રિ (૫૧ ૧૦ અ. ૧)મા
 ૨૭/ મા પદ્યથી આ સર્વના અન્ત સુધી- ૧૧મા પત્ર મુત્રી નુ મનુ
 ચરિત્ર આલખ્યુ છે ગોમા ૨૭૪મુ ૫૧ નીચે મુદ્દા છે —

‘તત્ર નાગરચન્દ્રા મુલ્લાયાસ્તમાન્વાત ।

પ્રશન્તિનસ્મદાંશત્વ ટુન્દ વેશલ્વ ગિય ॥ ૨૭૪ ॥’

કિશ્કિન્ધા-કહાની—આગમોદ્ધારના આખ્યાયો એટલેકિશ્કિન્ધા કહાનીની
 ૪૮૧ી આમ હોવાથી આપણને આ પ્રસ્તુત આખ્યાયોમા પણ આ
 નગરની વાનગી મજે કે તેમા સી નવાઈ? આના ગમિક વાનિ નીને
 મળખના પદાદિ જોવા દુ વિનવુ છુ —

૫૪ ૪ વક્ર અને ૧મચરણ
 ૧૦ વિષ્ણુભક્ત સ્ત્રીની કથા
 ૨૨-૫ દુભાવણુ દષ્ટાત
 ૨૬ કક્ષીગણધરો પ્રેલી રાખ
 ૪૮-૫ સાર્થવાદનુ દષ્ટાત
 ૫૧ ચક્રકૌશિક
 ૫૪ ન ને વમ
 ૫૮-૧૦ નદિધ્યજ
 ૬૦ ઉગતા બાહા
 ૬૪ ૭-૭૭ મોરનુ દષ્ટાત
 ૬૭-૮ મેવકુમારનુ દષ્ટાત
 ૮૪ ભિખારી બા સાહ ને
 બીનમય
 ૧૦૧-૨ નદીમાં મધકુ બળુ
 ૧૦૮-૮ આ જ ને કા ૧
 ૧૧૬ અક્ષયના દાનરહા

૫ ૧૧૭-૮ કાન ને કાર્થિયો
 , ૧૨૦ ખેડતનુ ૧૬૨થુ
 (ગરમ કરીને વાવળી)
 , ૧૨૮ ગારીની પુસ્તક—
 મુધા બા
 , ૧૩૨ ખાખમા કાલા
 , ૧૩૭-૮ મા ને છોડે
 , ૧૪૭-૮ શેઠ અને ગજપૂત
 (માડ સાક્ષી પૂરી ગયુ)
 , ૧૫૦ સિયાળ
 ૧૬૩ ઢેકમા સોનંધો
 ૧૬૮ ધૂળ પેટે મોનુ
 ૧૬૮ ન્સાન દક્તરમા
 કયુ નદિ ?
 , ૧૮૨ મદારી પાદશાહ ને
 માક ૧
 ૧૮૨ મહાવેનુ કેકથુ

કહેવતો—

૧ આન બવા પદ- ગના (૫ ૨૮)
 ૨ આવ મેન દ ખી ને આપણે જે સરખી (, ૮૩)
 ૩ ઉપરકી ન-ગી બરી ભીતરકી તમજી બજો (, ૧૩૫)
 ૪ જન્મે પે જોતા નધામણા ઉસકે ઘેર વેસી પોક (, ૧૬૭)
 ૫ દેગયા સો લે ગયા ધગયા જખ માર ગયા (૩૨)
 ૬ નાનો ન્દાય શુ અને નીચોવે શુ ? (૧૨૬)

દાર્શનિક- મુત્યો—

પરેના ઓ ચો મા યુજ થાન વન્ને જ્યન્ન આતકું અત
મુદતંનુ લેય છે (૫ ૧૨૧)

ભારાનના મોના પાણિ જનુ ગોતમવામીજ હેનુ-યુગ્મિ નરા
માતા દતા (૫ ૧૧૭)

મુર્તિ ન થાય તે હેનુએ ધારો રાગય, મ- કરાય ત્યાં
અપાવથી પારો પાતળા કર્યો જણાય અને એ રીતે નાપો પાતળ
થરાથી મનુષ્યભવ મને (૫ ૧૧૮)

નિગો તથ મોક્ષ આ મે સ્થાન સિદ્ધાય તમામ ગ્ધાને ઉન્ના
પ ૧ ૩ અવનતિ પણ છે (૬ ૧૦૬)

નિગો થી બનાર આવતુ એ કઈ જેરી તેવી દત્તાન્તિ ના
(૫ ૧૨૬)

કર્મ તે જ જેન શાસનમા ચતુતરીકે ગણાય (૫ ૧૩૮)

જે છત્ર નથી એમ કહ તે જ ન છે (૫ ૧૪૬)

પુદ્ગલની મં વગર મનેતત કરનારા મેજ— અરો
કરણ અને મિદ્ધ પરમાત્મા (૫ ૧૪૬)

બુદ્ધિ સમ્મરની રસી છે (૬ ૧૫૬)

સમ્યક્ત્વ—જને ઓ નજ એગર ઓ ત્રધુ ઉદ્યોગજા જે
અજ્ઞાન હગતા તેનુ વ્યવસ્થા પૂ ૧૫૭-૮મા વિચારાય છે

અનુબ્યક્ત્ય રિરે વિચાર—અનુબ્યક્ત્ય પામતુ કેટલુ દુનલ છે એ
વાત પૂ ૬-૧૦મા દુનિયાની ઓપાએ તેમજ હેનુ દાગ એમ બે રીતે
વિચારાય છે

અનુબ્યક્ત્ય ૬ તા અર્ગમાં અખસાલખીના આધનોની
અધિષ્ઠા છે (૫ ૬)

અનુબ્યક્ત્યમાથી જ મોક્ષ મળ છે (૫ ૬)

અનુબ્યક્ત્ય રીતે અનુબ્યક્ત્ય થાય (૫ ૭)

અનુબ્યક્ત્યના ઉદ્દેશ્ય દ્વારા અર્ગમાં તો અસરી તિર્થવ
પરેના અને અર્ગો પરેના નિર્વચનને અનુબ્યક્ત્ય મેગરી

સકે (૫ ૧૦) મનુષ્યગતિનાં મ્યાન મર્ણ્યોત્તિ છે (૫ ૧૦), ગર્ભજ મનુષ્યની—અરે સમર્ચિમ મનુષ્યની પણ ઉત્પત્તિ ગર્ભજ મનુષ્યથી છે (૫ ૧૦), મનુષ્ય—જાવને ફળ હોય નહિ, પણ લાગીને મેસાડવાના હોય (૫ ૧૪૫) મનુષ્ય—જન્મના છ પ્રકાર ■ એ બાબત પૃ ૧૫૦—૧૫૧મા તેમજ કઇક રૂપાન્તરથી ૧ ૧૬૧—૨માં રજૂ કરાઇ છે મનુષ્ય પશુની પ્રાપ્તિ આશ્મિક છે (૫ ૧૬૩), અને મનુષ્યપણું ત્રણ કારણથી મળે (૫ ૧૬૭)

છ પ્રકારના મનુષ્ય—(૧) ઉત્તમોત્તમ, (૨) ઉત્તમ, (૩) મધ્યમ, (૪) વિમધ્યમ, (૫) અધમ અને (૬) અધમાધમ એમ છ પ્રકારના મનુષ્યો પૃ ૧૬૨મા ગણાવાયા છે આ પ્રમાણેના છ પ્રકાર વિષે આ સભ્ય નકારિકા કરતા પહેલાની કોઈ જૈન કૃતિમાં ઉત્તરેષ્ઠ હોય એમ જાણવામાં નથી કેનશુન્દરચરિતા શિષ્ય દ્વિમકગમણિએ જે પદપુરુષ ચરિત રચ્યું છે તેમા અધમાધમ, અધમ, વિમધ્યમ, મધ્યમ ઉત્તમને ઉત્તમોત્તમ એમ મનુષ્યના છ પ્રકાર ગણાવી તેનું અરૂપ વર્ણવાયુ છે

ઠાણ (કા ૪)મા અનેક રીતે પુરુષોના ચાર પ્રકાર પડાયા છે

સામાન્ય રીતે મનુષ્યોના ત્રણ પ્રકાર પડાય છે (૧) ઉત્તમ (૨) મધ્યમ અને (૩) અધમ તેમાં જેઓ પોતાનો સ્વાર્થ જતો કરી પોતાના સ્વાર્થના ભોગે પણ પરમાર્થ કહે છે તેઓ 'ઉત્તમ' ગણાય છે જેઓ પોતાના સ્વાર્થને આથ ન આવે એવી રીતે પરમાર્થ કહે છે અને આમ સ્વાર્થ તેમજ પરમાર્થ સાધે છે તેઓ 'મધ્યમ' ગણાય છે જેઓ કઇ સ્વાર્થ ન હોવા છતાં પારકાનું અદિત કરે છે તેઓ 'અધમ' ગણાય છે આ મત નબળું પદ નીચે મુજબ છે —

‘જ્ઞે સત્પુરુષા’ પરમર્થષટકા સ્વાર્થ પરિત્યજ્ય ચે

મામાન્યાશ્નુ પરાયમુલમમૃત સ્વાર્થાવિરોધેન ચ

તેડમી માનુષાશ્રમા પરહિત નિષ્પન્તિ સ્વાયાય વે
 વે નિષ્પન્તિ નિરર્થક પરહિત ત કે ન જાનીમહે ॥ ૧

ઉપદેશરતનાકરના અપર તટના ત્રીજા તરંગના નીચે મુજબના
 સાતમા પદમા અધમ મધ્યમ અને સાધુ (ઉત્તમ) ધર્મના સ્વરૂપનું
 નિરૂપણ છે —

‘વાપે સુલેડિ વિદધાત્યધમ સુમાવા—
 મિવાહરેતુમય ચાપદિ મધ્યમોડળી ।
 પ્રાણનવિ ત્યજતિ સાધુજનો વિપ્લુ
 નાહસ્વમાચરતિ ચાયતિશમકામ ॥ ૭ ॥’

અર્થાત્ અવમ મનુષ્ય સુખી હોય તો પણ પાપ કરે ॥ મધ્યમ
 આપત્તિને લઈને પાપ કરે છે અને સાધુજન રિપતિઓમા પ્રાણ તરું
 પણ એ આપત્તિના સુખનો અભીવાધી અકૃત્ય ન આચરે

મનુષ્યોની જ્ઞાતિને અનુગતિને એમના ત્રણ પ્રકારો જ્યપતિ નકસરિં
 હરિવિક્રમચન્દ્રિ (સ ૬ શ્લો ૩)માં નીચે મુજબના પદ દ્વા-
 રાં આ છે —

‘અમુમેવાધમા લોક પર ચામુ વ મધ્યમા ।
 ઉત્તમા પુનરિચ્છતિ લોકમેવ પરં તરા ॥

અર્થાત્ અધમ મનુષ્યો આ જ લોકને અને મધ્યમ મનુષ્યો આ
 લોકને તેમજ પરલોકને ઇચ્છે છે, જ્યારે ઉત્તમ મનુષ્યો તો પરલોકને જ
 ઇચ્છે છે

અધમાદિ મનુષ્યોની વિધિપ્રસંગે વર્તવાની જ્ઞાતિને લક્ષ્યમા રાખી
 એના ત્રણ પ્રકારો પડી શકે આ હકીકત નિમ્નાશ્રિખિત પદ રજૂ
 કરે છે —

૧ જુઓ સર્વહરિકૃત નીતિશાતક (શ્લો ૭૫)

‘પ્રારમ્ભ્યતે ન સહ વિગ્રમયેન નીર્વે

પ્રારમ્ભ્ય વિગ્રનિદ્રતા વિરમન્તિ મધ્યા ।

વિર્જે પુન પુનરપિ પ્રતિદ્યમાના

મારમ્ભમુત્તમજના ન પરિચક્ષન્તિ ॥”^૧

સોમમુન્ધ્યરિએ ગુણાલ્લસંગકુલયમા આગ્ર પ્રમગે નીચે પ્રમાણેના
૫૯૦ કારા સૂચના છે —

‘ચરહા પગમનિગ્ગા પુરિસા સચ્ચુત્તમા કોણ ।

તત્તમન્તમ સત્તમ મગ્ગિત્તમ માવા ય સન્નેસિ ॥ ૧૨ ॥

જે બદ્ધ બદ્ધમગ્ગમા ગુલુક્કમા ધમ્મવજિયા પુરિસા ।

સે વિ ય ન નિદણિગ્ગા કિં તુ સેસુ દયા કાયવ્વા ॥ ૧૪ ॥

હુનિવિદ્ધમથગ્ગિ (સ. ૬, ૨૦૧ ૪)મા કહ્યું છે કે મધ્યમ
ઉત્તમ અને હીન (અધમ) મનુષ્યોમાં ઉત્તમ મનુષ્યો દુર્લભ છે, મધ્યમ
મનુષ્યો પાંચ છે, અને અધમ મનુષ્યોથી તો (આપુ) જમત મગ
પૂર છે આ ૨૯૦ એ ૨૦૧૩ —

‘મધ્યમોત્તમહીનાતો દુલ્લમા સત્તમા નરા ।

પથથા મધ્યમા સન્નયમૈસુ પૂરિત જગત્ત ॥’

તેર કાઠિયા—એમ કહેવાય છે કે શિનાતિના સમય પછી
કાઠિયાવાડના કાઠિયાએ ધાડપાકુનો ધધો સરૂં મ્યોં ધર્મશ્રવણુ જેવા
ઉત્તમ મર્યામા વિદ્ધ ઉત્પત્ત કરનારા તેર કાસ્યોને તો કાઠિયા તરીકે
ઓળખાવાય છે આ સમ્પ્રદાય કાઠિયાઓના જેવી પ્રવૃત્તિને અનુ
સરીને ચોળનો હળે એવી કલ્પના કરાય છે એ ગમે તે હો, ચુગ્ગ-
ગતી સાહિત્યમાં—જૈન કૃતિઓમાં તો આ સમ્પ્રદાય મળે છે । ત
વિનયવિનયગણિએ સરૂં કરેના અને ન્યાયાચાર્ય ધર્માવિજયગણિએ વિ
ન ૧૭૩૮મા પૂર્ણ કરેના શ્રીપાદ-રામ (ખ. ૪, લાલ ૭)ની નીચે
મુજબની કડીમા આ વપરાયેલ છે —

તેર કાઢિયા તો ૨૭ ગુરુ-દર્શન-ઉત્સવ ભગ ૨'

તેર કાઢિયાને ઉદ્દેશને કેટલીક સંજ્ઞાઓ રચાઈ છે જેમકે (૧) ૧આનંદરિમ્ભરિત તેર કાઢિયાની સંજ્ઞાઓ (૨) વીરરિમ્ભરિત સિધ્ધા (૩) વિશુદ્ધ (વિમ્ભ)ની રેતો માઠિયાની તેર સંજ્ઞાઓ (૪) કુદાગસાગરના ઉત્તમ (સાગર) તો તેર માઠિયાની એક સંજ્ઞાઓ અને (૫) અસાતમ્ભૂત ૪એક સંજ્ઞાઓ આ ચારે સંજ્ઞાઓમાં તે કાઢિયા એવો પ્રયોગ છે

કાઢિયાને અગે ઉપર કરેલી કલ્પનાને આધારે કે પછી કોઈ અન્ય કારણથી મુનિસુન્દરેચરિએ ઉપદેશરત્નાકરના અપર તટના દ્વિતીય (તરંગ)ના નિમ્નનિખિત અત્ય પદમાં કાઢિક' શબ્દ વાપર્યો છે —

અગ્રાપ્તે નૈવ અસ્મિન્ ભવતિ શિવમુરાર્થીર્મયેવ ચાપ્તે

પ્રાપ્તિર્વસ્થાર્કમસ્યસ્થિતિદુરધિગમૈર્માનુષ્ઠવાદિકાઠૈઃ ।

શાલસ્થાપ્યુ ચાપ્તકથધિક્દશમુ ય કાઢિકેર્વાદિતેષુ

ધૌમાનુચ્ચયધી સ સ્વલહિતહ્ન સેચ્ચત્તાં જનધમ ॥ ૧૧ ॥

વળી ઉપદેશરત્નાકરની રચોપદ્ય વૃત્તિ (પત્ર ૪૫અ)માં માઠિક શબ્દ છે એ ઉપરુક્ત ૧૩ કારણવાળી ગાથા આપી એના પછી વપરાયો છે

૧ અહીંના આપસુર મચ્છના ભડારનાં પરસુરુ પાનામાં આ છે

૨ જુઓ સૌ કમળાબેન ડોકરે તરફથી છ સ ૧૮૩૫માં ૭૫૫ વાચેલી સંજ્ઞાઓમાં (૫ ૨૦૬-૨૧૮ અને પૃ ૪૦૬) પૃ ૪૦૬ ઉપરની સંજ્ઞાઓ અહીં રીતે પૃ ૨૧૮ પછી ૭૫૫વી જોઈતી હતી આ પ્રગ્ત (પૃ ૫૧)માં સ્થિતિરિમળના શિષ્ય કે ચાલુરિમળે રચેલી સુદસાની સંજ્ઞાઓ છે

૩ જુઓ ઉપરુક્ત પુસ્તક (પૃ. ૪૦૭-૮)

૪ એમન પ ૪૦૭

તેર કાઢિયાથી જે તેર મગ્ગો સમજવાના છે તેને રંગતો ઉત્તેજ
ઉત્તરજગ્ગુલ (અ ૩)ની નિજગુત્તિની નીચે મુજબની ગાથામાં છે —

આલસ્ય મોહકવચા થંમા કોહા પમાય વિવિગતા ।

મય સોગા અજ્ઞાણા વચ્ચેવ કુઝહલા રમણા ॥ ૧૬૦ ॥ ૧

અર્થઃ કારનેહિ લક્ષણ મુદ્ગહ વિ માણસ્ય ।

ન સદદ મુદ દિઅર્કરિ સસારતારણિ જીવો ॥ ૧૬૧ ॥ ૨

અર્થ (૧) આગમ (૨) મોહ, (૩) અજ્ઞા (૪) અવગત (૫) ક્રોધ
(૬) પ્રમા (૭) કૃપણતા (૮) લાલ (૯) ગોઠ (૧૦) અમાન, (૧૧)
આક્ષેપ વાને અનેક કાર્યને આગેની વ્યાકુળતા (૧૨) કુતુહલ અને
(૧૩) ક્રીડા એમ તેર કાગ્ગો ગણાવાયા છે આ કા લોને નહિને અતિશય
કુર્લ એવું મનુષ્યપણ મેળવ્યા જતા કવને જિતમગી અને સસારને
પાર પમાડનારુ શ્રવણ મગ્ગ નથી

૫ ૬૨માં નિર્વાનો તેર મહિમામાં જે ઉત્તેજ માર્યો છે તેનો
પ્રમાદમાં અતર્ભાન ધર્મ શરૂ આનુ કા લ એ છે કે પ્રમાદના જે પ્રાચ
પ્રકાશ ગણાવાય છે તેમાં નિર્વાનો ઉત્તેજ છે આને રંગતુ પદ નીચે
મુજબ છે —

‘મજ્ઞ વિસમ કમાવા નિદા વિગદા ય પચમી મણિવા ।

અમ પમાવપમામો નિદિદ્ધો વીયરાનેહિ ॥’

આ ગાથા સ્વયમ્બદ (સુ. ૧ અ ૮ મા ૩)ની શ્લીનાકમ્પરિકૃત ત્રીકા
પરં ૧૬૮આમાં છે

શાવામ-પુરુષ—૪ ૫૫માં આ વિરે ઉત્તેજ છે એને અગે
અભિરામરાજેન્ડ (પુ. ૪ ૫ ૨૨૭૩)માં ‘તિત્યવર’ના સ્પષ્ટીક લુમાં
નીચે મુજબની ગાથા છે —

૧—૭ આ ગાથાઓ આ-સ્વસયની નિજગુત્તિની ૮૪૧મી અને ૮૪૨મી
ગાથારૂપે જોવાય છે અને એનું સ્પષ્ટીકરણ એની મુદિણ (લા ૧ ૫૧
૪૫૨)માં છે

‘ચતપન્નુત્તમપુરિસા રૂઢ એ હોતિ જીવપન્નામ ।

નવપદ્ધિવિષ્ણુદ્ધિ જુઠા રેસદ્ધિસલામપુરિસ મવે ॥૩૫૦॥’

સનાક-પુરુષને બેને બ્રહ્મા નીચે પ્રમાણે ઉત્તેજ્ય છે —

‘શલાકા રૂઢ રેગા રૂઢ પુરુષા શલાકાપુરુષા ન કોડપિ બન્નપુરુષ રૂઢ’

અભિવાન્ચિન્તામણિ (મત્ ૬૩ શ્લોક ૩૬૪)માં ૪૯ નરવરોમાં ૨૪ જિનો ઉમેરતા ૬૦ સનાક-પુરુષ થાય એમ કથુ છે પ્રસ્તુત પદ્ધિ નીચે સુજ્ય છે —

મિતે સહ ત્રિપાદે સુ શલાકાપુરુષા બમી’

આની મોપન આખ્યા (૫ ૨૮૧)માં “શલાકામૂળા ગલાકાપુરુષા, પુરુષેષુ પાતરેલા રૂઢ ॥ એવો ઉત્તેજ્ય છે

સમવાય (સુ ૫૪)માં ઉત્તમ પુરિસ (પુરુષ)નો ઉત્તેજ્ય છે તેમાં ૨૪ તીથરો ૧૦ ચક્રસ્તી ૯ વાસુદેવ અને ૮ બદરામનો નિર્દેશ ॥ આ જ ઉત્તમ પુરુષોનું ચરિત્ર શીનાચાર્યે વિ. સ ૮૨૫માં પા. ૫૫મ ૧-૩ છે અને એ કૃતિનું નામ ચરિત્રમહાપુરિસચરિત્ર રાખ્યું છે આમ ઉત્તમ પુરુષ એ સંગ્રાને બ લે ‘મહાપુરુષ એની સદા ચોળઈ છે આ ૧૬ પુરુષોમાં નવ પ્રતિવાસુદેવ ઉમેરી એમની સખ્યા ૬૩ની ગણાવનાર ત્રતાચ્ચર આચાર્ય’ તરીકે ‘કલિકાલસર્વ’સ હેમચન્દ્રસૂરિ પ્રાય પ્રથમ છે એમનો આ ત્રેસકને સનાક-પુરુષ કલા છે જડિલ જટાચાપ અને જટાસિંહનદિ એમ ત્રિવિધ નામે ઓળખાવાતા ત્રિગુણ વિદ્વાને ૧૫રાગચરિત્ર (૩૭ ૨૨)માં આ ૬૩ સનાક-પુરુષને કારણ-માનુષ્ય હોના છે જેમને જોનો વીસમાં અને એકેતીસમાં તીર્થકરના સમયના બાગમાં થઈ ગયેના માને છે એ રામચન્દ્રનો ૫૫ રામાયણમાં કારણ-પુરુષ’ તરીકે નિર્દેશ છે ૨ આમુડરાયે કાનકી જાનામાં ૪ સ. ૭૭૮માં ત્રિપદ્ધિશાખાપુરુષચરિત્ર વાને આમુડરાયપુરાણ ૨૨૫ ॥

૧ જિનસેન પદેનાએ ૪ સ ૭૮૩માં એના હરિવંશપુરાણ (૧, ૩૫)માં વરાગચરિત્રનો ઉત્તેજ્ય છે

૨ જુઓ A History of Kanarese Literature (૫ ૩૫).

૧૩ સત્તાકા-પુરુષમાં પ્રવક્ત્રોની જાણ ન તો ચેતાવરોએ કરી
 કે કે ન તો વિજયેએ નિજરો ૧૪ કુવરો માને કે અને તેઓ
 એમને હ નાગ્દ, ૧૧ રૂ ૨૪ મમ્મેવ ૨૪ તીથકોના પિનાઓ અને
 ૨૪ તીર્થ કરોની માતાઓની સાથે જણાવે છે ૧

તદુવિયો મમ્મે—પણવટા (પૃ ૧, સુખ ૩૦)માં અને પ્ર
 ના મમ્મેનો ઉપેક્ષ છે એમાં તદુવમ્મે એમ જે મમ્મેનો—
 સ્પષ્ટ નિર્દેશ છે તે જ આ 'તદુવિયો મમ્મે' છે આઉંપમ્મેપ્પાણ
 (મા ૫૧)માં નિમ્મનિષ્ઠિત પમ્મિ દ્વાગ સ્થિત મમ્મે તે આ તદુ
 વિયા મમ્મે છે —

“આદ્યનિમિત્તમ મચ્છા ગચ્છતિ સત્તમિ પુદવિ

કરીશ્વર વનપાનકૃત ઉપકરણોમાંથીના ૮૦માં પૃથ્વીમાં જે મમ્મેના
 ભવમાં અતર્મુદ્ધર્ત કાગ વમીતે દુ અપ્રતિગત નરમ્મા ઝમ સાગરો
 પમ અવિનિષ્ક્રમણે રહ્યો એવી વાત કગાઈ છે તે પૃથ્વી આ તદુવિયા
 મમ્મેને જ ઉદ્દેશીને છે તદુવિય મમ્મેનુ આપુન્ય અતર્મુદ્ધર્તનુ દોર
 કે એ હપીમ્મ હુરિમ્મસનિકૃત મનાતા હિંમ્માપ્પની મ્મેપન પ્રતિમા
 ઉપદેશગત્તાકરેના તૃતીય જણના પાચમા તરગની દ્વિતીય ગાથાની
 ત્રીજી (પૃ ૨૦૮)માં તેમજ શુભવિજ્ઞાપણિ દ્વાગ સ્થિત મેનપ્રમ્મેના
 દ્વિતીય નામ (પૃ ૩૫૫)માં છે ઉપરુકત હિંમ્માપ્પની પ્રતિમાથી
 જે હપીમ્મ ગાણી શકાય છે —

(૧) 'તદુવ મમ્મે નન મહિના ગર્ભમાં રહે છે

(૨) આ મમ્મે મોટા માણવાના મુખમાં મમ્મે કેના માણવાને
 જતા આવતાં જોઈને મનમાં એવો વિચાર કરે છે કે જો હુ આવડો
 મોટો મમ્મે હોઈ તો આ સર્વે માણવાને ખાઈ જાડ આવી કરો
 હ વમા ઉદ્ભવની અને રૌદ જ્ઞાનની સદ્ચારિણી ભાવદિમા નગ્ગરપ
 રૂપ આપે છે

ઉપદેશરત્નાન્ન (અ. ૫, ત. ૫ ગા. ૨)ની વ્યાખ્યાના અતમા 'તદુ
વિયો મત્ય ઉપર પ્રમાણેના અધ્યવસાયનો હોય કે એ વાત છે

મુનિસુ દ અરિષ્ઠ અધ્યાત્મમદ્વદ્યુમ (અધિ ૧૪, શ્લો. ૨)માં
તદુલ મત્ય માતમી નરો જાય છે એ બાબતનો અર્થ છે તેમ છે

૧મ્ભિ દુ (અ. ૭)ની મુનિમન્દસરિષ્ઠ ગીઝ (પત્ર ૬૧ અ)માં પણ
આ જ રીતે કહ્યું છે

છનાજનાલિગમના સુત્ર ૫૮ની તેમજ સુત્ર ૨૨૨ની મનપગિરિ
મૂરિષ્ઠ દત્તિમાં ૭૮માં તેમજ ૧૦૭માં પત્રમાં કહ્યું છે કે માતમી નરમાર્થ
નીગી ત કુન-મ અના જાય અતર્મુદર્ત રી કરીથી સાતમી નગી
જાય છે આમાં જે અતર્મુદર્તનો જાય છે તેને ન ગણીએ તો સાતમી
નરકમાં મે વારન તેમજ આગરોપમ સુધીનુ આપુધ્ય ગણતા ઝસ
આગરોપમ થાય છે મો એ દખીકત સિદ્ધપદ્યાસિયાના ૧૪૦મ
પદમાં છે

અપભ્રમમારિમ અને વીરમુતિયુધવદ્વેષ કૃતિશ્લાપ નામનુ જે પુખ્ત
મે અનુવા ૧૧ સહિત સપાતિ ક્યું છે તેના પૃ. ૧૩૬-૧૪૧માં કે
આ રિપય અવતરણપૂર્વકે નિચાર્યો છે અહીં એ ઉમેરીશ કે કુંદકુ-
નામના ગિમર માચાર્યે રચેના મનાતા ભાવપાહુડ (રજા ૮૬)૨
માનિમિથ નામના મત્યનો હ તેમ છે એના ઉપર શ્રુતસાગરે કહે-

૧ સુત અપભ્રમમારિમ અમવતોમુદુત્તવસિણ ।

છાવત્રી અવરાદ્ નિરતર અપ્પદદ્વાણે ય ૪૩ ॥

૨ મચ્છો વિ શાલિસિયો અમુદમાવો મજો મહાનરયં ।

દ્ય ગાર્ઠ અપ્યાર્ગ માવદ્ જિણમાવણા ગિચ્ચ ॥ ૮૬ ॥

૩ એના માટે નુતમાગરે નીચે મુજબ કહ્યું છે—

‘ તદુલમિકુચપ્રમાણદરીત્વાજામ્ના શાલિસિક્ચ ’

ગીમા (૧૬ ૨૩૭ આ)મા એન જે વાર્તિન અપાયુ છે તે તદુભિયા મત્સ્યને
મળતુ છે આ મુ નવાઈ જેનુ નથી કેમકે પવ્વણવણામા તો આ બન્ને
મત્સ્યને બિન્ન બિન્ન C નેખ છે કે એ ગમે તે હો સિમ પર આચાર
૧ મિએ તો સમ મવત ૮૫૬ અર્થાત્ ૭ મ ૧૩૧ ૨મા પૂર્ણ કરના
અહત-આનેગ' (૫ ૪૧)મા પણ નાનિમિચ-કથાન ' છે અને એ
જ્ઞાન્ત તદુન-મ ન્યના અધિમરો મળતો આવે ૨

દેવનુ દેવ ૫—૧ મળિને દેવ ચાર નદિ (૫ ૭) દેવ ચોથા
પુણ્યધાનથી આગળ નદિ (૫ ૮) દેવ ઝાઝના માથા મગ નદિ (૫ ૮)
દેવનુ સરીર વક્રિય ૧૧૨ ૭ (૫ ૮) દેવ સચિત મૂડી આવ છે (૫ ૮)
મનુષ્ય મુઢીભર છે તો દેવ અપખ્યાત છે (૫ ૧૦) દેવની ઉત્પત્તિમા
દેવની ૧૧૨નીની જગર નદિ (૫ ૧૦) મનુષ્યની નિ ગીમા અપખ્યાત
જોનુ ન્યનન થાય ૭ (૫ ૮) તિયજોનુ યાગુ દેવોને દુગરી ૧૫૬
(૫ ૧૦) અને ઉપમા કરતા મેકદી-નાખો-અનતપુજો ૫ હો ભોગવના
મટે વગતિ છે (૫ ૮૨)

'દશિવિર' અર્થ—૫ ૫૧મા ચડમોલિતનો દશિવિર સર્પ
તરીકે ઉ નેખ કે એટલે એ સખધમાં થોડક કબીશ જૈન દાર્શનિક
માહિત્યમાં-ઉત્તર-અથણ, પવ્વણવા ધ્રુવા આગભોમા પણ દેવોના
બ-પ્રભે વિચારાયા છે તેમ કળી વેળા પવેન્દિય અથવર પ્રાણી
ઓના પ્રમરો ગજાનતી વેળા ઉપગેસર્પનો ઉ નેખ કરાયો છે એમા
અનેક પ્રમગના નર્પનો અમાવેસ થાય છે પવ્વણવામા જે જાનના
નર્પો ગણનાયા છે તેમા દશિવિર સર્પનુ કે કુર્કુટ સર્પનુ નામ નથી

૧ લુઓ માલિચ્યન- જિળગ જૈન અન્યમાના' મા અન્યા-
૧૭ તર્ગિ પ્રમિદ થયેન ' ૧ પ્રાનતાગ્નિમદ '

૨ મગખાવો' 'તે ન મુક્ત્વા સ્વગલોક વિશ્વા- હીને પુણ્યમર્મ્યલોક વિશાન્તિ

—ભગવદ્ગીતા (અ' ૮ ૨૫૦ ૨૧)

દેવજ

મનાદુચરિય (પત્રક)મા કમકા

માત કરના

જેવમા એ કોટિક નાજ હતો એ

પણ અન્યત્ર જોનો ઉ નખ ખેરાવ ૬ આ હ નોણ તે પૂર્વ પ્રવરતો
 નવા મેઠિય (આ નાસથ ૪)માનુ નાનાનખિત ૫૦મુ ૫૧ ૨૪
 ગીત ૬ જરી 'દિવિ' સર્પ નિ નજન દતિમા પસુ નિર્દેશ છે,
 મે વાત ખ્યાનમા આવ નો એ દારા આ મર્ષ મનથી ૥ નેખ
 ૧૧ જન દિવિમા જ ૩ અરીકાદી બમણા લાયતો તે ૨ થાય

જય મહ પદિયો વર્મિદિ અળમ્મ કહ તદિ ચિમ રોમો :

નિદિ પાદિ અદિ નિદિવિસો ત પુણ જ પેચ્છદ વિદિમો ॥ ૫૦ ॥

ઉત્પત્તિ—જ્ઞાનસાગરજિના સિખે નિ ન ૧૭૪ની આમપાસમા
 રચેના રન્યચરિત્ર (૫ ૧૨૪ ન)મા એ દખીખ છે ૭ લોજળપ
 હતને મારવા માટે અપારેના લાગે જ પાલી લાડ તે દિવિનિ
 સર્પ ઉપન થાય એમ અભયકુમારે ક્હુ

સામમુન્દરચાના રિન્ય જિનપાર્તિસરિજો મનૂતમાં પવમા
 ચેના જ્ઞાનપદુમ (૫ ૧૨ ૮)માં લોજળવો અધિમર આપે છે
 એમા લાકુમા 'દિવિનિ' સર્પ હાવા વગેરે વાત છે પ્રવૃત્ત ૫૨
 નીચે મુજબ છે —

અત્રાસ્તે દમ્બિયો રાત્રન । દમ્બ્યયોગમ્ વળી ।

વમ્મળીમિ કત મો ચદ્ વન મુત્ત્વા પરીક્ષય ॥ ૮ ॥

રમુદેવદિંડીમાના મરિમદિંડી (ભા ૧, ૫ ૪૦)મા દિદ્ધાવિસ
 મર્પેના ઉ વેખ છે હસવેચાવિય ઉપર હરિભક્તિએ જે સમૂતમા
 ગીત રચી છે અને જે આજે મળે છે તેમાં (પત્ર ૩૭ અ)માં આ સપ
 રિયે નીચે મુજબની પમ્તિ છે —

તજો ચદત્તા નિદ્ધીવિસાળ વુલે દિદ્ધીવિસો મપો જાખો ।

આ 'ભાવ-અપાય'ના ઉ ૧૬ અને અગેની પમ્તિ છે

મનધારી' હેમવન્દમુનિએ રચેની ઉન્એસમાવા જેને પુ પમાવા
 તરીકે પણ ઓગળાવાય છે તેમા કોધના અવિમરમા મૃ ૧૩ મુનિના
 ૬ હરથુમા ૫૨ ૪૭૧માં નીચે મુજબનો ઉ વેખ છે —

તો રૂપ્પનો કચ્છ રન્ને દિટ્ટીવિસજુયાળ ॥૧૧॥

‘ન્દિટ્ટીવિસેણ મા હોઠ ધાયળ પાગિય પામુયાહાર ॥૧૧॥’

દટ્ટિરિં મર્પ વિં વિચાહુપખાપિતિ (અ ૧૫)મા ૮ ૧૫
છે રામ્પો અને ચાર વણિની જ અ [વાત મારાનની ,
તેમા ગફડાનુ ચોલુ શિખર પાડાના ન્દિટ્ટિં મર્પ નીચલા અને એણે
ચુઆવાળી નાનકડી એવન નાપુ વણિના મળીને ૧૫ થઈ ૧૨
ચોલાને એ સર્પે એના નમગમા પાત્રાં સદિન પચવાઓ

આનમ્મયચુલ્લિ (ભા ૧ પત્ર ૨૭-)મા ચ મોરિ નામના
દટ્ટિરિં સર્પને અજે મધુ કે ૬ મોરો સુવના સામ એળા પડી
મ ૧૨ી ન્વામી ત કે દટ્ટિ મ્મી પગુ એગો બાપ્પા નરિ

આ ઉપરથી એ સિત થાય છે કે દટ્ટિરિં મર્પ જે ૧૬ ન્વમ્મિ
માળીને બમ્મીમૂત - રા ઈન્દ ત્યાં એ પ્રથમ ચૂર્ તરફ જાય અને
પડી એ વ્યક્તિ તરફ દટ્ટિ કેરે તેમ થતા એ ન્વમ્મિ બમ્મીમૂત મને

ચડ્ડોશિ—પન્નેસનણામ્મની પિ સ ૧૧૨૮મા વમમાગર
મણિએ જે કપન્નિજ્ઞાનડી નામની સન્કૃત ગતિ ગયા છે તેમા (પત્ર
૧ ૪૫ મા) ચડ્ડોશિક મર્પનો ન્દિટ્ટિં મર્પ તરફ ઉભેય કે અને
જે ન્યાય છે કેમકે એ બામત ગુણચન્નમણિએ પિ સ ૧૧૩૮મા
રમે ॥ મહુનીચ્ચરિય (પત્ર ૧૫૮-આ)માં અને આનમ્મયચુલ્લિ
(ભાગ ૧ પત્ર ૨૭-)મા પણ છે ચડ્ડોશિમ્મો નિરેશ તે આનમ્મય
નિજ્ઞુત્તિમા પણ કે પ્રમુત પમ્મિઓ નીચે મુજબ છે

દિટ્ટીવિસસપ્પમય કહ્હ વ મટણણ સદ્ધ ॥૩॥ ’

‘ ચલ્લિકોસિયસળ પલ્લિબોહણય તિ ’

સામ્પોદય—આમ્મો ૮ ૫ ખરેખરે ક્યાં ગણાવ તો કે મનુ ૧
બવ મ્મંભૂમિ એમ ઉત્તેગત ચડિયાના આવનો મને ત્યાં આ બામત
૫ ૫૨-૫૩મા વિચારાઈ છે

મૂર્તિ—મૂર્તિ એ આદર્શનું આનંદન છે (પૃ ૧૭૭)

—ની મૂર્તિ એ આત્મા માટે નમ્મો આર્થ પ્વાન છે
(૧ ૧૭૭)

જડ—૧૬ આગ્નિ ૧૦૧ દ૧ ગુરુ ઓ ધર્મ એ ત્રણે ની જડ
મા ૧૫૧ ૭ (૧ ૧૭૫)

૧ર્મનું ૨૧૩૫—ધર્મના વધા બેગ છે એ તો ધર્મનું ગૌર
નાવ છે (૫ ૧૭૨)

દુનિયામા માયા ૧ર્મની જેટની નમ્મો થઈ છે તેટલી બીજી ૧ર્મ
નીજની નમ્મો થઈ નથી (૫ ૭૮)

૧ર્મની ઓગ્નિ—આ ઓગ્નિ ૧૦૧૩૫ ૧૦૧૩૫ એ વાત યુક્તિ
દાન ૧ ૭૨ મા અને ૮૪ મા સમજવાઈ છે

જાહેનાત—ધર્મની જાહેનાત એ એ છે (૫ ૧૭૫)

અકામ નિર્ગ્મ—સમ્મ ૧ સિવાયની જે નિર્ગ્મ તે અકામ
નિર્ગ્મ ગણાય (૧ ૧ ૫)

અનુમાન અને માફીની અવરવા—જૈન શાસનમા અનુમાન
પ્રગતની બાજુ માટે નથી પણ તેની મોકેનાજી માટે છે (૫ ૨૮)

માફી મામવાની તથા આપવાની પ્રલાપિત આરક્ષક નિયમફે
કેવલ જોતોમા જ છે (૫ ૨૮)

અહિંસા અને ન્યાય વચ્ચેનો ફર્ક—આ દખીખત ૫ ૧૬-
૧૬ અને ૭૨ મા સમજવાઈ છે

નિર્ગિટ શબ્દ—સામાન્ય રીતે બાજ્યે વપરાતા એવા જે શબ્દો
આ ન્યાયમાનોમાં કોઈક વાર નજરે પડે છે એની દુ અહીં નોંધ ૧૭ ૫૩

વરી (૫ ૫૭) આના બે અર્થ છે (૧) બેઠક બેરેલા ઢોરને
ગુ ગામવાની લાકડાની યોગી અને (૨) કરી વાને પરજી બીજો
અર્થ અવ પ્રયુક્ત છે

લોગાનજોગે (પ ૨૩) જોગાનજો : એ અર્થ છે એનો અર્થ જોગ આવી મળવાથી બનના ૧૧ હોવાથી એમ છે

દાપુ (પ ૪૨) (૧) મળના બધુ અને (૨) ફેરા પાને આટો એમ આના મે અર્થ છે દાપુટુ એવો પણ શબ્દ છે એનો અર્થ ફેરા-આટો પાવાનું કામ' એ છે

ડા(ગ)ગળાપણુ (પ ૧૬૯) આનો અર્થ અન્યથાસ્થિતપણું છે થોથુ (પ ૮૬) આના ત્રણ અર્થ થાય છે (૧) પોસો સગેનો કણ (૨) ફાટેલુતુટું કે નખાણની દૃષ્ટિએ નખામુ પુસ્તક અને (૩) ખૂંક તીરે ત્રીજો અર્થ અત્ર પ્રચલિત છે

ધાગાપથી (પ ૬૧) ધાગો એને દારો એનાથી ધોળાખાય તે ધાગાપથી

પળી (પ ૫૩) આનો અર્થ 'મળી કે ટું તમાથી થી તેન મળવાનું એક લોગાનુ સાધન એ છે

ધોરા (૧ ૧૭૪) આનો અર્થ મોર છે, મો । શબ્દ નરમિંદ મરેતાના એ પંખા છે પ્રચલિત પશ્ચિમી નીચે મુજબ છે —

દામે કે હેરડે મોગી કે પાચી તેના તે મે । મોગ ૧"

ધોમ્બ (પ ૬૯) કે ભરેલો મોરો' અર્થાત્ મોટો કોથળો

મીનમેખ (પ ૪૦) આમા રાસિવાચક મીન અને મે । એ મે શબ્દ છે એના ત્રણ અર્થ થાય છે (૧) વાધો પાને હગ્મત (૨) નધારો વડાડો અને (૩) આલુવતું હોય તેમ મીન રાસીનો ચન્દ જોયો હોય અને મેવનો નીકળે અને મેવનો જોયો હોય અને મીનનો નીકળે એવા તફાવત જોટો એવો અર્થ અહીં કવનાનો છે

વલુવલ્હિયો (૧ ૧૩૭) આનો અર્થ વમરાયો છે

સગખડો (પ ૫૩) એક જાતની મટોડી એ એનો અર્થ છે એ કપા ધોનાં માટે દામ વાગે છે આને 'જૂતડો પણ કહે છે એ ખડી જો નીચી અને મુલાગી હોય છે

આ પ્રમાણે આખ્યાનોને અજેનો પગમસ અહીં પૂરો થાય છે, અને તેમ થતા ઉત્થાનિકા પણ પૂર્ણ થાય છે

શુદ્ધિ અને વૃદ્ધિ

૫ ૧ ૫ ૧૮ ઉમેરો હુપકરોઽરિલ્ય એ સમ્પ્રતમા ગણમા રચાયેની લઘુ કૃતિ છે એમા 'નમો જરિહંતાળ' એ ૫૮ બોલતા ૫૫૫ રચાનમ્ નાસીઓને કેટલો વિચાર કરવો ઘટે એ પ્રશ્નોત્તર રૂપે નિર્દેશાયુ છે

જે કેટલીક કૃતિઓ આ 'શુદ્ધિ અને વૃદ્ધિ' ગ્રંથ છે એ ગાળામા રચાઈ છે એ તમામની નોંધ હું અહીં લેતા નથી કેમકે આગમોક્ષારકની ઘણીખરી કૃતિઓ અતમા ત્રીજા પરિશિષ્ટ તરીકે અપાઈ છે, એટલે એના જિતાસુને એ જોઈ લેવા જાનામણુ છે અહીં એ ઉમેરીશ કે અગ્ર પુન્યપચ્ચવિંશતિમા આ ન્યાયુચોગાદ્યક એ મે કૃતિ પૂર્ણરૂપે રચાઈ છે તેની તેમજ તીર્થપચ્ચાસિમ સિદ્ધિગિરિપચ્ચવિંશતિકા અને આગમમ નિરપ્ત વિંશિકા ઇત્યાદિ વિવિધ વિશાળવાળી તીર્થમાળા જે અશત રચાઈ છે અને જેની ચનાનુ કાર્ય હાલમા ચાલુ છે તેની નોંધ આ પશિષ્ટમા નથી

૫ ૩ ૫ ૧૭ ગામા પછી વિગેસા ના જાપાન્તરકર્તા મતે એમ ઉમેરવુ

૫ ૫ ૫ ૧૮ જપાયા છે પછી નીચે મુજબ ઉમેરો કરવો —

કાશીથી ઇ સ ૧૮૧૭મા પ્રકાશિત પત્રિત નામના સરકૃતઅન્ય પ્રકાશ્ય માસિકમાં જૈનતર્કવાર્તિકવૃત્તિ જપાઈ હતી ૨ એના નવા સરકે રજાપે ન્યાયાનતારવાર્તિકવૃત્તિ સિંધી જૈન અન્યમા નામાં અન્યક ૨૦ તરીકે હાલમા (ઈ સ ૧૮૪૮મા) જપાયેન છે આ સરકરણુમા શરૂઆતમાં સિદ્ધમેન વિચારે રચેલુ ન્યાયાનતારસૂત્ર છે એના પછી પ્રસ્તાવના

૧ અહીં મુન્યુદોષ ૫ અશુદ્ધિઓનો સમાવેશ કરાયો નથી, કેમકે એ બાબત તો સપાદ્ય મહાશય શુદ્ધિપત્રકમા આપનાર છે

૨ અહીં વાર્તિક પચકુ અપાયુ ન હતુ એથી એની કેટલીક કારિકાઓ છૂટી ગઈ હતી

૧૨ના મતે ‘પૂર્ણતત્ત્વ’ અર્થના ૧૩શાન્તિશ્રુતિએ મત્તમા પદમા રચેતુ ન્યાયાવતાન્મૂલવર્તિક છે અને ત્યારના આ નર્તિક એકેક ૫૪ અને એને લગતી એકેક વૃત્તિ એમ શાન્તિશ્રુતિની મે દૃતિએને ન્યાન અપાયુ છે આ એકેક વૃત્તિ (વિદ્યતિ)નું નામ વિચારવિન છે આના પછી તુલનાત્મક દિપ્તિ અને પરિણિટો છે આ સમકલ્પની રોમામા અને ઉપયોગિતામા હિન્દીમા ૧૫૧૫ ની પ્રત્યાવનારૂદ્ધિ છે છે બુદ્ધિમાગના સહોદ જિનેશ્વરશ્રીએ ન્યાયાવતાન્મૂલ પ્રથમ મરિકાના ઉપર પ્રત્યેક નર્તિક ચ્યુ છે અને એને એકેક વૃત્તિ દ્વારા અવકૃત કયું છે

૫ ૧ ૫ ૮ પદને બંને પદના અસ એમ મુધાગે કરવા ૬, ૫ ૨૪ પછીના પછી એવીસ પછી ૧૨૧ એવું ઉમેરતુ ૫ ૮ દિપ્તિ સંતિક્કેવોત્ત વિ મે ૧૫૮૦મા રચાયુ છે એમ માનતુ વાસ્તવિક નથી કેમકે શ્રીપ્રગાસ્તિતમશ્રદ્ધ (ભા ૧ ૫ ૭૭)મા પાટણના સવરીના પાડાના નૈન જ્ઞાનમકારની ન હીની ગીકાની જ પ્રસ્તિતિ ઉપાયેલી છે તેમાં ૨૪૦મા પદમા આ મતિન્ધિપાતનો ઉપેય છે અને આ પ્રતલિ વિ મ ૧૫૮૮મા રચાયેલી છે ૫. ૧૦ ૫. ૧ આ પછી આ જ લાપામાં છે” એને મને નીમે પ્રમાણેની પમિઓ નોંધ્યે —

જગતીતીર્થાવતાન્મૂલ પ્રત્યાવનાત્તટ સપૂર્ણતત્ત્વ સમ્પૂર્ણમા છે અને આના પછીના મે અધિકાગે મર્વાશ પાછપમા છે, બ્યારે આ અપર તટકપ

૧ આને અગેનો કોડાપોદ મે લેખમાના નામે “સમાનનામક મુનિવરા ના લેખાક ૧ “શાન્તિનામક શ્રુતિઓ લેખમાં કયો છે એ દૂકે સમવમા ઉપાગે

૨ ‘શાન્તિસ્તત્ત્વેન જનમારિહુતસ્સદ્ધ-

નામવધાનિવિરુદ્ધા મહિમેકવાપ ।

તેનાદિમા વિવિધશાસ્ત્રવિધાનવાતુ

તુલ્યા અવન્તિ મુનિસુદરશરિતજા ॥ ૪૦ ॥’

‘एतच्च कित् मिषकनृकमार्गद्वये, तथापि प्राय एतत् सुस्तकेषु विद्यत इति व्याख्यातम्

આ દિશાએ સજ્જધારિખનાં ઉભાસ્વાતિએ રમેનાં પવોની સખ્યા ૩૧ની નદિ, પણ ૨૮ની મણાવ.

અધદસ્તી તે કેણુ ?

સિદ્ધસેનગણિ અને હુરિભરસરિ એ બેમા પ્રથમ કેણુ એ પ્રશ્ન આજે કેદબોલ વખત થયા આગમોદ્ધારક વિચારી રહ્યા છે આના અનુસંધાનમાં ‘અધદસ્તી તે સિદ્ધસેનગણિ ખરા કે નદિ એ પણ એવો વિચાર છે આ મનધર્મા એમણે અને દેવગુપ્તાસરિકૃત નવતત્ત્વપથગણ અને નરાગવૃત્તિકાર અભયદેવસરિએ એ ઉપર રમેના લાસને વપસ કરતા ઉપાખ્યાય પ્રયોદેવના વિનયભાષી ત્રણ ગ્યગો બતા યાં કે નવ અધદસ્તીનો ઉત્તેજ છે —

(૧) ૫૧ ૩૧અ, (૨) ૫૧ ૪૬અ, અને (૩) ૫૧ ૭૧આ

એ યેગ જઈ જોયુ તો માગી પ્રતમાં આ ત્રણ તેમજ ૫૨ ૩૬આ ઉપર પણ નિશાન કરેનું હતું

અહીં મુખ્ય મુદ્દો એ છે કે આ ચાર ગ્યગો પછી વિચારના જોઈ પકિતવાનું સ્થળ છેલ્લું છે, કેમકે ત્યાં નીચે મુજબ ઉત્તેજ છે —

गणहस्तिभाष्यादिषु प्रपञ्चेनामी दर्शिता

આથી પ્રશ્ન ઊઠે છે કે શું યમોત્તેજ તત્ત્વનાર્થસૂત્રના લાખ્યમારને આ ઉપરથી અધદસ્તી અને છે ?

વિષય	પૃષ્ઠ
તુલ્યાની માગણી	૧૭
એક બચતો છેડો તે મીઠા બચતો શરૂઆત	૧૮
ના પ્રમા તથા તિર્થ ચર્ચા કરો ૨૧ નંબર	૧૯
મનુષ્ય તિ કાલ મેળવે	૨૧
કુલારણુ દશાન્ત [૩]	૨૨
મનુષ્યત્વ મેળવવામા નિભાનવામા કયા ગુણો આવશ્યક છે	
૧ પાતળા કપાથો ૨ લાનરચિ ૩ મધ્યમ ગુણો	૨૫
‘પૂરી એક અધરી ને ગડુ નળના ન્યાર જેવો ન્યાય જોન	
દર્શનન માન્ય નથી	૨૫
ગુનેશ્વર ૭૮, નિદોર અદ્ધર લટકેલા કાઈ કારણ ખરૂ કે નહીં	૨૬
માફી માગવાની તથા આપવા રી નિવમરૂપે પ્રામાનિકા જોનમા જ છે	૨૭
સ્વામ્યની હજીવાગાએ કુપથ્ય દાણુ જ જોઈએ	૨૮
પ્રમજ પ્રાપ્ત થયે છતે કપાથો પાતળા હોય એ ગુણુ સ્વાભાવિક બધાય	૨૮
આયુષ્ય બધાયુ તે બધાયુ પછી તે અતિમા ત્રયે છટકો	૩૦
ખરી મરકેની મેળવેનુ જાગરવામા છે	૩૧
લાનરચિ ચુપ	૩૧
મધ્યમ ગુણો પણ જોઈએ	૩૩
અધિમધિક દુર્લભ સાધન—સામગ્રી આરાધનાના યામે મળ્યા	
તો ખા પછુ તેની સાર્થકતા ક્યારે !	૩૩
મનુષ્યગણિનુ આયુષ્ય બધાવવા જોયનવા નિભાનવાના કારણો	૩૩
મોક્ષ અકર્મજુમિથી નથી મળતો કર્મજુમિમાથી જ તે લભ્ય છે	૩૪
દોષને આર તથા અનાર્થ	૩૫
આર્થ કુળની મહત્તા	૩૬
છોટો પણ આવકકુળમા અનતરવા ઝખે છે	૩૭
દુર્લભ વસ્તુઓ મરે આરાધનાથી, વિરાધનાથી વેચણી જાય	૩૮
ખીજાકર ન્યાયે જન્મ-કર્મની પરપરા આનાદિની છે	૪૦
અગાનીના ન જાણવા કે ન માનવાથી વસ્તુમિથિ પત્તાતી નથી	૪૦

વિવિધ	પૃષ્ઠ
કમળો ન્ધ પદી આમને આધીન	૭૫
દુઃખોની અસાધ્યતાની	૭૬
અસાધ્યતાની ની નીચે અપાવેનું અસાધ્યતાને	૭૬
નરસ એવે બીજો ન્ધ નથી	૭૭
અસુ નુખ-મોહ	૭૭
ધર્મની પીડાની ન્ધ	૭૮
ધર્મની અસાધ્યતા કવાયે અસાધ્ય ?	૭૮
ધર્મની અસાધ્યતા વાવતાની	૭૮
અસાધ્ય એક કે અસાધ્ય ગુનાની એક ન સિદ્ધા કરે	૭૮
શુ ન ક દાઉ અને દેવગેક નુબનીક ન્ધ	૮૦
ગુનાથી અસાધ્ય સિદ્ધાનું ન્ધ ન કુ	૮૦
અસાધ્યતા બોજવવાનું ન્ધ ન ન્ધ	૮૧
અસાધ્યતા બોજવવાનું ન્ધ ન ન્ધ	૮૨
અસાધ્યતા અને ન્ધના વૈકલ્પિક રીતી ન્ધ ન્ધ	૮૨
અસાધ્યતા ગુનાની સગ સગાસગા	૮૩
ગુનાના અસાધ્યતા ન્ધ ન્ધ અસાધ્યતા	૮૩
ધર્મની અસાધ્યતા ઉપારપણની ન્ધ	૮૪
અસાધ્યતા વાવતાની કમળર પદપણના	૮૪
અસાધ્યતા ન્ધ ન્ધ પદપણના બોજવાય પડી	૮૪
અસાધ્યતા એકની માફક ગુના કરે	૮૪
અસાધ્યતા વધારે ત્યા અસાધ્યતા વધારે	૮૬
અસાધ્યતાની માફક ધર્મ નેના અસાધ્યતાની અસાધ્યતા	૮૬
અસાધ્યતા મરજત કે નાર અસાધ્યતા [12]	૮૭
અસાધ્યતા અસાધ્યતા અસાધ્યતા છે	૮૭
અસાધ્યતા પણ સાને ફરી	૮૮
અસાધ્યતા અસાધ્યતા	૮૮

નિવયા	પૃ ૩
આજના કાયદા માનિકને મૂકનારા કે	૫૬
મેરકુરે ડોકરો	૫૧
મનુષ્યપણુ મેઘવરામા દેવતાની મુત નકામી	૬૦
મળેનુ જ્ઞાન તો ગની ફાગી જવી જોઇએ	૬૦
બુદ્ધિપાનિત શુ ?	૬૧
ધર્મધર્મક ધર્મધર્મક શિ રત્ન ધર્મધર્મક મધુ મોક્ષ માટે	૬૧
આવશ્યક છે	૬૨
ઉત્તા. પાઠાનુ [૭]	૬૩
અનાદિ માયી જન્મ-મરણ મ્વાં કે	૬૪
મધ્ય-ચાત-મશામના	૬૪
મોક્ષમાં ન મરણ ન જન્મનુ એ મોટું મુખ્ય	૬૪
ચોરનુ દષ્ટાંત [૧૦]	૬૪
દયા ગ્રહેમની જરૂર	૬૫
દયા અને અદિસામા કેટલુ અતર ?	૬૬
રામાં ગંડા ઉતરવાની જરૂર	૬૬
વાની દગબાર	૬૭
દયા ઉપર મેલકુમારનુ દષ્ટાંત [૧૧]	૬૭
દયાની બુદ્ધિએ પાપનાશ મનુષ્યત્વાદિ	૬૮
મણીની વ્યાધી વાવત આરિતનો યોગ	૬૮
શુ મુક્તિ એકેનિત્ય પ મ અદિસક ?	૭૦
અદિસા એટલે શુ ?	૭૦
મીઞના અદિસા વચ્ચે મીઞના અદિસાના સાધનાદિ નથી	૭૧
દયા કોણુ મની સહે ?	૭૨
દયા ઉડાવવાનો કુતક ?	૭૨
કૃતિયાના મર્સર્માં નુકસાન	૭૩
મેરનુ પાગળુ કરો કે ?	૭૪
પરિષદ કોણ જની સહે ?	૭૪

વિષય	પૃષ્ઠ
કર્મનો મધ પરિણામને આધીન	૭૫
મણીઓની ચડસાચડસી	૭૬
અણમાનીતી રાણીએ અપાવેલું અભવદાને	૭૬
મરણુ જેવો ખીન્નો ભય નથી	૭૭
માત્રુ સુખ-મોક્ષ	૭૭
ધર્મની પરીક્ષાની જરૂર	૭૮
ખીજા ભવમાં ક્યારે જવાય ?	૭૮
ધર્મની ઑફિસો વાવવાની	૭૮
મતા એક કે અનેક ગુનાની એક જ સિક્કા કરે	૭૯
ગુ નરક હાઉં અને દેવનોક ચુમનીઉં કે ?	૮૦
ગુનાથી અધિક શિક્ષાનું સ્થાન કયું ?	૮૦
અનેક સજા ભોગવવાનું ધ્યાન નરક ?	૮૧
અનેક ગણે ઉપકાર ભોગવવાનું ધ્યાન દેવ-ગતિ	૮૨
દેવ-ગતિ અને નરકમાં વૈકલ્પ સગીર શા માટે ?	૮૨
સમજાણના ગુનાની સજા સમજાણમા	૮૨
ગુનાના બગરમાં ત્રણ જ સમજાણ	૮૩
ધર્મની ઑફિસના ઉધારપણાની જરૂર	૮૪
જાણીના વાગવાની કગતર ધડપણમા	૮૪
નર્મ કર્મનું જોર પહેલાના ભોગવાયા પછી	૮૪
ધાપગના એકની માફક જૂના કપો	૮૫
જેખમ વધારે ત્યા મનાવટ વધારે	૮૬
ઝેરીની માફક ધર્મ નેતારે આવેલી રાખના	૮૬
દુશ્મની માનજત કરનાર સરદાર [12]	૮૭
જીવતાનું જીવન સુધારનાર કપની છે ?	૮૭
વાન ન ફરી પણ સાન ફરી	૮૮
સદમ શુદ્ધિ વગરનો દુશ્મ	૮૮

વિનય	પૃષ્ઠ
ફાવદો કે નુશાન ન જણાય તો બીનજરૂરી	૮૦
જાડની ઝેર્યાઈ નોરે મગિયાના આધારે	૮૧
સુખની ઈચ્છા ઘટા ફરત સાથી ?	૮૧
ધર્મ એ આતરિક હેતુ છે ?	૮૧
આતરિક શુભ હેતુ તેનું નામ જ ધર્મ અને આતરિક અનુભ હેતુ	
તેનું નામ જ અધર્મ	૮૨
તમારા જન્મ શી ગીતે થયો ?	૮૨
મનુષ્યપણો ખ્યાન આ યો ?	૮૪
ભિખારી માદસાહ અને બીરનન	૮૪
શુદ્ધમાને જગત તરફ દષ્ટિ દોડાવરી જોઈએ	૮૪
જગત કોને કહેવાય, છ કાવની શ્રદ્ધામાં જૈનત્વ	૮૫
પિતાન પશુ પૃથ્વી આદિમા દુઃખ માને છે	૮૫
સારી સામગ્રી ધર્મ આપે છે તો બીનજરૂરી કેમ ?	૮૬
ધર્મની કિંમત નિચારકને	૮૬
એકથી અનેક મજે તે કિંમતી	૮૬
કિંમતી વસ્તુને રક્ષણની જરૂર	૮૭
વિસતી ચર્ચા સ્વપ્નમાં આવે	૮૮
અમુભાઈ કે સાકરભાઈનું સાચું ન મનાય !	૮૮
સમવવાદમાં બુદ્ધિ ગીરો ન મુકાય	૮૯
ધર્મની સાધનામાં મનુષ્ય-બલિ આ વિજય	૧૦૦
મનુષ્યપણા વગર મોક્ષ નહિ	૧૦૦
અક્રાનન નિરોધને સંગત કરે	૧૦૧
નવીમાં ગયેકુ બાંધુ	૧૦૧
ઉપચિત્તથી મરણના બાંધે નાંચકનું દુઃખ લેવાનું	૧૦૨
કેવળી પશુ જન્મ-મરણ ન જણાવી શકે	૧૦૩
અનંત જણાય પણ અણાય નહિ	૧૦૩

વિષય	પૃષ્ઠ
અનાદિ ન માનના આદિ માનિત કરી પડે	૧૦૩
મળાયક અનાદિનુ માટે જન્મ-મ મ્મ અનાદિના	૧૦૪
આ જનનો ને આ જન્મનો પણ ખ્યાલ નથી	૧૦૪
મોક્ષવાનો હકે કોને ?	૧૦૫
ખીજ-અકુલ મન્ને કાર્ય-કારણરૂપ	૧૦૫
જન્મ અને કર્મ બન્ને કાર્ય-કારણરૂપ હોઈ પરપરાથી અનાદિના	૧૦૬
જન્મના ખ્યાલથી મ જાનો ખ્યાલ	૧૦૬
જ્ઞાન બતાવનાર છે	૧૦૭
જ્ઞાણીને કિંમ કરવાની જ ?	૧૦૭
યા વિદ્યા કે સા વિદ્યા	૧૦૮
જ્ઞાન-આશ્રય સવર ને મોક્ષ માટે	૧૦૮
આ-જ ને કા-ન	૧૦૮
પન્થ નાગનો અર્થ	૧૦૮
જ્ઞાનક્રિયાધ્યા મોક્ષનુ તર	૧૦૮
હવે જન્મ કહેવાથી જન્મ-મગ્ધની પરપરા	૧૧૦
અતર્ક્યુદ્ધત મા મોક્ષ	૧૧૧
મનુષ્યપણામાં જ મોક્ષ	૧૧૧
પ્રદાન યજ્ઞમાં કેટલી તાકાત ?	૧૧૨
અનાદિ પરપરાની સિદ્ધિ	૧૧૩
હોય, મુખિ હોય ત્યાં તેમ ન હોય ત્યાં શ્રદ્ધાથી માનવુ એમ જૈનો માને છે	૧૧૪
અક્ષતના ઇન્કરનાર કોણ ?	૧૧૫
સે જ્ઞાતૈર્ણ મંત્ર ! એવ વુચ્છ ?	૧૧૫
પ્રશ્નો જવાબ પ્રશ્નથી !	૧૧૭
પ્રશ્ન માનની વાનગી મગાવ નહિ	૧૧૭
જૈન ઇવને જ જવાબનાર ને જોખમનાર મણે છે	૧૧૮

વિષય	પૃષ્ઠ
કાપોની મ દ્વારથી મનુષ્યત્વ મળે	૧૧૯
દાનરમિ ગુણ સામગ્રી પૂરી પાડે	૧૨૦
મનુષ્ય - વન દેશવવા નજમ તા રંગેરે મધ્યમ ગુણે	૧૨૦
ગર્ભ ગુજરી બુની જઈ ભરિય માટે લગનાન્ના જરૂરે રહી, વર્તમાન મુધારસામા જ હાપણુ છે ક્યાણુ છે	૧૨૧
મનુષ્ય-જવની કુર્લભના મૂનસ્થિતિ વિચારાય તો જ સમજાય	૧૨૧
ભય નથી નાગાને કે નામીને !	૧૨૨
આત્માની મૂનસ્થિતિ કઈ? જ્યાં અનંત કાલ રહ્યો	૧૨૨
અભિમાન દા ઉપર? તારી દાનત કઈ દની ?	૧૨૪
ઉત્કાન્તિ પમ થાય અપકાન્તિ પણુ થાય	૧૨૫
અપકાન્તિનો જન કયા મુધી ?	૧૨૫
દેવ હાપણુ મળી વર્તમાન મુધારી ને !	૧૨૬
માણુ મુધારવી કે મગાડા મે પોતાનું કામ છે	૧૨૭
મુધારો ક્યારે મળ્યા ?	૧૨૮
અનાદિની વાન એટલે ભેમ મામળા મામવત	૧૨૯
ઉત્પત્તિ-શક્તિ અનાદિની ■	૧૩૦
જન્મ સિદ્ધ ન જરૂરો પડે	૧૩૦
જ મનુ મારણ ?	૧૩૦
રખડવાની પચાત થી માગવા	૧૩૧
અવિદેઃ આપત્તિનું ગ્યાન છે	૧૩૨
ડૉક્ટરની કિંમત કોને ?	૧૩૨
નિતેશ્વરની કિંમત લેમના મુજબ	૧૩૩
જેનો વ્યક્તિને નથી	૧૩૪
જિ-૩૫	૧૩૫
ખરી ૩	૧૩૫
કેતર	૧૩૫

નિરય	પૃષ્ઠ
મા-માપના મબધ = તાં કર્મનો સમધ જુદો	૧૩૬
કુટુંબની બહાર એટલે પાણીમા ડાંગ	૧૩૭
મા ને છોકરો [16]	૧૩૭
વચન કર્મને મધાવે	૧૩૮
મરણ પોતાના જ કર્મો કે	૧૩૮
જન્મ આપિત ન કર્મો પડે	૧૩૯
મનુષ્ય-જન્મ મોક્ષ, દેવલોક સાથે	૧૪૦
જન્મ દ્વારએ આશાનો અમાર	૧૪૦
દેહ બનમાં જહેમત આપા ડાંગી	૧૪૧
જા તે રાજાઓ	૧૪૨
અમવાળી આખ ચોકખુ ન દેખાઈ	૧૪૩
મેળવણુ અતર્કુદ્ધર્તમા મોક્ષની નિમગળી મનુષ્ય-જન્મ	૧૪૪
ભવેત્ ન બોલતા બરાત કેમ ?	૧૪૫
મફળ બનાવનામા મહાકુરી	૧૪૫
પોતાનો જન્મ નાકમૂન નવી	૧૪૬
નથી એ જ વની મિદિ	૧૪૬
મેડ અતે રજપૂત [17]	૧૪૭
મીઠની માક્ષી	૧૪૭
કૂકી છે એનાગતે મોઝે અનાદિ રાગે	૧૪૮
એ ત્રણ વર્ષની મહેનત નિષ્ફળે લાય પણ જન્મેની મહેનત	
નિષ્ફળે શું ?	૧૪૯
શિયાળ [18]	૧૫૦
મનુષ્ય જન્મના ૭ પ્રકાર	૧૫૦
અબન્ય મોક્ષની નિસરણી મિલાવ આક તરત માને	૧૫૧
પોતાના નિર્વાદ આતમ અબન્ય મોક્ષ મોલે	૧૫૧
અબન્ય આર પ્રકાર માને	૧૫૨

વિષય	પૃષ્ઠ
હીરાને બદને દાડક	૧૫૨
કારણ વગર કાર્ય ન થાય	૧૫૩
અન્યો કાર્યમાનમાં ઇચ્છા જ કારણ માને પણ જૈનો નહિ	૧૫૩
મોક્ષની ઇચ્છાની એક પુરુષપરાવર્તમાં મોક્ષ	૧૫૪
અન્ય અત કર્યાથી દેવ આદિને ન માને	૧૫૪
આભિમત્તિક મિથ્યાત્વ મળ્યતે ન હોય	૧૫૫
શુદ્ધિ સંસ્કારની દાસી	૧૫૬
વિધિ વાક્ય ક્ષીન દૃષ્ટાંત ને સસર્ગમાં જન્મરજ્યંત સસર્ગ	૧૫૬
નસ એકરાત-સદ્દામિ પતિવામિ રોળમિ	૧૫૭
ત્રણ ઉદ્ધૃષ્ટાપણા-અદ્ધ પરમદ્ધ સેસે અપદ્ધ	૧૫૭
પણ માં એક પુરુષપરાવર્ત	૧૫૮
મુલસા ને નામ સારથિ [૩૭]	૧૫૮
સુનસાની મામણી મોક્ષ	૧૫૮
સાધુ કયા માગે ?	૧૫૯
ચોથે મોક્ષ જ ૧૮ મે જ મોક્ષ	૧૫૯
ઇચ્છાના ગેપિ જ મોક્ષ	૧૬૦
જુદ શા માટે ?	૧૬૦
મનુષ્ય-જન્મ ઉપદેશને લાયક	૧૬૧
૭ જન્મો અને તેનાં નામો	૧૬૧
પાનના આધારે કૃણ થાય	૧૬૨
આત્માને પાન પનાવો	૧૬૨
દુનિયાદારીમાં ઇચ્છા સિવાય કાર્ય નહિ	૧૬૩
આત્મિમ કારણે મનુષ્યપણ મળ્યુ	૧૬૩
અમલપત્રે મળે બરોસો ન ગળાય	૧૬૩
ટંકામાં સોનીયો [૨૦]	૧૬૩
હીરાના માટે દાડક જેવું તામવિનુ તપ [૨૧]	૧૬૪

વિનય	પૃષ્ઠ
અમમનિર્ગતોનો પ્રભાવ	૧૧૪
પડિત અને મૂર્ખનો સનિષાત [22]	૧૧૪
પર જીવના સમ્યક્ત્વાગાત્રી નિશ્ચિત કરી ?	૧૧૬
ધાનની અપેક્ષાએ મનુષ્ય-જન મુરુ ?	૧૧૬
કારણોની અપેક્ષાએ પણ મનુષ્યપણ મુરુ ?	૧૧૭
મનુષ્યપણ ગર્ભારાસાદિ દુષ્કર્મનું ધ્યાન	૧૧૭
મોક્ષ મેળવવાની તામન ન પ્રગણ્ય તો આતમી પણ મને	૧૧૭
તદુનિયોઃ મન્ય [23]	૧૧૭
મનુષ્ય-જન કારણ ને કાર્યની અપેક્ષાએ કુ ખરપ	૧૧૮
ધૂળ પેટે મોતુ [24]	૧૧૮
કારણ ધૂળ પેટે ધૂળ પ મોતુ	૧૧૮
કાર્ય કળવાવાળાએ નણુ વચ્ચ ક રી જોઈએ	૧૧૯
સમ્યક્ જ્ઞાન એટલે કાર્યનો નિશ્ચય	૧૭૦
સમ્યક્જ્ઞાન એટલે માધક માધકની અમજણ	૧૭
માધકની વૃદ્ધિ અને માધકની હાનિ તેનું નામ આરિત્ર	૧૭૦
વચ્ચનો જ જન્મ સફળ	૧૭૧
જેના જેવું થતું હોય તેમાં (તેના આમરમા, મૂર્તિમા)	
તલાકાત (તન્મય) થતું જોઈએ	૧૭૧
અમૂલ્ય (કિંમતી) ની નકરોનો દરાડો	૧૭૧
ધર્મના જોડો પારાવાર છે	૧૭૩
ધર્મથી મનુષ્યત્વાદિ મળ્યા	૧૭૩
મદિમા તારકપણથી	૧૭૪
ધર્મ આરી મુદ્ધિથી અગીકાર કરવા યોગ્ય છે	૧૭૪
દેવને ક્યા મુદ્ધાથી માનવા ?	૧૭૫
આદર્શ, નકરો કેવો જોઈએ ?	૧૭૬
તન્મય બનતું જોઈએ	૧૭૭

નિવચ	પૃ ૬
આ કે એની સંસ્કાર ન બેવાય તો અનાદિ બેહુ પડે	૧૭૮
જન્મની વળ ને કર્મના કીચડ નગરનું મથાન મોક્ષ	૧૭૮
મોક્ષમાં સુખના પ્રજ્વાળાએ ગર્ભવાયાદિ દુષ્ટો ભેદા ભેદા	૧૭૯
હિન્દુઓ કર્મરાજના દીવાનો છે	૧૭૯
ફસાડા ફક્તરમાં કયું નહિ ? [25]	૧૭-
આત્મોદ્ધાર માટે પૂજનાદિ જે ઢરીએ તે ઝોધુ જ છે	૧૭
રાતો રાતી બહેલી છે પણ વર્તન મુશ્કેલ છે	૧૮
મારી ના શાલ ને માકડા [26]	૧૮૧
પ્રત્યેક મનદોષ પણ બાગ્યા !	૧૮૨
મનવેલનું કલ્પ [27]	૧૮૨
સાહિત્ય તારામે જે જ દેશવ્યવસ્થા જાણુની રહે	૧૮૨
દેવ તો નીતીર્થ ને જ	૧૮૩
પાપવૃક્ષના ફળ	૧૮૪
નહિ પ્રેતા દામપણીની અલતા	૧૮૪

ત્રીઆગમોદ્ધાત્મ ગ્રંથ લાગ ૫
 ણમોડ્ધૃ ણ મમણસ્મ મગવજો મહાવીરમ્મ

પ્રશમરતિ-પ્રકરણ

(વ્યાખ્યાનમ ગ્રંથ)

દેશનામર—

આગમોદ્ધાત્મ આચાર્યદેવ ત્રીઆનન્દમાગસરીધરજી

માનુષ્યકર્મભૂમ્પાર્યંદેશકુલસ્પતાડડ્યુરપલ્લવૌ ।

અક્ષાયકથકથરણેષુ મત્સરપિ સુદુલ્ભા યોધિ ॥

(ગ્રંથ શ્લો ૧૬૨)

વ્યાખ્યાન ૧

નિહીને મહેલ સમાન બનાવવી છે કે

જેલજ ગાખવી છે ?

જીવોની જીંદગી

અ ઉપમરી શાસ્ત્રમા મહારાજ આચાર્ય ભગવાન
 ઉમાસ્વાતિનાથજી મહારાજ ભગ્ન જીવોને ઉપકાર
 કરવા ધર્મ દેશના દેતાં ચક્ર પ્રકારે છે કે આ
 ચક્રમા ઇચ્છા માત્રથી કાર્યની ઉત્પત્તિ થતી નથી
 ઇચ્છા સાગી કે નત્સી એમ બન્ને પ્રકારે દોષ શકે

એક કાર્યની ઇચ્છા કોને ન થાય ? સુખધી વાયસે કયાથી આવે ? તે
 સુખધી મારા વૃક્ષાત્વાળા ધ્યાનથી નહિ કે જીમ્મકામાની તેજ રીતિએ

સારા વિચારો કેને હોય ? સમ્માર હોય તેને સામાન્ય ગીતે ઝોમ કહેવાય છે કે સારા કાર્યની ઇચ્છા સર્વને થાય પણ વસ્તુના જોવા જઠર્યે તો ઝોમ નથી. જો સર્વને સાગ કાર્યની ઇચ્છા હોત તો જીવોને રખડવું પડત નહિ પણ જીવોની રખડપણી તો પત્યક્ષ દેખાય છે. જીવો, બિન જિન ગતિમા જનિમા રખડ્યા કરે છે. એ તેને રખડવાનું મન થાય છે ? ના રખડવાનું મન તો નથી થતું પણ રખડે છે એ તો નજરેનજર દેખાય છે.

હવે સચી મનુષ્યને તો આવતા જવની વિચારણા પણ થાય પણ એકેન્દ્રિય પૃથ્વી અપ્ વો" જીવોને 'હુ કેમ જીવું એ વિચાર જ ક્યાં છે ? જેને વર્તમાન ભવનો વિચાર ન હોય તેને ભવિષ્યના જીવનનો વિચાર મ્યાથી હોય ? વિ નેન્દ્રિય (દ્વિ ત્રિ ચતુરિન્દ્રિય) જીવોને પણ ચાતુ જીવનનો જ વિચાર હોય ભવિષ્યના જીવનનો વિચાર હોતો નથી ઇષ્ટિમા રહેવું અનિષ્ટથી ખસવું એ છે પણ તે તત્મા પૂરતું ભાવિ ભરને વિક્રમેન્દ્રિય પણ જાણી શકતો. ઇથી હવે સચી પચેન્દ્રિયની વાત પર આવો તેને વિચાર છે તેથી ભવિષ્યના જીવનનો વિચાર આવી શકે પણ ચાતુ પનોજીવમાથી ચેતનને (પોતાને) નવરો પાડે તોને ? આટલા માટે મધુધર મંગાગજી શ્રી મુખર્માસ્વામિજીએ જણાવ્યું કે સમક્ષિતી તે કે જે જિ દગીતે જોલના બ ને મહાન જનાવે અને મિથ્યાતી તે કે જે જિ ગીતે જોવ જનાવ ! જેન અપને મહેલ

મહેલ શુ અને જોવ એ તે તો સમ્મારથી સમજી શકા છે પણ રહસ્ય વિચારણીના છે મહેલના આલિંગની દષ્ટિ ચેતરફ વિસ્તરે છે જ્યાં જોવમા જકડાયેલાની દષ્ટિ જોલની ચાર દિવાલોમા જ રૂધાયેલી હોય છે જોઓ આ દુનિવામા જ રાચ્યામાચ્યા રહે, કુટુંબ, કચન કામિની અને પ્રવાની જ મહામયવામા મુચાયેલા રહે અને કાયમ મેની જ વિચારણાના વનોપાતમા વલોવાયેના રહે તેઓ કારામલવાસી નથી તો ખીજુ શુ ? તેમની દષ્ટિ આ ચાર દિવાલોથી બહાર જતી જ નથી

શ્રીઆગમોદ્ધારમ ગ્રંથ : ભાગ ૫
 ણમોઽત્યુ ણ સમણસ્મ મગવજો મહાવીરસ્મ

પ્રશમરતિ-પ્રકરણ

(વ્યાખ્યાનસ ગ્રંથ)

દેશનામર—

આગમોદ્ધાર- આવાયેદે- શ્રીઆનન્દમાગચ્ચરીયરજી

માનુવ્યવસ્થામૂલ્યાયવેદાકુલ્લક્ષ્મતાઽઽયુક્તપલ્લયો ।

ધક્ષાપદ્યકથણેષુ સન્ધ્યપિ સુદુલ્ભા ચોષિ ॥

(પ્રા સ્તો ૧૬૨)

વ્યાખ્યાન ૧

જિ દગીને મહેન મમાન બનાવવી છે કે

જેલજ રાખવી છે ?

હવેની હવે

અમ ઉપમરી શાસ્ત્રમાર મતારાજ આચાર્ય બગવાન
 ઉમાસ્વાતિવાચકજી મહારાજ બન્ધ હવેને ઉપકાર
 કરવા ધર્મ દેવના દેતા ચમ પ્રકરે છે કે આ
 સસારમા હજી માત્રથી કાર્યની ઉત્પત્તિ થતી નથી
 કમ્પા સાગી કે નરસી જેમ જન્મે પ્રકારે દોષ શકે

મે' કાર્યની કમ્પા કાને ન થાય ? સુમધી વાવરો કયાંથી આવે ? તે
 સુમધી મારા વૃક્ષાવિણા ગ્યાનથી નહિ કે બહરગામથી તેજ રીતિ

જેની હોય તો તેમ જુજ નોંધજો, પણ પ્રથમ વાત તો એ દષ્ટિ
પર બવ તર હોય તો તેમ બનો?

જનામ ૧૨ ને જોખમ ૧૦ છુન જ છે

જેની દષ્ટિ માન આ નન પૂરતી હાત તેની નિધિતિ જોની જ
(જેની જ) નક્કો છે એ નષ્ટ છે જેનો બુત જ તર દષ્ટિ ૨૨
ભવિષ્યને જુએ તેઓ આ જિદ પિતે મદન મનારી નકે છે અને પરભવ
ન મધી તનારી કરી તક છે ભવિષ્યના વિચાર વિના પુણ્યો ધર્મનો
વિચાર થાય જ કયાથી? અને તે વિના મનુષ્યત્વ ઉચ્ચ કુલ અને ધર્મનો
ન રાગ આદિ સાપડે તેની પ્રિતિ થાય જ નથી? ઇતિ આ જોઈ દટાન્ત છે

વૈકુઠ અને નામચદ્રશ [૧]

નામચદ્રશને વડામાં જાતી રખતે ગ્રેમ ચક્ર કે-નમિત
નકુ મા તો કેઈ જાય પણ હુ ખીમી પણ ત્યા નકિ-નકિ બોજનનો
નવા જોનો જ લે તે તો નમા સાટે માણમ ખીમને ચખાયા વિના
ન ૨૨ આથી નામચદ્રશને મોગી ચા ૨ પાથરી અને ગીરણા કરારી
૪ ૬ ૫ ૦ મા જવાનો છુ જોવાને ત્યા જવુ હાત તેઓને ખુશીથી
માથે બાનડુ હવે દનામે એમ વિચારું કે-વૈકુઠમાં વર્ચસ્વ તા
મેમનુ તો પડી ના રીતે ગેમની મહેગાનીથી મા માટે જવુ? નાઈ
લાખોના ગીના પટેર પણ તાલુમરી વેલન ગણાય ધાગીના આવા
વિચારગ્રામા ન ૨૨ પોતાને તો વૈકુઠ મળવાનો નથી માટે નામચદ્રશ
નકિ જન છે તો જવુ એમ યાગી આનના મોતુ વા ૪ નોઈ ગ્રામ
ચદ્રશને કવુ આમ વૈકુઠે ન જવાનુ જેનાઓ વગ્યા કે અમે ગઈ
વિના નોત નરી નાના? નામચદ્રે કવું - તમે પરભવમા ગત
મરાગત થાઓ આ દષ્ટાતના પ માથી સમજવાનુ એ ૪ જોનોનો
કિદાત મિતિ મિતિ આમિ પોતાની જવા દીદા ને જે મમદાની છે

—વજ કર્મનો ખા છે અને બોખા પણ પોતેજ છે ઠાઈ પાપ કે
ગુણ મધ્યક છે ઠાઈની મ — મુજ્ય નવ ચાને છ અને — વાને
ચાગુ પડે ૪ ગેવુ મન ૫ જોગુ નથી જોતગેવુ ૭

સન્ન કે નિ રૂળપણાને આરાગ વર્તન

તમો મનુન્દ મન્યુ ગાથી મગવાનુ મઈકે મ પા તો ખરો
મલક આરા મરા કડના દગે તેના મોગે મનુન્દ મન્યુ છે તો મેને
મકુન કરવુ છ કે નિ રૂળ તેને સદગ કે નિ રૂળ દગાનો આધા
વર્તમાન ઝનન પર છે

ગાવન-મામગ્રીની જર

ગોલા સુરજીવી દાર ૪ ઠાઈ ઘાટ ન થાન દા વગેરે મામ ૧
ખલાવવા મીઠ સામગ્રી, માધો જોડેજો તેમ મા ૧ મનુન્દ વધી દાર
મિદિ ૧ થાન પણ મિદિ મટે અન સાધન-મામગ્રી આવશ્યક ૧
દગે મે સાધન મામગ્રી કયા મળે અને મિદિ સપા ન કેમ કગાય તે
સમધી અરિકાર જાગારો તે અગ્રે વર્તમાન

—૦૫૦૦—

વ્યાખ્યાન ૨

જીવને ૪ જવાબદાર જોખમદાર માને તે જૈન

જીન નાગો આચો ૭

પ્રથમ પેખી શસ્ત્ર ૧૨ મર્તિ આચાર ભગવાન શ્રીમાન
મોખાનિશાન-જી મહારાજ લન્કામર ૧ નિશ્ચે ધરોપેશ
મરતા જાગન છે કે સચ્ચામા નીજની માનિખ અને મને હાવા છતા
મવગ્યા ૩ વાનો દુઃ મળનો ઇથી સેડિયનો દોકડો બને વારચ
દાર જે, જા તે ઠાઈ મન વેચસા પી વાન તો ૨ રી પણ જાડય

આપે તો કાચદેસર ગણાવ નહિ કેમકે જ્યાં સુધી તેને ક્ષત્રી કે ગેરક્ષ
 યાત્રી અમજાતી વય નથી ત્યાં મુધી તેને તેની વ્યવસ્થાનો કાચદેસર
 દેવ નથી દુનિયાદારીના આ દષ્ટાંતનો દેખે અનુભવ છે હવે હવેને
 આ વિચારો દુનિયાની હેતી છે હવે નામો આપો દુનિયાની
 નામો નામો છે કેમકે અજ્ઞાનેશ્વર નથી પણ જોયો પુણ્યને ધન માને
 ઈ પુણ્યો અવકાર માને છે પુણ્યનું જોયોને મુલ છે તેઓ તો
 હવેને પુણ્ય લાભને જ આવેનો માને છે રાગ, ક્રોધ, રસ, ગદ્યને સ્પર્શ
 ગાણનાની તામત મધા જીવોમા ટોની નથી, પણ પુણ્યના જોણવતા
 પ્રમાણાનુસાર તે દશ્યમાન છે પચેન્દ્રિય જ્યાં પાચેય વિચારો જાણે છે
 તાથો? તેવું પુણ્ય વિષમાન છે તેથી પાચેય ઇન્દ્રિયો જન્મ્યા પછી કે
 જન્મના જ પાચેય ઇન્દ્રિયો વિચારવાને મન સાથે મનુષ્યપણું
 આપુલ્ય એ જ અનુભવ પુણ્ય રહ્યો હવે આવ્યો છે એ પ્રત્યક્ષ પુરવો છે

વસ્તુચિંતિના વર્ણનમા વિરોધ નથી

મનુષ્યના બવમા સામર્થ્ય સાલમી, સમૃદ્ધિવાળો નથી છતાં તે
 કુર્બાન છે અને વૈભવ સત્તા માલમી, સામર્થ્ય ભોગવિનાસના
 માધન-આમત્રી જેથીએ તો મનુષ્યપણા કરતાં અનંતગુણી સ્વર્ગમા વનાર
 છે, જ્યાં શાબ્દમા તેની કુલબતા ન કહતા ધ્યાને ધ્યાને મનુષ્યપણાને
 કુર્બાન છે —

ચત્તારિ પરમગાનિ કુલ્લહાણીહ જતુણો ।

માણુસત્ત સુહં સદ્દા, સજમમિ ય વીરિય ॥

(વત્ત બ ૩ ગા ૧)

તે નાથી એ જ વિચાર વાનું છે મનુષ્યપણું એ મોક્ષે જવાની સીડી છે મોક્ષ
 મનુષ્યનવથી જ જવાનું દેવબવમા અનંતો મલ પસાર થાય પણ ત્યાંથી
 મોક્ષ મળે નહિ મનુષ્યો અનંતા મોક્ષે જવા, જાય છે ને જશે સ્વર્ગમાથી
 એ પણુ દેવ મોક્ષે મળે નથી જતો નથી કે જશે નહિ

અહીં કોઈ તર્ક કે ક તમ મનુષ્ય છે તેથી મનુષ્યપણાને વખાણો ને દેવતા કમતા અધિક છે તેમ કહી દો તેથી મનુષ્યનગની કિંમત વરો નહિ જેમ વગની મા વરને વખાણે તેમાં વગની કિંમત નહિ કારણ કે તે વગની મા છે આ તર્ક કરનારના અંગે પ્રતિ તર્ક કે જે જગ તમા નિયમ જે છે કે સ જન સજ્જનને રખાણે અને દુર્જન દુર્જનને વખાણે દુર્જન સજ્જનને કાઈ દહાડો ન વખાણે છતાં જે વખાણે તો તો તેને દુર્જન પણ કહી શકાય છે પણ રામ ધરનારો હોય અજ્ઞાન પણાનો પ્રેમી હોય તો અજ્ઞાનને વખાણે અજ્ઞાન સજ્જનને વખાણે તેથી સજ્જનની કિંમત નહિ એમને દેખતો દેખતાના કિંમત કરે પામુ આધરો દેખતાની કિંમત ન હોય તેથી દેખતાની કિંમત નહિ જેમ માનવને ખરી રીતે સજ્જનમાં સજ્જનપણું છે તે ઉત્તમ છે અને દેખતામાં દેખતાપણું ન તે ઉત્તમ છે માટે વખાણવા લાયક છે આથી પેરો તર્ક ન થાય છે તર્ક કરનારની મુશ્કેલી એ રીતે કે જે રીતે મનુષ્ય મનુષ્યપણાનાં રખાણું કરે એની કિંમત શી ? પણ એ મુશ્કેલીવાળાના તર્કને રૂપરેખાથી એની મુશ્કેલી આપોઆપ મરી જાય છે અથવા તો દેખતાને રખાણી સજ્જન નહિ પણ દેખતો દેખતાને વખાણે એમાં એની કિંમત ગોઠી થતી નથી ને જ રીતે મનુષ્ય મનુષ્યપણાનાં વખાણું કરે તેમાં ગોળી કિંમત ગોઠી થતી નથી પણ સજ્જનપણું આ દેખતાપણું એ જે ઉત્તમ છે તે સામિત થાય તો તેની કિંમત મનુષ્યજન શી ચીજ ? દેવના ગાપની મુડીને માનવારે મનુષ્યજન પોતાની મુડીને માનવારે થાય તેવો જ દેવજન મુડી પેલો કરવાની સમિતિયો નથી દુનિયામાં આપની મુડીવાળો કોઈપણ હોય અને આપખાઈયો ત્યાંધિપતિ હોય તો એ એમાં કિંમત એની વધે ? કહાં કે આપકમાઈવાળાની તો હવે દેવપણું તે પૂર્વના જાવની પુણ્યપણું છે નવું પુણ્ય ઉપાર્જન કરવાની તો તો દેવતામાં નથી કારણકે દેવતા મરીને દેવતા થાત નહિ જ્યારે મનુષ્ય નવું પુણ્ય ઉપાર્જન કરી શકે છે, મનુષ્ય મનુષ્ય પણ થઈ શકે છે મનુષ્ય દેવ પણ થઈ શકે છે ને સર્વાર્થસિદ્ધ વિમાનને પણ હવે તો મરી શકે છે, એ મનુષ્યના જીવં છોડે

સત્ત્વ મર્મ ૪૪ બાગી જેલ વર્ષ ૧૯૬૭ રાજ્યમાં ગોથા ૩૦ સ્થાનથી
મળ્યાની વસ્તુની પગ મનુષ્યના માનકાપાત મેળવવાની અનન્યતા મળાવે
ગાય રાની તાત ૭ અથાત મનુષ્યજાત મેળવવાની અને ડા રાની
તામત ૭ જ્યાં દેવતાની નાન ૩ ત મિચ્છાગ માખીને લ્યા મેળી
નામ ત્યાથી સત્ત્વ રખત ખસડા તા જે તે લાની લા ૧ એક દેવતાના
રમા નાખે રીંગે મળી રતર ગૈરમ દેવતા રા દેવતાનું આયુષ્ય રીસ
હા ૧ ૫ રોપમનું ત્યાં રીનું ૧૫ રોપમનું વિનાદે ૧૩૮ની રીંગે
માન હતા રા ન્યય ત્યાં ૭નીમટ રહે માથા ફેરડે જે જોની રશા ૭
નારી ઉપદેશમાત્ર (૧ ૨૮૬)મા જળાન —

१ मुरनिमाणविभय, चित्तिय चरण च देखतोगा ग ।

अहरणिय चिय ज नचि, कुट्टइ सयस्कर हियय ॥

૧ જ્યાં પોતાના ચાલન રખતે જ્યારે ઘિચિતિ જુગે, ત્યાં તર માથ
મારાંસની ગાંધાની જ રામા જરાનું જે લાગે તેને શુ રાય ? જેનામા
તા અમખ્યાત નાજન ક્ષેત્રોની એની માનિયા હોય અને જ્યાં આવે
મદન નનામા પણ અને એનામા માલુ કોઈ મન્ત્રે નદરાન નિ
ભાગ એના ર થમા હોવાનું અનુભવાનું જગની સાથની ગેરી' છે
ત્યાંથી ગણનામાંથી નીકળાવજાઈ નાનામાંથી માનપૂર્વક ની ગણના
માન મનુષ્યમતિમા જ છે

મનુષ્યત્વની પ્રગામા નોક્ક મેળવે મા?

દેસાના આ મેપમના નાણાં જોત-જોતામાં પમાર થઈ જતી
 મા તેમજ, તેમના મારિક ઇત્ને પણ ત્યાગી પાવવન વડુ પડે
 તે મનુષ્યના અનુભવી ગણના સીંચે મનુષ્યભર કિંમતી જતાં તેની દરકાર
 ન કરનારા આન તે પેદાઈ જા જાતે દેસાત તે અકસ્માત મહોનો
 બર પડ ની દેસા જોતા માયા મગતા નહી આ આતથી દેરાણા
 વડુ નથી જા મનુષ્યના અનુભવે માટે જેવો નિયમ નથી મનુષ્યની

જિંદગીને તો અને તે પગને મરણનો ભર અચાનક મળ્યોનો ભર રહેનો છે દેવોનું શરીર ક્રિય હોય છે મળવું તેવા પરમાત્માનો હોય છે એટલે એ શરીરવાળાને કાંઈ કારણથી મળવાનું હોતું નથી દેવોની આશાથીનો મોગવટો જોતા જો દેવોને વૈકલ્ય શરીર ન હોત તો તેઓ મરણની વાત માંભગતા જ મરી જાત દેવતા એ ત્રિતીવી ઉચે તો જવાનો જ નહિ અથાત્ એ નથી મૂડી મેળવવાનો જ નહિ પુરુષ મોગવે છે અથાત્ અચિત્ત મૂળી ખાય છે મનુષ્ય તો દેવતામ્ભા અર્થાત્ મિદ્ધ મુખી જઈ રહે છે અને મમ્મિ (શાસ્ત્ર મિથિત) મેળવી શકે છે પણ મનુષ્યત્વ પણ છે નો કર્મો વિમર એ વ કાંઈ આત્માનો રૂબ તો નથી છતાં વ શાસ્ત્રકાર મનુષ્યત્વને વખાણે છે તંતુ કાળ સમજે-ટા વાગ્યો હોય ત્યજ આપી જ મોય બોધીને મટા કાવામા આન જ આ મોયો આ કાંટા માનનારને ખોટા માનસો નહિ અરે ! એનો તો ઉપ જ મનાય એને રોલ ન મરાય તેજ ન્યાયે મનુષ્યત્વ પણ વિમર કર્મને છે, છતાં તે મોક્ષ મેળવી આપણ સારા જ માટે જ તેની પ્રગમ ન અમરે ફરી છે

ધ્યાન સ ધ્યાના, ધ્યાનના અનતા

વળી નના મુખ્ય છે, મનુષ્યત્વ દુર્લભ છે જેના ધ્યાન અધિક હોય તે સહેજે મજે અને જેના ધ્યાન ઓછા હોય તે મગવું દુર્લભ હોય એ સ્પષ્ટ છે એક અમરે જોટલા દવતાઓ અવે છે તેટલાઓને ૫૩ મનુષ્યોની ત્રીની તમ્મી નથી એક સમરે જોટલા દેવતાઓ અવે છે તેટલા મર્મજ મનુષ્યો જ નથી. મર્મજ મનુષ્ય ૨૯ અધ્યાન જોટલી સખ્યામા છે ઉત્કૃષ્ટ ધ્યેયથી દવતાઓ અવ છે તેમની અખ્યા પણ અસખ્યાતા જોટલી હે ૧ છે (ત્યજ ન્ય દેવતાઓની અખ્યાની તો વાતજ શી !) ન્યાયે મનુષ્યો અસખ્યાતા નથી ૯૬ વખત મમા ૩૨ો અને જે આવે તેની અથવા ૨૯ અધ્યાન જોટલી મનુષ્યની સખ્યા છે મનુષ્યની આખી વિ પિમા અસખ્ય દવતાઓ અવે છે તિરિયોન

માનુ દેવતાઓને શ્રી સર્વે ॥ અમરજ્વાલની અખ્યા નિર્વિરોધા છે, મનુષ્યોમાં નથી સર્વ સમરે જે દેવતાઓ સ્વ-સ્વા કરે તેમના મોટો ભાગ-અન સ્વાતા તિત્ય મેનિમા જ જન ૪ માન તેમથી કાઇ રજો ખજો પજો આખજો જ મન-અખજો આવે છે

મનુષ્યા માન અગીજોપમા છે જ્યાર દેવતાઓ ત્રણ લોકમાં વ્યાપ છે ત્રણ લોકમાં મનુષ્ય અગીજર અને દેવતા અસખ્યાતા હવે વિચારી દો ૪ છે જતિ મગરી મરેલી ૧ અર્થજતિ સહેલી છે મનુષ્યપણ મગરુ કુનલ છે અર્થ કુનલ છે મનુષ્યપણના (મનુષ્યગતિના) ઉમેવાર ધણા આરેય તિમાથી મનુષ્યપણમાં આવવાનું સામર્થ્ય, સલાવના છે ૧ આરી ગમ ૪ છે સ્વર્ગ તો માન મરી પવે દિવ જ મગરી સર્વ સ્વર્ગના મ્યાન અસખ્યાતા અને ઉમેવારા અ પ અને મનુષ્યગતિના મ્યાન મરાતિ અંતે ઉમેવારની મર્યાદા નથી-અસખ્ય ૭ અનતમયનો ૧૫ ૧ સીયા મનુષ્યપણમાં આવે તાત્પર્ય કે મનુષ્યત્વના ઉમેવારે અનતા અને અખ્યા મરાતિ એટલે એ અતિ દુર્લભ છે એ દુર્લભ પણ્યો પ્યાન ગખરા સાન્ન ૧૨ નારવાર તનુ અરણ્ય કરાવ છે

મી ૭ ગતિઓમાં ૫૨૫૨ નિમત્તપે નથી જ્યાર મનુષ્યત્વ માટે તથા નિવમ છે દેવતા સખ્યામાં ૮૫ ૧ થાય છે ૧૨તાની ઉત્પત્તિમાં ૧૨તાની હાજરી જોઈએ એમ નથી મનુષ્યની ઉત્પત્તિ તો મનુષ્યથી જ થાત મર્જન કે અ મર્જિતમ મનુષ્યોની ઉત્પત્તિ મગરુ અર્થજ મનુષ્યથી છે આથી ૧ નિહિએ ૫ ૧ મનુ ૧૦૦-મ મુરુએ છે

મનુષ્યભવની દુર્લભતાની દેવદાશ વિચારણા

મનુષ્યની દુર્લભતાનો જગતની ઓક્ષાએ આ વિચાર એ ૧૫ દેવુદાસો વિચારીએ મરવામાં અનેક વખત આ-મુ છે, તાજેત મા ખજુ કેરેવાતુ ૫ અને તે મા દો કે જૈન અને જૈનતરામી એ કરક છે કે જૈનો જગતની ને જોખમ-ગરી ૧૨ની ચોતાની માટે ૫૬ જ્યાર

ઈતરો તેમા પ્રેરકની પ્રેરણા મારે છે જૈનો હવે જવામ ૧૨ માને છે
માટે પુણ્યની અનુભાવના કરે અને પાપની નિંતા કરે છે જો ઈશ્વરની
પ્રેરણાથી પાપ કે પુણ્ય ચતા હોય એવું મનન્ય હોય તો તો પુણ્યની
મનુષ્યો નાની કે પાપ ૧૧ નિંદાની જરૂર જ નથી કેમકે તે માટે જવામદાર
ને જોખમ ૧૨ પ્રેરક ઈશ્વર છે ઈશ્વરવાદીઓનો તર્ક એ છે કે-
‘મુનીમ મ્હેલનો વેપાર કરે સાબ કે તોટો જે થાય તેમા મુનીમન
શુદ્ધ નર પળ કોની તિજોરીનો અને મોટ પધુ મેકની તિજોરી જ
ખમવાની તેની ગીતે મનુષ્ય મમે તે પુણ્ય કે પાપ કે પળ ને
તમામમાં પ્રેરણા ઈશ્વરની જ છે

જૈન શંન એમ નથી માનવું જૈન દર્શનમા તા ૨૫૪ વિધાન
કે કે હવ છે, હવ નિલ છે ૨૫ કમનો કતા છે, હવ કર્મનો ભોક્તા
કે મોક્ષ છે, મોક્ષનો ઉપાય પધુ છે (૧૨ સ ગા ૨૭) પુણ્ય ૬
પાપની જવામદારી ને જોખમદારી હવની પોતાની છે માટે તો તત્ત્વ
આવશ્યકક્રિયામા પદ્ધિએ દેસિય મન્ય તથા પદ્ધિએ રાજ્ય મન્ય એ
અન્ય ક રાનુ રાખ્યું છે મીજ કોઈચ્ચાને આવું નથી જૈનોએ હવની
કોઈથી જવામદારી જ માની કે એમ નથી પરંતુ જોખમદારી પા
માની દુનિયાના નવહારમા જવામદારી ખરી, પળ જોખમ ૧૩ નહિ
એવું કેપાય કે ‘જ્ઞાન્ત તરીકે માન મોક નાગ મ્લા ૧ મોક્ષવાની
જવામદારી મીમકે છે પણ માન મોકને છે મત્રાવનાસ્તી જોખમ ૧૩થી
તેમ મનો નથી અર્થે તો પુણ્ય ૬ પાપ એ મન્ને માટે હવ જવામદાર
૫ ૧ છે તેમજ જોખમદાર પલ ૩, અને તેથી જ અત મમરે
આરાધનામા આ ભવના, અત ભવના પાપની નિંતા તથા પુણ્યની
અનુભાવના કરામા આવે છે

૧ અત્થિ વિઓ તદ્દા નેવો કપ્પા મુળા ચ પુણ્યપાવાગ । અત્થિ ૩૩
નિશ્વાન નમોવાઓ ચ હન્યા ॥

વાન નહિ તો આન'

દત્તરામા કસ્ય ચ આવી વિધિ નથી કેમ? એમણે તો તમામ ઈવનન ભગાવ્યું ! ગેય પશુ જો સાચી રીતે હોય તો તો ધ વાણુ ! ગેય બાધ પદ્મ નિરુલ્લસ્ય હતી અને કિરામાનમા કૃષ્ણાપણમસ્તુ માનતી એવું કૃષ્ણાર્પણ ઉપયન્તુ ત્વ એટલે હાવ ત્યાર બોનુ અને । ૧૨ ત્યા નહિ ગે નહોતું એ વખત વાસીદુ વાણીને તેણે 'કૃષ્ણાપણમસ્તુ' બોલીને ક્યારે જાહાર ફેક્યો કે જે મુજબ તે રાજ માતી હતી પણ એ વખતે સાચી અમરમાત નારદજી જતા હતા નાનદજીને થયું કે આ શુ ! ભગવાનના નામ પર કયરો ? નાર જ થયા ગુન્મે અને પેની બાઈને મારી ધોલ ! તો યે જો ભક્ત બાઈના મોભાથી તો એજ શમ્ભો 'કૃષ્ણાપણમસ્તુ' નીમ્યા નાર જ નવાઈ પામ્યા અને નમી પગા

આવું અર્પણ હોય તો તો સમ્પત્તિ અણાય પણ આજે કેવું અર્પણ થાય ? જનરામા જો ? જરા અને મરજીનો દોષ ભગવાનને શિર ! બન્નનો કોતરી વખાય ત્યા શુ લખાય છે ? ક્યાણાની દોષરી માથે બમારા ચિ અમુક બાઈના લખ અમુક તિમિચો અમે નિરધાર્યા પુનનો જન્મ થાય તો લખાય કે સૌ અમુક બાઈએ પુનને જન્મ આપ્યા છે અને મરણ પ્રસંગે રખાર કે એકનો એક જુવાન છોકરો મળે । ૧૩ ॥ બચ્ચારી નાના બાવ વિધવા ચઈ હે, કાગો ફેગ થયો ૮ પણ શુ કરી ? ભગવાનન મમ્મુ તે ખંડ ! દોષનો દનાનો ભગવાનને ! સ ના દાથે જૈનો પણ આ રીતે લખે છે ! કહેવત છે કે મગીઆની જોડે ધાળીઓ બધાય તો વાન ન આવે પણ સાન તો આવ. મિચાલી ॥ મરજીનુ આ પરિણામ અનુભવમા પ્રત્યક્ષ છે જેન માધી ?

મુ । ૧ વાત પર આવીએ આજસે જૈન સાચી ? જૈન તરીકે જન્મે નાન બામ ઝોડ ગય કે તિવક નથી, પણ જન્મથી જ સગકાર એવા

તો જન્મે કે કે જન્મે પાતાનેજ જન્માત ને જોખમવા
માને. ચાલ ૧૨ ક્ર માવ છે કે આવતો જન્મ તમાની જન્માતરીની
વસ્તુ છે અને આ જન્મ તમારી જોખમારીની વસ્તુ છે જેવા કમો
૨ જો તેવો જન્મ મળે જત્યાર મનુષ્ય સાચો મનુ એજ મુદો
વિચારાને ૨ મનુષ્ય મેળવાય એવા કમો પૂર્વજવ કલ્યા હો ત્યાંને

મનુષ્ય ૩ શુ શુ કન્વાયો મને એ સાત મનુષ્ય મેળવવાના
૪ મનુષ્ય મન કલ્યાના ઉમે ના જાણી જોઈએ અને જો જાણનામા
આવે તો આ મોરે ૧ માન ૧ જનની મહત્તા મમતા ૧ મહત્તા સમજના
વિના વ્યવસ્થાનો હક ન મળે.

આતુ મનુષ્ય ૫ મેળવના શુ શુ કલુ જોઈએ કયા સાધનો
મેળવના જોઈ ૭ તે સાધનો મેળવ્યા છતા મુશ્કેલીએ મર્મનુ આરાધન
મળે તો ધર્મ જટતો દુર્ગ ૧ છે તે વગેરે અધિમત અમે વર્તમાન

વ્યાખ્યાન ૩

મનુષ્યપણુ મેળવવામા પ્રથમ તો કપાયો પાતળા નેધએ
નાગ કે લાખ્યાળી ૧

પ્રથમ ઉપગરી યાજ્ઞજ મહારાજન આચાર્ય લગવાનુ શ્રીમાન
ઉમાસ્વાતિનાચ્છન્નજ મળ ૧૨ બન્ધ પ્રાણીઓના દિતના માટે
ધર્મોદ્દેશ હેતા જપ્તારી રજા છે કે દુનિયામા ચીમ્તની આવિષ્કરી મળવા
છતા વ્યવસ્થાનો હક યોગતા વિના મળતો નથી ગમતનો નાની વયનો
કવર, શીમન્તનો નાની વયનો બાનક સમજિના જ રાગ્ય છે, છતા
તેમને વ્યવસ્થાનો હક છે ૧ ના કેમ પલ ચીજ વેચવાની વાત તો
૬૨ ની પા ૫ બાક ૧ તે આપી ન રહે, તો પરી જોઈ આવવાની વાત

વગર ને આમ્મજનને પાતાની ટેવને જાણવે છે કે નહીં, આ અધિગતે ધી
નથી મારી ઉતારી વીઆમો લઈએ અને પછી ખાઈ પીને ધામ
વે રવા માટે બગ્ગરમા મેચીએ

તે પછી તે હુ બગ્ગરમા દાખાઈ નેચરા માટે બેસીશ તે વ
ગળ મહારાજાઓના સબધીઓ અરામિયા અને જમીનદારોની વડુઓ
મને બહેન મેચીઓ તથા મોગ માટા અનિયમની વડુઓ અને
મહેન મેચીઓ, તેમજ મોટા મોગ શાહુકારો વાવત્ સામાન્ય મનુ
ષ્યોની પણ વડુઓ અને બહેન બેચીઓ તે ધામ । લેવા માટે મારી
પામે આવરો તે વખતે તે બવા સ્ત્રી વર્ગના સ્વભાવ હોય છે તે
પ્રમાણે તેઓ એક ધામ લેવાને બ ને અગ્રાગ ઠામને ઉપનાવશે કાઠ
હામોને ટકાગ મા વામા કેટલાએ વખત જાગે અને કિંમતની વખતે
જો પાછ કે અગેનાને માટે પણ ધણી ગજગ કરશે તે એટલે સુની
જોને લીધે તે નહીં ખાઈ બહેન બેચીઓ કે સો મા માઝ મગજ
ખાઈ જશે અને તેમા કેવી- વખત તો એ પાછ અવળીના ફેરફાર
નીધે તે બાઈઓને મા આની જાનુ કટુ પડશે ત્યારે જો મને બીજ
શબ્દો મોનવાની ટેવ પડી હોય અને તે ટેવને અગે બે અદ્દાયા
અધિદી માટે બીજા શબ્દો વાપર પરતુ તેવા અધિદીને માટે વપરાતા
અપરાધાન લીધે મને અપશબ્દો વાપરવાની ટેવ પડી જાય તો તે
ધામ લેવા માટે આવેની બાઈઓ કે જોઓ રાજ મહારાજા રોડેન
સબ નાગી હોય અને તે બાઈઓને હુ જો કઈ પણ અપરાધ
રાખી નહ તો તે બાઈઓ અને તેના સબધીઓ મારી કેવી સ્થિતિ
કરે તે હુ આમ્મજન । તમે ન સમજી શકો તેમ નથી હુ પણ તે
મારી રીતે સમજી છુ અને તેથી એની આપતિમા સપાવાનો માગ
વખત ન આવે તેને માટેજ મે 'સાડ કુશારના લુચ્ચી એના
શબ્દો વપરાયમાથી તહન મની જ નાખ્યા છે અને 'માઈ બહેન જેના
શબ્દો જ મોનવાની મે ટેવ પાડી દીધી છે કે જે ટેવને લીધે હુ
અત્યારે તાપ બ્રુજ અને તરસથી અત્યંત બાકુગ થઈ છુ, તેમજ આ

ચરેગતી મન મતિ મન મારી ન્યાયતામા વસારો કરે છે, છતાં
 ન' મારી તે પાડેલી દેવને આભારી થઈને ચાલે બહેન ચાલે
 એ જ મન નાપર છુ

મારે તો 'મહેન, બહેન જ હોવાનું તાત્પર્ય કે 'જે જીવ આ
 કુલારણના 'છાતે કાપે પાતળા રાખે તે જીવ મનુષ્યપણું
 આયુષ્ય વાપરે' જેને મનુષ્યત્વ મેળવવું હોય તેને કાપાને પાતળા
 રસા નોંધે એ કાપે પર કામ રાખવો નોંધે એ પૂર્વે પાતળા કાપે
 ગાયાથી જ મનુષ્યત્વ મળ્યું છે અને એ મેળવવાનો એ જ ઉપાય છે

મનુષ્યત્વ મળ્યું તો ખરું, જ્યાં જીવનના આનંદો ન મળે તો
 જીવન ફેરી રીતે ચાલે' એ જીવનના આનંદો ક્યા, ફેરી રીતે મળે
 તે વગેરે અધિભર અત્રિ વર્તમાન.

વ્યાખ્યાન ૪

મનુષ્યત્વ મેળવવામાં, નિભાવવામાં ક્યા ગુણો આવશ્યક
 છે? ૧ પાતળા કાપાથો, ૨ દાનરસિ, ૩ મધ્યમ ગુણો

‘પૂરી એક અધેગી તે નહુ રાગના ન્યાય’

જેવો ન્યાય જૈન દર્શનને માન્ય નથી

પરમ હિમ્મતી સાજા ૧૨ મહાગુણ આવ્યાઈ સમવાન શ્રીમાન
 ઉમારનાતિનાયકવર ૭ મહાગુણ ભવ્ય ડ્રોના કાલાધર્ષે ધમો
 પેશમ ફરમાની ગદ્યા છે કે જૈન સંન્યાસી પોતાની રિયતિ મતિ આપી
 માટે દેવને પોતાતે જ ભગવાનને તેજશ્વસ ૧૨ મોન છે જૈન તે જૈનને

વચ્ચે ફરક આ મન્ત-વનો જ છે જોનેતરો જવાબદારી ને જોખમદારી
—વન શિરે ન ગણતા ઈધરને સિરે રાખે છે

દરેક કૃત્ય અને તેના પરિણામ અંગે જન પોતે જ જવાબદાર ને
જોખમદાર છે ખીજી વ્યક્તિ નિમિત્ત થઈ હોય તો પણ તેની દૃષ્ટિએ
ન જવાબદાર પણ ન-વના નિમિત્તે મન, વચન ને કાયાને વિકૃત
ખી ફુટત્ય મરનાર જવ જોખમ દારીમાંથી છટકી શકતો નથી. એના
પરિણામ માટે એ જ જવાબદાર છે કોઈ અનુપ્ય જનચર્ય મત પાલન
મગ્વા ઈન્છે જ રહે જાતી સૌંદર્યવતી સ્ત્રી જવાથી પોતે ચવાવમાન
શાય તો તે ચરિત ધરાનુ પાપ તે સ્ત્રી સિરે ? કદાપિ નહિ. એ ન્યાય
તા પેરી ' પૂરી એક અધરી ને નહુ રાગ્ન ના ન્યાયવાગી વાત જોવા
જણાય. વહિરે કડિયાનો વાક કાઢયો, કડિયાને ચૂનામા પાણી વધાર
પણુ કની ગારો કરનાગ્નો વાક કાઢ્યો ત્યારે ગારો કરનારે કત્યુ કે
રસતેથી એ મુના પસાર થયો તેને જોતા પાણી વધારે પડયુ
સા ! આથી એ મુલ્યા ગુનેગાર ગણાયો ? આ ન્યાય કોનો ? અધરી
નમરીના નહુ રાગ્નનો ? નિલોખી રહેવા ઈન્છતા નિધાનને જોઈને ત્રાપ
મારે એમા નિધાનનો જો કોન ? પ્રદેશી રાગ્નને કેશી ભગવાને મન્માર્ગે
ન્યાયી સન્નતિ અપાની કેશી ભગવાનનો પરમ ઉપમાર પણ કતો
મોકતા તરીકે જવાબદાર ને જોખમદાર તો પ્રદેશી રાગ્ન, હરતે પોતેને ?
અન્ય દર્શનોમા તો એવુ મન્ત થ છે કે — ન મર્ઈ કરતો નથી કામ
કરવા સમર્થ નથી જો મર્ઈ તે મરે છે તે ઈધરની ગ્રેરણા મુજબ જ
રે છે ' આ મ તત્વ જોન ર્શનો માન્ય નરી ગ્રીગાય ત્થી જોન
રાંન આ રીતે માનન નથી.

ગુનેગાર જોકે નિર્દોષ અદ્દન લટક

ત્યા કોન કારણ ખરુ કે નહિ ?

કેટલાકો તર્ક મરે છે કે પાપ કરનાર તેનુ ક્વ પોતાની મેરે
ની રીતે ભોગ્યે ? સમાધાન-અનુગ્રહ સિદ્ધ છે કે મર્યા આધા કે મો

નહી, કહો એ કાણે બાળ્યુ ? કાઈ બીજાએ બાળ્યુ ? ના.
મગ્યનો અભાવ બાળે, સાકરનો અભાવ હડકે આપે જગતના રથ ન
ફુડનોમા આ અભાવ છે તો કર્મપુરુષનોમા ફલ આપવાનો સ્વભાવ
હોય એ માનવામા વધી જો ? મે જાણને પેશાબની હાજત થઈ
પેશાબ કરતા મેઝ તેમાં એક જણના મસ્તક ઉપર નળીડ પડ્યુ અત
તે મરી ગયો આ કાણે થ્યુ ? કુપથ્યથી થતા નુશાનનો દોષ વેધને
શિરે ઝોળાડાય ? નહિ. મટે પુણ્યપુરુષનોમા સુખ આપવાનું તમા પાપ
પુરુષનોમા કુખ આપવાનું સામર્થ્ય રહ્યું છે આ કુનિયાના ન્યાયા
નરામા ન્યાયાધીમા પાસેથી કઈ યુને ારો છટખી જાય છે અને બિચારા
કઈ નિરોરો એ જ મહેરાતા ન્યાયના આધારે જિએ છટખી જાય છે
કહો આમા કાઈ રણ ખટ કે નહિ ? ન્યાયાલયમાં એમનાં ન્યાયાધીશ
તો બિચારો નિમિત્ત છે

માફી માગવાની તથા આપવાની

નિયમરૂપે પ્રણયિકા જૈનોમા જ છે

તમે ખાઓ તો પેટ તમારૂં લસાય કે બીજાનું ? પોતાનું જ
અને એ જ રીતે એનાથી કુપથ્ય હોય તો હાનિ પમ્મ પોતાને જ
તે જ રીતે જીવ પોતે જ કૃત્યો માટે, પરિણામ માટે, જવાબદાર ને જોખ
મદાર છે રાત્રે ખુલ્લામાં સૂઈ જવાય તો ચરદી થાય એ તો અનુભવે
છા ને ? જો સૂઈમા બીજાની આડખીલી નથી તો સૂઈમા એવ
કર્મપુરુષનોમા બીજાની આડખીલી ક્યાથી આવી ? આ જૈન
શાસન દવની જવાબદારી ને જોખમદારી દવને સીખવે છે જીવને
પોતાની જવાબદારી ને જોખમદારીનું જાણ કરાવે છે કાઈનું ક્યું કો
ને એવા આડૂતી સોદા અહીં નથી જીવ જ કર્મનો કર્તા, જીવ જ
મર્મનો ભોખા આથી જ અતિચાર, અનાચાર નિવારવા તથા સદાચાર
સ્થાપવા વિલ્ય આસયક પ્રતિક્રમણ છે જો જવાબદારી ને જોખમદારી
જીવની ન દેત તો પ્રતિક્રમણની જરૂર નહોત તે માટે અનુયોગદ્વાર
(ળ ૩)મા ક્યુ કે -

‘સમળેષ સાવળ્ય ચ અવસ્સવ્યચ્ચ દ્વદ્ જમ્હા ।

અતો અહોનિસસ્મ ચ સમ્હા આવસ્મય નામ ॥

ખીન્નઓમા પણ સધ્ધાદિ અનુદાન છે પણ ત્યાં હિંસા, વાચના
પ્રાપ્તિ કુટુંબ મને, મુખ મને અંગ મને દેવાગના મને રાજ્ય
વંશવ ખવ ને આપ્યો વગેરે મને સત્તાધીરા થવાય, નાન થવાય
નિર થવાય આ દેશ, આ માગણી કહો કે પુત્રમની બાજી માટે જ
અનુદાન પોતાના કરેલા કૃત્યોની નિંદા અને સફલો ન થયા હોય
તનો પશ્ચાત્તાપ કેનામા ? તો જૈન ધર્મના જ જૈન શાસનમા અનુદાન
પ્રદર્શની બાજી માટે નથી પણ તેની સંપ્રમાણ માટે છે ક્ષત્રીઓ
અને સિર જવાનની જેનેખમારી ન હોવાથી પ્રતિક્રમણ જેવી પાપની
નિંદા ને મર્દાની પ્રાપ્તિ છે જ નહિ ત્યાં મુનો જ ન મણાય ત્યાં
માણીની યોજના તે જ કથાથી ? માણી માગવાની તથા આપવાની
મણાસિ । આપ્ય નિયમકે વલ જૈનોમાં જ છે

આર્યધની ઇચ્છાનાગાએ કૃપ્ય દાણવુ જ જો એ

જૈનો પ્રાચીન આદિ ને છે મરણકે હવે જવાનદાર તેમજ
જામમદાર મો છે કુનિસમા આજીઓ જવાનદાર ખરે પણ માન
માટે તે સામાના જામમે અર્થ એવું નથી અહીં તો જવાનદારી
પણ છે જેખમારી પણ છે વાણિજ્ય જોગદ ખાવ પોતે અને પેટમા
અથવા માટે વૈષ્ણવ જવાનદાર મણાય ? જવ જ મનો કર્તા તે જ કર્મનો
નામના પુણ્યથી મરણતિ સાપડે પાપથી કુર્ણતિમા જતુ પડે કુખ,
શિશ્ન ગમે છે ૩૧ । ૨ કાદને જ એ મમતા નથી કષ્ટનો વિયોગ અનિષ્ટનો
નયોગ કાદને પ્રિય નથી પણ તેવા આધન-સામગ્રી બેળા કરાય તો
તે કુખ વગેરે પ્રાપ્ત થવાના જ-આવીને વળગવાના જ પેરી કહેવત
છે કે આપ્ય અથવા પમ્મ મથા ” દિસા કરી ચોરી કરવી, વ્યભિચાર
નવના મમદ્ય જાણ જવ અપેર પાન કરવું અનમ્ય મમન

કરવું અને પરિણામે દુર્ગતિ, કુખ ન થાય એમ ઇચ્છા ન તે કાઈ બને
મડ ? શરીરે ન્યાય્ય લેઈતું હોય તો કુપથથી દૂર રહેતું જ જાઈએ
કુપથ હોય કે આધિવજ્રો જ, વજ્રો હોય તો વધેજ એ વપદ કે
સર્ગતિની ઇચ્છા હોય તો પુણ્ય આચરવું જોઈએ. પુણ્યના કાર્યો ન
સાચ તો મરગતિ ન સાપડે મરગતિ ન સાપડે એને માધેઆપ
કુમતિ આવીને જોઈ જ છે મરગતિ નહિ એટલે દુર્ગતિ છે જ

પ્રમગ્ધ પ્રાપ્ત થયે હોય કયાંયે પાતળા હોય

એ ગુણ દેનાભાવિક નાણાય

આપણો આ મનુષ્યપણ મનુષ્ય છે તે મરત નથી મનુષ્ય પોતાની
તથાવિધ કમળીના થોડો મનુષ્ય છે મનુષ્ય કે આપણી કરતીનું દેન છે
આપણે હાથ ના પુનામ કે દોર તમી- રણ મેળવ્યાનું (દશિર આપ્યું)
નથી માનતા, પણ પોતે જાતે મળ્યાના માનીએ છીએ આ મનુષ્યત્વ
મનુષ્ય સાથી એ વિચાર મુખો ને જો જોતું ચમત્ તે જ તેમા
રીત રહેતરીત મને. જે એ હિંસામાં જમરી હાથીની જેમ
મદોન્મત્ત તાથીની જેમ, નિરકુશળો પ્રવર્તે તેનું ન્યાય નનક વિના
શીલુ કયું હોય ? ત્યાં જોનાતા કુખની અટકાવન (અકુશ) પણ
નથી. એક જોશ્રા ગાયને હાથ અમડે બને ગાય સંશિક્ષ માર તેમા
જેમનો વા- કેટલો ? અને સમુ કેટલી ? આવો વિચાર નહિ એરી
મિતિ મનુષ્યપણામા જે કૃત્યોમા હોય, સામાના ગુપ્તાનનો વિચાર ન
કરાય પોતાના પાછા લેવા માટે બીજાના પ્રાણ લેવાય આવું જે
મનુષ્ય કર તેો તિર્વચ મતિમા જવું પ

મનુષ્ય કાલ થાય મનુષ્યમતિનું આમુખ્ય પ્રાણ બાધે તેને અજ
વિચારઈ મનુ કે વ્યભાવ પાતળા કયાંયેવાળો તેનું આમુખ્ય બાધી
મનુષ્ય થાય વ્યભાવે પાતળા કયાંયે એટલે ? અધિમગી વજેર પાસે કુમા
ગમ્પરી પડે એનું નામ વ્યભાવે પાતળા કયાંયે નહિ કયાંયેના આવેગને

પ્રસન્ન પ્રાપ્ત થાય તેજો અનુકૂલ લયોગ સાપડે છતાં ક્યાયો પર મળી રહે
 મેનુ તામ અભાવ પાતળા કસાય અમળ્યા મર્ષ કાલે કુભારજનુ
 વ્હા ત દીધુ તુ એ કુભારજનુ ગધેડીને મારતી રતી કડખાં પળ કહેતી
 ઘની બહેન ! બહેન ! એ સાથી ? એ મર્ષ કાને કહેવાઈ ગયું અરે !
 પોતાના અનુભવ । દૃશ્ય-અનિશ્ચયી લ્યો મનારની વાન જવા ઘો ધરમા જ
 જર કમાને ? તને ઉપદ્રવ ક્યો ખારમા છત્રોગ કસા નીતાન્યા
 પળ પારણા નખતે નવકાસ્તી પચ્ચખાલ પાર્યુ કે ને વખતે જર
 માનુ થાય તો ફરી ધાવન થાય હા ! છત્રોશ છત્રોશ દસ દસ વીતાવડા
 અભિ પાચ દસ મિનિટ માટે કેટલો અધીરો ! સાથી ? એની આ ત
 એ આત્મ બદનનાની જર છે તાત્પર્ય કે પ્રસન્ન પ્રાપ્ત થાય ત્યારે પણ
 ક્યાયોને કેશવદા કેવા નેઈએ અને એમ થાય તો મનુષ્યપણું મને અરે
 મળેતુ મનુષ્યન મરે ન બોલે કાગો સર્પ પણ શોધીને કાઢને કખતો
 નથી પણ દમાખુમ આનતા તરત એ છે મનુષ્ય તે થય કે જે મિન
 પ્રસન્ન તો પોત ન બગાડે, પણ પ્રસન્ન પળ પોત ન જ બગાડે
 પ્રસન્ન જે જીવ કાધાદિની લીલનામા ન જીવ મન્દતામાં રહે તે જીવ
 એટલે કે સ્વભાવ પાનગા કસાયવાળા જીવ મનુષ્યગતિનુ આયુષ્ય
 મધિ મનુષ્ય થાય

આયુષ્ય બધાયુ તે બધાયુ, પછી તે ગતિમ્ય ગયે છૂટે

મનુષ્યપણું મેળુ તુ તો ખર પણ પછી શુ ? ફુનિયાદારીમા પણ
 ખાય છે ન મેળવવામા મરુતત મિટિની પળ જાગવવામાં જહેમત
 નિદ્રાગીમગની છે રાગને ત્યાં કુવર જન્મ્યો એટલે રાજ્યનો વારસ
 મન્યો, વય પ્રાપ્ત થયે રાજ થયો, પણ રાજ્ય જાગવતા જહેમત કા
 એછી છે ? જીવે ત્યા સુધી એ જહેમત ઉઠાવેજ છૂટે । અહીં પણ
 આયુષ્ય બાધવાનો અમય તો અતર્મુદ્ધર્તનો અમે તે ગતિનુ આયુષ્ય બધાય
 પગ બધાવાનો અમય તો એટલો જ મનુષ્યગતિના આયુષ્યના બધનો સમય
 અતર્મુદ્ધર્તનો એટલે કે તેટલા સમયમા મનુષ્યતની માનિકી નકી કરી

રીવી મનુષ્ય સવા પછી મુઠાં એ ચાદ રાખે કે આખી જિંદગીમા આયુષ્ય મધાય એકજ વાર જો આયુષ્ય અને વખત મધાનુ હોય તો મરીને જવું કેવા મે પ્રજા મોટો મૂચવાડનો થાય માટે આયુષ્ય એકજ વાર મધાય એ નક્કી પછી જોને તે મમે તે મતિનુ મધાય જ મધાયુ તે મધાયુ પછી તે જનિમા મરેજ રહેજ

ખરી મુરકેલી મળવેકુ જાળવવામા છે

પૂર્વ કાલમા જન્મે વખતે પુરુષે જન્મો પદરવાનો તથા સ્ત્રીએ ચૂદડી પાંદરવાનો રિવાજ, તે શ્રોમન્ત તથા જગીમ મૌને પાલવ તાતપર્ક કે રિવાજ સા માટે એકસરખો તેજ રીતે આયુષ્ય બાધવાના મમવનો નિયમ સ્વરૂપે માટે અતર્કુર્તજ એ આયુષ્યના મધ સમયે જોને પાતળા કનાય હોય તે જીવ મનુષ્યનુ આયુષ્ય બાવે આયુષ્ય મમ મચાર થાય એ શી ખબર ? માટે જ શાસ્ત્રકાર નિયમ પે એટને કે સ્વભાવે પાતળા કનાયવાળા થવાનુ, કપાયો પાતળા થવાનુ ફરમાવે છે આ રીતે મનુષ્યમતિનુ આયુષ્ય બાધ્યુ તો ખરૂં પણ મુન્દેથી જાળવવામા જ મોટી છે

જાનરેશિ મુલ

દુનિયામા મેટનામે એવી બાવનાવાળા છે કે-દુ આખા જગતનુ ખાઉ, પશુ મારે ખાય તેનુ નખોદ જાનુ' આવાઓની કંઈ દારત / વચ્ચે થાય એમ વાર પણ નિભાવવાનુ જિંદગીમર મૃત્યુ પાછી અમિ ને હવા વઝેરેનો ઉપકાર તમારા પર છે પણ તમારો કાઈ ઉપકાર એમના માટે છે ? તમારો જરમનો બાગમટો કરવા પણ તમારો કોઈના કામમાં આવવુ નહિ એમને ? મસ ! આખા જગતના રોષણુ માટે જ તમારે જીવન અને મોઈનાય પોષણુ માટે નહિ ! અવજત આ નીમે જાય છે પણ સાચી ? પૂર્વના પ્રુણથી નીમે છે પણ પછી શું ? આયુષ્યત મેળવવામા એ મેવાઈ મયુ કે માયોનુ પાતળાપણ જોઈએ નેમ દવ

ગી. વસ્તુ નોની થોં કે નરચિ પણ જોઈએ અનાદિ દાનથી 'લ
 ન' હતુ તે કે હ યાન તે નરચિ ગુણ છે નુનિયામા પ્રચા
 હાત પણ આ ગુણને મિલકે છે તે કહેત કઈ? 'દે ગા મો
 ના ધર ના જામ માગ ગા' નરચિ ગુણથી મનુષ્યપણ મ
 નરચિ એમ મ કયું? નજ કહવુ હતુને? ન તો વગર કચિ
 પણ થાય દેનુ પડે તો દેવાય પણ એની ગણના ગુણમાં કેટલી? એ
 ગી રીતે? મોઢી પ આવી અમુક મેળે મો ભરવા પડે તમ હોય
 પણ ને મ જા એ, વખત બારીક છે એમ અપાતલા હરી પચીસ
 પચાત્રી ભરનાનુ શરૂ કરે મરિત સાચના ભૂયાં વિના તો છૂટને નહિ
 પા મ જા રહે એને ભગવાનના જરા હોલો થાય અને પચોતેર ભરાય
 એને તે મેડને એમ થાય કે તાશા પચીસ બચ્યા! હવે વિચારે
 પચીસ બચ્યા ભરવા ત્યારે એની નજરે પચોતેર એજ જ ગયાને
 ને દાનગચિ હોય તો બને શમિના પ્રમાણે અમર કરચિત્ લોભવશાત
 એના ભરે ભને પણ તેની મા યત્ના આવી ન હોય. તાત્પર્ય કે દાનની
 મચિ એ ગુણ છે મનુષ્યત્વ મેળવવામા કષાયો પાતળા કમ્બાની દે
 ઉપગત દાનગચિ પણ આવશ્યક છે એ દાનરચિથી મનુષ્યપણ મજે
 નથી ન મજે મચિ વિનાના દાનથી, ઉપર કયું હાલ 'પચીસ
 મચ્યા તેવા નથી મનુષ્યત્વ ન મજે નરચિવાળાને તો એમ થાય
 જગ વધા આપના યોગ્ય દારૂ લો છે પણ મુ કડીએ? આપણી
 શમિ નથી. જે બાઈ ડોહાછળી હોય તે ડોહાછળાપણ લઈને જ સાસ
 આવને? રડીલા-નાળાની લક્ષ્મી રડીલા-આજ કૂદાકૂદ કરે! તાત્પર્ય
 કે રોડા રડીને અપાતા દાનથી મનુષ્યત્વ ન મજે, પણ દાનરચિથી
 મનુષ્યત્વ મજે દાનગચિજેને હોય તે તો દીડુ સફલ ગણે અને એને વધાર
 રાની બાના મજે. હવે જરા વિચારણા પચાતેર મનુષ્યના આયુષ્યો
 ૫૫ વારના પાતળાપચાથી નરચિ ગુણથી અને સચેન પુણ્યથી
 મનુષ્યપણમાં દુની માં તમામ પ્રાણી વગેરે તરફથી મુખ મજે અને
 મનુષ્યત્વ રીએ એ દાનગચિ માંનો પ્રભાવ છે

મધ્યમ ગુણે પશુ લેખે

આ તે ગુણ પશુ હજી આગળ ! બાલ આધતો મગવા મહેલ
પાન અદમતા અધતે (ચિત્તે સુધા નારી આધતો) મ વા મુદ્ધેય આ
મે ગુણ ઉપગત્ત વાતે ૫૨ ૨૩ અવગત્ત છે અને તે મધ્યમ ગુણ
ને લક્ષણુ હોય ઘાતની ન કેવ તત્પર્ય કે મધ્યમ ગુણવાન હોય તે
લવ મનુષ્યમન આયુષ્ય બારે

આ ૪ ૧ ગુણોએ મ લી નવ્ય તે અત, મોધક માનવગત
મેળવ્યુ તે અર પત ખરી ખૂડી મેળવતાં છે મેળવેલુ મેળવવામા જ
મેળવેલાં મોજ છે આમની છે

૧૨ એ કાગલાં ગી ગીતે તે વગરે અરિખા અગ્રે ૧૧ માન

—૦૨૦૨૦—

વ્યાખ્યાન ૫

અધિકાધિક દુર્લભ આધન-આમથી આગધનાના થાગે
મળ્યા તો ખગ, પશુ તેની માર્થકતા કયાં ?

મનુષ્યગણિત આયુષ્ય જ વાવ-૧, લોગનવા નિહાનવા કારણે

૫ મ ઉપમરી મત્રકાર મ રત્ન અર્થ જ વાવ મીમાન
ઉપાગનાતિનારુદ્ધ મદ રાજા જાવ દુવે ના પરમાર્થ મટે કમદેશના
પતાં પ્રમગે છે કે જન્મથી દર જૈન પોતાને જૈન મહેવરને છે, પશુ
જૈનત્વ કાને કહેવાય જ ન લેન વમા વિગિષ્ટ ગુણ કયો,
જૈનેતરથી જૈ ૧ જ મદેરીતે તરી અવે આ તમામનો વિચાર જૈન
મને દરવો જૈનજો આપે વિચરી ૧૧ કે જૈનેતર અતે જૈનેતર
મધ્ય ૬ ક યો કે જૈનેતર દવને જવાબદાર ને જૈનમદાર નથી
માનતા, તવારે જની દનેજ જવાબદાર ને જૈનમદાર માને છે
પુણ્ય થાય ભી પુણ્ય-અનો નયા ૫૫ થાય ત્યા ૫૫-કર્મનો બધ

યવાનુ જૈનો માને છે આ જગતના જે પ્રુષ્ઠ કે પાપ આચરવામાં આવશે તે અનુચારે જાગૃતરમાં સદ્ગતિ-દુર્ગતિ, સુખ-દુઃખ મળશે

વર્તમાનમાં મળતા સુખ-દુઃખ પોતાના જ પૂર્વ જન્મના પ્રુષ્ઠ-પાપને આભારી છે એ માન્યતા જૈનોની છે જ્યારે ધર્મશાસ્ત્રમાં 'સુખ-દુઃખ આપનાર ભગવાન છે એમ જાણવે છે જૈનો જ્ઞાપકદારીને જોખમદારી જીવની માને છે તેથી પ્રશન્ત ઉદ્ધમ માટે સતત તૈયાર રહે જે મનુષ્ય મનુષ્યપણુ મળ્યું ઈરીતે તે વિચાર ન કરી શકે તે લવિષ્યમાં ક્રમ મળે તે વિચારી શકે નહિ. જે સાધન-સામગ્રીથી હમેશા મનુષ્ય ન મળેલું છે તે મેળવવા પ્રયત્ન કરવો જોઈએ આ દુનિયામાં મનુષ્યે જ્યારે જન્મ લીધો ત્યારે દુનિયાએ તો નામો આપ્યાનું જાણાવ્યું દુનિયા કચનાદિથી દેવારેની છે માટે તેની નજર નાણાપણુ દેખાય છે પણ તેને પ્રુષ્ઠ નથી દેખાતું કે જેને લઈને મનુષ્યપણુ, પાપ ઈન્દ્રિયો, મન વગેરે લઈને જન્મેલ છે આપણે વિચારી જવા કે કયાંયોનું મનદપણુ દાનરચિ, તથા મધ્યમ મુજો-બા નહી વડે મનુષ્યગતિનું આયુષ્ય બધાય છે (૧ક્રમ ૧ મા ૫૮) ભોળવાય છે નીચવાર છે

માત્ર અર્ધભૂમિથી નથી મળતો, કર્મભૂમિમાંથી જ તે લભ્ય છે

મનુષ્યપણુ મળ્યું તો ખરૂં પણ હવે શું ? એક ક્ષત્રિયમાં સાર્વજનિકતા ■ તેથી તે ચત્ક્રાચ ખરૂંથી તણખવા કાપે તો તેને કેવો મળ્યો ? તણખવા કાપવામાં એ હાથ હોત કે નાનડું ચણું ? ચત્ક્રાસનું કામ તો સમરાઈજમાં પરાક્રમ જતાવડાનો પ્રસન્ન તો સુદૃઢના મેદાનમાં શત્રુના સન્વતી મામે હાથ તે જ રીતે અદ્ભુત પ્રુષ્ઠગતિથી મેળવ્યું મનુષ્યપણુ પણ વર્તન કરાય છે પણ જેણે ! પણ ■ પરાગીન તે શરીરનું, આત્મનું, સંતાનનું અને સુખના સાધનોનું રક્ષણ પણ કરે છે

તમાગ મકાનમાં એક પખી માળો કરે ત્યાં જો જીલુ પખી માળો કરવા આવે તો લડી મઝ એક ગેરીના શ્વાન જીલુ ગેરીના શ્વાનને પોતાની ગેરીમાં આવવા દેતો નથી જ્યારે રક્ષણ માટે પણ, પખીઓ પણ તમામ કરે છે તાત્પર્ય કે મનુષ્ય જે અટતિ શરીર માટે, પરિવાર માટે ને મુખના સાધનો માટે જરી ગ્લો છે તે તો પણ પણ કરે છે મનુષ્યેદ છ મોક્ષની સાધના માટે મનુષ્યેદ મગના છતાં અર્ધજાતિ મળી હોત તો ત્યાં મુનિવાજો હોત અનનત! ત્યાં જામ નિરૂપવપણુ ખદ, ખાનપાનાદિ માટે કાષ્ઠ મહનત નહિ, મજેદથી કલ્પજ્ઞ જ ઈશ્વરો પૂરી પાડે, જે માગે તે આપે પણ એમાં વળુ મુદ મોક્ષ મેળવવાનું ત્યાં સાધન જ ન મગે અકર્મજાતિમાંથી મોક્ષ ન મગે મેનમે. આર્ય તથા અનાર્ય

મોક્ષ મગી શકે તેવા જ્ઞાનમાં, મોક્ષના સાધનરૂપ મનુષ્યેદ પગમ આ યોજ્યે જ મગે કર્મજાતિના જે જાગ એક જામ એવો કે ત્યાં કવચિત્ જ નાઈક જ સયોગે મોક્ષ પ્રાપ્ત થાય, જ્યારે એક જામ એવો કે નાગરાપમે મુધી જોની મોક્ષમમનની પ્રવૃત્તિ તથા મોક્ષમમન આનુ હોય. એ જે જામ અનાર્ય દેશ તથા આર્ય દેશ એવી સજાથી એજખાય છે બનીશ હનર દેશમાં આર્ય દેશ માત્ર સાદી પચીજ એટલે હનરમાં જાગે પણ નહિ! એ આર્ય દેશમાં કાકાકા સાથરાપમ મુધી ધર્મની પ્રવૃત્તિ આનુ રહે આ રપા દેશમાં જૂત, લવિખ ને વર્તમાનમાં તીર્થકર દેવો ચક્રવર્તી વામુદેવ પ્રિવામુદેવ ને જગદેવ જેવા સના. પ્રુરો ઉત્પત્ત થાય 'જગુપતિ ત્રિજળ ચક્રીણ રમકજ્ઞાણ (સુવ લી પૃ ૧૨૩) દરેક કાલ માટે ક્ષેત્રને અગે આ નિયમ. શ્રીતીર્થકર દેવો આદિની ઉત્પત્તિ આ રપા દેશમાં જ આ રપા દેશમાં ધર્મની પ્રવૃત્તિ ચાલુ હોય. જ્યાં લીના પક્ષો ગહતા હોય ત્યાં કન એકા કન પણ મગવાની આશા ગહે, પણ પાદુ ૫ ન હોય ત્યાં લી આશા! શ્રીતીર્થકર દેવોના જન્મથી પુનિત જામિમાં જન્મ્યા તો ધર્મની પ્રાપ્તિનો મહત્ત્વ એલે ને પજને છે પણ અનાર્ય દેશમાં જન્મ્યા તો તો ધર્મની પ્રાપ્તિનો મહત્ત્વ જ નહિ! ૨

આર્થ કુવની અદ્વિત

આર્થ દેશમાં વચનાત બધા જ ધર્મી હોય મુર્ખપણા હોય એમ નથી મોટાની ખાજમા મોનુ હોત તેમ માગી વગેરે પત્ર હોય છે અહીં આર્થ દેશ મોટા કુન પણ ઉચ્ચ મગતુ એ પગમ આગ્યો હોય હોય તો જ બને કુનનું મન્ન મંડ જેનું તેવું નથી જેનું મન તેવા સ કાં મન્ન તવ દે કેળી કે વાદરીનાં મા આ વચવળથી જ શોફળો તાં ॥ એ તમારું માનું જન્યા તારથી જે, જે મોને મળે દેખે કે જે જે મોની પગે મોને અભમજુ મેવા પણ આ વચવળને જ હીરા મો તેમ માનું ॥ નમજતા નથી પગ તેનામાં જે આરા અમ્મરો છે તે મોના ઉચ્ચ કુને આગાઈ છે 'અમવાનુ ચુ મન ઉપવાસ વોટે શ દોમ ગામજતા જ ખુલી થાય તાય જોડે, મન્નક નમાવે-તે ઉચ્ચ માની બરિદરી છે ઉનું માનું નાં તથા મામની નુશાનીમા સમજુ શુ જતા એ તરફ અભાવથી જ મોને જુલા સાથી કુવના સગારથી માસાતગીજો એવી મીનને ઉરમા સ્થરાવે છે તેના જે કુનમા જન્મ્યા છે ત્યા તેના આચાર પ્રવર્તે છે જોનું બાવડ પ્રિનેજનની દાનિ બને સમજે નહિ પણ રાત્રિને જન ન થય પ્રિનેજનથી પાપ હો એવું તેના ઉચ્ચમા અભાવથી જ અમઠ ભવ છે ઉચ્ચ કુનો જે પ્રમાન છે ઉચ્ચ કુન મગતુ એ પણ તેવા બાગમયોગે જ મને છે જોનું કુનમા આવેન બાનું મન્નકૃત્ય મિથ્યાત્વના અરપમાં બને વધા ॥ સમજે ન અમજની રહે ૫ ॥ બાવડે તેના ઉચ્ચમા નુનુ રસી હોય, એ બાનું મની દે કે મુદેવ મુગુરુ ને મુખમને મા લા તે અમકૃત્ય અને રિપરીત માનતુ તે મિથ્યાત્વ ૧ (ચો મા પ્ર ૨ મને ૨-૨)

૧ ચા દવે દેવતુદિગરી ૭ ગુસ્તપતિ । ધમ્મ ચ ધર્મવી
ગુસ્ત સમ્મકલ્મિસુચ્ચતે ॥ હ્મદેવે દેવતુદિયા ગુસ્તીગુરી ૫ મા । અપમ
ધર્મકુદિથ મિથ્યાત્વ તદિર્મજ ॥

ઇદ્રો પણ આવડ કુવમા અવતરવા ઝંખે છે [૪]

ઇશાનેન્દ્ર એક વખત વિચારમાં નિમગ્ન હતા. પ્રથમ તો આ ઇશનેન્દ્રની ઉત્પત્તિ જાણી હોય એક વખત એક તાપમે અનદન કયું તે વખતે જ્ઞેમાન-જેમે એવું મન્ય કે અમાનકે અમૃતકુમારનો ખીન ચવન પામ્યો એ દેવતાકના સર્વ દેવતાઓ આમી (માસિક) વચનના થયા આમી (પતિ) અવમાન પામતાં સ્ત્રીને જોડેનો એ સાવ તેડનો જ એ સ્વામી (માસિક) સ્વર્ગથી આવતાં તે દેવોને પણ થાય તે દેવતાઓ આ તાપમ પાસે આવા અને ઈન્દ્ર પાટે નિવાસ કરવા કયું, પણ તે તાપમે તેમ ન કયું તેલો વિચાર્યું કે ભગાન્તર માટે પ્રતિનિધિમા જવું જોડેસે કે નિપલ્લ કરવું સાધુને ન છે. તાપન કાષ્ટ કરી ઇશાન દેવતાઓમાં ઈન્દ્ર થયો અમૃતકુમારના દેવતાઓ તે તાપમ પર જે કોષાયમાન થયા પા કરે શું ? ઇશાનેન્દ્ર પામે શું આને ? છતાં કમળેગ શ્રુત્ત જોડેત તેવ તે ગમે તે પ્રમારે ના તાયજી મતાવા સિના રહે નદિ જોડેતે તે દેવોએ તાપસના મુ દાને એવું, તેના ઉપર ધૂંપા અને તિરંગાર થયો તાપર્ષ કે ભગાતરનો પ્રતિનિધ ન થયો તેથી તેને મા રશી ની આ દશા કરી. તે રાત તેના ખ્યાનમા આની પોને કિંનામન ઉપર જોડા જે તાજી દટિમા આ અમુરો ઉપર તેના જવનમા સાવસાવ આમી ગર્ભ દોર જા રીરે અમૃતકુમારના આન ત્યા સાવ સાવ થઈ રહ કાષ્ટ ની રહે નદિ તેવી ધિતિ થઈ ત્યારે આમારિ દેવતાએ વિચાર્યું કે આ કઈ દટિનું કળ ? તો આપણી કોષદટું પ્રત્યક્ષ આ દેવે સામાનિક દેવતાએ કન્યુ કે પ્રમમ નદિ દેખાડો તાત્પર્ય કે આના સામર્થ્યવાળા ઇશાનેન્દ્રને દેલોદના અદ માતા આમીને વિચારમાં નિમગ્ન જોડેતે દેવોએ પુણ્ય કે અવામિત ! આપને મા વિચાર નિમગ્ન કરી લો છે ?

ઇશાનેન્દ્ર જાણ્યાનું મદાનુભવ ! 'આ જવની સત્તા, માણની અગેની વિતાને તો મ જાજ નથી તમે તો એ જાણો છો' આ તે

મટેજ તમારો પ્રશ્ન છે, જિનુ અર્થથી આવ્યા (અવ્યા) પત્રી શુ ?
 અવન એ તો નક્કી છે ન? સમર્થસિદ્ધ વિમાન-સાસી દેવોનુ આપુખ્ય
 રામેના નધાએ તેનીજ સાગોપમનું ખડ પજ પત્રી જે જરાનુ તો
 છે જ ને? શાશ્વત ન્થિતિ નો માન સિદ્ધ લગાતોની જ છે અર્થથી
 અવન થરા પત્રીનો પ્રશ્ન મને ઉદ્ભવ બનાવી રહ્યો છે વંમાનિઃ દેવ
 અર્થિતે મીરો એન્દ્રિમા-પાળીમા વાગ્ધતિમા કે દુરીમા પે। ધાર
 મા છ શા? ના આ વલરો બોજરો અો કયા એન્દ્રિપણની
 દાનતના ભાગ થયું ?

દેવતામાથી મનુષ્યનુ તો જવ નેજ મળે એ મમરમા સ્વર્ગ
 માથી જેટલા દેવતા અધિમા અવિ-અખ્યામા અવે તેટલા મનુરો
 અની દીપમા નથી અથાત તેટલા આત્મ મનુષ્યજાતિમા નવી મનુ પો અની
 દીપમા છ ભવનીઃ આત્મા જેનો હોય એવો અથાત સમ્યગ્દષ્ટિ દાર
 તેવા દેવ આ ચિત્તિમા કઈ રીતે નિર્મિત છે? દેવતા પ- તે દેવ
 એન્દ્રિમા જાન મનુ રપાઃ મગે પજ જવ નજ તિરિય પાન થાય
 અને આગળ નવીને એન્દ્રિમા પગ જાય

છંદ આ મની પરિસ્થિતિનો નાતો હોઈ એ વિચારવસાત
 પોતાનો નાત થગે Cિન્દ્રિમાનો હેતુ મ્હી રહ્યો છે આ પ્રમાણે તમામ
 મી ૭૯ આ મની ન્થિતિ કપાવનારી છે, નામ Cપગવનારી ?
 મન્દ્રા યાજ્ય મનુષ્ય ન અને આરમ્ભ ક્રમ કે આરમ્ભ ક્રમમાં બને દાત
 થાય પાનુ ધર્મના સમ્બો તો નામા પડે ને? એગશાસ્ત્ર (પ્ર ૧
 શ્લો ૧૪૧) મા જણાવ છે -

ક્ષિપમર્તિવિક્રમો મા મૂર ચવર્ત્તપિ।

દશ ચેગેણિ દરિદ્રોર્ધપ, ક્ષિપમાધિગમ્ભિ ॥

આ ના ક્રમા અયોગો એવા કે કચરો તો ભાવ નહિ નમા
 મા રખડારા મિથ્યાત્વ તો રાગો નહિ ભરખ નમા મા ખડા

વનાં એવા દંતર કુલમા ચક્રનીં પૈભવ પળુ શા કામનો ? જા
 રતુમા પણ જે દેડા વધાઈ જાયો ને તે સ્થાઈ પડાય તેમ દેવતા
 પણ પડ તે દેડ નીચે જાર એકિન્દ્રિયપાત્રુ પામે આ બધા રિચાગમાં
 તુ ગરકાવ છુ ' મેરાનુ તાતપર્ય એ છે કે ચાર ॥ કુની ઉત્તમતા
 સમજને દેવતા પણ આ કુનીમા અવતરનાં ૭ એ છે એ ૬૨ ૭ છે તેવા જ
 ન સર્ગવાણા યથા ને

દુર્લભ વસ્તુઓ મળે આનાનાથી નિરાધનાથી રેણી જાય

પ્રથમ તો મનુષ્યજન નગર મુખ્ય છે જે મળી મનુ જના
 તેમાય આર્ય દેશ, આર્ય કુળ મળી જે એથી વ દુર્લભ છે આ તમામ
 મળે પણ આગેજ ન હોય તો શા મમનુ ? હરિયો પૂરી ન મળી તોય
 તો શા મમનુ ? આખી જિંદગી ગજો રાગા હોય તો શા કામનુ ?
 તાતપર્ય કે રિગમીપાત્રુ (આ ન્ય) મળવુ પણ દુર્લભ છે તેય મનુ
 પણ આનુજ્ય અપ હોર તો ? હીરાનુજ્ય મળવુ પણ દુર્લભ છે

આ તમામ અગ્રિય અધિક દુર્લભ વસ્તુઓ આધના રિ ॥
 મળી થી, પણ આધનાથી મળે ૭ વિ ૧ ॥ ચર્ચ કે જો વસ્તુઓ
 જાગી ચારી જાર કે આત્મા એનાથો રાગો થાય છે આદ્રેકુમાન્ના
 જે મેતાર્યમુનિ ॥ ૭૫ પૂવભાષા કરેલી રિગના તેના જ મળો
 તરો અનાર દેશમા અંતે દરમ મનમા ઉપર થયા

૧૧ નેન જોગરામી રારી વગર પણ જે મ આગેજ કહેવાય
 નદિ ચારાન્ય એ ચાત્ર વતુ નથી, આત્મિક વતુ કે તે રીતે મ
 નવ મન મુમિ રો આધ ॥ ધર્મપ્રાપ્તિ માટે ॥ ચા ૧ આધનો છે દરે
 આત્મિક સાધનો કયા અંતે આત્મિક સાધનો તથા ચાત્ર સાધના
 મેગનાર ભાગરારો તેની પદવ્યા માટે ૬ ૨૨ જોઈએ તે રીતે
 અધિમાર અમે સર્તમાન

વ્યાખ્યાન ૬

બીજા કુર ન્યાયે જન્મ-કર્મની પાપરા અનાદિની છે
અજ્ઞાનીના ન જાણના કે ન માનનાથી અનુસ્થિતિ પાડાતી નથી

પરમ ઉપનરી સામ્રાજ્ય મહારાજ આચાર્ય ભગવાન શ્રીમાન
ઉમાસ્વામિનાથપર મહાત્મા ભવ્ય - વેળા ઉપન ને માટે ધર્મોપદેશ
કરતા સુચર છે કે આ અનુર્જિતિપ બીજા સસારમાં આ દેવ અનાદિ
માનથી અપડે છે તર્કવાદી અહીં તર્ક કરે છે - "આ - વને આ ભવની
પગ ખમર નથી. ગર્ભમાં આવના, જન્મ્યા વગેરે સાત માત્રવચની
સ્થિતિ વગેરે અનુમાનથી, બીજાના કહેવા વગેરે સી માનનામાં આને
જા. ગમરા નથી. માતાના ગર્ભમાં અવારી અને અમલ્ય દુર્ગંધવાળી
જગ્યામાં નવ માસ ગ્રધે મરતકે નટી રહ્યા અ માનનામાં આવે છે
પગ અનુમાનથી બીજાના પ્રયત્નથી પણ પોતાના અનુભવનું પોતાને
જરા પણ અમલ યથી આ જ મ થયો કવી રીતે જન્મ થયો.

પ્રથમ કાળની મગધથી કાળે પાછા ધૃત્તમાં આગોટમાં આવ્યું
કેઈ અપત પડ્યા આખરનાનું જન્મ કેઈએ મચાવ્યા-આ મધામાંથી
પોતાને પ્રસાદો માન છે? ના! પા. એ અવગ્યા દલી કો ચોક્કસ જોમાં
મીનમેખનો ફરત નથી મભારગ્યા જ માવગ્યા, બાધ્યાવગ્યા જગ્યાય છે
મનાય છે છતાં અનુભવમર ખ્યાન જરા પણ નથી દેવ વ્યવહારમાં
જેને કા. લીધા-દીધા. બેલુ-બા. મજૂર ન હોય તેને દવાનાનું
બેલ-દોડ તો મજૂર હોય જ શાનું? તારખર્ચ કે આ માનો જ્યા
ખ્યાન નથી ત્યા સાલગર વળી અનાદિ જાતથી રખડપોતી વાત કરે
તેનો ખ્યાલ તો હોય જ કવાથી? આ સાતનું શારંગમ અમાધાન
છે કે-મહાનુભાવ! ખ્યાનમાં હોય કે ન હોય પાડુ જે છે તે આ
છે સામાના ખ્યાનમાં ન હોવાથી અનુસ્થિતિ પાડતી નથી

નાખ્યાગકેનો નકીન

દુનિયામાં અમીનનું મહત્ત્વ વળી રી મેળાય અસીત તરકથી
ગળા ને અમીન નામ તૂર છે તો બીજી મનખની અસીતી

મજૂરી વગર વધીલે રૂબૂ કરેતુ જે હોય તેની કિંમત કોડીની ગણાય તેમ અમે આ બંધન મજૂર નથી કરતા તો અનાદિની તમે વાત કરો છો તે અમે કયાથી કમૂન કરી રાખીએ આ લાંબી દશા અમારા જ્ઞાનમાં નથી, અમે માનતા નથી ગર્ભ જન્મની અવસ્થા તે તા અમારી ખ્યાલમાં નથી ખ્યાન બહારની વાત છે તો પત્રી ગયો લાંબે જન્મની અવસ્થા અમારા ખ્યાનમાં હોવ શાની ? તેનો ખ્યાલ નથી તો કમૂન કેમ કરી રાખીએ ? તો પત્રી તમે અનાદિથી રખણ છો તે કમૂન કમવવા માગો તે કેવી રીતે કમૂન કરીએ ? વાત ખરી, પરંતુ તું એક વાત જાનની ખ્યાલમાં લે નાખાગક, (સમીગ બાગમ) અરજદારનો અગ્રહારી વખોડજ મમ અવાવે, નાખાગકનો બેરા જોખમ સરખાઈ વખોડને માથે, અસીનને ન હોય તેની નથી નિયતિથી સગ્રહારી વગેરે રાકેક થતુ જોઈએ, તો ન્યાયની કોર્ટમાં જોડવાને હાય જાતના ઝો, પ્રદગતો, પત્રોના અનાદિના લાવે જેના જાણવામાં આવ્યા, તેજ તમારા હવનતુ અવરૂપ જણાવે છે તમારી ખ્યાનમાં નથી તે વાત ખરી પણ તે તમારૂં અજ્ઞાન છે એટલે તમને કેટલીક વસ્તુ હોય તે ખ્યાલમાં અજાણ્યને ન આવે.

જ્ઞાનીનું વચન

એ મહાસ અજ્ઞાનરાત પાણીમાં ડૂબ્યો, બેશુદ્ધ બન્યો છે એ ડૂબેલાને બેશુદ્ધ છું એવો ખ્યાન તો નથી જ છતાં એથી એ ડૂબેતો નથી બેશુદ્ધ નથી એમ તો નથી જ ને ?

દારૂડીઓ લાંબા નસામાં ચકચૂર જ્ઞાનજ્ઞાન યુમારી બેઠો, લથડીઆ ખાનો ખાતો, દુનિયાને અક્ષરી ફની હરની જોતો પડી ગયો, તેને તે દાહતતુ જ્ઞાન લેમ પણ નથી તેથી તેની હાલત તો જે છે તે જ છે મે હાલત કાઈ મારી નથી થઈ જવાની તેરી રીતે જ્ઞાનાવસ્થા મોહયથી, મોહનીય મર્મ-સાત્ અજ્ઞાન તથા બેશુદ્ધ હવને આ જન્મની, જન્મ પત્રીની તથા ગળ બગેની, અનાદિની વાત થા ન હોય તે સાચુ પણ એથી એમ નથી એમ તો નથી જ ને ? માટે અજ્ઞાનીઓએ જ્ઞાનીનું માનવું જ જોઈએ. શાસ્ત્રમાર મહાત્માઓ અનાદિની સ્થિતિ કહે છે તે

ગળ્યા પડી જ હો

તીર્થંકર દેવ કેવળજ્ઞાન થયા પછી જ દેરાના દે એમ શાથી ?

પહેલા જન્મ પૂર્વેનું અગિયાર જન્મ જ્ઞાન હોય, પરંતુ કેવળ-
જ્ઞાન ન થાય ત્યાં સુધી તે દેશના દે નહિ આ ઉપરથી એક વાત સિદ્ધ
થો કે હજાર દેશના દે પણ તીર્થંકર તો કેવળજ્ઞાનની પ્રાપ્તિ પડી જ
શના દે પાંચમા આરામ હોવા, શાસનપ્રધાનક આચાર્ય દુષ્પસહુ
મૂર્ચિનું નાન ફેટનું ? આ પૂર્વના અનંતમા જાગનું એમને દેશના
બાનો હક છે પણ શ્રીકૃષ્ણદેવજી, શ્રીમદ્દાવીર દેવ જે અપ્રમત
તથા નિનતિચાર ચારિત્ર પાળનાર તેમને દેશનાનો હક નહે અને પ્રમત તથા
અનિચાર ચારિત્ર પાળનારને દેશનાનો હક, તેનું કારણ શું એમ મદજ
પ્રશ્ન થશે પણ જરા વિચાર કરવાથી આ વસ્તુ વાસ્તવિકપણે સમજાશે
ટપાલી એક આપી જાય છે, તે દેશે છે કે નહિ ? તે એકને સાચો
માનો છે કે નહિ ? ટપાલી તો નોકર છે અને હજારોનો એક આપી
જાય છે ને ? પણ ટપાલી તો માત્ર ટાપુ કરનાર, આપવા આવનાર
કાર્યકર છે એકની કિંમત તો મૂલ લખનારના આધાર તેની સહીના
આધાર છે એક લખનાર કાંઈ ટપાલી નથી હવે દેશના દેવાનો હક
ધરાવનાર શ્રીજોતમસ્નામીજી ગણધરથી રહી દુષ્પસહુમૂર્ચિ સુધીના
મામ આચાર્ય સાધુ જગતો તો શ્રીમદ્દાવીર દેવના, શ્રીશાસન
મામ શ્રીતીર્થંકર દેવના ટપાલીઓ છે એ બધા મ કહે એક જ વાત કઈ ?
નિવૃત્ત તત્ત-શ્રીજિનેશ્વર દેવે -તુ તે તત્ત્વ શ્રીતીર્થંકરે સ્વતંત્ર
દેશના દેવાની ॥, બીજાઓએ તીર્થંકરે કહેલું કહેવાનું છે
આચાર્યદિગે કાંઈ ઘરનું કહેવાનું હોય નથી.

જેનું શાસન તેના જ નામે દેશના હોય

તકવાદી તક કરે છે શ્રીકૃષ્ણદેવજી પ્રથમ તીર્થંકર એટલે
સ્વતંત્ર કહે એ માન્ય થયે પહેલાની ચોરીતીના તીર્થંકરે કહ્યાનું
દી સકાય. તથાપિ આ મુગની દૃષ્ટિએ તેમ માન્ય પણ શ્રીમદ્દાવીર
દેવ, શ્રીપાર્શ્વનાથે આમ કહ્યું એમ પ્રશ્ન ન, કહે ? આ તર્કનું સમાધાન

એ છે કે ' મોગી પેની પાગકાના એક ન આપે પોતાના જ આપે મદર યરા-
પાગી હુડી આરી હાવ તો વટાવીને જમા કરે પડી પોતે તો પોતાની જ
હુડી વખી આપે શ્રીતીર્થને તો ' ધર્મ' આ રીતે કનન એવુ દર્શાવત
જાહેર બનાવતુ છે, ધર્મ કલ્પાની વિધિ, પરિભાષ વગેરેનો આદ્યાત્મક
જાગતને કમવવા છે શ્રીતીર્થની દેશના પલુ ધમના મ્વ પે છે જેમ
પ્રથમના તીર્થકરોએ કેવળમાનથી મ્થુ તેમ શાસન-મ્થાપક તીર્થ-
પલુ પોતાને પ્રાપ્ત થએલ કેવળમાનથી જ કહે છે આચાર્ય તીર્થનેના
પ્રમાણને રજૂ કરે તીર્થ-રથી પરપ્રમાણ રજૂ ચાવ જ નહિ રાજ્ય
ફરતાં ફરતાવજ, મહી સીકા ફર છે તેમ માસન ફરતા મરોડ હાવ
કથનનુ આમિત્ય ફરતુ જોઈએ, ' પ્રથમના તીર્થ' કહે પણ આ મુજબ
કહ્યુ છે ' એમ જમાવાય તે માત્ર અનુવા તર્કિ જણાવાર માથી
તર્કિ નહિ પોતે કેવળમાન ને કેવળદર્શનમાં હવ પુનઃન વગેરેની ભૂત
ભરિધ્વની નિયતિ, પરિવર્તન જાણ્યા છે, જાણે કે અને દેખ્યા કે દેખે
છે એટલે એમને પોતાને કહેવાનો મ્વાને અધિમાર છે

જોખમદાર જ્ઞાન વગર ન બોલે

તીર્થ કહે દેવ કેવળમાનથી સાદ્યાત્ જાણે કેવળદર્શનથી સાદ્યાત્
દેખે પડી જ કહે છે કેવળમાન ને કેવળ દર્શન થયા પહેલા તીર્થ કન
ઉપદેશ દે જ નહિ છવાડવની અનાદિ-અનત કાગતી નિયતિ પનરો
આદિ કેવળમાન ને કેવળદર્શનથી શ્રીતીર્થ કન દેખે છે માટે જ
કહે છે ઉપદેશ દે છે અવધિમાન તથા મન પર્યવમાનમાં અનાદિ-અનત
કાનતુ જાણવાનું સામર્થ્ય નથી આ શર્ક સાનુ વારએ તો શ્રીતીર્થ કન
દેવે કહ્યુ કલંકાનુ છે માટે રેખતા દે છે, કેમકે જોખમદારી પોતાની
નથી જેનુ ખીગસુ તર હોવ તે પારખ જામીન શા માટે આપે
આરી ખી-આવાગાએ જામીન તર્કિ બી તને માધવો પડે શ્રીતીર્થ કન
દેવ પારખી સાક્ષીમે દેશના ન આપે પ્રથમ મહાધરથી એટલે વર્તમાન
શાસનમાં શ્રીગોતમસ્વામિજીથી-શ્રીક્રિષ્ણભૂતિજીથી માંડીને કેવળ
દુષ્પસદસરિજ મુંધીના આચાર્યો ઉપાધ્યાર અને આધો દેશના દેશનો

સપૂર્ણ તક છે કેમકે તેઓએ જગતને શાન્તપતિ શ્રીતીર્થે કન દેવનો મનો દેવાનો દોષ છે

તીર્થે કરે દેવને કેવળજ્ઞાન ઉપરે ત્યારે પાતે કહેનારા થાય માટે આવશ્યક-નિર્ણય ૧ (ગા. ૭૧૦) માં કહેવામાં આવે છે ભગવાને સામાયિક મનુ જોતમન્યામી આદિએ સામાન્યુ ધ્યાનમારાખશે તમે પાપનો જનનકારનો ત્યાગ કરા જનનકારનો ત્યાગ કરવો તે તમારે માટે જ ને સપૂર્ણ નાન તે દ્વાગએ જીવોને કર્મબંધ સાવચ્છ યોગથી થાય છે અને તેથી આગ્રહિતા ભાવનાનુ થાય છે, તેટલે જોયું છે કે જુ બાટે તમો દુ કદુ ધુ-૧ દુ કેવળજ્ઞાની હુ તેથી આમ પાપ બધાત દેખાય છે માટે સાવચ્છ યોગના પચ્ચક્ષ્માલ તમે કરો તો તમો પાપથ નાત્માત બચાવી સકો આપણે કનીએ તો અમુક શાસ્ત્રમા અથવા અમુક સૂત્રમા તીર્થે કરે ગાળધર મનારાને આમ કહ્યું છે શાસ્ત્રમા લેવા તે ખરું જાતબધાની સાક્ષી જાતબધાની તં તેમના સિરે ! આપણે તો ટપાની આકેમભાથી ડીનીરી લીધી અને માલિકને આપી આન્યા તેમ આપણે પાગ અદીથી ડીનીવરી લીધી અને જ રોને આપી, ટપાવમાં સંજ્ઞા ન નક માનૂમ પા તો કહીએ કે-“ જાત અંદિસમાં તે પોતાને ગીર જોખમ રી કે જવાબદારી રાખે નહિ તેમ અહીં આગળ પ્રથમથી કન કે-“ શાસ્ત્રમા મહેતુ છે અને તેના અનુસાર કહીએ છીએ. તેમા માર્કિ દોષ નો વધારા શાસ્ત્ર જાતબધાર ને કહે તે પ્રમાણ, એમ જાણ્યું જીવોને જવાબદારી સોપની પાનવે કેવળીને પાન્કી જવાબદારી કે જોખમદારીથી બોનવાનુ હોય જ નહિ જીવોના અનાદિ કાગથી જ મ મરણ, જરા, સત્તા બંધ, ઉત્તર અને ઉત્તરણ વગેરેને ન દેખે ત્યાં સુધી ન મંદ પરતુ જગતના સર્વ ભાગ જાતબધામા આવે ત્યાર મંદ અનાદિનો છેડા ખરા કે નહિ ?

દવે જાત સર્વ જાણ્યું ત્યારે છેડા આગળ આપી દાનડી જાણી

૧ કેવળજ્ઞાનિસિ અદ્વ અરહા સામાદ્ય પરિકહેદ ।

તસિવિ જન્મગ્રો સત્તુ સખ્યજ્ઞ તા નિર્માનિનિ ॥

તેથી છેડે જાઓ ને ? જો સગવળથી સમાપ્તિ સુધી જવ્વાય તો આખી જાણી ગણાય. આખુ ચામ જામ્યુ તો તે ચામના એ સીમા થી બીજા સીમા । મુનીનુ જામતા હોઈએ ત્યારે તે જ જોવાય રાત્રીઆત અને સમાપ્તિ ન હોય તો તેના માટે આખો રાત્રી રખાય નહિ સગવળ અને સમાપ્તિ જાણવામા આવી હોય ત્યાં આખુ ' એમ રાત્રી રખાય અથા જોવાની સગવળ ને જોવી ગિયતિ જાણે તો જવુ જામ્યુ કહી શકાય, નહિ તો જવુ જામ્યુ કહી સમાપ્તિ નહિ જવુ જામ્યુ કહેના પદાર્થની આદિ અને અત એ બે કબૂલ કરવા જ જોએ જોએ તે કબૂલ ન કરે તો રજો " આખુ જામ્યુ કુ એમ કહેવાનુ હુકમ રહી રાત્રી નહિ " આદિ અને અતને જામ્યા સિવાય મનુ જામ્યુ કહી સમાપ્તિ ? " ના હવે કેવળજાનથી જવુ જામ્યુ તેમ કહો છો તો જવની આદિ અને અત, સસારની આદિ અને અત જાણવા જોઈએ તે ન જાણે તો મનુ જાણનાર જોવાર કરાથી ?

સમાવાન—સૂઈ જાખા વ આમસર્મા ફેરું કહો એનુ ફરવાનુ શરૂ કરાથી થાય છે ? આમસ મડન અનુ શૂઈનુ જમણ જગ જોળા હોવાથી તેનો આદિ ને અત કરા ? જોળા બૂડીની સગવળ કપાથી ? ઉત્સર્પિણી-અવર્ષિણીનુ કાચક જમ અનાદિનુ છે માટે અનાદિ અનતપણાનુ પણ જાન તો હોવુ જોઈએ ને ? આ જોળા કે, અનાદિ છે માટે આદિ નહિ પણ જોળા છે આદિ વચનુ છે એ જાન તો ફોવુ જોઈએ ને ? જોએએ એવુ જાન મેગડ છે તેઓએ કહ્યુ કે આ જગ અનાદિ કાલથી સસારમા-અનુર્મતિય બીજા સસારમા રખા છે, રમજા કર છે આપણે સસારમા રખા રખા જીએ એ તો પ્રત્યક્ષ છે અનાદિથી રખાઈએ છીએ એમ જાની કહે છે જેમ આ જગમની રખા જગમ, બાવરવાદિની વાત અનુમાનથી મનાવ તેમ છે, તેમ અનાદિની રખાઈની વાત પણ સહેજે મનાવ તેમ ૩

બીજા કુર ન્યાયે જગમ-અર્થની પરખા અનાદિની છે

તમારા હાથમાં પડેનો એક પાત્રા લીધા મનવત્ત અ પાત્રા કરા

હતી (ખેતર) માં મેં એ તમે નથી જાણતા, કેમ ખેડે તે વાળો કોણે
 નખે, કેમ આગમાંથી આ મેં એ કાઢી લેને તમે નથી જાણતા, પણ
 ઉત્પત્તિ સક્રિય તો જાણો છોને માનો છોને ? પ્રથમ અકુરો હોને,
 નેમાંથી ખીજ થયું, દાણો થયો એ તમે જાણો માનો છોને ? અકુરો
 હોને તો ખીજ, ખીજ હોય તો અકુરો એ તો પ્રત્યક્ષ છેને ? હવે
 આ જન્મ મનુષ્યનો જન્મ તો પ્રત્યક્ષ છેને ? જેમ અકુરો વગર
 ખીજ નહિ, ખીજ વિના અકુરો નહિ તેમ કર્મ વિના જન્મ નહિ
 અને જન્મ વિના કર્મ નહિ. અકુરો તથા ખીજમાં અકુરો પ્રથમ કે
 ખીજ પ્રથમ એ કળી શકાય તેમ નથી તેમ જન્મ-કર્મમાં પ્રથમ જન્મ
 / પ્રથમ કર્મ એ કહી શકાય તેમ નથી. અકુરો તથા ખીજની પરપરા
 અનાદિની માનવી પડે, તેજ મુજબ કર્મ તથા જન્મની પરપરા
 અનાદિની માનવી જ પડે

તે રીતે આ મનુષ્યપણ મગેનું છે તે મનુષ્યપણ જે વ્રજ
 જાણોથી મળ્યું તે મ્હી ગયા હવે તેને સ્વર્ગ કરવાના આધનો કેમ તે
 વગેરે અધિ । અથા વર્તમાન

-૦૨૭૦૨-

વ્યાખ્યાન ૭

મેળવેલાને સાર્થક ત કરો તો મેળવ્યું (મળ્યું)
 કામનું શું ?

જન્મ લાભથી થાય છે

પરમ ઉપમરી યાત્રા ૧૨ મહારાજ આચાર્ય લખવાનું શ્રીમાનું
 (મારવાતિવાચકવરજી મહારાજના જન્મ જીવેના ઉપકારો માટે
 ધર્મદેવતા દેતા જગ્યાની જગ્યા છે કે આ જીવ મનુર્મનિરૂપ આ બીજા
 મહારાજ આદિ દાનથી રખડે કે રખડ્યા કર છે બધું કાલે આ
 વખતે અમે તર્ક તથા સમાધાન વિચારી મળ્યું તે ફરી દુઃખા યાદ

કરાવાય છે કે આ જન્મ મનુષ્યની વાત, જાણી નહોતે તમામ
ચિંતિની વાત માનના છતાં તેનો ખ્યાલ નથી તો અનાદિનો ખ્યાલ
વાળો હોય ? સુમાધાનમાં કહેવાઈ ગયું કે અજ્ઞાનીને વસ્તુચિંતિ
ખ્યાલમાં ન હોય માટે વસ્તુચિંતિ પનટાઈ જતી નથી. માટે અજ્ઞાનીએ
નાનીનું કહેવું માનવું જ જોઈએ અડુ. તથા બીજાના દષ્ટાન્તે પણ
જ મ-કર્મનું અનાલિપણ શુદ્ધિમાનને માન્ય કરાવી શકાય તેમ છે
અકુરો બીજાથી ઉત્પત્તિ થયેલ છે તથા બીજા અકુરથી ઉત્પત્તિ થયેલ
છે એમ પરસ્પર પરપરા સક્રિયાએ હોવાથી અકુરો પડેનો કે બીજા
પડેનું એ કહી શકાય નહિ. અકુરને તેમજ બીજાને જન્મેને અનાદિથી
માનવા જ પડે જો તેમ ન માનીએ અને અકુરની અદિ - નીએ
તો તેની ઉત્પત્તિ બીજા વિના માનવી પડે, તેમજ બીજાની અદિ
માનીએ તો તેની ઉત્પત્તિ અકુર વિના માનવી પડે, પણ તેમ અનુ-
તેમ નથી, માટે જન્મેને અનાદિ જ માનવાં રહ્યાં એ જ રીતે જન્મથી
કર્મ, કર્મથી જન્મ દોષ તેની પરપરા પણ અનાદિની અજ્ઞા દુષ્ટિ-
મન્ય છે અને તેથી એ સ્પષ્ટ છે કે આ શબ્દ અનાદિ કહેવા અ-
સાધાર્મ્ય રખડે છે

આપણે પોતે જન્મ જન્મમાં તથા કાર્મ માતાના નેત્રે-વદો, જિન્દગી
પ્રાર્થનાથી કે પોતાની ઈચ્છાથી જન્મમાં નથી નથી માનવિ-એ કશું
આપણને જોયેન કે નથી આપણે નેમને જોયેન, પણ જન્મ થયે અને
તે જન્મ અહીં થયો એ તો પ્રત્યક્ષ છે તો એ જન્મનું, કે જન્મનું,
અહીં જન્મનું કાર્મ કારણ તો માનવું જ પડેને કે જન્મ તે કર્મ
ખેડા પેર ખેડા હોય પણ તેના ભાગ્યાનુસાર પાપ થય છે કારણકે
પુણ્ય એ એની અજ્ઞાત સીજ છે કાર્ટિપજને ત્યાં અજ્ઞાત કોડેનો
માનિક થઈ જાય છે મહો જે આ ભવમાં કયા કયાવા ગયો હતો
દેવાદાગને ત્યાં અવતરનાર દેવાનો ધારણ થય છે એ નિચારો કયા
દેવું કરવા ગયો હતો ? જન્મમાં કાર્મ રોગી માથું, કાર્મ નીરો
આ તમામ ચાલી રવાના થઈમ, રોગી, નીરોગી, સરા

મામાપનો મયોમ શાથી ? આપ ની છત્તજને આધીન જે નથી, તે
નમ દોષ તો શુ ઠાઈ દેવાલાગે ત્યા નીરોમીને ત્યા, નરસાને ત્યા
અવતરવા ઈચ્છે છે ? મદાપિ નદિ ત્યાજે ત્યા જે કારણ છે તે મર્મ,
નશીમ, આમ, ગુણ્ય કે પાપ જે કળે તે તે.

જન્મ-કર્મની પરપરામાં જે મત ન હોય

જે કર્મ ન માને તો જન્મ મનામે જ નદિ કર્મ વિના જન્મ
કરાયી ? જન્મ કર્મને આધીન છે, મર્મથી છે કર્મ કેમ બને ?
આચાર, વિચાર ને ઉચાર-આ વળને (આ વળની પ્રવૃત્તિને) આધીન
મર્મ આ નજ જન્મ ભેષ તો જ ચાલે ? જન્મ તથા મર્મની પરપરા
અનાદિની છે જન્મમાં તો જે મત નથી એ તો પ્રત્યક્ષ છે કાર્ય
માનો તો મગજ માન્યા વિના નાને ? જન્મમાં જે મત ન દોષ
તો જન્મ તથા કર્મની પરપરામાં પણ જે મત ન જ હોય.

નેના વેચનાના ભાન, દાદલા ભુલ ?

જ મ તથા કર્મની પરપરા અનાદિની માન્યા પડી દવે મનુષ્ય-
જન્મની દુર્લભતા વિચારે મનુષ્ય-જન્મ મારે અતિદુર્લભ છે
શિયાળામા ઠા ન વાપ, ઉનાળામા તડે ન પડે અને ચોમાસમાં
શરદી ન લાગે એમ ન જ બને કેમકે તે વસ્તુ બ્યાપક છે તેવી રીતે
આ જગતમાં ક્રોધ, માન, માયા ને લોભ-એ ચાર કષાય પણ સર્વત્ર
બ્યાપક છે મનુષ્યગતિમાં છે તેમ બાકીની ગતિઓમાં પણ છે તિર્યચ
ગતિમાં પણ છે, ખીડી મકોડીમાં પણ છે પ્રથમ કોષની માત્ર ભ્યો,
ખીડી કે મકોડી પણ જરા દબાય કે ચટ્ટા દે છે

દવે અભિમાનને બે ને વિચારો

સાર્થવાહનુ દ્ષ્ટાત [5]

એક સાર્થવાહ (વણગારો) માવ ત્રણે નીખ્યો એ
શહેરમાં બહાર પડાવ નાખ્યા પડી માવનાં વિક્રમ મારે તે શહેરમાં
ગરો બન્યુ એણે કે પોતાની પાસેનો માવ ન બચ્ચો અને ત્યાયો બીજા
મ નની ખરીદી કરવાની જરૂર જણાઈ અત્યારે ધરેણાં તાનેવગની મુગી

असाय छे पक्ष प्राचीनभगमा ते छान वृत्ति भए-
वपते काम धामनार, असावनार वृत्ति

એક વલણાગ પાને સોનાનું કુંડલું દેખાતું હતું. એ
ચોકરીને ત્યાં ગયો તો તે કાચો કુંડલું દેખાતું હતું.
પેસા આપતા માથા આથી વધુ નહોતું. એ
ઘોરને ચોકરીએ કહ્યું - 'પેસે તોયે નેનું કુંડલું નહોતું
ખા. તેણે સોનું ખરીદવાનો વિચાર કર્યો. એ
તો પછી બીજું વસ્તુ ખરીદવા આવ્યો એ જ
આટલું જાણુ મોનું બીજું કંઈ ખરીદ્યું નહોતું.
રૂપિયા સહ તે જ ચોકરીને ત્યાં ગયો તો તે
અમુક રૂપિયે તોનો કાચો વલણાગ દેખાતો.
એ ચાર ધડી પડેલા તો પેસે તોયે નહોતું.
હવે તો પોત પ્રકાશના કડી દાંડુ દેખાતો.
સોનું તો અમુક રૂપિયે તોનો.

આ વાત સાંભળી આપણે રેડ્ડી હા-હા કરીને જોઈએ છીએ. આપણે સહિષ્ણુ સુખની કિંમત કેમ જાણીએ છીએ તે વિચારે તે સિદ્ધિ થાય છે. આપણે આપણું આત્મ આદર્શ પેસા ને ગિરિ એકાદ્ય જગતે કે આપણે સહિષ્ણુ સુખ ને લાખેનું કલ્પ કરીએ છીએ. આપણે વધારે કયો?

ત્યારે ઉધાર મેનુ આપ નહિ દેશ કે જેથી તેમને વળતર
કયું નવારે ચોકરીએ કયું કે જેથી તેમને વળતર
પણાગરમે કયું કે -

निमग्नुत्वात् कुतरे।

આ કૃતિને તમાગી ત્યાં ૨૭ ફેબ્રુઆરી ૧૯૪૭ નેના ઘેર
સેના ખાલ્યામાં હજારો ૧૩૦૦ નવ લોકો ૨૦

વખત શેઠિયાને ઘેર ચોરી કરવા ચોરો આવ્યા ચોરે ચોરી કરવા માડી એટલે ફૂતગે લમવા માગ્યો એટો માનિક મૂકીને ગયો. ■ માટે લસે ન એમ ગળી દરમર મ્મી નાં સવાર ચોરી થયેલી માનમ પડે છે મવાર મે ના ધોતિયાને પમ્મી જેવે છે આમ વારવાર કરે છે મીઠાચો કહ્યુ આ શુ કરે છે તે જુઓ શેઠ ફૂતરા સાથે મરો ન્યા ચોરે ધન હાટેલુ નુ તે બતાવ્યુ, શેઠ તે બધુ લઈને ઘેર આવ્યો પત્રી ફૂતરાને નિહાયગીરીની ચિદ્દી બાધી ને લખ્યુ કે આ ફૂતરાએ તમારી મ્મમ વાળી દીધી છે માટે ફૂતરો પાત્રો મોખલેનો. ■ ન્યા વણુગારાએ ફૂતરાને દેખ્યો ત્યા લાનચોળ થઈને બોલ્યો કે 'ચો' બેઠમાની કદે તો મારી શી વને ? ન્યા નજીકમાં આવ્યો ત્યા 'ધિક્કાર હો તને એ શખ્ત માંભળા તમ્મ ફૂતરો ચકરી ખાઈને મરી ગયો વણુગાર ફૂતરાને બાધેલી ચિદ્દી દેખી હજીને વાંચી એટલે માલમ પશ્ચુ કે નિમકદનાલ છે પત્રી ત્યા તે નિમકદવાન દોરાથી નીચ દાખગુ ફૂતરાના નામે તળાવ બાધ્યુ આવ્યા ફૂતરા ખમ્મ ધિક્કારને અન નથી કરતા તત્ત એ છે કે જનવરો નથુ ધિક્કારને સહન નની કરતા

માયાની ગાયબુ દક્ષાત

પ્રપચ જગો જગો પર દખીએ છાએ મારો પશુ એવી હોય છે ન બરોનર આર વાગે ખીનેથી છૂગી જાય ખેનરમા જાય અને ખેનર માફ કરી નાખે વળી પાલી અજવાણુ થતા ખીને આવી જાય

ક્રોધ માન માયા ને લોભ એ એટના બધા બાપક છે કે જેમ શયાગામા દાન ઉનાળામા ગમ્મી ને ચોમાસામાં ચાલીનુ બાપકપણ ન તેમ આ જગતમાં ક્રોધાદિ ચારનુ બાપકપણ છે માયાથી તિરિનના ર્મ બાધે મનુષ્યભન કચાગે પામે ? ક્રોધ આતિ વગ નબળો પડે અને નુકસાન થાય તો પણ ક્રોધ આદિ વગેરેમા ન જાય ત્યારે કૃતિમ રીતે તો કુનિયા કોવ આતિ નામે છે તે ઉપર એક દર્શાત -

૧૦ ને નોમ્મ

નકિયાને ત્યા નોમ્મી રહ્યા દોઈએ અને શેઠિયો નજર મ્મી કરીને

નિષ્કળ જાય છે, ત્રીજી વખત જ્યાંલા ફે ફે છે તે પણ નિષ્કળ પ્રયુ
તો મેરુ મનિધરની જેમ અડમ જ, નિધન જ રહ્યા છે પછી તેણે
પ્રયુને અપ દીધો તે વખતે કંઈ પરિણતિ ? આ પવટો માના પ્રતાપનો ?
ક્રોધનો ક્રોધના પરિણામે તે સર્પની યોનિમા ઉત્પન્ન થયો અને તીર્થંધરને
મારી નાખવાની પરિણતિવાળો થયો આ અરિવેન્નુ કામ છે વિચારો-
એક વખતના તપની આધુના આત્માને કોયે કેટલી હદે પતન પમાઓ !
તેવ કરો એ અરિવેન્કીનુ કામ છે, વિવેકીનુ નથી

વો બાઓ ધ ? જવાય દાવમા બેડો પાર ? પણ હવે ?

જેન ધર્મ તમને તમારી જવાબદારી ને જોખમદારીનું જ્ઞાન કરાવ
છે છતરામા જવાબદારી ને જોખમદારી જીવની નથી પણ ઇશ્વરને શિર
■ અગે ફે નરકે માનવાનો અધિકાર ઈતરમા હાથરનો લાજવાયેવ
છે જૈન ધર્મમા જોમ નથી સમગ્ર જવાબદારી ને જોખમદારી જીવની જ
છે એ સમગ્રો જે જીવો પાતળા કાપો કર તે મનુષ્યજીવનુ આમુખ્ય
આધી રહે એવુ આમુખ્ય જાણે પણ કર્મજીમિમા ન ઉત્પન્ન થાય,
અકર્મજીમિમા ઉત્પન્ન થાય તો શુ વળે ? જોને મુશ્કેલિય થાય ક'પતરઓ
મન માન્યુ આપે પણ જોમા આત્માનો શુકરવારસો વળ્યો ? કર્મજીમિ
કાને પહેવાય ? લૌકિક-દૃષ્ટિએ જ્યાં અસિ, મસિ તથા કવિ હોય તે
લોકાતર-દૃષ્ટિએ-જ્યાં ધર્મની પ્રવૃત્તિ હોય તે ? (પ્રગ્ન દી વૃ ૫૦)
કર્મજીમિના મનુષ્યપણાનુ આમુખ્ય ક્યારે જાણાય ? ક્યાયની મન્દતા સાથે
તત્ત્વની પ્રતીતિ હોય ત્યારે કર્મજીમિમા પણ આર્ય ક્ષેત્રમા ઉત્પન્ન થયુ મુશ્કેલ
છે ધર્મ પામેન પણ અખનિત થાય વિરાધના કરે તો તે અનાર્ય
જ્યામા ઉપજો જેમ આદ્રેકુમાર દર-રો પવાધરાજ પુરુષજ્ઞાના
જ્યાખ્યાનમા એ દૃષ્ટાંત આવે છે આર્ય ક્ષેત્ર મગવા છતાં આર્ય કુલ
નગીતુ અતિમુશ્કેલ છે આર્ય કુલ પછી સત્સત્પ્રાદિની પ્રાપ્તિ અતિ

૧ કમ્પાનુમગા ફળિ કર્મે-કૃતિવિનિજ્યાદિ મોહાનુષ્ઠાનં યા કર્મપ્રપાના મુમિવેશં
ત કર્મમુખા - ।

દુર્લભ છે આ રીતે આ દરેક વસ્તુ ઉત્તરોત્તર અધિક અધિક દુર્લભ છે આ બધા દાવમાં તમે છતાં છો તો જો હવે હાગશે તો બધા ઉપર પાણી મનુષ્યત્વાદિ થતેના હશે.

મનુષ્યપણનો કર્મજૂમિનો, આર્મ દેશનો અને ઉત્તમ કુળનો-આ બધા દાન હત્યા આદ્યા બધા જીવોમાં તમે મનુષ્યપણના દાવમાં હત્યા ખીડી વગેરે થવા છે, છતાં તે મનુષ્ય કેમ ન થયા અને તમ કેમ થયા? તો કહેવું ૫ મેં કે અમારો પાપો સીધો પડ્યો. તેમાં પણ કર્મજૂમિ ને આર્મ દેશનો વળી તેમ જ ઉત્તમ કુળનો પાપો સીધો પડ્યો આ ધ્યાનમાં રાખજો હવે જુન ખાધી તો પટકાવા કેમકે મેળવેવું મહેનતે દરવાય નામને આપ ત્યાં ફરે તે પાનવે પણ બીજાને-સત્કર્મને ન પાવવે. આદના દાવ છતાં આજળ મેળવવા માટે આવેના બીજા હવે ચૂક્યા તો બધું ધૂળમાં મોની જો વધારે કાગળ મોનું ધમત્તા ધમત્તા જલ કરે તો મોનું ધૂળમાં જાળે તેવી રીત તમે અદો આજળ બરાબર સોનું ધમવાના વખતમાં આ-આ છે.

બીન વગેરે જીવો છે છતાં તે અધમ ક્રમમાં કેમ આવ્યા? તમ ઉત્તમ કુળમાં કેમ આવ્યા? તમે ઉત્તમ કુળમાં આ-આ છતાં નીચાની પણ જોઈને રોગ રહેતપણ ચારે બાજુ રોગના સાધનો તેમાં નીચાનીપણ કેટલું સુરક્ષેદ? તેના કમતા કિંમતી ચીજ જીવન જીવનને ચાલીએ છીએ પણ તેની કિંમત મરતા નથી આપણને ધૂળની કિંમત છે કાળી રેતીને છાકરો ફેંકી દે તો ધોળ માગે બાજબીને સરાખડો ફેંકી દે તો ગુસ્સો ચડે. પરી જોટલુ ધી તેને કે દૂધમાં પણ નુશ્તાન મળ્યું પરંતુ તમે તમારા જીવનની કિંમત ધૂળ જોટલી પણ ગણતા નથી.

વર્ષગાઠનું તત્વ

આત્માની નોવનો ચોપડા છે?

તમે કેટલી જીએ આ-આ, કેટલા ફાવ્યા એ જુઓ અને સાવચેત બનો કાવના સર્વોદયથી આજના સર્વોદય સુધીમાં ચોવીસ

કનામ્ની જિંદગી ગઈ તે મળવી ગઈ વિચાર કર્યો? કરે છે? તમા આપણે સુ મેળ પુ તેનો વિચાર કયો? જ્યાં વિચાર નહિ તો તેની કિંમત મઈ ગણાય? જેને આવક જોઈ તોય તેને ખર્ચના આકાંક્ષા જોઈ જોઈએ તે જોઈને તો જ આવકની કિંમત ગણાય.

જોના બધાના બદલા જોવા માગીએ છીએ પણ ચોવીસ કનામ્ની જિંદગીનો બદલો કયો મળ્યો તે વિચાર્યો? ચોવીસ કપાકમા શુ મેળવ્યું? જે જે રાત્રિ જે જે દિવસો જાય છે તે ગોળ થાય છે અને જોના દિવસો પાઠા આવતા નથી એક દિવસની ગઈ જિંદગીમા મેળવવાનું પાવવનું નથી છતાં જાય છે તે પાનવે છે નવનવ-વર્ષગાડ-એક વર્ષમા ૩૬૫ બાંધે આપણે ૧૨ મહા ગયાનો ગાડ બધાની તેને ૩૬૫ મહેતા દતા અત્યારે મેળવું વર્ષ તેની જગ્યા આવતા વર્ષનું તારા રાથમા નથી તેથી તેની ગાડ નું બાધી રહે નહિ. ચયાની ગાડ બાધા તેનો હૃદયમા પ્રામદો થવો જોઈએ તે ન કરતા જગ્યા આટલા વર્ષ થયા બોલે છે પણ આટલા વર્ષ ગયા તેમ બોલને? ચોલાને થયા બોલે છે તેમા સુ મેળવ્યું? તમાર બે બાલુના ચોપડા છે? છે શા માટે? કુકા ને શેકાના જીવનજોતનું નામુ? તેની ચોપડી છે? કેટલું પુણ્ય મોગલ્ય ને કેટલું બાધ્ય તેનો વિચાર કરો? જીવનની નોંધ કયા? આવક-જવમ્ની નોંધ કયા? એ નહિ તો તેની કિંમત રહિ નળિયા આપણા માથે ચડાવ્યા, અધકાયા ફૂગી ગયા તો શુ? તેની કિંમત કઈ રહિ, તેમ આ કેટલા વર્ષનું આયુષ્ય મોગલ્ય ને સુ મેળવ્યું? તો તે વમર કિંમતી? જે આધારભૂત તેની કિંમત નહિ એમને? આયુષ્ય ચકવર્ગી? હિન્દ વગેરેને પણ આધીન નથી.

૧૬ ને યમ [૭]

૧૬ રાજા મરવા મૃતો તેને સ્વપ્ન આવ્યું તેમાં જન્મને જોયો તેણે જન્મને કહ્યું જે એક દાપુ રહેવા યો તો કેક સોનયા આપુ જમે કહ્યું આખી દુનિયા આપે તોપણ જીવનનો દાપુ વધે નહિ

અનુપયોગમાં બહુ લગ્ય

આનુ મનુષ્ય-જન મનુ છે તેમાં પણ કિંનારી મનુષ્યપણ કર્મભૂમિ, આર્ય દેશ ઉત્તમ દુગ ન નિગિનીપત્ન્ય-આ બહુ મેળવ્યું છે આ ૧૧ બવા તાવમાં જન્મ્યા છતાં એક માનની રમતમાં, અનુપયોગમાં જશે તે બહુ હાજી જશે

કયા દાવા છે કયા બાળ છે તે અધિકાર અને વર્તમાન

વ્યાખ્યાન ૮

મોક્ષ મળે તો અનાદિની આદ્ય દળે

કર્મ મધે ન ગેમય તો

૪ મ-કર્મની અનાદિની પરપરા ૮ તે વાક્ય જ નહેવાની

૫ મ ઉપકારી મદાર જા ગ્રામ્ય આચાર્ય ભગવાન શ્રીમાન ઉમાશ્યાતિવાચ-જી મારાજી બન્ય જીવેના ઉપકારને માટે ધર્મદેશના ના ફરમારી ગયા છે કે ચતુર્થતિથિ આ બીજી સમારમાં જન્મ અનાદિ માતથી રખડે છે અને જન્મ-મગ્ન આ કો છે એક ભવમાં મરતુ જ્યાં બીજો જન્મવુ ત્યાં જિંદગી પૂરી થયે મરતુ, વળી જન્મવુ આ કમ આલુ જ છે બીજા-આ કુટુંબાયે જન્મ-કર્મની પરપરા અનાદિની ૬ જ મ-કર્મનો પરપરા અનાદિની ન માનીએ તો ધર્મ કરવાનુ માનવાની જગ જ નહીં નથી ધર્મ કરવાનો હેતુ એ કે કર્મનો દુઃખ કરવો, મુક્તિ મેળવવી એ ધર્મ કરવાનો હેતુ છે જન્મ-કર્મ અનાદિથી કે માટે કર્મનો દુઃખ કરવાનો છે જન્મ અદ્યમરવાનો છે, મુક્તિ એટલે નાશવુ મિથિ સંપાદન કરવાની છે

કર્મ વગર જ મ થતો જ નથી માટે પ્રાજ્ઞમરેને હેતુ પશુ ૧

રખડપટ્ટી બધે કરતી એ તરત છે પણ અહીં તો રખડતાં રખડતાં મનુષ્યપણુ પામતુ મુશ્કેલ છે તો પછી એક વખત પામે તો ફરી પામતુ તે તો વધાર મુશ્કેલ છે તેવો આ મનુષ્યજન છે

કોટ્યાં રપતિપજાની કીર્તિપ્રાપ્તિ માટેનો ધ્વજનો હેતુ [૪]

અનાદિના ભવખમણમાં મનુષ્યજન મગવો મુશ્કેલ છે, ભવત્રમણ અટકે તો મનુષ્યજનથી જ અટકે છે એક વખત એ ભવ મળ્યો, ફાળ્યા તેમાં ન સવાય તો બાકી દારી જવાય મનુષ્યજન મગવો જ મહા મુશ્કેલ તો ફરી મગવાની વાત ક્યાં કરતી ? ફરી મગવાની મુશ્કેલ પારાવાર છે

એક નિદાનત વિચારવા જેવું છે એક સહેરનાં રાજાએ લક્ષ્મીનાં લાભ એક કિન્ના અજમાયો તેણે નહેરમાં નહેર ક્યું કે જે ધનાઈ ? પોતાની કાનત નવાનર જણાવે તેને રાજા માન આપશે કચેરીમાં બામ મેડકે (આમન)નો દડ આપશે અને કોટ્યાંધિપતિને ખાસ ધ્વજ આપશે એ ધ્વજ પોતાના મહાત્મે ચળાવતી કોટિધ્વજ તરીકેની કીર્તિની જાહેરાત થશે તે જેઓ આસનના લોભે મિત્રકત જખાવે તેઓને માન મળ મેડકે માં એ વાત ખરી જેઓ ધ્વજ લે તેને ધ્વજ મળે એ કોટિધ્વજ જણાય એ ખરૂં પણ તેઓ માલદાર તથા કોટિધ્વજ નક્કી થયા, અગાઈ જવા, નિરંદમાં નોવાઈ જવા, એટલે નાજી ન્યાયે ધન માટે સ્વાર તેમનાથી કાઈ ના કહવાય ? ના, ન્યાયે ખપ પડે ત્યાર સહનાઈથી જોઈએ તેટલું ધન મળી શકે, ધનની સોધ ન કરી પડે એ જ હેતુ માટે રાજાનો આ અખતરો હતો

કેદકે માન મેળવ્યું, ધ્વજ મેળવ્યો, કોટિધ્વજ કહેવાયા એક શા પામ તા પત્તર કાડની મિત્રકત છતાં કોડ પણ નહેર કરતો નથી, ધ્વજ લેતો નથી પોતાને માલદાર જણાવેને આસન પણ લેતો નથી. તે વિચાર કે આવી જાહેરાતથી તો ‘આવ જલા પકડ ગયા’ જેવું છે જ્યાં કોટિધ્વજ જણાયા એટલે લોકો ઝૂંગી, ખાપ નાતજનતવાળા કનજા કરે મેરી હિપાધિ સા માટે કરતી ? ખુરશી કે ધ્વજ ન લેવાથી કોડ

મંદ જતા કહેવાના નથી. બીજાઓમાં તો ડેન્ટાએ કોના ખૂટતા ત્યાં તો કાઢના સ વાખ લાવી પચુ કો પૂરા કડી ધ્વજ લીધો હતો કૃપણજ થયા હતા, પચુ પન્નર કોનો આસામી પોતાને ટાલ્યાધિપતિ પણ જાણવનો નહોતો એસાની આ રીત તેના પુત્રોને પન્ન ન પડી તેઓને એમ થયુ આ કાકરો સન્યાસીય વાગે છે ! બીજાઓ ખૂટતા મીજના લાસીને પણ કોટિધ્વજ ને છે, આમન મેળવે છે, જ્યારે આ કોડો હતા મે રકારી રખાય છે આવી આપ કો ટાં પૂજું નથી કાષ આમન મોનાવતું નથી'

આજના કાયદા માલિકને મૂડનારા છે

પુત્રોને આમ થવા દે, પચુ થાય શું તે વખતના મનુ સિન્તમા અને આજકાનના કાનન તથા સિસ્તમા મદાન અતર છે આજના કાયદાઓ માલિકને મૂડનારા છે, તે વખતે મર્દ છોડે વહેચી આપવાની, જામનાની વાત ન દે, જાપ વહેચી આપે તો આધુ લે, તે વા મહે તો તેનો વ દાવો નદિ અને આજ ? છોડે જાપને આમન મારીને મિલ્કત મારે, એગીએ દોરે, દાવો મોડે ! મિલ્કત આપે જાપ પણ માનિક કાજુ ? નામદાર ચિરજીવ ! આના નામ ના માટે - બડોળ મમકાવ પણ ધમમાર્ગે ન ખસાય, પ્રથમના વખતમા માલિકો મૂવાના કાયદા ન હતા

એ એસાએ કરેલુ એમ કે મિલ્કત કાઢને ખચ ન પડે તે રીતે પોતાનો વ્યવહાર રાખ્યો હતો પન્નર કરોડના રત્નો લઈને એક જાજુ રાખેના

એવમું છોડે

જન્યુ એવું કે જાપને પગમ જવાનુ થયુ ત્યાં પરગામ ગયો એટલે પેના છોડાએએ પન્નર કોના ગતી કાળે એક કોડમા વેચી નાખ્યા, કોડ રોકડા કર્યા, મળવને જાહેર કડી ધ્વજ લીધો, કોટિધ્વજ કહેવાયલુ માન એવમું આ વર પર ધ્વજ હતો કરોડ ૫ ૧૧૦૦

નાપ આપ્યો અને જોયું તો પન્નર કોડનાં રત્નો એક કોડમા જ વડા નાખેલાં બાપે છોકરાઓને ધગમગી મઢી મૂઝ્યા, મલગાની દીધું, રોજ લઈને આવો તો જ ધગમગ રાખ્યું.

૯૪ આવા મોટા સહે મા રત્નો કચાઈ વેચાયા વડાઈ ગયાં કેવી રીતે પણ બેળા યાવ? તે પશુ બે ચાર ત્ર નહિ સો, બે પાચમા કે દસનના નગ નહિ પણ પન્નર કોડ કોડનાં રત્નો !

મનુષ્યપણ મેળવવામા દેવતાની મુદત નકામી

એની સત્તા હોય કે જે સત્તા ચારે દિશામા હોય અને તે કે તમામ રીતે તે તપાસ કર તો એ એ મળવાં મુશ્કેલ આજના આ ગાંધના જમાનામા દરિયામા દૂમેલી ઝીમરોનું પાગલ સરખું પશુ માં મુશ્કેલ પડે છે તો આ રત્નો કયાથી મળે? હતા શ્રીકૃષ્ણલક્ષ્મણ મનાગજ કહું છે કે કહી જવાની મદદ મળે તો તે બંને મનુષ્યપણુ ગણુ યરી મળતુ । તે મનુષ્યપણુ મેળવવામા દેવતાની મેળવ માં સામગ્રી નથી

મળતુ જાય તો છાતી ફાટી જવી જોઈએ

મનુષ્યપણ ! મળ્યું છે મદામુશ્કેલીથી. મનુષ્યપણુ મળે જ મદા મુશ્કેલીથી દુનિયાની ઝીંજો પણ હાથમાંથી મઈ તો મળી મુશ્કેલ જા પણ એ મળે મનુષ્યપણુ મુશ્કેલ તો મળ્યું, ફરી મળતુ મદામુશ્કેલ મનુષ્યપણુ મોક્ષ મળે છે મોક્ષ મળે છે મનુષ્યપણુમા જ મનુષ્યપણુ મળ્યો એટલે માનો મોક્ષનું સ્થાન મળ્યું, મોક્ષનો વહાર મળ્યો, મોક્ષનો મા ! મળ્યો તેમાય આપણે કે જ્યાં મોક્ષનો મા ! જોતજોત છે ત્યાં મનુષ્યપણુ મળે પછી બાળી ની રહી ! જન્મતા જ બાળક મરી જાય તો જન્મતાની છાતી ફાટી જાય ! મનુષ્યપણુ, આર્ય દેરા, આર્ય કૃષ્ણ, આરોગ્ય, દીર્ઘ આયુષ્ય, મલ્લમ, ધર્મકથક ને ધર્મગ્રંથ-આ તમામ ઉત્તરોત્તર અધિક અધિક ફલેલ વસ્તુ મળી એ અવનવ્ય પુણ્યપણુ છે આપણું જ્યાં નિર્ધિક યાય તો છાતી ફાટી જવી જોઈએ.

બુદ્ધેપાર્જિત શુ ?

આ બુદ્ધ તો જાત જાતના ધર્મનો વારસો છે, બાપુની મિલનત જેવું છે પણ હવે બુદ્ધેપાર્જિત શુ ? અહા ધર્મ સાબગવાની રુચિ ના જરમા હોવા જોઈએ. આ જરમા શુ શુ સાધવું જોઈએ, તેમા પણ પ્રથમ નો અહા, ધર્મશ્રવણની રુચિ મિના બુદ્ધ નકામુ થાય. હિન્દીઓના વિરોધ તરફ જુવ દોડે છે એ તો મતારી વાદ ને ન્યાયે તેમ વાદો નાએ તેવું થાય છે જ ધર્મ કપારે થાય ? હિન્દીઓના મુખો ઉપર છીંછી મુખવાની તેવારી હોય તો ધર્મ સધાય ધર્મ સાબગવાની રુચિ પગમ જાન્યેદય હોય તો જ થાય. આત્મા જણાઓ બને તો જ ધર્મશ્રવણનો મનોરથ થાય. નાટક જોવાનું મન તો થાય પણ નાટક કગનાર ન હોય તો શી રીતે જાવાય ? એ રીતે ધર્મ સાબગવાનું આ થાય પણ ધર્મકથકો મરાગ હોય તો જ તે મનોરથ સફળ થાય.

ધર્મમા જે આત્મા આતમોત થાય તે ઈશ લોકિક અધર્મે તે જુદા મળે છે એના નવાણ કો. માનવા નહ જવા આવેલા, અધર્મમા પાતે જાગતા હોય છતા તેના જવાવ માટે મદ્યે કરે કે એકે ને એ જ વિચાર દનો કે 'મારુ મુ નહ જાય છે'.

ધર્મધિક, ધર્મશ્રવણ, રુચિ વર્તન, ધર્મપરીક્ષા-

બુદ્ધ મેં કે અધર્મ અધર્મ છે

ધર્મકથક પા. પામ્ય જાઈએ ધાગાપયોએ એક અધર્મ દેવ તો એમા તો ઉતરાવાનું જ કે રાજ્યનો જે. જે શુ જુદા પયોનો વરા અટકતો નથી ! નાત જાન્યેદય અધર્મ અધર્મ એ જાન્યેદય ધાગાપયો સીમતયો માગ્યા કરે અધર્મ અધર્મ અધર્મ તથા અધર્મ જમાવ તે જાસવારે જાસવારે અધર્મ અધર્મ એ જ ખરો ! મુઆ પછી જે પાછાનાનેય એકે અધર્મ એકે અધર્મ વર્ષે વર્ષે આદ્ય માએ ! આવા ધર્મકથક એકે અધર્મ

ઉત્તાદ આદ્ય [9]

એક દિવસ મહાતિને દિવસે એ રોડે ત્યાં પચીસ વાહનો ભેગા થયા અને મને આપો મને આપોના ધોધાટ કરવા તાગ્યા આમાં એક જગ્યાસમે આદ્ય આ પો તે હતો ઉત્તાદ તેણે જોયું કે આમાં મારો મુકુન્દનાર વગે તેમ નથી એને તેણે પેલા પચીસને કહ્યું કે-ધોધાટ શા માટે કરે છે ? આપણે તો પચીસ જ છીએ જ્યારે આ રોડે તો પચીસીને આપે તેવો દાનાર છે કર્મ છે કર્મ ! આમ કહીને બધાને નાઈનમા કાલ રાખ્યા તાગ્યો અને લાંબનમાં કાલ રાખતા પોતે છેત્રે આપેલો છતાં પહેલો થયો મેડ પામે નહ પડ્યોઓ ઓ મહિયા પાસે દાય ધર્મો આ ઉત્તાદે પચીસને શાત મ્યારે તે પાન પહોંચે થના માટે આના સ્વાર્થો ધર્મકથકો દોષ તો એથી આત્માનું હિત ન થાય

ધર્મકથકો માયા પગમાર્થ ભાવનાવાળા મગે તો કન્યાજ શાય ધર્મકથક મગે છતાં અવજ્ઞુમિ ચરી, અવજ્ઞોત્સાસ બન્યો રહેવો તથા અવલ કરવું અતિમુશ્કેલ છે સ્વભાવે ત્યાં ય નિદા, પ્રમાદ વગેરે તેર તેર કાઢિયા તૈયારજ છે ! કમતે જરે કૂંચરા છે કાચાપોચા થયે દી વગે તેમ નથી કાઢિયા દૂર કરવા જોઈએ પ્રમાદ ટાળવો જોઈએ અને એ રીતે ચિત્ત દધને ધર્મ સાલગવો જોઈએ ધર્મશ્રવણ બાદ પણ ધમની સમજણ આવવી મુશ્કેલ છે ધર્મની સમજ માટે ધમની પરીક્ષા કરવી જરૂરી છે

ધર્મની પરીક્ષા કરી, વાસ્તવિક ધર્મને સમજી જોયો તે મુજબ વર્તશે તેઓ આ જવ પરલવર્માં માગ્નિક માગાના વિસ્તારને પાત્રી અગમ સમયમાં મોક્ષ મુખમાં મિગજમાન થશે

ઇતિ પ્રશમરતિ-પ્રકરણ

(વ્યાખ્યાનસંગ્રહ)

સંબંધકારિકા

(કા ૧,૮)

(વ્યાખ્યાનસમૃદ્ધ)

દશનાકાર -

આગમોદ્ધારક આચાર્યદેવ શ્રીઆનન્દસાગરમૂર્તીધરજી

વ્યાખ્યાન ૧

સમ્યક્દશનશુદ્ધ, યો જ્ઞાન ચિરતિમેવ જ્ઞાનોત્તિ ।

દુઃખનિમિત્તમર્પદ, તેજ સુલભ્ય ભરતિ જમ ॥

(કા ૧)

શાસ્ત્રગર મહારાજના આચાર્યે જયવાન શ્રીમાન ઉનાલ્પાતિનાથજી મહારાજના લગ્ન હવેના ઉપકારને માટે ધર્મોપદેશ દ્વારા યમ આગમ પૂર્વથી ગરા કે આ સમારમ્ભ આ હવે અનાદિ કારથી નબડી રત્યો કે અનાદિ કારથી જ મ-મરણ કર્યો છે

તે શુ કર કે? તરફ જન્મમા જન્મ ને મરણ કર્યો કે છે દેવતા, નાગમી મનુષ્ય ને તિવચ-આ આર ગતિમાથી કોઈ પણ ગતિ નો એકેન્દ્રિય તેકેન્દ્રિય મહિરિન્દ્રિય ને પચેન્દ્રિય-આ પાચ ગતિમાથી કોઈ પણ ગતિ નો પૃચીકાય અપૂર્ણવ તેકીકાય વાહિકાર વનગપતિકાર ને ત્રસગવ-આ ૭ કાવમાથી કોઈ પણ કાર નો અથવા હવના ચૌ-બે માથી કોઈ પણ ભેદ હો, એમા આ હવે જન્મ ને મરણ-આ બે વસ્તુ કરા વગર રત્યો નથી હવે જન્મ ને મરણ દરેક જવમા કયો નરા છે પણ કોઈ ગતિ ગતિ, કાય કે ભેદમા આત્માના ઉદયનો વ્યાપાર કોઈ વખત કયોજ નથી, પણ જ મ ને મરણ-એત્યે તો અનાદિ કારથી કર્યો જ ગમે છે

બધા સ્થાન અસાધ્યતા

હવે તેનો છેડો ક્યારે ? તો સાત્તમાર મનરાજી કરમાવ છે કે-

‘ સમ્બલગણિ(દ) અસાધ્યાણિ ’ (ચતુઃ શ્લો ૧૮૦૧)

એટલે જન્મતમા જેટલા સ્થાનો છે તે બધા અસાધ્યતા છે, પછી ચલાવ તો સૂક્ષ્મ એકેન્દ્રિય અનર્મુદ્દર્તના પ્રમાણનાળું સ્થાન લેા કે ચલાવ તો મનસિદ્ધ વિમાનનું ૩૩ આચરોપમ પ્રમાણનાળું સ્થાન લેા, પણ ત્યાંથી ને આયુષ્ય પૂરુ થયે ખસવાનું તે કાલથી વધારે કામ આ જીવ કેઈ સ્થાનમાં રહી શકતો નથી. કારણ કે ગતિ જતિ, કાચો ને બેરો બા બધા અસાધ્યતા છે તો સાધ્યતા ગહેવાનું ને જ્યાંથી ફગીથી પાછું આવવું ન પડે એવું સાધ્ય સ્થાન કયું ? મોખ

મોક્ષમા ન મરણ, ન જન્મવું એ મોટું સુખ

આપણામાં કેટલાક એવું મોનવાવાળા હોય છે કે મોક્ષમાં ખાવાનું પીવાનું નથી પહેરવાનું ઝોળવાનું હરવાનું ફરવાનું કાંઈ પણ નથી તો ત્યાં સુખ શું ? બાવું જોતનારે ખાનમાં ગમવાનું કે સાધ્યતા ગહેવાનું જો મોક્ષમાં મોટું સ્થાન હોય તો તે મોક્ષ છે જ્યાં જન્મ ને મરણનો ભય જ નથી જેનો ભય જીને દરેક ક્ષણે ને સમયે રહ્યો છે તે ભય જ્યાં નથી તેનું નામ મોક્ષ અથવા અમરપટ્ટો બીજી વાત જ્યાં ના પણ ત્યાં ગયા પછી મરવાનું નથી હવે જોય બાકી તારે ખોવું પીવું હરવું ફગવું પટેવું ને ઝોળવું વધારે કે મોત નહિ જેમાં એવું વધારે ? આ જેમાં વધારે શું ? આઠે માટે આપણે સંજ્ઞાઓ છીએ કે -

ચારણ દષ્ટાત [10]

એક રાજા હતો તેને પાંચ ગણીઓ હતી તેમાં ચાર માનીતી ને એક અપમાનીતી હવે એક દિવસ રાજા ચાર માનીતી રાણીઓ સાથે રૂપામાં બેઠો બેઠો વાતો કરે છે તેટલામાં તે અરખાની નીચેથી સળ પામે ન કોઈ રાજકુટુંબના માણસને ફાસીએ લગાવવા લઈ જવાતો જોયો

દવે દુનિયાનો નિયમ છે કે કાલો સુનાને ઘી સળ કડે છે તેમા
અકિની ઉત્તમતા, માવજતપૂર્ણ વોગે આડે આવવું ન લેઈએ. ને
આડે આવે તો તે કાલો ન મળાય. સુનાને, મળાને સીધો અર્થ
વિચારાય તેનું નામ ન્યાય થી છે માટે સળ થી લેઈએ. સુનો
નથી માટે સળ ન થી લેઈએ તેનું નામ ન્યાય પણ કાળુ બાઈ
ઉત્તમ છે માટે જ્યાં દો તો તે ન્યાય ન જાય. તેનો સળકુટુંબવાળો
સુનેચા રાગિત થયો તે સળ થઈ તેને પત્રી રાણિઓએ લેયો. તે
વખતે ગણિઓને દસ આસી, પછ કડ રુ ? કાળુ કે સુનો કરો દ
મળ થઈ છે, દરે ઉપાય નથી માટે ધાય રુ ?

દયા, જીભની જરૂર

જાતમા એવા કેટલાં વગર વિચાર્યું મોવવાવાળા હોય છે કે સુનો
કયો માટે મળ થી લેઈએ તેને સળ ભોગવરી લેઈએ તેને સળ
કગવરી લેઈએ. આ વસ્તુ જે માનવામા આવે તો જાતમા લ્યા
'જીભ કે મહેર જેવી કાંઈ ચીજ નહિ હે રહેમ દયા કે મહેર દરવાના
ગાંતી ઉપર ? દુખી ઉપર દુખી કાણ જીભાય ? જૂનો પાપી
સુનેચા કાણ ગણાય ? નવો પાપી. પટેના જાતમા પાપો ન ક્યા
હોય તો અન્યાય દુખી ન થાય, પણ અન્યાયે જે જે દુખી થાય
તે પટેના પાપના ઉપર પાપ બાધ્યા વગર દુખી થતો નથી પાપ
વાધ્યા ક્યારે ? સુનો કરી ત્યારે સુનો ન કયો હોય તો પાપ બધાયજ
નહિ દુખી કાણ ? જૂનો પાપી. જાતમા પાપી તે દુખી. સુનેચા
તે આ જાતો પાપી. દરે દુખી હોય એને યા કે વાની નહિ જોમને ?
એણે પાપ બાધ્યા છે માટે તેણે ભોગવર્ષા લેઈએ. દસ ચીજ કરી ?
સુખીઓ ઉપર દયા, રહેમ ને ? મહેર, દસ ઝાંતી ઉપર ? મહેરુ પ ગે ?
દસ દુખીઓ ઉપર સુનેચારને મળ થી લેઈએ, તેને સળ કગવરી
લેઈએ આ સિદ્ધાંતે ચાનો તો લ્યા જેવી કાંઈ ચીજ જ નહિ ગડ
આ એક વાત થઈ

દયા અને અહિંસામાં કેટલું અંતર ?

ખીજ વાત આપણે દયા ને અહિંસાને એક માનીએ છીએ, પણ અહિંસા ને દયામાં ફરક શો તે આપણે નથી જાણતા માટે શાસ્ત્રમંત્ર કહે છે કે—અહિંસા ને દયા વચ્ચે રાત દિવસનો ફરક છે શાસ્ત્રની દૃષ્ટિએ દયા સમ્યક્ત્વના ધરતી છે, ત્યારે અહિંસા પ્રતના ધરતી છે.

સમ્યક્ત્વના લક્ષણ પાંચ કયા કયા ? તો સમ, અવેગ નિર્વેદ, અનુકંપા ને આત્મિય. હવે અનુકંપા કેના ધરતી ? જીવો ઉપર અનુકંપા કરવી તે સમ્યક્ત્વના ધરતી.

દયામાં જોડા જીવનનાની જરૂર

દુનિયાની અપેક્ષાએ દયા એ આપણામાં પ્રસિદ્ધ છે તેથી જે વસ્તુ પ્રસિદ્ધ હોય તેમાં જોડા નથી ઉતરાણ જેમ રવિવારથી માડીને રાત્રિવાર સુધીમાં સાત દિવસ થાય છે, જતા આપણે તેને અડવાડિયુ કહીએ છીએ ને ખીજે રવિવાર આવે એટલે ખીજુ અડવાડિયુ શરૂ થયું તેમ માનીએ છીએ. જતા સાત દિવસ માટે અડવાડિયુ કેમ બોલે છે ? કહો કે તે પ્રસિદ્ધ છે તેમ જા સજ્જ આપણામાં કેટલું યર્ષ થયે છે તેથી તેના જોડા અર્થમાં આપણે નથી ગયા આવું ઉત્તમ કાર્ય હોય તો તેને દયા કહીએ પણ જોડા જિતરો તો માન્ય પડે કે દયા કદની ઉત્તમ કાગિની ચીજ છે કેમ ? તો દરેક જીવ પછી ગમે તે મતિ, જાતિ કામ કે ચૌદ બેદમાથી ગમે તે મતિ જાતિ, કામ કે બેદનો હોય પણ તે જીવવાને કષ્ટ છે હું જીવું તે કષ્ટ જા તો રોક જીવમાં છે તેનાથી આગળ વધીએ તો અમે જીવીએ અમે શબ્દ વપરાય કયા ? તો સામુદાયિક દૃષ્ટિ થઈ હોય ત્યાં સમુદાય મિત્રાઈ અમે શબ્દ વપરાતો નથી એ પરસ્પર સહાય બેમાં થઈને થયેલો મહાન સમુદાય ત્યાં આપણે જીવીએ એમ શબ્દ વપરાય છે જતાં હજી યાનો રમાર છેડો છે.

દયાનો દરખાસ્ત

હું છતુ, અમે છવીએ કે આપણે છવીએ તેમા દયાનો દરખાસ્ત નથી મળતો પણ આપણા માધનના એએ આપણા પ્રયત્ને તેઓ છવે આ છુદ્ધિ આવે ત્યારે દયાના દરખાસ્તમા કામચલાયક થનાય. તેઓ છવે તે છુદ્ધિ ન આવે ત્યાં સુધી દયા દયા ! ક્ષણમાં થયેલી દયાની છુદ્ધિ તે અરોરમા અરોર પાપોનો નાશ કરી નાખે છે ક્ષણની દયામા એટલી તાકાત છે આ ઉપર મેઘકુમારનું દશાત ધ્યાનમા રાખો

દયા ઉપર મેઘકુમારનું દશાત [11]

તે આપણે દરેક વર્ષે પર્વતલુમા સાક્ષીએ છીએ આપણે સસનાની વાત ધ્યાનમાં રાખી છે તે કરતા ખીજા તાત ધ્યાનમા લેા મેઘકુમાર પૂર્વ ભવમા કાલ હતો ? તો જગતી હાથી-જનનર કહેા તે શુ કરતો હતો ? એક જોજની જમિ, તે આખી જમીનમા વગસાની શરૂઆતમા તપામ કરે ને તેમા જે થક વેનડી વોગ થયુ હોય તેનો નાશ કરે આવી રીતે વર્ષો સુધી કરેજ થયેા કારણ કે તેનુ આયુષ્ય ૧૦૦ વર્ષનુ હતુ તેથી સદી સુધી આ કામ તેને કરુ તો પગી પાપના પોટના માવવામા કયુ બાખી રહ્યુ ? આ નિવાય ખીજુ તેજે શુ કરુ ? હવે તે વાત જવા દઈએ ચોમાસાની શરૂઆતમા મધ્યમાં ને અતમાં આખી જોજની જગા આફ કરે તેમા પાપના પોટ નો હિસાબ ખરો ! ખીજા જગતીપણમાં પાપો નહિ બન્યાં હોય કે બન્યા હોય તે તો તે જાણે ! મરણ કે યુધનો માનિક તેથી તેજે કેટલાએ છવેને હેમન કરેલા, માગી નાખેલા વગેરે પાપો તો થયા હજેને ! પરંતુ જ્યારે એ યયુ કે મારા, અમારા કે આપણા દુખે પણ આપણા મુખના લોગો પણ તે છવે આ છુદ્ધિ સસનાને અંગે થઈ કે ખીજા કોઈના અે આપણો હાથ બાળ્યો હોય ને તે હાથ જ્યારે અહર રાખવો પડે છે તો તે આપણને પાનવતુ નથી, પણ પાટો બાવવો પડે છે જ્યારે દયાથી જેવાં

પગ અદ્વૈ રાખવો પછો તેમા તેને કટની મુશ્કની પડી હશે તે વિચારો !

દયાની બુદ્ધિએ પાપનાશ, મનુષ્યત્વાદિ

એક સિદ્ધાંત મારા અમાગ કે જાપણા સુખના ભોગે તે જીવે ને જીવે હવે વિચારો તેની દૃષ્ટિ ક્યા ? માગ સુખના ભોગે મારા કિંચિત્ મહાન દુ ખે પા. તે જીવે, આ દૃષ્ટિ એનામા આવી. વિચારો કે જમની હાથી જેવા પ્રાણીમા આ દૃષ્ટિ આવી સસલાને બચાવવામા મારા સુખે-દુ ખે સાધનના ભોગે પણ તે જીવે, ત્યારે શુ થયું ? હું જીવું, તેના કરતા ચડિયાતું અમે જીવીએ, તેના કરતા ચડિયાતું આપણે જીવીએ ત્યા સુધી ત્યાનો દરમાર છેડો, પણ દયાનો દરમાર ક્યા ? તો તે જીવે ત્યા આગળ સબધ ને સપર્કને મ્યાન છે એક જ જીવને અગે તે મેલકુમાળને આવો પ્રમજ આ થો પણ તે એક જ ક્ષણ અગે કે મારા સુખના ભોગે ને દુ ખે પણ તે જીવે આ બુદ્ધિ આખા જમની-પણાના કર્મને ફેકી દેનારી થઇ જે હાથીની આ બચાવ બુદ્ધિ તે પણ મરવાના ટાળમે ને પાછી છેલ્લા ભાગમા પહેલા દયા કરેની નથી કાગળ કે જમનીપણામા દયાની મુશ્કની છતા આ દયાની બુદ્ધિએ જમનીપણાના પાપોનો નાશ કર્યો, મનુષ્યપણ બધાનુ ને સસાર પાતળો મરાયો એમ ચાલિમરે જણાનુ (૧જ્ઞતાં સૂ. ૨૭)

દાસની દયાવી યાત્રા ચારિત્રનો યોગ

આ નહુ જ્ઞાના પ્રતાપે ? તો મારા સુખને ભોગે મારા દુ ખે પણ તે જીવે તેના પ્રતાપે મનુષ્યપણ તો અમન્ય ને મિથ્યાદૃષ્ટિ પણ અનતી વખત બાવે છે તેથી જન્ય ને સમકિતીના ત્યા મનુષ્યપણ રજરજ નથી. ત્યારે જોડે સસાર પાતળો કર છે એમ સ્વકાર મહારાગ

૧ પાણુકપ્યાણ મૂયાણુકપ્યાણ જીવાણુકપ્યાણ સત્તાણુકપ્યાણ સો વાણુ બત્તય પ્વ સચારિણ, નો ચવ જ ગિવિસિત્તે સત્તે જ તુમ મેહા ? તાણ પાણુકપ્યાણ જાવ સત્તાણુકપ્યાણ સચારે પરિત્તીક્કતે માણુસસાઉણ નિવદ

જાણવે છે ક્યાં ? જમણી જનવર-જીવન ! તેના વખતમાં એક ક્ષણની દયા આ સસાગને પાતળો કરે મનુષ્યપણુ મધાવે છે જમણીપણાના પાપોને નાશ કરે એટલું જ નહિ પણ એક ક્ષણની વ્યાખ્યા બન્યા બિન્નેશ્વર બચવાનનો યોગ કરી આપે છે તેમજ ચારિત્રનો પણ યોગ કરી આપે છે

એક ક્ષણની આવેલી દયાની છુદ્ધિ તે જટલ કામ કરે છે તે વિચારે તેથી હું મિથ્યાદષ્ટિ હતો એમ ચાલકાર કહે છે ! જો આ સમગ્રિતો ગુણ ન હોત તો મિથ્યાત્વીમાં દયાનો મંભવ ક્યાંથી હોત ? પહેલું અર્દિસા અર્દિયા કઈ ચીજ તો તેનો બે ધ્યાનમાં લો હું હું, અમે જીવો અને આપણે જીવો, પગલું તે જીવે તે છુદ્ધિ તેમજ આપણા સાધનોના ભોગે ને આપણા સુખના ભોગે પણ તે જીવે તેનું નામ વ્યા અને તે સમગ્રિતના ક્ષણ તરીકે માટે મિથ્યાત્વીમાં પણ થાય.

અહીં મિથ્યા પ્રશ્ન કયો કે જે વખતે દયા થાય તે વખતે તે મિથ્યાત્વી કેમ જાણ ? તો ઉપરમાં જણાવ્યું કે તેને કર્મ અપાવવાનું કે મેક્ષતું બેર નહોતું

હાથે બારીક દષ્ટિએ વિચારીએ તો અર્દિસા એટલે શું ? ત્યારે મેળનીભાઈ જેવા પ્રેરણે કે દિસા ન કરવી એટલે બીજાને બચાવવા તેમાં અંગક પ્રુણ, વ્યા-દયાના દુરભનો કહે છે કે દિસા ન કરી એટલે અર્દિસા કઈ ?

હવે તેને કનીએ કે તારા અર્દિસા કઈ ઉપર આવીએ દિસા ન કરવી તે અર્દિસા અને તેનાવી અંગક પ્રુણ એમ બંને હોય તો હવે બંને નહીં કર, પછી આગળ ચાલીએ.

બચાવવાની અપેક્ષાએ મનુષ્યમાર જાતના કટના માછલાં મારે ને જેના માછલાં ન મારે ત્યારે મનુષ્યમાર જાતના માછલાંના દિસાનમાં લાખોમાં લાખના મારી આ એક કોઈ હોય તો તેની અપેક્ષાએ હવે કટના મનુષ્ય ! તો હાહાહાહાહા બચાવે ! ત્યારે આ જગ્યા તેમાં પાપ

૧ લાગ્યુંને ? ન મારવું તેનું નામ ધર્મ કે જગ્યા તેનું નામ ધર્મ ? સસાણી દિમા ન કરવી એટલે ધર્મ થયો તો જોડના જીવો ન માર્યા તે બધાને ધર્મ ગણ્યોને ? તુ દમાને નહિ થયો અહિંસામાં ને પાછું તેને પુનઃ ન કરી સમ્યો અહિંમાનો અર્થ દિમા ન કરવી હોય તો તો કસાઈને અને મન્ગીમારને ફત ઘણું ને તોટા ઝોછો અહિંસા ચીજ કઈ છે તે તો પહેલા કહે ? હિંસા ન કરવી તેનું નામ અહિંસા અને તેનું જ નામ પુણ્ય હોય તો મન્ગીમારને પુણ્ય વધારે, આ રાત થઈ બવહારની દષ્ટિની

શુ સૂક્ષ્મ એકેન્દ્રિય પરમ અહિંસક ?

હવે શાજની દષ્ટિએ વિચારીએ તો પરમ અહિંસક પરમ દયાળુ ને પરમ અહિંસાના ઝડાવાના કાણ ? તો સૂક્ષ્મ એકેન્દ્રિય કેમ ? તો તે જીવો જોવા છે કે ન તેઓ કાઠપી મરે ? ન તેઓ કાઠને મારે ત્યાં ત તરીકે કાચ અને અજવાળુ મર્ય જેમ અજવાળાને ન રોકે તેમ અજવાળુ કાચને ન રોકે અજવાળુ હોય તો કાચ ચાત્યો જાયને મર્ય હોય તો અજવાળુ ચાત્યુ જાય છે ? જેમ કાચ અને અજવાળુ આ મે કાઈ કાઠની રોકટોક વગરના છે, તેમ સૂક્ષ્મ એકેન્દ્રિય ચૌદ રાજનોકમાં રોકટોક વગરના છે તે કાઠને રોક નહિ અને પોતે કાઠપી રાખાય નહિ

આ સિધ્ધિ તમારા અયોગિ-કેવળાને મળવાની નથી. કેમ ? તો અયોગીને ધરીર પડતું છે તેથી મન્છર માખી વગેરેને આપાત થવાને મળવ રહે આથી પરમ અહિંસક સૂક્ષ્મ એકેન્દ્રિય માનવા પડશે જ્યારે ન મારવું તેનું નામ અહિંસા હોય તો તેઓ માદ મોક્ષનું દાર ખુલ્લુંને ?

અહિંસા એટલે શુ ?

અહિંસા નામ યેનું ? તો 'ન મારવું' તેવી પ્રતિયાનું નામ અહિંસા ? મર નહિ, જમે મરીએ નહિ આપણે મરીએ નહિ આટલા મુધી તો જગતનો વ્યવહાર હવે કાઈ પણ પ્રમથ એવો આવે તો પણ કાઈ

મારું નહિ, કોળને મારતું નહિ અને કોઈ માગ્તો હોય તો તેને મોકલ—આ પ્રતિજ્ઞા તેનું નામ અહિંસા આ અહિંસા શબ્દ એટલો બધો હિંસા કોળને છે કે બધાને કબૂલ કર્યા વગર છુટકો નથી

બીજાના 'અહિંસા' શબ્દ, બીજાના અહિંસાના સાધના નથી

'અહિંસા પરમેશ્વર' તે શબ્દ બીજા લોકોને કેમ વાપરો છે ? જેમ છોકરો ધરેલું પહેરીને બહાર નીકળ્યો હોય અને તુચ્છ મનુષ્ય કહે કે બેટા પાણી પીતું છે ત્યારે છોકરો દા કહે તો લુચ્છા કહે કે આવ બેટા અહર પાણી પાઉં તેમ કરીને વગમા ધાવી દે પણ વાનત કર્યા ? ધરેલું કાળે ખાડામાં પુરવાની કે બીજું કંઈ તે વિચારો ! તેમ અહિંસાનો ઝડો આખા જગતમાં જોનારો દેવાની દીધો છે તેથી પોતાને બહાર કેમ આવતું ? જોનારે કેમ ક્રોધાવવા ? જોનારે કેમ ભરમાવવા ? આટલા માટે પોતાને અહિંસા કહેવી પડે છે

હવે અહિંસા પોષરના ઝોળને પૂછીએ કે હિંસા નહિ કરવાના ઉપદેશો, અહિંસા ટાળવાના સાધનો, હિંસા કરે તો આ નુકસાન અને હિંસા કરે તો આવું પામે તેનું દર્શન તેમના જે, પુરાણો અને કથામાં છે કોઈ જગે પર ? હિંસા કરવાથી પાપ છે, અહિંસા કરવાથી પુણ્ય થાય છે, હિંસા કરવાથી દુર્ગતિ થાય છે અહિંસાથી સર્વગતિ થાય છે હિંસા કરવાથી નુકસાન થાય છે, અહિંસાથી મુક્તિ થાય છે, આના સાધનો, ઉપદેશો, આચારો, દર્શનો બતાવે હવે જોનારે બાઈ !

એક બાઈએ કહ્યું કે મારો જમાઈ આવ્યો ત્યારે કોઈએ પૂછ્યું કે તારે ડોકરી કેટલી તો બાઈ કહે કે એકે નહિ કેમકે છુ પરણી નથી, તેમ જ મારે ધારી નથી તો પછી જમાઈ આવ્યો કયાથી ? તેમ જોનાર શાસ્ત્રોમાં હિંસાના, અહિંસાના ત્વરણો નથી અહિંસા પાળવાના અને હિંસા ટાળવાના જેમા સાધનો નથી, તેના ઉપદેશો નથી તે તેના આચારો નથી હિંસા અને અહિંસાના નુકસાન ફલ કે દંડતો એક નથી તેવી બીજાને દેખાવવા અને ભરમાવવા માટે આ કહેતું પડ્યું છે

તત્ત્વની વાત તો હજુ આગળ હવે આગળ ચાલીએ. 'અહિંસા શબ્દના પાલન આચાર ફલ, દર્શાવે તેને જોડી દઈએ, માત્ર શબ્દની અપેક્ષાએ ચાલીએ તો અહિંસા કંઈ ચીજ નહિ, કિંમત નહિ, કન્વાની પ્રતિજ્ઞા સૂચક એકેન્દ્રિય હિંસા નથી કરતા તે વાત સાચી, પણ તેઓને પ્રતિજ્ઞા નથી એટલે હિંસા ન કરવાની પ્રતિજ્ઞા તેનું નામ અહિંસા તેનું જ નામ ધર્મ અને તેથી જ તે પહેલું પ્રતિ પ્રાણાતિપાતવિરમણુ

દયા કોણ માની શકે ?

હવે વિચાર કરો કે એ મરે નહિ એમ પ્રતિજ્ઞા નથી કેવી તેને કિંમત નહિ કરવાના પશ્ચાદ્બાણુ શા ? હું મારું નહિ, મરણુ નહિ અને મારતો હોય તેને શાખ્યા વગર રહુ નહિ તેનું નામ અહિંસા અને તે જ પ્રાણાતિપાતવિરતિ આપણે કોઈને મારતા નથી, કોઈ આપણાથી મરણુ નથી મરણુ તે તો સૌને આધીન છે તો તેને પ્રતિજ્ઞા ક્યાં રહી ? જે વ્યાપ્તિ બચાવને શક્ય માને તે જ યા અને અહિંસા શબ્દ માની (કદી) શકે જેઓ દયા અને બચાવને શક્ય નથી માનતા, તે દયા શબ્દ માનવાને માટે નાનાયમ બાણુય જેઓ બચાવને શક્ય જ માને તે જ વ્યાપ્તિ બાણુય. તેમ અહિંસા 'પાણુષ્ઠવાચ્યો વેરમણુ' હિંસાની નિવૃત્તિ તે કોણુ માને ? તો બચાવને શક્ય માને તે જ હું મારનાર છું, મારતાથી મરી શકે, હું મારનારને શાખ્યા શકુ છું તે માને તે જ 'પાણુષ્ઠવાચ્યો વેરમણુ' બોલી શકે જેઓ મોત દરી શકતા નથી તે અહિંસા શબ્દ કંઈ રીતે વાપરી શકે ? આપણા યોગ અને ક્રિયા તે ખીજના બચાવમાં કારણુ બને તેથી ખીજના બચાવ કરી શખ્યાએ એ માન્યતા ધારણુ કરે તે જ અહિંસા ને તે જ યા શબ્દ બોલી શકે અને માની શકે બચાવ શક્ય નથી તેને દયાનો વખત ક્યાં ? મરણુ શક્ય જ નથી એ માનનારને અહિંસામાં સ્થાન ક્યાં ? મરણુતમાં દયાને યોગે જે બચાવને શક્ય ન માને તે અહિંસા ને વા શબ્દ વાપરે તો ? ગાં હવે આમાં તકની ધ્યાન છે તો તે તપાસીએ.

દયા ઉડાવવાનો કુતર્ક

તમે દયા અશની કરી પત્નિ આખા જન્મતની ન કરી તેનું કારણ શું ? પૂર્વ કર્મના ઉપે ચોરી ચીજ તેમાં ધર્મ હા યો કયાથી ? કુટિન મનુષ્યો કુટિલતા ક્યા દાખવે છે તે ચિચારો મો મરે તેમાં પામને, દળા મરે તેમાં દશને, લાખો મરે તેમાં ૧૦૦ને બચાવ્યા તો પત્ની બાળીનાને કમ ન બચાવ્યા ? જેને બચાવ્યા તેમાં તમારે તેની જોડે પડેના બવનો મેબધ હમે તેથી તેને બચવવાની બુદ્ધિ થઈ અને તેને તમે મચાવ્યા તમે જેને માગે છે તેમાં જન્મતમા આટના જીવે હતા તેમાં આટના જ માર્વા ને તેટના જ મળા, તેથી તમા ૧ પડેના બવના કમે ને તેના કમે. તે જો અને તમારે ને તેનો મનથ તેથી બચ્યા ને જેની નાથે તમારો મેબધ નહિ તે મર્વા, તો તેમાં ધર્મ કયાથી ધકેરી દોરો ?

કુતીર્થીના સમગ્રમા ભુકરાન

કુટિન બુદ્ધિવાળા ક્યા સુધી પહોંચે છે તે વિચારો ઠોકોગભાઈ, મોહનભાઈ જેવા કહે કે આ સાંભળાએ ત્યારે આ માયુ તે સાંભળાએ ત્યારે તે સાયુ જેમ હાઈકોર્ટનો મેમન્સ જજ વાદી ૧ પ્રતિવાદીની ફરિયાદો સાંભળે છે ત્યારે જ ચાર્જફેમ કરે છે વાદીનું આજમાને પ્રતિવાદીને ગુનેગાર માને છે ને પ્રતિવાદીનું સાંભળાને તેને મિન્યુનેગાર જાહેર કરીને છોડી મુકે છે આવા ન્યાયાવીગો દશ દળગના પગારો ખાવાવાળા ન્યા અટવાઈ જાય છે તો તમારી બુદ્ધિ તેના કરતાં વધારે નથી ન્યા સુધી આપણી બુદ્ધિને બેડે બાબુ કસીએ નહિ ત્યા મુધી બનભના બુદ્ધિમાનો માર ખાય માટે શાસ્ત્રમરે કંઈ કે કુતીર્થીના મસર્ગ—સોનત કરવી નહિ તેમજ તેનાં વચનો પણ સાંભળવા નહિ (૧૨ સ ગ ૧૧) શા માટે ? ન્યાયાધીશથી સુ નધારે બુદ્ધિવાળા છે ? બહો આ કુપુક્તિ કરી કે તમે બચાવ્યા કે માયા તે તેના નસીમે, નસીબ

૧ વાપજદંસળાળ નિન્દવહા છે દકુમ્મદ્દહ્યાર્થે । સમ્મમ્મવણેહિ, ચલાવિ મહલિગ્ગણ સમ્મં ॥

સિવાય કંઈ પણ થતું નથી. તમે તો ગાડાની નીચે કૂતરું ચાલે ને માને
કે હું જ ગાડાનો ભાર બચકું છું તેના જેવા તમે છો. તેમ બધીં પણ
જે મરે છે તે તેના કમનમીને ને બચે છે તે તેના નસીબે. તેમા હું
બચાતુ છું, મારે છું તે કહેતું ખોટું છે
ઝેરનું પારખું કરે. કે ?

શુ ક્યું ? આ કુચકિત કરી પરતુ તે કુચકિત ધર ધાવી જાય તે
તમે અનુભવથી જાણો. શાસ્ત્રમાર કહે છે કે તમાગથી પરિવ્રાજન થાય
તો પૂર્વ મહર્ષિના વચાનુ પરિવ્રાજન કરે. વાંચન થાય તો શાસ્ત્રોત
વાચન કરા. પણ કુતીર્યાના વચનો તો ન માનો. નરવજાઈ જેવા કહે
કે મેં ય બાગુનું જોતું જોઈએ જે બાગુ જોઈએ ત્યાં માલમ પડેને ?
તો તેને પૂછીએ કે તમને ખોરાકનો અનુભવ છે ? વિન મારે છે, સાપ
કહે છે અગ્નિ બાળે છે પાણી મારે છે તનવાર કાપે છે એમ બધા
લાકો કહે છે, તે માટે 'તેની પરીક્ષા કરવા કે પછી સાચું માનું એમ
કોઈ દલાડો વિચાર કર્યો ? કયો કે જીવન વળાતુ છે ને સમકિત
અગામીમાં છે જીવન જાય તો મોટો અનર્થ થાય માટે તેની પરીક્ષા
નહિ. જેટનાએ ઝેર ખાધું જેટના પાણીમાં ફેંચ્યા, જેટના અભિમા
બધા જેટનાને સાપ કરડવા તે બધા મરી ગયા ખરા કે નહિ ?
જેટનાક બધ્યા પણ ખરા કે નહિ ? બધ્યો તેને તમે શુ કહો ? જેટનો
ભાગ્યગાળી ! કે બધી મર્યા જીવન વળાતુ પણ તેનું પાગળું નરિ
મોઢ કહેવા આવે કે તુ તો કમે જીવે છે તો તેને કવીએ કે તુ ઝેર
ખાઈ જો પછી કમ દશે તો બધીશ નહિતર મરીશ તે ઝેર આવ
તંવાર થાય છે ? તો પછી ધર્મ, સમ્મત્ત્વ શાસ્ત્રાત્મક તેને માટે જ
પરીક્ષાને યાન કેમ ?

પરીક્ષા કોણ બની શકે ?

મહાતુભાવ ! પરીખા લેવા પડેલા પરીક્ષામાથી પસાર થતું જોઈએ.
પોતે પરીક્ષામાં પાસ થયા વગર પરીક્ષા લેવા તંવાર થનારને ટોળી
ગળીએ પરીક્ષા લેનારો કોણ ? પરીક્ષામાં પાસ થયેલો કે બીજો કોણ ?

તુ અમ્બકૃત્વની પરીક્ષામાં પાસ થાને । નથી જાણુવો નમનગતો અર્થ
 નમો ધરિહતાળે કલ્પે પણ ધરિહતાય નમો કેમ નહિ ? બીજાઓમાં વિષ્ણવે
 નમ, હરય નમ, શિવય નમ વોરેમાં પહેતાં કેવળુ નામ ને પડી
 નમસ્કાર ત્યારે આપણામાં પહેતાં નમનગર ને પડી દેવળુ નામ તે
 શા માટે ? તમે નવમ કટની વખત ગળ્યા તો પણ આ ધ્યાનમાં
 ૭ : નથી તો કહો કે અમે જાણીએ ત્યારે આચા ખેડાની ખમર પડે
 ને ? માટે પડેના પરીક્ષામાં પાસ થા ને પડી પરીક્ષક તન કોઇ ખોટો
 ડેખુડી-ધંધેદાર મનીને આવે ને પરીક્ષા નેરા જાણ તો તે મુતેગાર
 મગકાર તેને શુ કહે ? તો વાં જાણાની કોટડીમાં લખાય કરે તેમ
 તમે નિપુણ ને પારખત થયા વિના પરીક્ષા કરે તો મુનાની કમતાત
 બળાય, અહીં આ કુતુહિત તે પણ બધાના મગજમાં ફેલી ગઈ કે એના
 નમીને બચે ને એના કમનગીને મરે, પણ તમે કાણુ ? દિંમાં એ પાપ
 ને દમા એ ધર્મ એ ચીજ નથી જાણી ત્યાં મુધી તમને બચુ તે તેના
 નસીબે ને મગજુ તે તેના કમનગીએ એ કુતર્ક થાય, પણ તે કયા
 મુધી ? જેમ અમાવાચ્યાનું અધારુ કર્યાં મુધી ? તો સૂર્યનો ઉપ ન
 માય ત્યાં મુધી તેમ અહીં શાજનુ વચન સાંજગવામાં ન આવે ત્યાં
 મુધી કુતર્ક દે જ્યાં શાજનુ વચન માંજગવામાં આવશે કે કુમુખિઓ
 એની મેગે નાસ પામશે.

કર્મના બાધ પશ્ચિમામને આધીન

મરણ ને બચવું તે તેના નમીને એમ માનો તો જો તું ન મળ્યો
 હોત તો તે બચત ખજા ? ત્યાં તુ જ મરીશ કે માગ પ્રવલ્લથી બચ્યો
 મારે યોગ ન થયો તેવી મથો કુનિયામાં મિત્રાડીના શુભ ખરામ ને
 વાવના શુભ સારા ગણાવે પણ ગાર ત્રામી ફાને મગે ? તો જેના
 બાધનો ઉત્પ થવાનો હોય, એ પૈસા મગવાના હોય તેને ત્યારે મિત્રાડી
 મામી ફાને મગે ? તો જેના બાધ ફૂટેલા હોય, કેઈ ખરામ થવાનું
 હોય તેને આ મિત્રાડી ને માય તો કારણમાત્ર જો છે બચાવવામાં
 બચાવુ એ શુદ્ધિ અને મારવામાં ફ માડું એ શુદ્ધિ-પશ્ચિમામ તેને

આધીન બધ હોવાથી આ ધર્મ ને અધર્મ ગણાય કે નહિ ? સામ્રાજ્ય
પૂર્વધર નુતનની ભગવાન મધ્ય સવસરિ મહારાજા જણાવે છે કે
જય કરે જય ચિદ્રૂં છુ જણાવી માલ, જણાવી બેસ. બધુ જણાવી
કે કોઇને બચારવો કે મારવો યોગથી થાય છે તેથી દયા-અહિંસા
મત્ત પગિણામથી થાય છે આટલી વાત પ્રાગ્જિક થઈ

૮૫ મુળ વાતમાં આવીએ

રાણીઓની અડસાચડસી

રાણીઓને પેના યુનેઝાર રાજકુળના માણસ ઉપર દયા આવી
ઉપરી હોવાથી બીનયુનેઝાર ગણવો તે જુદી વાત ને દયા કેવી તે
જુદી વાત આપણી જ વાત લઈએ તાલન-શિરજી વખતે લાવન-
ગિનજીને બીનયુનેઝાર જાહેર ક્યાં તેથી આટલી બધી ભાજમડ થઈ
તેમ અળી આજગ સભ થઈ એટલે કાયદો પળાયો ઉપના અધિધારી
છાગી દે તો ન્યાયમા વાધો નહિ હવે રાણીઓ રાજને રાસકરતી કહ
છે કે એક એક વિવન અમન બચાવવા આપે. રાજએ એટના દહાડા
બચાવે પણ ફાંસી તો આપવાની જ છેને માટે કજૂન કર્યું રાણીઓએ
એ-એ-વિસ અડસાચડસીમા એવી માનજત કરી, તે એવી કરી કે
એ-એને ટપી બચ

આપનાનીતી રાણીએ અપાવેયુ અભયવાન

હવે છેને પેની અણુમાનીતી રાણીએ વિચાર્યું કે આ આગે તો
મક એક દહાડો માગીને સારી રીતે માનજત કરી પણ મારી પામે નથી
પેસા કે નવી પાઈ ભવતનુ સાધન કે જેથી તેવી માવજત કરાય છતાં
પણ રાજ પામે જના તો દે પછી રાજ જે જવાબ આપશે તે ઉપર
આધાર હવે તે રાજ પાસે બચ છે રાજને જણાવ્યું કે આપે મારા
ઉપર દુપાદષ્ટિ તખની જોઈએ શિરચ્છત્ર છે માટે છાયા કરવી જોઈએ
છત્ર તો માથે પાધગી હોય કે ટોપી તો પણ છાયા કરે તેમ આપે મારા
ઉપર કરવું જોઈએ મારી પામે પેસા કે સાધન નથી તે તો તમે જાણો

જો તેથી એક અન્ન કરી છે તો આપ માનો તો કરુ ત્યારે રાજ્યએ
કરુ કે માગ. ખીએ કરુ કે આને અભવતાન આપો આ વરદાનમાં
કઈ પણ શરત નહોતી કે આ સિવાય માગવું હવ અભવતાન આપવાનું
કરુ કરુ તેરી મનએ તે ગુનેગારને છોડી દીવો.

મનએ જેવો ખીએ ભય નથી

તેને છોડી દીવો ત્યારે પેલી આ ખીએ કહ કે આ પાચમીએ
તો કઈ ન કરુ ત્યાં રાજ્યએ ચોગને બોનારીને પૂછ્યું કે તને આ
પાંચ પદાડા કેવું ગમ્યું ? ચોર કહે કે ચાર દાડા કમ ગયા તેની મને
તાગમજ નહોતી કાણુ કે મસીનું લાકડું નજર આમે તનુ હવુ
પણ આ પાચમી દાડા મને શાંતિને થયો કારણુ કે મગ્ધાનો
ભય જતો રહ્યો.

માયુ મુખ—મોક્ષ

ત્યાગે ચોર જેવાને પણ મરગનો ભય જતો રહ્યો ત્યારે શાંતિ
મધ તો પડી મોઈ કહ કે મોક્ષમા ખાવાનું પીવાનું હવ્વા-હ વાનું
વગેર નથી તો ત્યાં શુ ? આવું કહેનારને પૂછીએ કે તું ચોર કરતા
જીતરતો કે નહિ ? અધ્યાત્મ કોલ ? ચોર કે તમે ? મરણપથમાંથી મર્ત
કાળ માટે નીકળી જવાનું જો કોઈ સ્થાન હોય તો તે માત્ર મોક્ષ જ
તે સિવાય મગ્ધના પથ વગરનું કોઈ સ્થાન નથી તેથી જ આશ્રદીવાળું
એટલે કે તમારા ઉપર કોઈના દડો ન ફેડે કોઈની ગુનામી નહિ વગેરે
કઈ નથી તે કરતા પણ વિગેર કે તે આશ્રદીવાળું સ્થાન છે
ખરી સદિ ત્યાં છે.

તે સદિ કેવી રીતે મેળવાય ? તો કે જન્મ અને મરણની
સંજ્ઞતાએ મેળવાય.

જન્મ અને મરણની સંજ્ઞતા કોને કહેતી ? જન્મની અને મગ્ધની
સંજ્ઞતામાં અધ્યાત્મી કોલ ? તો કે જન્મની હવે તે જન્મની સંજ્ઞતા
અધ્યાત્મી કમ તે વગેરે અધિકાર જણાવાગે તે અગ્રે નર્તમાન.

વ્યાખ્યાન ૨

ધર્મની પરીક્ષાની જરૂર

બીજા ભવમા ક્યારે જાય ?

સાચામાં મદાગ્ન આચાર ભજાન શ્રીઆસ્વાતિનાયક
મદાગ્ન ભવે હાના ઉપમા માટે ધર્મોપદેશ દેતા થકા આગળ મૂચરી
ગરા છે કે આ મમા માં કવ મનાઈ મળથી ગમડી ન્યો છે નર
નરમા વર્તમાન જન્મ પૂગ કરી મલ લાગએ બીજા જન્મમાં
મખન થાય છે

આ વગુ મગજમા લેરાગે તો મમજાહ જમે કે ધર્મ એ જરૂરી
નીજ કેમ ? ધર્મ મે કઈ કાકા જરવાની, ગીચરાની કે પડેરા-
માવાની નીજ નથી ધર્મ એ કઈ મુમગ પર ધગીને ચોપવાની
ના પાણુ નથી તો જે ચીજ આવી નથી તેને માટે આટની બધી
લાગની સા કામની ? તેને માટે આટની બધી શુદ્ધિ હોજવવી સા માટે ?
ધર્મની પરીક્ષા માટે જખરજખત શુદ્ધિ હોજવવી પડે છે સા માટે ?
એટલા જ માટે કે દુનિયામા નકલી ધર્મેનો પાર નથી દુનિયામા એક
આમા ધર્મની જેટની નખે થઈ છે તેટની બીજા કઈ ચીજની નકલો
થઈ નથી બીજા ચીજેમા તો પાચ પદ પચીસ કે પચાસ નકલો
મેય ત્યારે ધર્મની નખેનો તો પાર જ નથી આટની બધી નકલોમાથી
મેનો સાચા તરીકે નક્કી કરવુ એ કેટલુ મુશ્કેલ ? પાચ, દસ નખ
હેય તો તેમાથી પાણુ નક્કી કરતાં મુશ્કેલી પડે, તો આ તો સેકડો
નખેનોમાથી નક્કી કરવુ એ કેટલુ મુશ્કેલ ?

ધર્મની ઓડિએ સાધદાની

દરેક મતવાળાએ સાધ્ય તો ધર્મો જ ગણે છે બીજા, નૈયાયિક,
શ્રિવત્તી ગમે તે લો પગ દરેકનો મુલતેજ તો ધર્મ જ છે ધર્મની
ઓડિસેનો પાર નથી એવુ તો બોક્સ ને કે આમાંથી એક ઓડિમ

લાડકાગી અને બાગીની બધી દેવાગિરાઓની પડી જાને દરેક પોત પોતાની ઓફિસને સાચી માને પણ આવી ઓફિસ તો એક જ આ ધમની સાચી ઓફિસને ગોંધી કાઢી તે 'ટુ મર' લેણુ આનુ હોય તો તો સદરેક પ આય પણ આ તો બીજા ઓફિસો નાનની કોઈ પણ ઓફિસ ગણકિયાવાળી છે નહિ આવી પણ ગણકિયાવાળી નહિ જ તો ખાતી તો ગણકિયાવાળી હોય જ કસથી ? આમ બધી જ ઓફિસો વાળવાવાળી છે

ધર્મની ઓફિસ શેઠકિયા કેમ નહિ ?

બીજી શ્રેય થો - ધર્મીમા ન પળાયતુ હોય ત તો વારલા કે પણ ધર્મીમા પળાયતુ હોય તેઓ તો પડના મિત્ર આપે ને પડી માન લેના । હોય તો પડી સાચી ધમની ઓફિસ વાળવાળી 'મ હ છે ? તે જો ગણકિયાવાળો હ તો બાગીની તો આપોઆપ બાગી માનમ પડી જાય જેમ જુદુ બોને નો કમ પાછ જાય દિમા ' તો કાફ કપાઈ જાય અન્યાય કે તો આવશે થાય આમ ધર્મની મા રી ઓફિસ જો 'કહેથી કામ ' તો એક પણ જુદી ઓફિસ કબી થાય જ નહિ આ તો સાચી ઓફિસ પા વાળેથી મમ ' અને ટોળવાળી ઓફિસો પા નાથ થી મમ ' તેથી સાચી ઓફિસ ગોંધવી 'ટની મરી મુસ્કેલ ' જો વમની સાચી ઓફિસ શેઠકિયા કામ કે તો ટોળીની રીતે આ સવાન નટેનો અને સુ ટ લાગે પગુ ખાન રાખતુ એતુ પરિણામ થુ ?

મતા એ- કે અનેક ગુનાની એ- જ શિક્ષા કરે

પરિણામ એ જ જેમ મરમર મતાધીસ છે તે સત્તા દારા નોંઠને કામુમા ગણે છે પ તુ તે કોઈને પણ એક સમયથી વડુ સમન કરી રાખી નથી દાખલા તરીકે એક મનુષ્યે એક જાણતુ ખૂન કરુ તો તેનેય સમન દાસીની તમનુ ખૂન કરુ તોયે સમન દાસી મોતુ હમરનુ - નાખતુ ખૂન કરુ તો પણ સમન દાસી એક ખૂન માટે એક વખત

મગી, પણ કમ ? મો ખૂન કરનારને માટે બાબીના નવ કે નવાણુ ગુના જતા કરવા પડે છે આમ પ્રત્યક્ષ ક્ષણમાં એક કળની ઉપરના જતા કરવા પડે છે એક ઉપકાર કર તેનું કા એક ઉપકારમાં અને એક અપકારનું ક્ષણ એક અપકારમાં નેવાય છે પરંતુ અનેક ઉપકારો કે અપકારો કર્યા હોય તેમાંથી તો કદાચ એકનું જ ક્ષણ ભોગવાય છે અને બાબીના ઉપકારો ? અપકારો નમમાં જાય છે

શુ નરક હાઉં અને દેવલોક ચુબનીઉં છે ?

આના ઊંડાણમાં જગો ત્યારે સમજાવે કે શાસ્ત્રકારોએ નરકના 'હાઉં' અને દેવલોકનું 'ચુબનીઉં' પદ્ય તુ છે એમ કહેનારા, કે પતાના થો । દોષાવનારા અક્રાન્તા ઓઘમીરો છે જેમ છોકગને હાઉં મતાવનાથી તેવું કાર્ય કરતો અપકારી દેવાય છે વળી જેમ છામરો નારનાર ખાના તુ મામે ત્યારે જો ખાવાનું આપે ને તે જો ખાય તો અશુભ થાય ને ન આપે તો કળાટ કરે ત્યારે મામાપ તેથી મમાવના માટે ચુબનીઉં પદ્યથી કે તેથી અશુભ થાય થાય નહિ ને કળાટ પાવુ કરે નહિ. તેમ અર્થે 'શાસ્ત્રકારે લોકો સેતાનિયતથી બંધે ત માટે નરકનો હાઉં અને પરાપમરના મારપી દેવલોકનું ચુબનીઉં પદ્યનું છે એમ કહેનારા કાણ ? શાસ્ત્રકાર નથી કહેતા પણ શાસ્ત્રની નામે પડેલાઓ કે પતાના થો । દોષાવનારાઓ કહે છે

ગુનાથી અધિક શિક્ષાનું સ્થાન કયું ?

કે પતાના થો કમ ? તે માટે પ્રથમ નરક અને દેવલોકની જરૂર શા માટે છે તે વિચારીએ એ ધ્યાનમાં રાખો કે જગતમાં એક નિયમ તો ખરો ને કે સર્વ ગુનાથી અધિક હોવી જોઈએ આ શિરપાન ઉપકારથી અધિક હોવો જોઈએ એક માણસે લાખો જીવોને મારી નાખ્યા કાપી નાખ્યા, વહેવડાવી દીધા તેનું ક્ષણ કેટલું હોવું જોઈએ ? કરોડો અળખે વખત તેણે એક જ જીવનમાં કપાવવું જોઈએ હોવું । તુ જોઈએ, તો જ મગ પૂરી થાયને ? કરોડો અળખે વખત એક જ જીવનમાં કપાવ જતાં તેના જીવનને અત ન આવે એવું જીવન

હોય તો જ સગા પૂરી થાય ને ? જો તે પહેલા જીવનનો અત આપે તો તો સરકારની અગ જોડુ થાય. 'ટ' ગેઝેટ લાજી ટે ગેઝેટ ખાજી જોડુ થાય.' એક ખૂનની ગળાય ફાસી અને મ-મો-હન-અને સાખો ખૂનની પણ સગા ફાસી જ ? આમ કેમ ? આ અકાનની ખામીને લીધે નથી પણ સાધનની ખામીને લીધે હે એક જ સગામ જીવન ખતમ થઈ જાય, પત્રી જીવનો અમલ કે જ રી રીતે ? અગપાત મનુષ્ય એ વખત ફામી અપાયા પત્રી ટકતો જ નથી અને તેથી જ સત્તા તેને એખી વધારે ફાસીની સગા કરી શકી નથી આમ સના નિરુપાય દોવાથી એકથી વધુ સગા કરી શકતી નથી પણ કુદરત હમ નિરુપાય ન હોય. આ માટે એવું કોઈ જીવન માનવું જ પ ગે કે જેમા ગુના કરતાં સેકડો ગુણી વખત સગા ભોગવે તો પણ તે જીવનનો નાશ ન થાય. જીવનનો અત કરનારી કષ્ટાસાની ડેલવાની, બેલવાની સગા નેકડો કોડ કોડ વખત ભોગવવા છતાં તે જીવન નાશ ન પામે અનેક સગા ભોગવવાનું સ્થાન 'નરક'

મનુષ્ય અને તિર્યચ-જતિના જીવનમા આ બંને ખરું ? ન બંને માટે જ આવું જીવન જીવનારા નાનકો માન્યા તેઓનું શરીર પણ જુદું જ માન્યું સગા ભોગવે તો પણ શરીરનો અત ન થાય જેમ પાગે હોય જ તેને ગમે તેટલી વખત જુદો જુદો પા પા જ્યા તે સગા બિંદુઓ એક થાય કે પાછો એક થઈ જાય. તેવી રીતે અહીં નારખીઓના શરીરના હજારો-નાખો કટમ કરવામા આવે તો પણ સગા ભોગવાઈ રહ્યા પત્રી પાછું તે શરીર સગા ભોગવના સાધક તૈયાર થઈ જાય. જે આવું શરીર ન હોય તો એક ગુનાની સેકડો-સાખો-કોડાકોડ ગુની સગા ભોગવી શકાય જ નહિ. ભોગવવાનો વખત ક્યારે આવે ? આવું જુદો જાતનું શરીર માનસમા આવે ત્યારે જ તેટલું જ નહિ પરંતુ આપણ ઔદિક શરીર શીત કે ગરમી કેટલી સહન કરી શકે ? અહીં શીત-દિમમા માખો હોય તેની સગામા સેકડો ગણ શીત ભોગવું બોધ્યે કોઈને ઉચ્ચતામા માર્યો હોય તેની સગામા સેકડો ગણી ઉચ્ચતા ભોગવવા

જોઈએ એ જિગ્ગર આટલી મરી રીત કે ઉપચુના મોગવી શકે ? નહિ જ એમ અમુક દ્રવ્યો વડુ રીત કે ઉપચુના થાય કે આ જીવન નટ થઈ જાય જીવ તો મોગવ ને કે જીવે જ નહિ તો આટલી બધી રીત કે ઉપચુના મોગવ જ કાંરી ? માટે એવું સમજી અમવા લાવક શરીર માનવ પડે કે જે સેકડો અનતી ગુણી રીત કે ઉપચુતા સદન કરી શકે આવા શરીરને વૈકલ્ય નામ લેને ન કહો. પણ આવા છે ત્યાં મેદાવા, કપાવા નહેવડાવા ને જગના જતા જે દુવિતનો અત ન લાવે એવું અનત-ગુણી રીત-ઉપચુતા સદન કે નાક શરીર માનવ જ પડશે આવી કોઈકે મતિ માનવી જ પડે, પડી જાને તેને નરક ન કહો તો મને તે શબ્દથી કહો.

અનંત ગણો ઉપકાર મોગવનાનું સ્થાન કેવળ-ગતિ

ઉપમાના બનામા પણ આ જ રીતે ઉપમાર ઉપમાર રીત દ્વારા થતા હોય તો તે રીત કરતા અનતમણ રીત મોગવી શકે અને સુખ થાય. ઉપચુતા દ્વારા ઉપકાર કયાં હોય તો તે ઉપચુતા કરતા અનતમણી ઉપચુતા સદન કર ને સુખ થાય એવું શરીર માનવ જ પડશે, એવું જીવન માનવ જ પડશે. પડી જાને આવા જીવનો 'કેવળ-ગતિ' ન કહો તો મને તે નામથી કહો.

કેવળ-ગતિ અને નરકમા વૈકલ્ય શરીર શા માટે ?

આમ, સમજી કળા સેકડો-લાખો-અનતગુણી સમજી મોગવવા માટે નરક-ગતિ તથા તેમા તેરી સમજ સદન કરના છતાં જીવન નાશ ન થાય તેનું વૈકલ્ય શરીર તથા ઉપકાર કરતા સેકડો-લાખો-અનતગુણો બાંધો બોલના માટે કેવળ-ગતિ તથા તેમા તેવા કેટલાય બાંધો બાંધો મોગવી શકે અને સુખ થાય તેનું વૈકલ્ય શરીર માનવ જ પડશે અને આનું હોય તો જ કુદરતનો ન્યાય કહેવાય.

સમજાણના ગુનાની સમજ સમજાણમા

વળી જન્મતો નિભ કે કે શિક્ષા તેરી સમજાણમા મોગવી

ધર્મની ઝોદિસના ઉપદેશની જરૂર

આ બધું વિચારો તો સમજાશે કે ધર્મની ઝોદિસ શાકડિ કેમ નથી? જો શાકડિયા હાન તો દસ-સો-દસગે ગુના કે ઉપકારોનું પણ એક જ મળ કે ઉપકાર કરવો પડતો આવે તો ધર્મનો મહિમ ન રહેતો માટે જ ધર્મની ઝોદિસ ઉતારિયા રહી છે

જુવાનીના નાગેવાની કળતર ઘડપણમાં

તમામ ધર્મનો દાખલો લો સાકેરલાને કાષ્ટ ભાગમાં કળતર ત્યાં કુખનું હાથ તો વેદને બતાવે નસ તાકડા કે માસમાં કરો મગર નડ નો ડોક્ટર ન દેખે ત્યારે વેદ કે તમને બચાવવા કહ્યું વાગેલું છે? તો તેની કળતર છે હવે આ બચાવવાની કળતર ઘડપણમાં કેમ જણાય? વચ્ચે જુવાનીમાં કેમ ન જણાય? શું તે વખતે તરીકે-જુવાનું હતો? ના તો પડી કારણ શું? જુવાનીમાં કેમ ન કન્યુ? તો ન જુવાનીમાં લોહીનું જોર હોનાથી વાગેલાની અસર કળતર તરીકે થતી નથી મગર તાજર છે, પણ લોહીના જોરમાં અસર ન કરે ઘડપણમાં લોહી ઠંડુ પડે તો અસર કરે

નવા કર્મોનું જોર પહેલાના લોભનાથ પડી

તેમ અહીં જ્યાં સુધી પહેલાના કર્મોનું જોર આવે ત્યાં સુધી નવા કર્મોની અસર ન થાય તમે પહેલાના બાધના બાધાનના, નામના સાતા-અસાતા વે નીવના કર્મોના થઈ અસે નહિ, તો આ નવા કર્મોનું જોર થાય ક્યાથી? નવા કર્મોનું જોર ક્યારે? ત્યારે જ કે જ્યાં જુના બાધના કર્મોનું જોર નરમ પડે વર્તમાનમાં તો પૂર્વ બાધેલાં સાતા-અસાતાનું જોર છે તે જોર નરમ પડે ત્યારે અત્યારે મધાતા કર્મો ત્યાં છે જ તમારા શરીરમાં વાવેલાં કેમ ગળ્યો છે? મર્યા આજ બાધો ને બાધના કાંઈ થાય આજે તો પહેલાના બોરાને સ વગરમાં ચાલે છે એને આજે બાધેલાનું પરિણામ કાંઈ દેખાય છે

આમ બાધનાનો નસ પણ તત્કાળ નથી બચવામાં વાગેલાનું કળતર પણ જીવાનીનું જીવે ન મ પસા પડી ઘડપામાં માનમ પડે છે તેમ નવા કમોનું જીવે પણ પહેલાનું જોડાઈ ગયા પડી ગાય છે

ધાપણના એન્ની માદક જૂના કમો

તમે એકમા એક વખત લાખ રૂપિયા જમે રાગા પડી રાજ મો સોનો એક લખેજ જાએ તો પણ એક નીમરો જ જાય તમે નવા જમે નથી કરાવતા તો પણ સ્વીમરો જ જાય કે કેમ ? પહેલાના પડના છે માટે એકે તો જમે હોય ત્યાં મુની આપણના જ છે બન તમે નવા જમે ન કરાવતા હો તેમ અહીં પણ જને તમે નારખીને ના બાધતા હો પણ જ્યાં મુધી પહેવાના માતા-અમાતા એકે હોય ત્યાં મુધી ધર્મ-અધર્મની ઓફિસે તો તે આપવા જ જોઈએ ન કે તો માન ખાતુ જ જોવાનું છે એક જમે હોય તો જ એક નીમર છે માકી એક પાછ પણ નહિ. એક વાખનો એક લખે અને જમા નવાણુ દગ્ત નવસો નવાણુ પંર આના ને અચ્ચાર પાઈ હોર તો એક તે એક સ્વીકારે નહિ. તેમ ધર્મની ઓફિસ પણ વતમાનમા તમે જને નારખીના કમો બધા પણ મનુષ્યાયુ સાતા-અમાતા વોળના કમો બાધના પડના કે તે તો ભોગવના છુટથી અગે છે

દુનિયામા ગાંધિયા જ રહવું કોને પાવવે ? દુનિયામા એપકા વા નહીવટ કેટલા મામમા ? ગાંધિયા રહવું કોને પાવવે ? મડીયા-જોડાને દુનિયામા કોઈ વેપારીને ધી ધાર વચર પાવવું ? ના દુના કમતાં સેકડો ગુણી સગ્ગ અને ઉપકારના જાનામાં મેકડા મુલો મલ્યા વાગવાને ધર્મની ઓફિસે રોડિયા રહવું પાવવે જ નહિ.

આમ ધર્મની ઓફિસ વાચવાવાળી હોવાની બનાવની ઓફિસ એટલી બધી વધી ગઈ છે કે એને આકડો પણ નથી એક સત્ય માટે આટલી બધી બનાવટ આવું કમે છે ? સેકડો ને દગ્ગરાની મપ્યામા બનાવટ ને સાચુ ત્યાં એક જ દરેક પોતાની વસ્તુને સાચી કહે.

જોખમ રધારે ત્યા મનાવ નારે

બનાવટ આટની મધી કમ / તો ૬ જેમ જેમ ચીજ મોઘી તેમ
તમ બનાવટ પાડુ વધારે એ પરીક્ષા પાડુ રધારે કપડી પરીક્ષાર્થ
નખે કોણ / ગમા / ઝવેરી કટાગે ખરા ? ના રાકની પરીક્ષા આમ
તેમ નજર ફરતી એને થઈ જાય અવરાતની પરીક્ષા કરી હોય તો આપ
નાનગુણી કરીને પરીક્ષા કરી પડ ની ૧-મોની ૧ સીન કેમ મારો છે
રાખે કેમ નહિ / તેમા પરીક્ષા ૧ વિચારને અનમય નથી જેન
નખા રધાર તા પરીક્ષા રસમાં શુદ્ધિ વધારે ઉપયોગ કરવો પડ
શુદ્ધિનો ઉપયોગ કરવો પડ તેમા એને કટાગો આવે ? અમારો ચકોર
તા તેમા અગુરુઈ સમે ચામા ? મિત્રો ફારેજે તેમ, જોખમ વધાર
તેમ, બનાવટ નારો હોય તેમા

ઝવેરીની માદગ વર્મ લેનારે સારથેતી નખવી

ધર્મ ધર્મ જેમાગો કે હજારો નરી ધર્મને નમારી શુદ્ધિથી બગાડ
મેા અતુરાઈથી બાગ ચક્રમેા તો જ પામી રામે આધનાથી ઝવેરાતને
રપાડ ન થાય તો અક્રાને મીરા મળીને વર્ષની પરીક્ષા ન થાય માં
મગવાન મીહરિભદ્રચરિત્ર હે કે કે—

શૂક્ષ્મકુદ્ધપા સદા જ્ઞેયો ધર્મો ધર્માર્થિમિત્તર ।

અન્યથા સદ્કુદ્ધપવ તદ્વિષત પ્રસજ્યતે ॥ (બ ૨૧, શ્લો ૧)

તારા મનમા અગ્રો ધર્મ લેવો છે તે નિશ્ચય થાય છે કે જે
આવે તે ખરુ એમ છે ? જો સાચો ધર્મ લેવો એ નિન્ન થતો હોય તો
તો પછી જેમ ઝવેરી વેપાર કરવા એમે ત્યારે હુ ન જનુ એ સાવચેતી
ખે છે તો પછી શુ ધર્મ આના કરતાં ગયો ? ધર્મમા તો આના
કતા અનતગુણી સારથેતી જોઈએ અક્રાના યોગથીર બનીને ધર્મ
નેરા જાઓ તો સાચો ધર્મ ન આવે બારીક શુદ્ધિ સિવાય તમે ધર્મ
ન જાણી શકો ન જાણાય એટલુ જ ને ? એમા વાચ્યુ તો તીર નહિ
તો ઠાહુ, એવી બાનીતરી શા કામ પી ? લાજમાં જ લાગ, નુકશાનમાં

નવાદેવા નદિ ધમની ભાગી પરી એવી નથી કે નાબમા જ ભાગ
તોટામા નદિ

અરમત્તાનના સ્માધ્યા જેવું નદિ ઝવરી લાકો વેપાર કરવા
અગમત્તાનમા જ્ઞાન ત્યારે સ્માધ્યા વર્ષ જતા તે સ્માધ્યાનો ઝવેરાતના
વેપારમા લાભમા ભાગ ખોટામા કેઈ નદિ.

તેવું અહીં ધમમા નથી સાચો ધર્મ મને તો ફાલ નદિ
તો કેઈ નદિ એ માટે જ થીહુરિસદસરિશ્વ ત્વં છે કે—મન્યથા
સ્વલુકપંથ તદ્વિષાત પ્રત્યક્ષે જારી—ગ્રીષ્મી શુદ્ધિયા ધર્મ જોડામા ન
આવ તો શુદ્ધિ ધર્મની રહે અને યાવ ધર્મનો નાશ માટે જેવો ધમ
ગુણ અને ગુ' છે તેના કરતા સવાઈ તમારી શુદ્ધિ ગ' જોડેથી ચોર
પકડવાને ચોર કરતા ગ્વાઈ દોની શુદ્ધિ જોડેથી શાહકારને ડગવાને
પા. સવાઈ દોની શુદ્ધિ જોડેથી તેમ અહીં ધર્મની પરીક્ષા પણ રધા
ગ્રીષ્મી શુદ્ધિ સિવાય થઈ શકે નદિ. શુદ્ધિને ગીરો મ. તો તો શુદ્ધિ
વર્મની રહું અને યાવ ધર્મનો નાશ આ કેમ ચાલે? આ માટે
શાહકાર મહારાજ એક દ્વાર કહે છે

વૃદ્ધની માવજત કરનાર સગદાર [12]

એક જુવાન જોદો જમનમા જ્ઞાન છે ૥ જમનમા ધણે ફર
નીકળા મયો ॥ જ્યા ખોરાક પણ મળતો નથી, પાણી પણ મળતું
નથી, વસ્તી પણ છે નદિ. આવા મા' જમનમા તે જ્ઞાન છે એટલામા
એક ઝાડ નીચે એક વૃદ્ધ દોની મનુષ્ય—વ્યવસ્થાને પણ વૃદ્ધ અને ઘડી-
પણ વૃદ્ધ એરે ના જોવામા આવ્યો

જીવતાનું જીવન સુવાગ્નાર કંપની છે ?

તે વખતે આપણી જમડની પદ્ધતિ ત્યા ન હતી આપણે ત્યાં શું
છે ? કુટુંબમા સાતિમા કે મેરીમા મરનારની મળાકાલમા જતારાઓની
ખોટ નથી. તે માટે કંપનીમાં તૈયાર છે પણ જીવતાને જોવાજોવા,

નથી. જસતાના જન મુશ્કવાને પ્રવરો કરનાગ-આગવના મંજલાવ
નારોની કપની છે ? ૩૧ કે આખો ઉવતા નેવા તથા નથી મગતો
વા તૈસર છીએ અરમેવની સતો કરીમે પણ આપા કુકુખ,
નાત કે ગેરીમા ઉવતાને જોવાની કપની ન્યાપી ? ઉવતાના પ્રગિણામ
કેમજો ગખવા માટે ઈઈ પણ નાતિ કુકુખ કે ગેરીમાં નીચ્યા કે
તેમનું કામકાજ, કોઈ પણ બીમા ની માવજત કરી શબ્દ કરના જાન્યા
દોષ તો બને પા નાચા છે કે જૂદા ? મગજુ માટે તો આન, સુત
તો તેના માટે કપનીઓ નીમાઈ ગઈ કે ઉધાપમે ભયે ન માને
તો તેમને ત્યા રહ્યું

અહીં પેનો મગ તો રોગી નસક્તો દુષ્કારી જ નમાથી બદા
નાવી મેવા શુદ્ધા યી તેથી મદ સાધ્યો તેજે પેના સર ૧૦ને કહ્યું તે
ના મને ઉવન દીધુ જીવન મોપકમ તેનો નાશ થનો અગમ પો તેથી
જીવન દીધુ એમ મહેવાય દદ રિચારે છે કે આખે મને જીવન દીધુ
મેના બ નામા ૭ ચુકર ?

સાન ન ફરી પા માન ફરી

જાતમા દશાત છે કે જાજિયાની જોડે ધેજિયાને બાવો તો
સાન ભયે ન લે પા સાન તો લે તેમ તમે મિથ્યાત્વોએના
નસર્ગમા આવ્યા છો તેથી કઈ જૈનપણ છોડી નથી દીધુ વસ્તીમા
નખાવો તો જૈન પદ હોટેથી જૈનપણ છોડ્યું પેસો મગે તો કહો કે
પન્થેશ્વરે આપ્યો જૈરી છોકરા મગે તો પમેશ્વરે આપ્યા આમ
મ મોલાય છે ? સાન લીધી તેથી વાન બને ન લીધી પણ સાન
તો લીધી તમે તમારી જાતને વંજાર કે બાલણ નથી કહેવડાવ્યા
તમારા છોકરા એ ઈશ્વર ! છ એક છે સરજ્યો તે સંસાર
મોને તો કવાકુય ફરે છે ? અને 'પાય છકે જનીસ મોને'
તો તો તમારી આખો બાક્યોગ થઈ જાય છે ને ? આખો
ઇશ્વર ફર્યો તે ન ખડકુ ડ્રમ ? જો સાન ન ફરી હોય તો

મેનો ફરક રધારે ખટકે કે ઈધર રૂથો તે રવારે ખટકે ? આ લવ, પગ ભવ બેનુ મીંડુ રાડ્યુ છે આ રુ બતાવે છે ? વાન નથી ફરી પણ આન તો ફરી છે

શ્રદ્ધમ ભુદ્ધિ વગરનો વૃદ્ધ

અળી આ વૃદ્ધ નિચારે છે કે ત્હી રીતે મનો વાગીશ ? વૃદ્ધ જે કે હે પરમેશ્વર ! માગ કરતા આ જોદ્ધાની મ્દોડી દવા કર કે હું ત્યા પહોચુ ને એનો મ નો વાણુ અદ્ધો ધ્વેર રુ છે ? બનો વાળવાનુ માગે છે રુ ? જન્મજન્મ આપતિ તેમ અળી પણ શ્રદ્ધમ ભુદ્ધિથી ન જોનારો મનુષ્ય ભુદ્ધિ ધમની રાખે, તો પણ રમનો નાશ કરનારો થાય.

શ્રદ્ધમ ભુદ્ધિથી ધર્મને જોવાની જરૂર સા માટે ? ધર્મ દુર્ગતિથી મચાવે ■ અને સદ્ગતિ અપાવે છે માટે તેરા ધર્મનું ફળ મેળોને કોણ ? જન્મ સદ્ગ કરે તે રેક લવમા જન્મ અને મરણ છે આ બે નિયમિત વસ્તુ છે જો આ મે વસ્તુ નિયમિત છે તો જન્મ મધ્ધા કરવો કે મરણ સદ્ગ કરવુ તે શકા થાય તો સામ્યમર કહે છે કે મહાનુભાવ ! જન્મ રુ ચીજ છે, મરણ રુ ચીજ છે એ ન સમજ નારો જ આની રામ કરે ટાઈ કહે કે મેથીનો પડો નાવુ કે હવાનુ બાચકુ લાવુ ? તો આવો પ્રશ્ન હવા એ રુ ચીજ છે તે ન સમજનારો જ કરે માટે જન્મ અને મરણ રુ ચીજ છે તે સમજે તો જન્મ મદ્દ કરવો કે મરણ મદ્દ કરવુ એ પ્રશ્ન કરે જ નહિ.

જન્મ એ કે ચીજ છે ? મરણ એ રુ ચીજ છે ? ન કેમ થાય છે ? ક્યારે માર છે ? આ સમ્મ કેરી રીતે થાય ? તે અધિમાર અગ્રે વર્તમાન

વ્યાખ્યાન ૩

રાજકાર મહારાજ આચાર્ય લખવાન શ્રીકૃષ્ણ-સાતિ-નાચ-
મહારાજ લખ્યુ હોવાના ઉપમાર માટે ધર્મોપદેશ દેતા થકા આગ
સૂચરી ગયા કે કેટલાંનુ એવુ કહેવુ થાય છે કે ધર્મની જરૂર રી ।

ધર્મિ, મનુષ્યને આ પ્રશ્નથી જરૂર આવ્યો ધરી કેમકે તે
ધર્મના મરકારા છે પણ જગતની નિષ્ણિ આ પ્રશ્નને વિચારે તમાર
નિષ્ણિ આ પ્રશ્ન અચુક છે કયો પ્રશ્ન ? 'ધર્મની જરૂર રી ? ધર્મ
એ તો ખીનજરૂરી ચીજ છે' જગતની નિષ્ણિ આ પ્રશ્ન વિચારવાનો કે
જરૂરી ચીજ કાને કહેવાય ?

ફાયદો કે નુકસાન ન જાણાય તે ખીનજરૂરી

જેના આત્મા વચ આવ્યું હોય, જેના આનવાપી ફાયદો થા
ન આનવાપી નુકસાન દેખાય તે જરૂરી ખીનજરૂરી કોને કહેવાય
જેના આવવાપી ફાયદો ન દેખાય, ન આવવાપી નુકસાન પણ
દેખાય તે ખીનજરૂરી તો નહીં ધર્મ જ રી છે ખીનજ રી નથી તે
પણ ધર્મ આવવાપી જીવનમાં નુ વધ્યુ ન આવ્યો તો નુ ધમ્યુ
જેમ આનાની ચીજ મળી તો પોષણ મળ્યુ, ન મળી તો દુર્બળ થય
પાણી મળ્યુ તો કંઈ ચકાતો તો તેની કંઈક વળી પાથરવાની ચીજ
મળી તો નિદ્રા સુખેથી આવી ન મળી તો નિદ્રા ન આવી. એકાદા
ચીજ મળી તો દીથી જ્યાન થયો, નહિ તો નહિ એમ આવાન
પીવાની પહે વાની એવાની ચીજો મળી તો ફાયદો અને ન મ
તો નકરતાન થા છે તેમ અહીં ધર્મને અંગે દેરખાન કરી તો કે
ફાયદો ? ન કરી તો કયુ નુકસાન ? ગુરુસેવા કરી તો કયો ફાયદો
ન કરી તો કયુ નુકસાન ? દયા કરી તો કયો ફાયદો અને ન દ
તો કયુ નુકસાન ? પાનમાં દાન દીધુ તો કયો ફાયદો અને ન દી
તો કયુ નુકસાન ? મુસલો રાગ ધરો તો કયો ફાયદો અને ન ધ

તો કયુ નુકસાન થઈ ગયું ? ત્યાં જ મેં ઘડી સાબત્યુ તો મોઠા માયો અને ન સાબત્યુ તો કયુ નુકસાન થઈ ગયું ? જે મળવાથી જીવનમાં મોઈ પણ જાનતો ફાયદો કે નુકસાન નથી એવી ચીજોને બીનજરૂરી કહેવાય. અને જેના આવવાથી ફાયદો ને ન આવવાથી નુકસાન થાય ત જરૂરી ચીજ કહેવાય. તો અહીં ધર્મ કયો તો શું ફાયદો થયો ? ન કયો તો શું નુકસાન થયું ? જો આમાંનું કંઈ દેખાતું નથી તો તો પછી જેના આવવાથી ફાયદો કે ન આવવાથી નુકસાન ન થાય ત બીનજરૂરી ગણાય. આવું કહેનારાઓએ સમજવું જોઈએ :-

જાડની જાચારી નેરે મુગિયાના આધાર

જમીનમાં રહેના મુગિયામાં ચાંચાથી મદાર રહેના પાદાર્થ દળ, જાડની જાચારી વગેરેમાં શું ફરક દેખાય છે ? પણ અકલવાન મનુષ્ય એવો મમ્મ શરે કે કે જાડના દળ પા જ, જાખવા વગેરેનો આધાર તો જમીનમાં રેના મુગિયા જ છે જમીનમાં મુગિયા જેટલાં ઝિંજા મેનાં હોય મિસ્ત્રાન થયાં હોય તેટલી જ જાચારી અને પહોળાઈ રહે છે આમ જાચારી ને પહોળાઈ વગેરેનો આધાર જાડની હિપ્ત ? જમીનમાં રહેના મુગિયા હિપ્ત ભલે તે દેખાવામાં ન આવે તો પણ વગર દેખે કાંઈ પણ વિચારવાનું કહેએ ? ખરે આધાર તો તે જ છે તેરી જ ગીતે અહીં જગ જાડાણથી વિચારો

મુખની ઈચ્છા છતાં દરેક આધી ?

આવાની પીવાની, પહેરવાની કે ઓળવાની વસ્તુઓને જરૂરી માને છે પણ તેરી ઈચ્છા કાનારા મધાને તે મળી ગય છે ખરી ? આવાની ઈચ્છાવાળા બધાને ઈચ્છા પ્રમાણે મળી જાય છે ખરું ? એવી રીતે પીવાની, પહેરવાની કે ઓળવાની ઈચ્છાવાળાઓને ચોતપોતાની ઈચ્છા મુજબ મળી જાય છે ખરું ? ફારેંડ છે કાઈ ? ફરક કેમ છે ?

ધર્મ એ આત્મ-હિત છે ?

તમારામાંના કેટલાક બાળસારીઓને ઈચ્છા જ કરી ન પડે ને ખાવાનું, પીવાનું, ધન, કુટુંબ, જય વગેરે આવી મળે, ત્યારે કેટલાંને

તો ઇચ્છા કરતા કરતા જન્મારો વીની જાય તો પણ કંઈ ન મળે તેનું કારણ ? એ બધા ધાયા કેમ નથી થતા ? ધાર્વા ન થવાનું કારણ શું ? કંઈક એવું અસ્થ્ય કારણ જરૂર હોય જોઈએ સાધનો મેળવ્યા છતાં સાધનોને ઉપયોગમાં લેવાની તવારી છતાં સાધનોને ઉપયોગમાં લીધા છતાં અનુકૂળ પરિણામે ય જાવે અને પ્રતિફળ પરિણામે ય આવે ત્યાં કારણ શું ?

જો તુજસાદ્ગર્ણ ફલે વિસેસો ન સો વિળા હેઠ ।

જગત્તમો ગોયમ । યદ્યેવ્ય હેઠ ય સુ કર્મ ॥

(વિ આ ગા ૧૬૧૨)

તુલ્ય સાધનો કારણો હતા કાર્યના જે ફરક પડે છે તેમાં કાંઈ ખીજું કારણ જરૂર હોય જ જોઈએ સરખા સાધનો હોવા છતાં ફળમાં જે ફરક પડે તેમાં કાંઈ આતરિક હેતુ હોવા જ જોઈએ આ આતરિક શુભ હેતુ તેનું નામ જ ધર્મ અને આતરિક અશુભ હેતુ તેનું નામ જ અવર્ન

દુનિયાની જરૂરી ચીજોને જરૂરી સમજે તો પણ તે મેળવવાનાં જરૂરી કારણ તરીકે પણ ધર્મને જરૂરી માનવો જ પડે અને અનિષ્ટને જો ખરાબ માનતો હોય તો અનિષ્ટનું જે કારણ પણ તેનાથી તો દૂર રહેતું જ પડે જગતમાં કાંઈ પણ ગતિ ભતિ કે કાવચો ન અનિષ્ટની આદનાવાળો નથી ઇષ્ટની આદના વગરનો નથી સર્વને ઇષ્ટની સિદ્ધિ અને અનિષ્ટનું નિવારણ જોઈએ છે, છતાં પણ બધા ઇષ્ટની આદનાનાગને ઇષ્ટની સિદ્ધિ નથી થતી અનિષ્ટના નિવારણની ઇચ્છા વાળાને અનિષ્ટનું નિવારણ નથી થઈ જતું આ માટે એમાં કંઈ પણ આતરિક કારણ છે જ એ વાત હમણા જવા દે

તમારો જ મ શી રીતે થયો ?

તમે અત્યારે જન્મ્યા કે તે તમારો જન્મ વી ગીને થયો ? તમારો જન્મ પિતાની પ્રાર્થનાને લીધે, માતાના મનોરથો રીધે કે

તમારી ઇચ્છાને લીધે ? તી રીતે થયો ? નહીં તો કયી રીતે થયો ?
 તમારો હવ એમ્બે કોઈ જગ્યાએ જોયો હતો ને તમારા પિતાએ
 તમને દેખ્યા ને નોતર દીધું એમ તો નથી થયું ને ? ત્યાં
 માતાએ તમને એના દેખ્યા ને પા પશા ને નોતર દીધું ॥ મારી કૃપે
 આવ ને તમે આવ્યા એમ થયું છે ? ના, તો પછી તમને ફગ્તા ફરતા
 એમ થયું કે આ નાઈ સાગી છે લાગને એની કૃપે જ અવતર તો કીક
 એમ ઇચ્છા પ્રમાણે આવ્યા છો ? ના આમ પિતાની પ્રાર્થનાને તી
 માતાના મનોરથને લીધે ? તમારી ઇચ્છાને તીરે તમા ॥ જન્મ
 નથી જ થયો તો જન્મ કે ? આવીન ? અ ॥ તી ॥ તી માતાપિતાએ
 આને નીરાગી રાખી ॥ એમ ધારીને નહ્યા ॥ ॥ આવે ત્યાં કીક પડે
 એમ ધારી આવ્યા છો ? એની રીતે રાગી માતાપિતાએ ॥ તમને
 ગળાય તે માટે લીધા ॥ ॥ તમે ॥ તો અનુભવ કરવા આવ્યા છો ?
 નથી નીરાગી માળાપે તમને નીરાગી રાખવા માટે નોતર દીધું ॥
 તમે નથી તે અપેક્ષાએ આવ્યા નથી રાગી માળાપે તમને રાગી
 બનાવવા લીધા ॥ નથી તમે તે અપેક્ષાએ આવ્યા તો પછી જન્મ
 થી ગીતે થયો ?

કોટિષ્વજ માતાપિતાએ આખી જિંદગી ન જોયો ખાડા, ન જોઈ
 તાત ન જોયું પુણ્ય ને ન જોયું પાપ ને ॥ નો જોયો કયા જ કરા ને
 તમે આવતાવેત જ તેના નારમતર આ કોની કમાઈ ? અવતાવત
 તમે આટની મિનમતના માનિક કેમ ? માળાપે કોક પે ॥ કયા તેમા
 કોડી જેટલો ॥ તમાગ હવમ ખરો ? નહિ જ ને ? તો આવતાવેત
 શાના ખેતી ગયા ? ખો જોમાળા ? તેમ દરિ ને આ માળાપે તમને
 વેર વાગવા નથી ખેમાળા ॥ આવ જોન હ ખી ને આપણે ને સરખી
 જેમ એના કેમ હગન થઈએ મે ઇચ્છાથી માળાપે પ્રાર્થના નથી
 કરી ને કે તમને નાટિયાની જેમ દિ નો વેશ ભજવવાનું મન નથી
 થયું ને ? તો પછી નથી તમે કોટિષ્વજ ધારી જન્મ્યા નથી તને
 વરિ વારી જન્મ્યા નથી તમે નીરાગી ધારી જન્મ્યા, નથી તમે રાગી

સારી જન્મ્યા, તો જન્મ થયો શી ગતિ ? પહેલાં મળે તો વિચાર કરી જાણ સાખાનો પિયાર કર

મનુષ્યપણનો ખ્યાલ આવ્યો ?

૬૭ એકા ઉતરવાની જરૂર છે આપણે મનુષ્ય-જન્મ પામ્યા પછી વર્તમાનના વિચારની ઐશ્વર્યાળા, સમજવાળા, દીર્ઘ દિવાળા થઈ મેટને આપણને મનુષ્યપણ કેટલું મુશ્કેલ છે તેનો ખ્યાલ આવતો જ નથી આ માટે એક ક્ષણ છે

લિખારી, બાંશાદ ને બીજા [13]

એક દિવસ બાંશાદ અને બીરમન ઝરમે મેડા છે ગંગાપરથી નિખારી જાય છે ના શાદ બીરમનને પૂછે છે—બીરમન ! એ કૂમળા મળા કયું હે ? બીરમન કહે છે જાણનાદ ! એને ખાવાનું નથી મળતું તેથી બાંશાદ ચીડાઈને કહે છે એ મૂર્ખા, મેવડું મદ્યો છે ખાનેકા ન મને તો ખાજમ જૂઠા આવે, મગર જૂઠ્યા કયું રહેવું ? આ બાંશાદે કયો અપેક્ષાએ કયું ? પોતાની અપેક્ષાએ પોતે સાક્ષીમાં ઉઠ્યો છે તેથી તમે કાઢીને ત્યા જમના જાએ ને જાણુમા લાડવો મૂકે તો કેવો મૂકે ? આખો મૂકેને ? મોંમાં આખો જાય ? નહિ જ તો પણ પીરસવો તો આખો જ પડે ને ? ખુલ્લો પણ વહેનો હોય તો ન થાને તેમ અહીં બાંશાદને જાણુમા ખાજ આવે તો આખાં માજ જ આવે ખાજની જાત એવી કે જાંભી કે જૂદો-કરચ પડે જ ત્યારે અહીં બાંશાદ ખાઈ રહે પછી ખાજની કરચોને શું કરવાની ? કેટલી દેવાની સીજ તો તે અપેક્ષાએ બાંશાદ કહે કે ખાજનો જૂદો ખાય પણ જૂઠ્યો કેમ રહે ? બાકી જગતની અપેક્ષાએ તો કેટલાકને ખાજની દર્શન પણ મુશ્કેલ હોય છે

શુદ્ધિમાને જગત તરફ દ્રષ્ટિ દોડાવવી જોઈએ

તેરી જ રીતે અહીં આપણે સમજણવાળા, શુદ્ધિવાળા, વર્તમાનના પિયારની ઐશ્વર્યાળા, પહેનેથી મનુષ્યપણવાળા છીએ તેથી મનુષ્ય

પણની મુશ્કેલી માલુમ નથી જ્યાંના નથી આવતી પરંતુ જગત તરફ દ્રષ્ટિ દોડાવીએ

જગત કોને જોવાય, છ કાયની મદ્દામા જૈનન્ય

વાદ રાખો 'જગત જગદ બધા જ વાપરે છે નાસ્તિકો ઇતર મર્મીઓ અને આપણે જૈન બધા જ 'જગત જગદ વાપરીએ છીએ તમા નથી વાપરતું ? પરંતુ કયું કેટલું ? તા દિવસનો પ્રેમ ? નાસ્તિકો કોને જગત માને ? પૃથ્વી અપ્ તેડે વાટ અને વન-પતિ-એ પાય જૂતને, ખીંગત આન્તિકો શુ માને ? ' જગન્તિ જગમમ્યાહુજગજ્ઞેય ચરાચરમ્ ' (ન દી હરિ ૬ ૨) ત્યારે જૈનો 'જગત' શબ્દ કોને માટે વાપરે છે ? જ્યે કાયના જીવોને અંગે નહીંસત્ર (ગ ૧)મા જગદ જગજીવજોળી વિચળમો જગજુદ જગર્લદો । જગજ્ઞા જગજધુ જગદ જગવિચલમહો મયદ ॥ મોન્યા ત્યા જ્યે કાય લો તો જ જગતના સમગ્ર હવા સૂચવાય, નદિ તો તેનું જ્ઞાન આવેજ નદિ માટે જ શ્રીસિદ્ધસેન-વિચારજી મનારાજ કહે છે ' જૈનપણ એટલે શુ ? તો કહે છે ' આચારની અપેક્ષાએ જિનેય-સાપિત તરુને તરુ અને પ્રર્મન વર્મ માને તે પણ માન્યતાની અપેક્ષાએ જૈનપણ કયા ? તો કહે છે ' છ કાયની મા પતા એજ જૈનપણ પૃથ્વીકાયને જગત માનવી અરુકાયને જગત માનવી તેડેકાયને જગત માનવી વાડે અને જગત માનવી વનપતિકાયને જગત માનવી તસમાવને જગત માનવી આ જ્યે કાયોને જગત માને તેનું નામ જૈન જૈન સિદ્ધાપનો વર્મ ' ક કાયને જગત માનતો નથી આ જ મયને જગત કોણ માને ? જૈનો માટે જ આચારી શ્રીસિદ્ધમેનદિનાન્દ જણાવે છે કે જૈન એટલે ક કારો માનવી તે કેમકે જૈન વિદ્યા કો તેવી માન્યતા નથી

વિજ્ઞાન પણ પૃથ્વી આદિમા જીવ માને છે

આ વર્તમાન જમાનો કટલો નધો જુનુકી છે વર્તમાન વિજ્ઞાન નન-પતિમા, પૃથ્વીમા પાણીમા જગત સામિત કરી દે છે ખીંગત

કોઈ દર્શામા પાલી, પૂરી નનપતિ તેહ, વાઠિમા ઇવપાણુ નની
માન્યુ કેવલ જોનોમા તે છે આ સંનની સાત તો પ્રામિનિ છે

સારી સમગ્રી વર્મ આપે છે તો ખીનજરૂરી કેમ ?

મુખ્ય વાત શુ કે ? તમામ દુરની પાલી અમિ દુગ દૂન ખીજ,
પીડી મંગેડી પશુ રખી દોરગખર—આ મધા ઇવરૂપ છે, તો તમે
મરીબર જ મનુષ્ય કેમ ? નો આ મધા પધારે પડતા કેમ ? તમે
મનુષ્ય કેટલામે ભાગે ? ગેરગંખ ની અપેક્ષાએ કમજોમા ભાગે તો પનો
છએ કાપ લો તો કેટલામે ભાગે ? અનતમે ભાગે આવુ મનુષ્યપણ
પામ્યા તેનુ કારણ શુ ? નીરિગી થયા, માનદારને ડેર જન્મ્યા, તેવા
ક્ષત્રમા જન્મ્યા કે જ્યા પાના પીવાની અડચણ નહિ ગણ્યુ ? નહિ
તો દેખાયેના કેટલાક દેશોમા જોગો કે ખાસાનુ પીસાનુ ને ઝોવાનુ
ગરેગરી આવે ત્યારે જ મગે તો ત્યા ન જન્મ્યા અને આ જન્મ્યા
વારણ ! ધર્મ જોતો આવી મુખ્ય વસ્તુન કેવી રીતે ખીનજરૂરી
આવે છે ?

નિમિત્ત :

પીડીના આખાં

જોડે સમઘ

વધ

પરણ

છે

સુરની સરખી માલુમ ન જ પડે
રીતે અદી જે મનુષ્યો વિચાર
તે તો એમ જ ભાગે કે ધર્મ
ગેરગખર પશુ પખી
મનુષ્યો વિચારએણીરાણા છે,
કેરેજ છે ધર્મ જરૂરી

કાગણો છે ભાજ
કિંમતી કોતે કહેવાય !

જે એક ચીજથી બીજી અનેક ચીજ મળે તે દુનિયામાં એક પૈસાની નજી પાછ મળે તેથી પૈસા કિંમતી એક આનાના ચાર પૈસા મળે એક રૂપિયાના મોઝ આના મળે, ત્યારે પસા ન આના કરતાં રૂપિયા કિંમતી તેમ અહીં વિચારી લો કે ધર્મથી, પુણ્યથી, ભાગ્યથી, મિત્રમતથી શું નથી મળતું ? આ બધું શાનાથી મળ્યું ? સારી શુદ્ધિ, ધન જસ મેનાથી ? પુણ્યથી મનુષ્યપણ, નાંજી જીવન નીરાગીપણ આરુ કુળ, ભતિ-આ બધું મેનાથી ? પુણ્યથી-ધર્મથી. તો ધર્મ એ કિંમતી કે મનુષ્યપણ કિંમતી ? પ્રથમ જ જણાવી મયા કે એક વસ્તુથી અનેક વસ્તુ મળે તે વસ્તુ કિંમતી તો આ બધું મળ્યું મેનાથી ? ધર્મથી માટે ધર્મ એ મનુષ્યપણા કરતાં પણ વધાર કિંમતી છે

કિંમતી વસ્તુને નક્ષણની જરૂર

જગતમાં જે વસ્તુ કિંમતી વધારે તેને માટે રક્ષણની વધુ જ રકમ કેળવી સામે ? કિંમતી સામે કમે ધૂળના રક્ષણ માટે ચોક્કી રાખવી પડે ? માગી લાવો તો ક્યાં ઉપવો છો ? ધરની બહાર અને અનાજનું માડુ લાન્વા હો ને બહાર ફરવાનું હોય તો પણ પડી અંદર લઈ લો છો ને ? હા જગતમાં કિંમતી ચીજ પોતાના કિંમતીપણાને લીધે અપહરણને ચોરીને-નોતરુ દે છે તેથી રક્ષણની જરૂર પડે છે એવી રીતે કિંમતી ચીજ પોતાના કિંમતીપણાને લીધે બનાવટ કરના રાએને પણ નોતરુ દે છે જગતમાં બનાવટ કેળવી થાય છે ? કિંમતી ચીજોની બનાવટી ધૂળ કે માગી નીખ્યા ? ચાદી, મોનુ ને હીરાની બનાવટો નીકળી અરે ! સરખ ની અપેક્ષાએ જોઈએ તો પૈસા બનાવટી નીખ્યા ? ના રૂપિયા ને નોટો બનાવટી નીકળી આમ કેમ ? તો કે નમ્હીને દરોડો કિંમતી વસ્તુની પાછળ હોય જેમ જેમ ચીજ વધારે કિંમતી તેમ તેમ નમ્હીપણાનો દરોડો વધારે

મૂળ વસ્તુ ઉપર આવીએ. જ્યારે જગતની કિંમતી ચીજ નમ્હીપણાને નોતરુ દે છે તો પછી મનુષ્યપણા, નીરાગીપણા,

ઉત્તમ કુળ અંગે પણ કિંમતી એવો આ ધર્મ નખીને નોતરુ દે
એમા નવાઈ શી ?

દુનિયામા આઠી, સોનુ હીરા, પના પોતાની કિંમતને અંગે લોકોને
નકન કરવા લયઆવે તો સૌ કરતા કિંમતી એવો ધર્મ ખીજને નકલ
કરવા લયઆવે તેમા નવાઈજ શી ? ધર્મ એ અપૂર્વ ઉપયોગનાળા
જરૂરી ઓજા માટે જ તે કિંમતી છે કિંમતી છે તેથી તે નકલીના
દરેડામાં ઘૂસેનો માટે જેને સાચો ધર્મ કરવો છે તેણે પરીક્ષા
કરવી જ પડશે, વેપાર હીરાનો કરવો છે ને આખ તો ખોનવી જ
નથી, તે બને કેમ ? હીરાનો વેપાર શીખવવો શી રીતે ? આખ ખોનવા
માગતો નથી તેને હીરાનો વેપાર શીખવી સકાયજ નહિ

વિવસની ચર્ચા સ્વપ્નમા આવે

સ્વપ્નમા પણ તે શીખી ન શકે આમ જા માટે કેટલુ છુ ?
સ્વપ્નમા શુ થાય છે ? વિવસની જે ચર્ચા તેની જાણ મગજમાં હોય છે
એ જ જાણ રાત્રે સ્વપ્નમા હોય. સ્વપ્નમા અધિજ્ઞાને સોનથે દો તો
કહે કે મેં ડેખ્યો જ નથી કેમ ? જન્મના સરખર જ સ્વપ્નમાં
બહેરાને ખાનગી વાત કોઈ મનુષ્ય કહે તો તે કહે કે જરાનર સંભળાતુ
નથી કારણ કે જમૃતપણના સરકારો જ સ્વપ્નમા આવે છે, તેવી જ
રીતે જાતમા ધર્મની પરીક્ષા જરૂરી છે ધર્મની પરીક્ષા માટે જુદિનો
પ્રયોગ કરવો નથી જુદિનો ઉપયોગ કરવો નથી તેવાને સ્વપ્નમા પણ
જુદિનો પ્રયોગ કે ઉપયોગ થવાનો નથી.

અમુભાઈ કે સાકરભાઈનું સાચુ ન મનાય !

ખાતુભાઈ કહે છે કે અમુભાઈ પાસે જઈએ તો તેમનું -હેલું
સાચુ લાગે છે સાકરભાઈ પાસે જઈએ તો તેમનું કહેવું સાચુ લાગે
છે તો હમારે કરવું શુ ? દુનિયામા બધી દુકાનીનાળા પોતાને શાહુકાર
જણાવે છે માઈ પણ પોતાને દેવાળિયો જણાવે છે ? ના, પણ તમારે

મિનકત મૂકવી હોય તો શ્રી આઘીપાછી તપાસ કરો છો ? માન વેચવાવાળો તો પોતાના માલને સારો જોયો કહે પણ ધરાખની અક્કન મરી ગઈ છે ? કોઈ ધરાક જુદિને ધરાણે મૂકી દુઃખન પર ચા'ચો કાઢિયા પણ પોતપોતાના ટોપવાને સારા કહે છે, પણ તમે માની શો છો ? ના એમ જોશના પારખના, ઝવેરીના કહેવામાં પણ જુદિનો અક્કલનો ઉપયોગ કરી જુઓ છો, તો ભવોભવ કહેનારા આ ધર્મમા અક્કલનો ઉપયોગ કરવાનો આવે ત્યારે શુ કરવુ એમ કહો છો અરે ! બખરમાં ગમાર કે બી-કોળી પણ મુજાતા નથી માટે સાચા ધર્મના અર્થોએ પરીક્ષા કરવી જ પડશે માટે જ સાચકાર કહે છે જે કિંમતી ગણાય તેની વાને ધણી ધાડો હોય છે આ ધાડોથી બચવુ જ પડશે તેનાથી બચ્યા સિવાય સાચો માન મેળવાય જ નહિ. સાવચેત થયા વગર સાચો માન મેળે જ નહિ. બારીક જુદિથી ધર્મની ગવેષણા ન કરો ત્યા સુધી ધર્મ મેળે જ નહિ. માટે જ શ્રીહરિવશ્ચરિત્ર જણાવે છે કે -

"લક્ષ્મલુદ્ધણ સદા હેયો ધર્મો ધર્મોર્ધિમિર્નરે

ધર્મને જ ખોગવાની ટેવનાળો થયો હોય. શી-સર્થમા 'હુ પ્રત્યય રાખીને ક્યા સુધીની હટે પહોચાશુ ? ધર્મ એ જ અર્થ, પરમાર્થ તે સિવાય અનર્થ આ જુદિ હોય તેનાઓએ ધર્મની જ ગવેષણા કરવી. તેને સેવાની ઇચ્છાવાળાએ સક્ષમ જુદિથી જાણવો

સમયનામા જુદિ ગીરો ન મુકાય

સક્ષમ જુદિથી કેમ ? જેમ હીરા હોય તે ધોડણાથી ન તોલાય. તેનાથી તો ૩ તોલાય. તેમ અહીં ધર્મ એ સ્વૂગ જુદિથી ન તપાસાય. બારીકમાં બારીક જુદિથી તપાસાય. જેમ હીરાં મોતીમા ચવમાં કે રતિમા ફરક પડે તો કિંમતમા ફરક પડી જાય, તેમ અહીં ધર્મમા સમયનો પણ ફરક ન પડવો જોઈએ. સમયમા બધ, સમયમાં સવરને સમયમાં નિર્જશ આ સમયવાદમા જુદિ ધરાણે મૂકી વાતો કરીએ

તો ગુ થાય ? ધર્મની ઇચ્છા ફળીભૂત થાય જ નહિ. બુદ્ધિ દો ૧૦
તે જ ફળ મેળવે

ધર્મની સાવનામાં મનુષ્ય-ગતિ આદિ બે એ

આટલું બધું ધર્મ અંગે કહેતા છતાં ધર્મ બને કયા ? કેવળ
મનુષ્ય-દુનમાં માટે જ શ્રીહિમાસ્વાતિનાથકૃષ્ણ મહારાજ કહે છે કે
મનુષ્ય-દુનન અફળ કરે. શા માટે ? જન્મ બને મરણ-એ બે વસ્તુ
દરેક ઠેકાણે નિયમિત ધડપણ, રોગ, ગ્રામ કે જાય નગરે હોય કે ન
પણ હોય આ બે તો બે જ નિયમિત યાદ રાખવે કે ધર્મની
મિદ્ધિ તો મનુષ્ય-ગતિમાં જ બાળીની ત્રણ ગતિ આરે ગતિ પાને
કાવનાળા તેરે બેઠવાળા દુવે તો કહવાય જ તેમાં ફગક નહિ પણ
ધર્મની સિદ્ધિ તો મનુષ્યપણામાં જ પછી બને મનુષ્યપણામાં તે સિદ્ધ
થાય કે ન પણ થાય કીમિયાની સિદ્ધિમાં જોઈએ તે બધી વસ્તુઓમાં
એક ઓછી હોય તો પણ તે કીમિયા સિદ્ધ થાય નહિ. નાગાશુનની
કથામાં ઉગ્વાની કમાને માટે પગના લેપ માટે એકસો ને આઠ વસ્તુ જોઈએ
તેમાંથી એકસો ને સ્વાત મળી તો પણ સિદ્ધિ ન થઈ અરે ! સિદ્ધિ તો
ન થઈ પણ જિનદા દાઢકાં લાગવા માગા કેમ ? થોડું જીડે ને પ
ખેડા હોય તો તો દાઢકાં ન લાગે આ તો જીડે ને પડે ઉવટે એક
વસ્તુ ઘડની હતી તે મળી ને ઓખાના ધોવણમાં લેપ કર્યો ત્યારે સિદ્ધિ
થઈ તેમ અડો મનુષ્ય-ગતિ, આર્થ કુલ વગેરે બધું જોઈએ

મનુષ્યપણા વગર મોક્ષ નહિ

મોક્ષ કહે કે જડ શુ કરે ? તો આ મનુષ્ય-ગતિ આર્થ ક્ષેત્ર
ઔદારિક શરીર ને પહેલું સવરણ-એ બધાં જડ કે ચેતન ? એ સિવાય
મોક્ષ બતાવ્યો છે ? માટે જ તત્ત્વાર્થસૂત્ર (જ ૫ સૂ ૨૦)માં કહ્યું છે
કે- 'સુખદુઃખમરણોપપન્નસ્ય' એ પુનઃ કોઈનું કષ્ટ કરતો નથી તો
ઉપકારની વ્યાખ્યા શેની ? મનુષ્ય-દેહ એટલે શું ? મોક્ષની નિસરણી
નિસરણી મિત્રાવ માગ ઉપર ચાલ નહિ, તેમ આ મનુષ્યપણા સિવાય

મેણે જવાય નહિ સ્ત્રીતીથન થયા, જુઓનિયા નરકમાં ગયા વગેરે અન્યેત
તો અનંતી ઉત્સર્પિણી-અવસર્પિણી ગાગે થાય પણ મનુષ્યપણા
વગર કોઈ મેણે અથ તે તો જને જ નહિ મનુષ્યપણા વગર મેણે
કાઈ ગયુ નથી જન્મ નથી અને જશે પણ નહિ. આ ધ્યાનમાં લેજો
ત્યારે મરેજો ખ્યાન આવે કે આ મનુષ્યપણુ રત્ન હીરાની ખાણ
કેમ છે ? રત્ન મેળવે કાણ ? ભાગ્યશાની હોય તે જ દરિયામાં
ફૂમળી માગનાર મોતી લાવ પણ અમુક માન અમુક જાત તો કાંઈક
ભાગ્યશાનીને જ મળે તેમ મનુષ્યપણામાં આગનાર બધાને કંઈ કામિયો
જડી જતો નથી એક વાત તો ચોક્કસ કે તળાવ નદી કે ફૂવામાં
ફૂમળી માર્યે મોતી મળે જ નહિ મળે તો તો દરિયામાં જ તેમજ મોક્ષ
મનુષ્યપણા મિલાય તો છે જ નહિ. જાને મનુષ્યપણામાં કાંઈકને જ મળે
મરણ સફળ ન બોલેતા જીવન સફળ કેમ ?

મનુષ્ય-જન મનુ વ-જન્મ મફળ કે ? એમ કહ્યું છે નો મે
વસ્તુ નિયમિત-જન્મ અને મ જ તો જન્મ મફળ કરવો કે મરણ ?
શાસ્ત્રમાં બાવ-મરણ બાવપડિત-મ જ ને પડિત-મરણ વગેરે મગ્ધ
સફળ કરવા માટેના શબ્દો દેખ્યા, પણ જીવન સફળ કરવા માટે બાવ-
જીવન પડિત-જીવન વગેરે શબ્દો દેખ્યા નથી સમાધિ-મરણ કહેવાયુ
પણ સમાધિ-જીવન કહેવાયુ નથી ? આમ શાસ્ત્રમરે તો મરણની મગ્ધતા
માટે ગ્તા ગતાન્યા ને તમે તો જન્મની સફળતા માટે રત્ના ગતાવા
છો-તન સુલભ મરણિ જન્મ આ દેખીતો વિરોધ કેમ ?

અકલ્પવાન વિરોધને સગત કરે

અહો વિચારવાનું છે કે અકલ્પવાન મનુષ્ય હોય તે તો દેખીતા
વિરોધને ટાળીને સગત કરે જ્યારે વગર અકલ્પનો મનુષ્ય હોય તે
વિરોધ દેખાય તે ઉપર નાચે એમ કમ ? અહો એક દર્શન છે

નદીમાં ગરેકુ બાળક

બે ગોડિયા દત્તા મહા મદિને દિમ પડ્યુ તે વખતે એક ગોડિયો
નદીએ જતને આ થો દત્તો બીજાએ પૂછ્યુ તાર મગજ નિયારમાં કેમ

આ સમિત ન રૂપે ત્યા મુધી તારી દહિએ અનાં ચયુ અનાંનુ
આ વર્તન સમગ્રપણે રી આપે છે અનાં નથી તે આદિ કહેવા
રાજાને માથે કે અનાંદિ કહેવારાજાને માથે ? અનાં નથી તે
સમિત કરત ત્યા તો વાદીએ એવું પણ ત્યા કરતા પડે
અનાં ન માનનારે આદિનો પુરાવો આપવો જોઈએ કાગ અનાં
છે જગત અનાંદિ છે તે દરેકે માનવું પડે છે, તો પછી વર્તનારી
વસ્તુ અનાંદિની છે તેમાં શયો ગો ? વર્તનારી વસ્તુ અનાંદિની
નથી તે સમિત કરવું અને આદિની તરફાત છે એ પણ પ્રશ્ન ?
સમિત કરવાની જ ર પડે

કાળચક્ર અનાંદિનું માટે જન્મ-મરણ અનાંદિના

ખીજી રાત-જો આદિવાળી કાલે તો નિર્જાજ વસ્તુ ભેરી પડે,
પણ તે વસ્તુ કદી પણ મને નહિ ઉપાદાન, હેતુ કારણ વગરની કોઈ
ચીજ ન ગહે, પણ અનાંદિ માનનારને કારણ, ખીજ, હેતુ વગરની ચીજ
માનવી પડતી નથી પણ આદિ માનનારને પહેલાં કારણ વગર કાર્,
ઉપાદાન હેતુ વગર-ખીજ વગર કાર્ ચયુ તેમ માનવું પડે પરંતુ
કાળચક્ર તો સર્વ મતવાળાને અનાંદિપણું માનવું પડે છે તો પદાર્થની
વર્તના આદિવાળી કયાથી હોય ? માટે અનાંદિ કાળથી આ જીવ ચક્રપણે
જન્મ અને મરણમા આત્મા કરે છે

આ જીવનો ને આ જન્મનો પણ ખ્યાલ નથી

એક વખત તમારી પોતાની અગણ-સમિત, જ્ઞાન, અનુભવની
શિષા તો નહીં કરે કેમ ? આ જીવ અને જન્મની શિષા ખ્યાલમાં
આવે છે ? જન્મ તુ માતાના હૃદયમાં સવા ના મહિના ઉપર માથે
રહ્યો તે યાદ આવે છે ? રૂંકે માતાનું દૂધ પીધું, દરેક પૂજામાં જાળાવ્યા
છે, બેસવાની સમિત નહોતી તે વખતે હાથ આડે રાખવો પડતો
હતો તે વગેરેનો ખ્યાલ આવે છે ? તો આ જીવની અવગ્યાનો, આ
જન્મની અવગ્યાનો આપણને ખ્યાલ નથી તો ત્યા જીવનો ને ત્યા
જીવની અવગ્યાનો કઈ રીતે ખ્યાલ આવે ?

બોનવાનો હુકમોને

જેનામા ખ્યાન કરાવી અને જાણવાની તામત નથી તે હુ નરી જાણતો તે મ્હં ગીતે મોની શરૂ ? મારા સમજવામા કે ખ્યાલમા જે ન આવે એ વસ્તુ નથી તે બોનવાનો હુકમ કાણે ? તો જે પૂરુ જ્ઞાન અને ખ્યાન ધરાવે તેને જ આ બોનવાનો હુકમ છે પોતાના જ્ઞાનનું ક્ષેત્ર કેટલું તે તો સમજ આ જરૂર ન મી છે ને ? તરફને ગર્ભાવાસ બા-બા-રુધા નમ્મી જ છે ને ? તેનો ખ્યાલ નથી તો પછી મારા વિચારમા ન આવે તો ગયો જવ કરી રીતે માનીએ તે કેમ બોનાય ? પણ પહેલા આ બોનવામા તારો વિચાર છે તે તો વિચાર આપણો મ્હે કે જગતમા કાણુ, બોણુ પીણુ કાઈ નથી, તેમ બોને પણ ખીજથી તેમ ન મોનાય કારણ કે તેને તો તેનો પ્રિય જ નથી એ તામત ન હોવાથી જગતમા મોણુ, કાણુ પીણુ લીધે ગગ નથી તે મોનવાનો હુકમ આપણને મળતો નથી, તેમ અહીં પણ જ્યાં જરૂર જ્ઞાન, આ જરૂર-આ જન્મનું તને જ્ઞાન નથી, તો મનુષ્ય શુ જોઈને કહે કે ગયો જન્મ નહોતો અને નથી તે કહેવાનો હુકમ જ તને સો ?

બીજ-અ કુરો બન્ને કાર્ય-કારણ

એ વાત સમજમા લાગરી કે કાર્યમા એક બાજગી કે ધડિતો જો સદ્યે અને વિચારીએ કે આ શાણો ક્યા બેનરમા હિંગ્યો ? ક્યા મનુષ્યે સપ્યો ? ક્યા મનુષ્ય વા યો ? તે આપણે જાને નથી જાણતા જ્યાં તેની ઉત્પત્તિ શક્તિનો વિચાર રીએ તો માનવ પ મી કે આ જો અનાનીની ઉત્પત્તિની શક્તિવાળા કે તે જો ન માનીએ તો આપણને મેમથી એક વીજ માનવી પડે કે બીજ નગર અકુરો યરો અથવા અકુરો વગર બીજ યયુ બીજ એ તો પ્રત્યક્ષ છે તો અકુરો તે બીજના મધ તે કાગળ-શામા નહિ તો પહેલા બીજ કે અકુરો પહેલો માનવો પડ, પણ તે આપણે માની શકીએ તેમ નથી, બીજ વગર અકુરો નથી, અકુરો વગર બીજ નથી

જન્મ ને કર્મ બન્ને કાર્ય-કારણરૂપ હોઈ પરપગથી અનાદિના

જે જગતમા સ્વય કાય-કારણરૂપ હોય તેની પરપરા અનાદિની હાવ. દષ્ટાત તરીકે-બીજા તે કાર્ય કે કારણ ? તે બન્ને ■ પહેલાના અકુરાની અપેક્ષાએ કાર્ય અને નવાને અંગે કારણ તેમ અકુરા કાર્ય અને કારણ પણ છે પહોલાના બીજાનુ કાર્ય અને નવાનુ કારણ બીજા અને અકુરો તે બન્ને પરસ્પર કાર્ય અને કારણરૂપ છે સ્વય કાર્ય અને કારણરૂપ હોય તો તેની પરપરા અનાદિની છે તેમ માનવી પડે.

જેમ બીજા અને અકુરો પરસ્પર કાર્ય અને કારણરૂપ ગણાય છે તેમ આપણે જન્મ અને મરણ બે વસ્તુ લીધી છે 'તેમા મરણનો ટાંકો સાક્ષાત્કાર નથી પણ જન્મનો સાક્ષાત્કાર છે, તો તેને અંગે વિચાર કરો જન્મ કોને અંગે તો કર્મને અંગે કર્મ કોને અંગે તો જન્મને અંગે તો જન્મ તે કાર્ય અને કારણરૂપ અને કર્મ તે કાર્ય અને કારણરૂપ જન્મ જૂત કાળના કર્મોનુ કાર્ય અને આગના ભવના કર્મના કારણરૂપ તેમ કર્મ પહેલા ભવનુ કારણ અને આવતા ભવનુ કાર્ય માટે જન્મ અને કર્મ સ્વય કાર્ય-કારણરૂપ અને પરસ્પર કાર્ય-કારણરૂપ માટે તેની પરપરા અનાદિની માનવી પડે

જન્મના ખ્યાલથી મરણનો ખ્યાલ

એ અનાદિની પરપરા જન્મ દ્વારાએ સમજી શકીએ માટે શાસ્ત્રકારે કહ્યું કે તારા જન્મને પહેલા નજરમા લે અને દેવ ગુરુ, ધર્મ, જ્ઞાન ને દર્શન વગેરે પડી ખ્યાલમા લે જે જન્મને કેમ ખ્યાલમા લેવો ? જન્મને ખ્યાલમા લઈશ તો કારણજૂત કર્મને ખ્યાલમાં લેવાં પડશે તે બે નકકી કર્યા પછી જે પાથી કર્મ રોકાય બધાય અને તૂટે તેનુ નામ સદર આશ્રય અને નિર્જરા જ્ઞાને માટે જે ઉદ્ધમ કરે તેનુ નામ ચારિત્ર જન્મ અને કર્મ-એ બેની પરપરાને ખ્યાલમા લે જન્મ સામિત કર્યો અને મરણ સમજ્યો એ બે સમજવામાં આપ્યાં તે સમજીને કરવાનુ શું ?

જ્ઞાન ભતાનનાર છે

આખ તે અપૂર્વ સ્તન ને જિંદગીનુ સાધન. તો પત્રી આખ કરે શુ ? તો કશુ નહિ. ગળવામાથી મહેલ પત્રી મર્ધ પશુ આખને લેવાની નહિ, પત્ર લેવાનુ કામ હાથનુ કાંટા જોયા તો વર્જવાનુ કામ પત્રનુ ત્યારે આખ કાર્યના સાધનો મતાવે તેમ જ્ઞાનમાત્ર દેખાડવાનુ કામ કરે, ક્રિયાને જોબી કરવાના સાધનોમા મ આગ મને. 'જાણ પદાસગ જાનનુ કામ ડેરુ તો દેખાડવા પૂરુ જેમ ધરમા દીરો કરો તો તે અગે જલુએ પ્રમાણ કરવાનું કાર્ય કરે જોવાનુ કામ અમુનુ જ્ઞાનથી પાર્થને મમજવવાનુ કાર્ય થાય. પત્રાયનો થરો. બોધ તે ઉપરોગી ક્યારે ? તે બોધ ઉપરથી હજનું મહલુ કળવામાં અને અનિષ્ટને દૂર કરવામાં આવે તો તેની સફળતા જો આપણે મહેલને દેખી છતા નહિ નહિ અખત્ર દેખ્યા છતાં વર્જને ચાલીએ નહીં તો તે શા કામનું ? જેમ હજ પાર્થ અને અનિષ્ટ પત્રાયને જલુવાનુ કામ આખ કરે છે

હજની પ્રાપ્તિ અને અનિષ્ટનુ નિવારણ તેની જુદી ક્રિયા કરવી પડે તેમ આપણને આ જન્મનો ખ્યાલ આવે. અનાધિયો જન્મ અને કર્મની પરપગ ચાલે છે આ જાણ્યા પત્રી કરવુ શુ ?

જાણીને ક્રિયા કળનાની જ છે

યસુ ક્રિયાવાન્ પુરુષ " જાણીને ક્રિયા કરે તેનુ નામ વિજ્ઞાન ઘાત્રાપ્યવીત્ય " જાણીને જાણ્યા છતાં મૂર્ખ કેમ ? જાણવામાં જાણ્યા પત્રી હજની મિદિ માને અને અનિષ્ટના નિરાગણુ માટે પ્રવૃત્તિ કરે નહિ તો તે જાણીને જાણેનો હોય તો, પણ તેને સાત્ત્વકાગે મૂર્ખ કહે છે, તેમ જન્મ અને કર્મ જાણ્યા, જન્મ અને કર્મની પરપરા અનાદિની છે તે જાણ્યુ અને જન્મ અને મરણ થાય છે તે જાણ્યુ છતાં કામ શુ નાં છત્રન-નિર્વાદમાં આગાદી, આગ્રહમાં કામ લાગે તેવા જ્ઞાનને સફળ જળુવામા આવે. તમે જ રિચાગેને ? દાગથી અહીં મુધી કેટનાં મોત્સા છે તે જણ્યા ? કેમ ન જણ્યા ? જલુવાથી તેમા મળવાનું શુ ? જાણરા ઉપર નળિયાં કેટના તે જણ્યાં કોઈએ ? ના

કાગલ કે તે ગળવામાં ફાવે. સૌ ? છત્રની સિદ્ધિમાં નળિયા ગગરાયી
અમને ફાંદો મવાળા નથી અને અનિષ્ટનું નિવારણ થવાનું નથી
દુનિયા પણ છત્રની સિદ્ધિમાં કારણબુત અનિષ્ટ નિવારણમાં સદાય
બને તેવા જ્ઞાનને સફળ નો છે પણ છત્રાનિષ્ટમાં સદાય ન બને તે
તે નકામું મને છે નીતિજાર કહે છે કે સાચો ભગવાન જતા તે મૂર્ખ
હોય છે ત્યાર વિજ્ઞાન કહે 'ચલુ' જે છત્રની પ્રતિ માટે તૈયાર
અને અનિષ્ટના નિવારણ માટે તૈયાર તે જ વિજ્ઞાન

વા વિદ્યા = સા વિદ્યા

"વા વિદ્યા સા વિમુક્તયે" તેને માટે સમજાવ્યો કહે છે કે-
'સા વિદ્યા સા વિમુક્તયે' જે વિદ્યા તે જ સ્વતંત્રતાને માટે, ખરેખર
તે જ વિદ્યા સ્વતંત્રતા માટે થાય જ એમ નહિ, પણ શુભાશી માટે
થાય વિદ્યા તે જ કે સ્વતંત્રતા માટે થાય તે માટે શાસ્ત્રકારે કહ્યું કે-

સા વિદ્યા જેમાં મોક્ષનું સાધન હોય તેનું નામ જ જ્ઞાન. શાસ્ત્રકારે
વિદ્યા અને અવિદ્યા જે પ્રકાર ગણ્યા માટે 'સા વિદ્યા તે જ જ્ઞાન
જે મોક્ષ માટે ઉપયોગી થાય તેનું નામ જ જ્ઞાન. જે મુક્તિને માટે
ઉપયોગી હોય તે જ જ્ઞાન ગણ્યો. જ્ઞાન જોઈ શાસ્ત્રકારે જરૂરી માનેલું છે
જ્ઞાન—આશ્રય, સંવર ને મોક્ષ માટે

જ્ઞાન કેટલા પૂરતું માનેલું છે ? આશ્રય વધીને કહી શકાય
કે જ્ઞાન જ્ઞાનને માટે ઉપયોગી નથી પણ જ્ઞાન તે આશ્રયને છોડવા
માટે સંવરને આરવા માટે અને મોક્ષ મેળવવા માટે ઉપયોગી જ્ઞાન
સાધન તરીકે ઉપયોગી કાઈ કહેશે કે શાસ્ત્રકારે 'વ્યવ નાજો તજો દયા'
એમ કહી પહેલાં જ્ઞાન અને પછી દયા કહી છે આ જગો પર
સ્વસ્તી વિપરીતતા કરીને વાતને ન પનટાવો

આ-જ ને કા-લ

મેક મરમા દેરાણી જોવાણી છે એ જોમાં દેરાણી લુચ્છી છે,
અમર છે જોવાણી જોણી છે દેરાણીને પિયરમાં કાઈ નથી. તેના
ભાઈ છે તે આવ પીએ અહીં અને સહ જાય પોતાના ઘેર. જોવાણીને

ત્યાં કુદુન છે તેથી વર્ષે એક રખત તેનો ભાઈ આવે. માર્ચ દહાડા દેરાળી જોડાણીને તમ ૧૨ ચર્મ માટે ૧૦૦૦ પિચાણુ કે જોડાણી મેલુ માળા હું જાણુ છું છું જાણુ છું ૩ મારે છે તે ખી દે ને ૧ મોડુ નારું થશે તાર કહેવડાવતુ હોય તો કદું તારો ભાઈ તો જોગલ ને પાન આવે. તે આખુ ઘર અવડારી દીધુ ત્યાર મારા ભાઈ આવ્યા-જ ને કા-લ આવે. આ તો બોલવાની આનાખી ને ૧ જગની વિદ્યુતતાથી વાત વિકૃત કરવામા પ્રમાણિકતા ન જમાન.

તો પડી અદી આજળ પટેલું નાન તે જોયેથી બોને અને પડી તો નાના રૂપમાં મકે જગની વિદ્યુતતા કરીને વગુની વિદ્યુતતા કરી નાખી. આપણે પણ જગની વિદ્યુતતા કરીને વગુની વિદ્યુતતા કરી નાખી જોડા બીતરીને વિચારે.

પદમ નાળનો અર્થ

‘પદમ નાળ તમો જ્યા તેનો અર્થ કેટલો જૈનને સાધ્ય તરીકે શુ હોતુ જાણ્યે તો દવા પવવમાન ના અને મયમમા તેડના માટે આગળના મોડમા જાણાનુ કે- ‘સુષા જાણુ જાણાનું’ (દશ બ ૪ ગા ૧૧) “જો જીવિ વિચાણુ (દશ બ ૮ ગા ૧૩) શવ અશવ શવાશરને જો જાણુને તે મંદમને જાણુન એમ કહીને આગળ જાણાનુ કે ‘જાણી કિં જાહી’ અગાની મનુષ્ય જાણાનો શુ ? પાપનો અર્થ કે જાણુની રમ્તો શુ જાણુને ? કિરાને અર્થે જાણની પ્રશસા કરી તે પ્રશસા કોણે અર્થે કરી તે જાણાવવા માટે ‘પદમ નાળ તમો દવાનું (દશ બ ૪ ગા ૧૦) મોની ‘એવ ચિદ્દુદ સબ્બમાયે બો યા સર્વે મહાત્માઓ અતી રીતે રહે છે જો મંદમ દવા, કિયામાં ખેવ અને પરિવસાન ન દાત તો ‘એવ ચિદ્દુદ જાણીજો’ એમ કહેતુ પ ત, પણ તે ન લેના પરિવસાનમા સંવમ રીધો પટેલુ બીજ પડી જાડ અને જાડ પડી ફર બીજ અને જાડમા મરણ શા છે પરિવસાન શા તેમાં નથી

જાનમિયામ્યા મોહનુ તત્વ

“પદ્મે નાળ” તે પહેલું કેમ કહેતુ પડતુ ? ત્યાં રામ કેમ

મકવો પડ્યો ? તાત એવી છે કે પહેનાં ગમ્ય લક્ષ્યરિ મહારાજે જણાવ્યું કે- ' જયં ચરે જયં ચિદ્વૃં ' (દગ ઇ ૪ ગા ૮) આ નિશ્ચય કર્યો કે જ્યજ્ઞાથી જ્ઞાનવાણો, જિજ્ઞા રહેવાવાળો જોનવાસાલો, બેસ્વારાળો મૂવાવાળો ને ખાવાવાળો તે પાપ બાધે નહિ પાપ નહિ બાધવાનું કામજુ જ્યજ્ઞાથી કહે તેથી ત્યારે સિએ કશું કે અમે એકની જ્યજ્ઞાને પડીએ, ત્યારે તમે તો ' જ્ઞાનક્રિયાન્યાં મોક્ષ ' કહેા હો, તો તે બેમા જ્યજ્ઞા સાચી કે જ્ઞાનક્રિયાન્યાં મોક્ષ તે સાચું ? જ્યજ્ઞાથી વર્તાએ એટલે પાપથી બન્યા પાપથી બન્યા તેથી મોક્ષ થાય એમ ને ? જ્યજ્ઞા કહી તે સમજીને કરીશ કે વગર સમજ્યા થશે માટે પહેનાં સમજજી જોઈએ છએ કાવતી સમજજી જોઈતો માટે પહેનાં સમજ્યા ત્યારે છ દયા અને જ્યજ્ઞા કરી રાકીશ જ્ઞાન એ કારણજૂષ અને મજમ અને ન્યા તે ફલકપ ' માળાજી દયા જ્ઞાનથી ન્યા તે સીધું વાકય છતુ તે ન કહેતાં જ્ઞાન અને તપથી કશું તે કારણ તરીકે જ્ઞાનને નિરર્થક માન્યુ તેને ઉત્તરમાં કશું કે સમજજી વગર છ તપ, દયા કઈ રીતે કરીશ ? માટે સમજજીની પહેનાં જરૂર છે પણ એનો અર્થ દયા વગર એનું જ્ઞાન એવો નથી તેમ પહેલો ચૂનો અને પછી રમોઈ તે સાબળીને પહેના ચૂનો સળગાવે ને રમોઈ ન કરે તેને કેવો કહેવો ? તેમ જોએ બધથી સાવચેત, આશ્રવથી વિશક્ત, મંવરની પ્રતિસાળા અને નિર્જરામાં લીન ન થાય અને જ્ઞાન જ્ઞાન પોકારે તે એમ્યા ચૂના સળગાવવાવાળા જેવા ગણાય ' જ્ઞાનસ્ય કલુ વિરતિ ' જ્ઞાનનું ફન વિરતિ મિથ્યાદષ્ટિનું જ્ઞાન વિરતિનો છેડો ન લાવે જિનભદ્રગણ્ધિ ક્ષમાશ્રમલગ્નએ જણાવ્યું કે- માળફલામાલ્યો ' જ્ઞાનનું ફમ વિરતિ તે નહિ આવવાથી તેને અજ્ઞાન કહીએ છીએ જો એ ફલ આવે તો જ્ઞાન સફલ, ફન ન આવે તો નિષ્ફળ જાય માટે પહેલા જ્ઞાનની જરૂર.

દ્વ જન્મ દહેનાથી જન્મ-મરણની પરપરા

ઉમાસ્વાતિ મહારાજ કહે છે કે- દ્વ જન્મ ' આ જન્મ એટલું જ્ઞાન જો ગણો તો જન્મની, કર્મની પરપરા ખ્યાલમાં આવશે જ્યારે

જન્મની, કર્મની પરપરા ખ્યાનમા આવશે ત્યાં ઉમાસ્વામિ મહાગુરુ
કહે છે કે-મહાનુભાવ અનાદિ વખતથી જન્મો અને મરણો કર્યા
તેમાં મેળવ્યું સુ? જે મેળવ્યું તે મેળવું

દરેક જન્મમા કચનાદિ મેળવ્યા, આહારાદિ ચાર મેળવ્યાં કાઈ
પણ જન્મ એવો નથી કે આહારાદિ ચાર મેળવ્યાં ન હોય. એક
જન્મમા મેળવ્યા હતા તે મેળવ્યા છે તે મેળવીને મેળ્યા દરેક જન્મમા
મેળવેલું મેળવું પડે છે, તો મરવઈએ શન્ય મરનાઈમા રકમ આવે તેવો
ચોપડો જોઈએ. તેવો ચોપડો છે? તે આ ધાદુગનિક પદાર્થો તરફ
અનાદિથી ઉદ્ભવ કર્યો. તેમા પરિણામ શન્ય આવ્યું તે કરતા
અંતરનો ઉદ્ભવ કરે.

અતર્મુદ્દર્તમા મોક્ષ

આત્માના કલ્યાણના ઉદ્ભવમા તુ માયે અને રાગે તો આત્મામા
એટલી તાકાત છે કે કાચી બે ધડીમા જે તુ મેળવે તે અનાદિ કાલે,
અનંત કાલે પણ જન નહિ-ખસે નહિ

આપણે જાણીએ છીએ કે પહેલા અને ચોથા વચ્ચે જન્મન્ય
આતરુ કેટલું? તો અતર્મુદ્દર્ત એક અતર્મુદ્દર્ત પહેલા
મિથ્યાત્વે હોય અને જો જન્મશે થાય તો ચોથે જન્મ કેવનચાન,
કેવન દર્શન અને અનંત સુખ મેળવે કે જેનો છેડો નહિ. બહારની
માથાકૂટમા સાગરોપમ સુધી મેળવ્યું અને તે મેળવું પણ અદત્તની
વસ્તુ માટે જો અતર્મુદ્દર્ત મહેનત કરે તો અનંતા કાલ સુધી
એકસરખું રહે તેવું જ્ઞાન, દર્શન ને સુખ મેળવી શકે તે પણ આ
મનુષ્ય-જન્મમા મેળવી શકે લાખી મહેનતે પણ મનુષ્યજન્મમા મોક્ષ
મેળવાવી શકે તમને અનંતા કાલ રહે, ખૂટે નહિ તેવી ચીજ મેળવી દે
તે તામત મનુષ્યપણામા

મનુષ્યપણામા જ મોક્ષ

કાઈ કહે કે-મનુષ્યપણું તે કર્મનો એક પા. કે વેશ. મનુષ્યપણ
તો પૌરુષનિક છે તેનો આટનો જાણો મહિમા જ્યાં પ્રત્યક્ષ હોય તેને

વિચારનાનો આવશ્યક ન હોય આ તો પ્રત્યક્ષ છે કે આટલો નથી
જાગ્યો જો છતાં કોઈ પણ કારણે મનુષ્ય સિવાય મોક્ષે ગયો નથી
જતો નથી અને જો નહીં માટે શાસ્ત્રી મોક્ષને મેળવવામાં આધન
વશપણ મનુષ્યપણ ગળ્યું મનુષ્યપણ એ એ જ નીજ કે જેના
દા. એ મોક્ષ આધી સદે માટે મોક્ષ મેળવવો તે સાધ્ય હવનુ કે
જનમનુ સાધ્ય અને મોક્ષ, પણ આધન તો મનુષ્ય-જનમ મોક્ષ સાધ્ય છતાં
મનુષ્યપણાધી આધન ન મળે તો મોક્ષની સિદ્ધિ ન થાય. માટે પુરુષના
જન-અહવમા આધનપણ જે છે તેને કોઈ પણ પ્રમાણે ખમેરી શખીશ નહીં
પુરુષ, હવમા કેરલી તાકાન ?

પુરુષના હવન હવ પુરુષને કરી શકતો નથી આનુ
કેટલાક કહે છે પણ તે એકાન્ત નથી માનાવસ્થાથી કમો
કાને રોકે છે ? જ્ઞાન ગુણને જડ એવા કર્મોએ આત્માના
ગુણોને રોક્યા છે તે ચિત્તિ પ્રત્યક્ષ છતાં પુરુષના ગુણને
કંઈ કંઈ નથી અને હવ પુરુષને કંઈ કંઈ નથી તે કહેના જાય
તો પ્રયોગસા વિવક્ષા અને મિથ્યા એમ ત્રણ પ્રમાણના પુરુષને કહ્યા તે
ઘટે કેમ ? જીવથી કંઈ બનવું ન હોય તો કર્મનો નાશ કયાથી બનશે ?
મોક્ષના કારણે શાસ્ત્રમંત્રે 'વૃત્તારિ પરમગણિ' (ઉત્ત જ ૩ શા ૧)
નગેરે ગળ્યાના ત્યાં મનુષ્યપણ મોક્ષનું કારણ કેમ ગળ્યું ? તારે દિસામે
મનુષ્યપણ અને જનવગળ્યું સંખ્યુ ને ? જેમ જગ અકુશે હાથી ગમે
તેમ હવ પણ જેને સાલના અગ્નિ, આના માથે નથી નાખતી તે જ
તેમ બોની શકે કે હવ પુરુષને કાઈ કે તો નથી આ મનુષ્ય-જનમ
ત પુરુષનમ-જનમ પુરુષના વિકારરૂપે તેને તમે બદુષ્ણોનામાં લો તો
મેક્ષને સિદ્ધ કરી આપે છે તેથી 'દ્વિતમ' ત્યાં સર્વનામ લગાગીને
કહ્યું છે કે આને (મનુષ્ય-જનમને) જ સમન કરી શખીએ તે સિવાય
શીજ જનમને મકન કરી રોકતા નથી.

જનમની સમજતા કેમ ? કેમ ક્યા ? તે કેમ મેળવવા ? તે
અધિકાર અગ્રે ર્તમાન.

અધ્યાપ્ત્યાન ૫

અનાદિ પર પગની સિદ્ધિ

સાચકાર મદારાજ વાચક-૨ શ્રીમાન ઉમાસ્વાતિ મદારાજ ભક્ષાત્મક-ના ઉપકારર્થે ધર્મોપદેશ કરતા જણાવે ॥ ૩ ॥ આ જ અનાદિ કાનથી અતુર્ગતિષ્ઠ સસારમા રખાડી રહ્યો છે આ સામળી કોઈ કદાચ કહે ૩ 'આ તો એમ આગળ ભાગવત જેવું છે 'મંદિ અમને આ જ-મની પણ પૂરી ખબર નથી સવા નવ મહિના ગર્ભમા હા તેનો પણ ખ્યાલ નથી ઘેડાડવામાં જે દાલતે ગયા તેની પણ માહિતી નથી, તો તેને જરા જ-મની પણ માત્ર યા કયાથી આવે ? અને ત્યાં વળી અનાદિ કાનની માત્ર ? પાત ખરી ! રથૂન દહિએ એમ લાગે ખરું, પણ જરા મુદ્દિનો ઉપયોગ કરી તો તેમ ભાગશે નહિ સાચકાર તો જે વતુચિતિ હોય તે કહેજ ને !

હાથમા એ-ઘઉંનો દાણો નષ્ટ વિચાર કરા, તો એ ઉદાહરણથી અનાદિ કાનથી દુવની રખ-પનીની વાત પણ દુત્તમા કુમી જગે જેઓ કેવન દુન્દિયો ઉપર જ આધાર ગણે, વિચારજન કહે તેને માટે તો કશું કહેવાનું નથી, તેનાથી તો ન સમજાય એ ખરું છે, પણ વિચાર કરનાર તો સમજી શકે ૩ આ વાણની ઉત્પત્તિ ક્યારની ? એ દાણો ક્યા ખેતરમાં થયો ક્યા ખેડેલે વા-યો વગેરેની ખબર નથી એ માત્ર ખરી, પણ એ દાણો મ-યો મેમાથી એ તો ખબર છે ને ? અકુરાથી બીજ થયું અને બીજથી અકુરો થયો-એ તો નકી ને ? બીજ વિના અકુરાની ઉત્પત્તિ નથી અકુરા વિના મીઠની ઉત્પત્તિ નથી બીજ તથા અકુરો અવ કાર્ય-કાન્ધુષ છે તેમજ પરસ્પર કાર્ય-કારણરૂપ છે બીજ પ્રથમના અકુરાનું કાર્ય છે અને ભવિષ્યના અકુરાનું કારણ છે તે જ રીતિએ અકુરો પણ પ્રથમના બીજનું કાર્ય ॥ અને ભવિષ્યના બીજનું કારણ છે બીજ પોતે કાર્ય પણ છે, પરણુ પણ ॥ તે જ રીતે અકુરો પણ પોતે કાર્ય પણ છે, કાન્ધુ પણ છે બીજ

પુરાણ કાર્ય પણ છે કારણ પણ છે અકુરો મીઝના કાર્યરૂપ છે કારણરૂપ પણ છે ત્યારે શું સિદ્ધ થયું ? બીજ તથા અકુરો પરસ્પર કાર્ય-કારણરૂપ છે સ્વય કાર્ય-કારણરૂપ ॥

જે સ્વય કાર્ય-કારણરૂપ હોય તથા પરસ્પર કાર્ય કારણરૂપ હોય તેની પરપરા અનાદિની માનવી પડે માગી તથા ધડા તેમજ માગી માત્ર કારણ જ છે માગી સ્વય કાર્ય-કારણરૂપ નથી. બીજ તથા અકુરો તો પરસ્પર તેમજ સ્વય કાર્ય-કારણરૂપ હોઈ તેનો પ્રવાહ અનાદિનો માનવો પડે તેની પરપરા અનાદિની માનવી પડે

હેતુ, યુક્તિ હોય ત્યાં તેમ ન હોય ત્યાં શ્રદ્ધાથી માનવું એમ જૈનો માને છે

ઋદનામે જૈનો માટે કટાક્ષ કરે છે, તેઓ તો અક્રમના ઈન્દ્રિયાવાળા છે ! કહેનાર મને તેમ કહે પણ એમાં વાધો શું મળે છે ? બરાબર જૈનો અક્રમનો ઇન્દ્રિયો ધરાવે છે જૈનો પદાર્થો બે પ્રકારે માને છે (૧) શ્રદ્ધાથી, (૨) યુક્તિથી જ્યાં યુક્તિ લાગુ થઈ શકે ત્યાં યુક્તિ લગાડાય, ત્યાં 'લાલાવાનના કહેવામાત્રથી' એમ નહિ, પણ જે પદાર્થ યુક્તિથી સિદ્ધ ન થઈ શકે ત્યાં શ્રદ્ધા માત્ર શ્રદ્ધાથી માનવાનું ઇતરોમાં એવો નિયમ નથી. ત્યાં તો નિયમ કે પુરાણમાં 'જે કંઈ તે માની જ લેવાનું એમાં કંઈ બોલવાનું, પૂછવાનું નહિ !

પુરાણ માનવો ધર્મ સાંગો વૈદિકીત્તિતમ્ ।

ભાગ્યસિદ્ધાન્તિ ચત્વારિ ન હૃતવ્યાનિ હેતુભિઃ ॥

પુરાણમાં જે કંઈ હોય તેમાં આમ કેમ બને તો બોલવાનો હક નહિ પણ માની લેવાનું મનુસ્મૃતિમાં જે બતાવ્યું, અગોપાંગ સહિત જે વે ચરક વગેરે, સુત્રત વગેરેમાં જે કારણો બતાવ્યાં, યદ્ય કરતા જે રોગો ઉત્પન્ન થયા તેના હેતુઓ તે બધું માની લેવું પણ બોનું નહિ. પુરાણ મનુસ્મૃતિ, વેદો વગેરે તે બધાં આધારથી માનવા, પણ તેને હેતુ કે યુક્તિથી જોવા નહિ

તેની રીતે જૈનોમા આનાસિદ્ધ પાંચો પા, એમજ માની લેવા એવું વિધાન નથી પાંચો બે પ્રમાણના—

ઘણાગિચ્છો ઘણો ઘણાણ ચેવ સો કહેયલ્લો ।

દિટ્ઠંતિ ઇ દિટ્ઠંતા કહણવિદિ વિરાહણ દમરા ॥ (ભાવ ત્રિ ૧૬૧૯)

પાંચો આગાજ માણ ને હેતુ, યુક્તિવાળા છે જ્યાં જગજ્ઞની હેતુ, યુક્તિ ન આને, જ્યાં દીન દષ્ટાત જગજ્ઞની શુદ્ધિથી નાશુ ન થાય, ત્યાં જ માન આગાથી માની લેવાનું, માત્ર શ્રદ્ધાથી માનવાનું ત્યાં સમજવું—
હવેનુ અન્યત્વ, અસન્યત્વ અનાદિનુ કયુ એ આભાવિક ॥ તેમાં હેતુ યુક્તિ લગાડાય નહિ એ વસ્તુ આગામિક માનવાની એમાં શ્રદ્ધાથી જ માનવાનું ફરેક મતરાગા કાળને તો અનાદિનો માને છે જૈનો મિદ્ધો અનંતા કહે છે, જીવો પશુ અનંતા કહે છે એક જીવ સિદ્ધ થાય એટલે મન્યદાર ગણિ નિમોભાથી એક જીવ બ્યદાર રાશિમા આવે. અનંતા જીવ તથા અનંતા સિદ્ધ આ રીતે મતાવ. બેઇન્દ્રિય તેઇન્દ્રિય અકેન્દ્રિય ને પચેન્દ્રિયમા—એક ૫૫મા એક જીવ માનીએ છીએ અને વનસ્પતિકાવમા અનંતા જીવો માનીએ છીએ એના વનસ્પતિમાં સાધારણ અને પ્રત્યેક કેમ ? પૃથ્વીમાયમા એ મે બદ કેમ નહિ ?

સર્વજ્ઞ જગજ્ઞને વનસ્પતિમાં સાધારણપણુ જેવું છે તે હેતુ તરીકે આપી શકે. થીનકૂન શિરાગાની ટાકમા, બનાગાના તકમા ન દેખાય અને ચોમાસામાં એક બે વગસા થયા એટલે મેકેમ જગી જમે આટની ફેટે જોવાની શક્તિ વનસ્પતિકાવમા છે, પૃથ્વીમાય આદિ બીજ મેઈ માયમા તે શક્તિ નથી. શિયાગો, બનાગો પેડવા છતાં પણ વનસ્પતિ માયમાં જોવાની શક્તિ છે જોવાની, ટપવાની, વધવાની અમાધારણુ તામત વનસ્પતિમાં છે આગામાલપણ કયા ? જ્યાં જગજ્ઞની દીન, યુક્તિ વગેરે આલે નહિ ત્યાં, પણ જે હેતુ, યુક્તિ ને દષ્ટાન્ત દ્વારાએ સામિત મતાવી સમય તેને જ હેતુ, યુક્તિ, દષ્ટાન્તથી જણાવવા, પણ આગાથી ન જણાવવા તમારે પાંચો જણાવવા છે તો પડી હેતુ,

યુક્તિની જરૂર શી ? જો નવાનો નિરૂપણનો, દેસાનાનો નિધિ તે નિરર્થ !
 ગણવો ? આત્મસિદ્ધને આત્મથી ને હેતુ, યુક્તિવાળાને હેતુ, યુક્તિથી ન
 કહે તો દેશના-શક્તિની નિરર્થકતા ગણવા માટે ગાત્રકારને પદાથે
 સમજવતા હેતુ, યુક્તિ વગેરે જણાવવાં પડે છે, માટે જૈનોમાં જ્યાં
 હેતુ યુક્તિ લાગુ થાય તે પ્રમાણે તેનું નિરૂપણ કરવું માટે અકલનું
 ધ્યાન રાખ્યું તે માટે એક દૃષ્ટાન્ત—

જીવના બે બે. સિદ્ધના તથા મંસારી પછી એ વાત સાત્ત્વમાં
 કહી માટે માની લેા એમ અહીં નથી, પણ ક્ષીન, દૃષ્ટાંતથી
 સમજવાનું અને સમજાવવાનું છે

અકલના ઇતરદાર કોણ ? [14]

એક ડે.સે કેટનાક લોકો બેળા થયા હતા ત્યાં વાત ચાલી કે
 માઈએ કાંઈ નવું બેપ્પુ હોય તો કહો । એક જણે કહ્યું 'કહુ તો
 ખરે, પણ આ મડળીમાં એકે આવન હોય તો કહુ,' એ મડળીમાં
 એક આવકનો છોકરો ધૂસી ગયો હતો કાઈએ કહ્યું કે 'અહીં આવન
 તો કોઈ નથી આ એક છોકરો છે ' પેલાએ 'છોકરો' શબ્દ સાંભળી
 સામાન્ય અર્થ વિચારી કહ્યું "સાંભળો ! એક નદીના કાંઠે એક વૃક્ષ
 હતો એ વૃક્ષનું પાંદડું પાણીમાં પડતાં માછલુ થઈ જાય અને જમીન
 ઉપર પડે તો ખાસકોની થઈ જાય એવું મેં જોયું ' ખીજાએ તો
 હા-હા કહી માની લીધું, પણ ખીજાએ જોને અકલના ઇતરદાર કહે છે
 એવો આવકનો છોકરો એમ કાંઈ માની લે ? તેણે તરત પૂછ્યું
 'જમીન ઉપર પડતાં જ એ પાંદડું બકરી ખાઈ જાય તો શું થાય ?
 અથવા પાંદડું અડધું જમીન ઉપર પડે અને અડધું પાણીમાં પડે તો
 શું થાય ?' પેલાએ પૂછ્યું ભાઈ ! તું કોણ છે ? છોકરો બોલ્યો,
 'આવક ! મેં કહ્યું હતું કે આવક ન હોય તો કહુ હેતુ યુક્તિનો
 વિચાર કરવાનો ઇતરદાર જૈનોને ત્યાં ખીજો તે નહિ

"સે કેળદુળે મતિ" પર્વ લુચ્છ ૧"

જૈનોમાં એમ ને એમ માની લેવાનું છે જ કયાં ? સૂત્રોમાં પણ

ભગવાન શ્રીમહાવીર દેવ સ્વયં નિરૂપણ કરનાર અને મહાધરેશ
શ્રીગૌતમસ્વામી ૭ શ્રવણ કરનાર જતા શ્રીગૌતમસ્વામીજી પૂછે છે-
'હે કેળદેવ મતે' એવુ કુચ્છ' 'હે ભગવાન ! આપ આ કયા મુદ્દાથી કહો
છો ?' ભગવાનના કહેના પદાથેને પણ ગૌતમસ્વામીજી હેતુ યુક્તિ
દ્વારા માનતા હતા જોનો હેતુ યુક્તિ પટેલા જુવે ■ તાત્પર્ય કે હેતુ
યુક્તિ લાગુ થાય ત્યાં હેતુ યુક્તિથી મનાવાનુ જ ન્યા હેતુ, યુક્તિ ન
લાગુ થાય ત્યાં શ્રદ્ધાથી માનવાનુ કેવળ શ્રદ્ધાથી કે આશાથી માનવાનુ
કયા ! ન્યા હેતુ, યુક્તિ દા'તાત, દલીલ છદ્મસ્થની દષ્ટિએ કામ લાગતી
ન હોય ત્યાં આકાશ જ અને જીવ ચન-વમય સાથી ? આ પ્રશ્નનો
જવાબ 'સ્વભાવ દેવો પડે જીવનો સ્વભાવ ચેતના જીવ ચેતના
સહિત હોય જડ ચેતના ગતિ હોય, જીવનો સ્વભાવ એવો અટી
ખીજી ફીની નહિ જીવો કેટલાક સ્વભાવથી જ ભન્ય કેના સ્વભાવથી
જ અભન્ય આ વાત આશાથી જ માનવાની

પ્રશ્નનો જવાબ પ્રશ્નથી !

અક્રમના ઇન્કરાર તરીકે આક્ષેપક દમે કોઈ પૂછે કે- 'કે
કપારનો ?' તો તેને-એ આક્ષેપકારને કયો જવાબ આપશો ?
જવાબમાં પ્રશ્ન જ પૂછવો કે પહોંના ફૂકડી કે ઈંકુ ? એ પ્રશ્નમાં
જવાબ આવી જ ભય પેનાને સમજવુ હોય તો સમજે માને ન માને
તે એની મરજી !

પ્રમા માયની વાનગી મગાય નહિ

જે વસ્તુ સ્વયં તથા પરસ્પર કાર્ય-કારણરૂપ હોય તે વસ્તુની
પરપરા અનાલિની માનવી જ પડે

હવે પ્રત્યક્ષને અનુભવીને વિચારા ! કનાને ત્યાં જાતને એક
દારીએ વાનગી માગી, આથી ક્યાં નહ્યો એટલે દારીએ આડાયો
અને બોલ્યો 'સુનતા નહિ હય ? સિર ફેડ કાનુઆ !' કનાએ કેળ્યુ
કે 'આતો ખીજયો ! નક્કી સિર ફેડયો ! એટલે તે બોલ્યો- 'ભાઈ !

માધ્યા માસની નાનગી મગાવ પણ પ્રગટ માની વાનગી ન મગાવ.
 પેના ૩૩ીઆએ ક્યું 'મ્યા છે પ્રગટ?' કનાને ક્યું 'જે । આ મધ્યા
 પી પીને પચા છે । મો અદી પચા છે, પચીરા તદી પચા છે આ
 વાનગી । કહેવાનુ તાતપયે એ કે જે વાત પ્રત્યક્ષ હોય ત્યા પ્રમ કેવો ?
 અનાદિની રગુ આગિન કરવામા નાનગીની જગર નથી કારણ કે એ
 તો જાહેર છે

હવે મન મુદ્દા ઉપર આવીએ આ ૨ નંબરમા મનાદિ કાવથી
 રખડી રહ્યો છે ૨ વ અનાનો એ તો પ્રત્યક્ષ છે જન્મ સાથી ?
 મર્મથી કર્મ સાથી ? જન્મથી કર્મ વિના જન્મ નથી જન્મ વિના
 કર્મ નથી ખીજ તથા અકુરાની જેમ જન્મ તથા કર્મ પણ સ્વય તથા
 પરસ્પર માય-કાગ્યુરુપ છે આ જન્મ પૂવના કર્મનુ કાર્ય છે તથા
 ભવિષ્યના કર્મનુ કાળ છે કર્મ પૂર્વના જન્મનુ કાર્ય છે ભવિષ્યના
 જ મનુ કારણ છે જન્મ પોતે કાર્ય પણ છે કારણ પણ છે કર્મ
 પોતે કાર્ય પણ છે કારણ પણ છે જન્મ તથા કર્મ જેમ અવ્ય કાર્ય-
 કાળ છે તેમ પરસ્પર કાર્ય-કારણ છે કર્મ વિના જન્મ નથી અને
 જન્મ તો પ્રત્યક્ષ છે એમા કાંઈ ક્રોધને પૂઝવા જવાનું નથી એકેન્દ્રિય
 વિન્નેનિન, અમંસી પન્નેન્દ્રિય જીવો તો બિચારા ન સમજે પણ તમે તે
 રમે વર્ષ વર્ષગાંઠ હજીવો છો । વર્ષે વર્ષે જન્મની ગાંઠ બાધો છો ૫
 વાગો છો ? ના । કેમકે સૌ જટયામુ વર્ષ એ જાણે છે ગાંઠ બાધાર્ત
 જરૂર નથી જન્મ તો જાણની ચીજ છે જન્મ મળ્યો સાથી ? કર્મથી
 ભગવાને જન્મ આપ્યો । તેમ જૈનેતરે માને છે, પણ જૈનો તે
 માનતા નથી જન્મ કર્મથી મળ્યો છે જેના કર્મ તેવો જ મ જૈનેતરે
 જન્મ એ ભગવાનની ચીજ માને છે, બ્યારે જૈનો જન્મને જીવન
 ચીજ માને છે જન્મથી કર્મ કર્મથી જન્મ માટે જીવ અનાદિ કાવથી
 જન્મ-કર્મથી ખડી રહ્યો છે એ સિદ્ધ છે

જૈનો જીવને જ જવાબદાર ને જોખમદાર ગણે છે

જૈનો જીવને પોતાને જ જવાબદાર ને જોખમદાર ગણે છે

ખીજીઓ વચ્ચે ઈશ્વરને નાને ■ જૈનો તો જવાબદાર તથા જોખમીર
જીવને જ માને છે જીવને સાફ કે નરમુ જે ફર મગે છે તે તેના
પૂવકૃત કર્મોના કાણે મગે છે કસાઈ ગાય કે બધ્ગીને મારે છે ત્યા
ગાય કે બકરીના પૂવકૃત કર્મોનો ઉપ તો છે જ ને ? ચોરે ઢાંધને ત્યા
ચોરી કરી તેથી જોને નુકસાન થયું તેને પણ તે પ્રમારના કર્મોનો ઉત્પ
છે જીવની જ્યામીરી ને જોખમીરી કેવળ જૈનો જ માને કે

કષાયોની મહતાથી મનુષ્યત્વ મગે

આડતિયો આડતિયાને વખે તેમા વખે છે કે- 'તમારે હિસામે
તથા જોખમે ' એ રીતે જૈનેતરોએ પણ ઇશ્વર ના હિસામે તથા જોખમે
બધીવાત મગી છે પણ જૈનો તેનું માનતા નથી. જૈનો તો તમામ
પોતાના હિસામે જોખમે જ બધું માને છે શાસ્ત્રમાર કહે છે 'આના
વર્તનથી મનુષ્ય થો તથા આના વર્તનથી દેવતા થશે' કષાયોની
મહતા થયા વિના—અજાવથી કષાયો પાતળા પડ્યા વિના મનુષ્યનું
આયુષ્ય બધાનું નથી. કૃત્રિમપણે કષાયોની મહતાનો દેખાવ તો
દુનિયામાં ઠામ ઠામ તથા ડબ્બે ને પગને જોવામા આવે, પણ
અહીં કૃત્રિમની વાત નથી સ્વાભાવિક વર્તનની વાત છે કૃત્રિમ રીતે
કષાયો પાતળા શી રીતે થાય એ સમજે બરાથી વાતમથી પણ
કોવને રામાય એ કૃત્રિમપણે રાક્ષો મણ્ડાય એ રીતે કોધાત્તિ ગાંધવામા
આવે તેથી કાઈ મનુષ્યભવ ન મગે દુર્ગતિ ન થાય તે હેતુએ
કષાયો રામન, મ કરાય ત્યારે અજાવથી કષાયો પાતળા કયાં
મણ્ડાય અને એ રીતે કષાયો પાતળા થવાથી મનુષ્યભવ મગે.

એક વાત ધ્યાનમા રાખજો કે મનુષ્યત્વ એ એવો ચોપડો
છે કે તેમા જે આવે તે જોએ ઉધાર નહિ ! તમને પ્રશ્ન થશે કે
આમ કેમ ? પણ વિચારજો તો એનું રસ્ય સમજાવે પૃથ્વી, પાણી,
અગ્નિ, વાયુ ને વનસ્પતિને તમાગ વિના ચાને પણ તમને એના
વિના ન ચાને માટે એના ઉપમાર જોએ ! ઉધારમાં તમારો ઉપમાર
માના ઉપમાર કેા ઉપમાર નહિ ! પૃથ્વીકાવને, વિક્રોન્દિયને તમે તા

ફાવતારૂપ છે ? તમારે (મનુષ્યોએ) જાણવું પારખ હિપર છે આ-
નાત ખરી પણ એવું કે સાચી ? પુણ્યથી ।

દાનરચિગુણ સામગ્રી પૂરી પાડે

આવું ભાગ્ય મરજન્ય સાચી ? 'દાનરચિ' ગુણથી દાનમાં તથા
દાનરચિમાં ફરક છે જાતી એક નીપ થતી હોય માત્ર કે તેમાં પ્રેક
મુખ્ય ગુણથી પચોતેર ગુણિયા લખ્યા બીજાએ તેટલા કરવા ના કહી
અને જેવડે અતિઆમદથી પાસડ રૂપિયા લખ્યા પત્રી એ મનમાં
હરખાયો દાઆસા । દશ મુલ્યા 'મિયાગે' પચોતેરને બે લે પાસડ
કરાવાથી વસને મુલ્યા માનનારની અપેક્ષાએ પાસડ તો એક જ મળાને ?
પામઃ દીધા તો ખરા પાસડનું જા તો કરું પણ રચિ વિના । એક
ખેડૂત વૈશાખ કે જોડમાં વાવેતર કરવા ટોપનો અનાજ બધી ખેતરમાં
ગયો તેને વિચાર થયો કે 'ભરપે વરમાથી આ અનાજ તો બગડી
જાય માટે મરમ કરીને વવાય તો ઠીક આમ વિચારી તે અનાજને
મેકીને વાન્યુ પત્રી વરમાદ પણ સારા થયો, મહેનત પણ સારી કરી,
પણ કારતક માસે એ ખેડૂત માન લઈને જાય તો શુ વળે ? અનાજ
વાન્યુ હતું વૃષ્ટિ પણ સારી હતી પણ મેકીને વાન્યુ એટલે જોગે
કાચી ? આપણામાં પણ ધન તો સારા પ્રમાણમાં ખરચાય છે પણ
જન એ થાય છે કે તેમાં થતું ખર્ચ રોકીને વાન્યાની જેમ ખરચાય છે ।
જાનરચિ ગુણ હોય ત્યાં એવું ન બને.

મનુષ્ય જીવન ટકાવવા બિજા, દયા વગેરે મધ્યમ ગુણો

કપાયો પાતળા પડ્યા હોય, જાનરચિ ગુણ હોય તો તે જીવ
મનુષ્યનું આયુષ બાધી રહે તથા તે મનુષ્યલવમાં સારી સામગ્રી મેળવી
રહે મનુષ્યનું જીવન દુનિયાના ધિકારમાં નથી ચાલતું પણ સહકારમાં
ચાલે છે જે મનુષ્ય નિર્વિસની હોય લજ્જાનું હોય, દયાનું હોય તે જ
મનુષ્ય મનુષ્યપણના જીવનને ટકાવી શકે

મનુષ્યપણ મને મદ કાચથી લખિયાના મનુષ્ય-જીવનમાં જીવનના

માધનો મને દાનરચિ સદ્ગુણથી તથા તે મનુષ્ય-જીવન ૮૫ નજી, વ્યા વગેરે મધ્યમ ગુણોથી

આ ત્રણેય મનુષ્ય-જાપણા પુણ્યને આધીન છે આથી જ સાત્ત્વમય છે-તૈનમા પ્રથમ સમજણ મનુષ્યથીય પ્રથમ સમજણ દોય તો તે એ જ છે કે હવે તમામ જવાનદાગી ને જોખમ લી પોતાની જ સમજની

આવો મનુષ્ય-જન્મ મળ્યો તો ખરો પણ તે ફરે સી મીતે મફત રી રીતે થાય તે મંગળી વર્ણન અમ વર્તમાન

—૦૨૫૦—

વ્યાખ્યાન ૬

ગદગુજગી ભૂધી જઈ, ભવિષ્ય માટે ભગવાનના ભક્તિ રહી, વર્તમાન સુધારવામા જ કહાપણ છે, કલ્યાણ છે

મનુષ્ય-સનની કુલેલતા, મૂનસ્થિતિ વિચારાય તો જ સમજાય

સાત્ત્વમય મહાગાન વાચ્યમર શ્રીમાન ઉમામ્યાતિ ભગવાન જન્મ છત્રોના દિતાઈ ધર્મોપદેશ દેતા થઈ જન્મારી ગયા કે આ હવે અનાદિ કાળથી ચતુર્ગતિ પ મચારમા રખડી ગયો છે અનાદિ કાળથી જન્મ અને મરણ એ નિવર્તિત કાર્યક્રમ થઈ પડ્યો છે એમા મનુષ્ય-સન મળી ગયો છે તે મનુષ્ય-સવ મળ્યો થયો જ મુક્તિ છે

એ ક પના મે ! સમુદ્રમા એ મીમર ચારી જાય છે, તોફાન થયુ તે મીમર ડૂબી તેમા એ હજાર પ્રવાસી હતા તેમાની એક મન્યો કહી એનું કેતુ લાગ્યું ! નવમે નવાણું તણાઈ જાય, ડૂબી જાય, જલશ થુ થાય મરી જાય અને તેમાથી એ મનુષ્ય મયે એ ફરો નશીવતાર ! એ મનુષ્યો તો જી ! જી ! હતા, રહે, રહે મંગલે લિખ

હતા કોઈ જાતના મનુષ્યની સ્થિતિ નહોતી પણ આ જીવ જરા વિચારી જુએ કે તેનું મૂલ આનંદ ક્યા અને ત્યાં તેની કઈ સ્થિતિ હતી ! એ વિચારે તો મનુષ્ય-જાતની દુર્વૃત્તતા સમજાય.

ભય નથી નાગાને કે નામીને !

એ વર્ગને ભય નથી એક નાગાને તથા એક નામીને નાગાને હોય શું કે ભય હોય ? નામી હોય તેને ડાણુ અડે ? તેને પણ ભય ન હોય. જેને નાશ નથી જેનો નાશક નથી જે નિલ ■ તેને ભય નથી સૂક્ષ્મ નિગોહમાં જીવને ભય નથી નાગાને ભય નો ? ત્યાં પણ જીવને અક્ષરનો અનંતમો ભાગ પ્રુ નો છે, એટલી ચેતનાનો નાશ નથી નિલ છે, તે નાશ કરવાનો કર્મનો અખતરો ત્યાં ચાલતો નથી જેમ નિગો માં તેમ સિદ્ધતા જીવને ભય નથી એમને કર્મ જ નથી એટલે ખીન્ને પ્રશ્ન જ નથી. દિવસે વાદળા ગમે તેટલા ઘેરાય પણ તે વાદળા ઝાઝ રાત્રિનો ભાગ બજવી શકતા નથી યદ્યપિ અજગ્યુ નામનું હોય, દિવસ ગણના પૂરું હોય છતાં દિવસ જ ગણાય રાત્રિ ન ગણાય. ત્યાં વિનસતું સત્ત્વ છે ત્યાં વાદળા ગમે તેટલા ભેળાં થાય છતાં દિવસપણાનો દેવ નાશ પામતો નથી ધનપ્રેર વાદળા વિનસતા સત્ત્વમય તેજનો નાશ કરી શકતા નથી આપણે અનંતો કાલ અનંતા પુરુષપગવર્ત રખાયા રહ્યા રામા ? નિગો માં ત્યાં આપણો અક્ષરનો અનંતમો ભાગ જે પ્રુનો જ રહે છે તેનો નાશ થયો નથી કેમકે તેનો નાશ કરેલાન કરી શકતો નથી જો એ નાશ પામે તો જીવ અજીવ થઈ જાય માટે મીનદીસૂત્ર- (૬. ૪૩)માં કહે છે કે —

‘સવ્વત્તીવાળપિ અ જ અસુખરસસ ઘણતમાગો નિચ્ચુઘાદિમો
જદ પુગ સોપવિ આવરિજ્ઞા તેણ જીવો અજીવત પાવિજ્ઞા ’

નિગમ્મર ભાષણો આગમનો ઉચ્છેદ માને છે છતાં મીનદીસૂત્રના આ સૂત્રનો (વાક્યનો) તો ઉપયોગ કરે છે અક્ષરનો અનંતમો ભાગ એ ભાગ, વિભાગ જન્ય ત ન બારીક સમજવો એવા વિજ્ઞાનમાં નાશ થવાનું

સુ ૧ દુઃખ નિગોહની અવસ્થા અનાદિની છે દુનિયામાં જેમ અનર્થો વામુદેવ એને છતનાર કોઈ નહિ એટલે ત્યાં તે અપેક્ષાએ નાશ નહિ, કોઈ નાશક નહિ અને ત્યાં તે દષ્ટિએ નિત્યપણુ તેજ રીતે અહીં મોક્ષમાં કર્મ વળગે જ નહિ ત્યાં કર્મનું જોર ચાલે જ નહિ ત્યાં નાશ નથી, ત્યાં નાશક નથી ત્યાં નિત્યપણુ છે આ દષ્ટિએ મોક્ષમાં તેમજ નિગોહમાં જેમ મન્ને મ્યાને નિત્યપણુ છે માગી બીજે તમામ મ્યાને અનિત્યપણુ છે ' સર્વાણિ ટળાણિ અસાસયાણિ

આત્માની મૂલ્યસ્થિતિ કઈ ? કયા અનત કાવ્ય નહોતે ?

આ છવ્વ અનત કાવ્ય સુધી જ્યાં મેં પાશુ નાશ ન કરી શકે એવી જોતો ત્રણ પોકમાં જોટો નહિ એવી રિતનારાયણ-દશામા-નિગોહમાં ગ્લો દુનિયાના અવધા મા આગર તથા મિ મ્તને અગે એટલે કે તેમાં ભાગીતારી દેખવામાં આવશે ફલાણુ ફલાણુની કુપની એટલે ત્યાં તેઓની વેપારમાં, ધનમાં, ઈજ્જતમાં ભાગીતારી, પરન્તુ ઇન્દ્રિયોમાં શ્વાસોશ્વાસમાં તરીરમાં ભાગીતારી તેવ એવું કોઈ દુકાનમાં, ટ્રેઈ દુકુનમાં, કોઈ ઘરમાં દીક ૧ નિગોહમાં એવી ભાગીતારી છે, એને અનુભવ આ છવ્વે અનતા કાવ્ય સુધી કયો છે એ- એ- કાયામાં ઇન્દ્રિયમાં, શ્વાસમાં ભાગીતાર એક, બે, ચાર નહિ પણ અનતા ! અનતાની કુપની છે અનતા છવ્વે એની સાથે મળીને ઉપજે, શ્વાસ ને, શરીર પરિણામના માટે, ત્યારે તરીર મધાય ત્યાં શરીર, અપ્રસંતેન્દ્રિય શ્વાસ અનતાનો એમો આ સ્થિતિને સાધારણ સમ્યકી ઓળખાણ કરાવી એ શરીર વચેરેમાં અનતા છવ્વેની માનિકી નિગોહનું શરીર કેટલું ? અગુનતા અર્પેખ્યાતમાં ભાગ જેટલું એ તરીર અદશ્ય, આ સમ્યકી ખ્યાલ નહિ અતીન્દ્રિય જાની જ જોઈ શકે તે મિત્રાય બીજે કોઈ જોઈ શકે નહિ સકિત એટલી ઓઝીકે હી પશુ કમો પશુ પ્રયત્ન જ નહિ અનતા છવ્વે સાથે ઉપન થવું શ્વાસ લેવો સાથે જ પ્રયત્ન છવ્વેની નીચામાં નીચી હેલનામાં છે ની હનકામાં નથી, અધમમાં અવમ દશા આ એમાં અદશ્ય ત્યાં કયા ધગાને, કયા નાશને અનતા છે ?

સાધારણ' તરીકે આ છવેની ઓળખાણ છે બારામા વપરાતા આધાર
ગણ શબ્દના અર્થમાં અને જૈન વ્રજાના આ પાંચાવિં સાધારણ'
શબ્દના અર્થમાં ફરક છે

ત્યા ઉત્પત્તિ થતુ આદ્ય લેવા મારા લેવો આ તમામ અનંતા
છવે સાથે આ એક જ કામ, આ જ પ્રવ્રન આ રક્તિ આપણી
મળા હોયત આ !

આ અનંતા છવે એકમરખી ભાગી રીવાજા, તેમાથી કોઈ ક્ય
માત્ર બાક નિજો માં આવ અમરચ બાક જેવા કે કોઈ બાક જાણી
ન હોય તેને હે ક—ગાજર આજુ બટામ તે અનંતકાય ને તેનું
આયુષ્ય કેટલું ? તો અતર્મુહત પૃથ્વી અપૂર્ણતા બાવીશ રજાર વા
આ આટલા બધા વર્ષે અચિત્ત થાય અને એ તો જરૂરી અચિત્ત થાયને ?
આથી સચિત્ત ત્યાજવાળાને આમા વાધો નહિ આને તો છેલ્લા, બેલવા
ન પડે કેમ ? અતર્મુહત આયુષ્ય છે તે પૂરું થાય તેથી તે અચિત્ત
થાય ? ના અનંતા મરે પણ સમયે સમયે અનંતા ઉપજે માટે તે વગ્નુ
ખાલી થવાનો પ્રયત્ન ન આવ આવી રીતે અનંતામા આપણે એક
ભાગી રા હતા

અભિમાન આ ઉપર ? તારી હાસત કે હતી ?

હું કરી ગેહના હું પ મા મરી રહેના અભિમાનીને સમજાવવા
શાસ્ત્રમર આ વ્રજાનો જ ટાપો માટે છે ખ્યાન આપે છે એ ઉપમરી
મહર્ષિઓ કહે છે કે તું કોણ ? તો માગ્યા વુગ્યાના એક વખતના
ગરીગ્ના અનંતમા ભાગે હોતો માગ્યા વુગ્યાનો કેમ ? સાક લેનાર લસણની
કળી ઉપર માગેને ? તુ વળી હું-હું શુ જોઈને બોલી રહ્યો છે ! જે
માણસ બીખ માગીને પેટ ભરતા હોય તે મો વર્ષ પછી સારી ગિચતિવાળો
થાય ત્યારે તે અભિમાન કરતો લાગે તો તું માગ્યા વુગ્યાના અનંતમા
ભાગનો તુ અત્યારે આમ જાની મનીને શાથી ફરે છે ? તારી ખુદા નન
હતી એ તો વિચાર !

ઉત્કાન્તિ પણ થાય અપહાન્તિ પણ થાય

આ દાનતમાની (અનત કારમાથી) — વ આગળ વધે ત્યારે એનાની હાલતમા આ રો ત્યા ઈર અગુરના અર્થજ્ઞાતમા ભાગ જોટુ અદ્ય એવી મુદ્ધમ રૂપી યમા આયો ત્યારી આગળ વનીને બા ર પૃથ્વીકાળમા આયો ફરક કટયા ? સગીર દેખાત એટલે જ માન થીજુ મનુ મરખુ અનત મયની આ દા તમારી — આધારજુ 'પાપાની મિથિતામાની ગર્વતા હવાની સરીઃ આમના ભોગવગની ભાગી ગીમાથી એમ હવ મનાર નીકળે અન્યવ । શિમાથી નવદાર સશિમા આવે અનતમા ભાગો આનિ મગી આખા ભાજનો માનિ અને આ ઉત્કાન્તિ એકી ગણાત ? છતાં પછી આગળ વવતો મો પૃથ્વીમયમાથી અજ્ઞાપમા આ રો એમ ક્રમે અમજુ સેતુ અતન્ય-સપ્તિના ક્રમમા પણ પૃથ્વી કરતા અનુની વધાર અનત રજ્જનો પ્રયોગ હજુ કાપમા પણ અનત અનતમા ફર અનતના અનત ભાગ ક્યા નથી ? આપલે મનુષ્ય બરા ય અ ખા નવ વીજે પણ સનિમા દેખાવમા ભુદિમા ફરક તો છે જ ને ? હવ આ ગીતે ઉત્કાન્તિ જગતો કરતા આગળ આયો એમ રાત જ્ઞાનમા રાખજે કે જૈન જામન એની ઉત્તિ કે એવી અવનતિ થયા કે જે મેમ માનતુ નથી એમ માને કે - ઉત્તિ પાગુ થાય અવનતિ પા થાય મુદ્ધમાની બા ગમા આવ લળી મુદ્ધમ નિગો હિમા આયો પણ નવ સીના પણ જન ક્રમે ક્રમે પણ જન એમ નિયમ નિવિત નરી ઉત્કાન્તિ પણ થાય અપહાન્તિ પણ થાય અપહાન્તિનો ભય ન્યા મુધી ?

આવો ભા એટલે કે નિગોવાદિ મુધી આ જ જાનો ભા શિ લટકતો ક્યા મુધી ? મોક્ષની સીડીના લપમજુ પગથિયા મુધી એટલ અગિયાર મા ગુણધ્યાન મુધી મન પવ યાન દાન આદારક સરીઃ હોય ચૌદ પૂર્વનું ગાન હોય અગિયારમે ગુણધ્યાનકે પહોચાયુ તો પણ ત્યા ય અવનતિનો ભયકર પતનનો ભા નાજ થયો નથી ઉપશમ શ્રેણિએ ચડેલા, એ રીતે અગિયારમા ગુણધ્યાનકે પહોચેલાઓ પણ

નિર્જીવતાથી બાકી નિર્જીવ તથાથી પ્રયેક્ષમા આવનારો આ રૂઢે વિચાર મો દત્તો ? ના ! ભવિત્યનાએ આ કુલ માત્ર ભવિત્યતાએ જ્યાં સુધી કામ કરનાનું દોષ તથા સુત્રી તો તેમ ખરૂં પણ પડી એ ભૂમિમા વટાવાવા પડી પુરુષાર્થની જરૂર છે

ભવિત્યતાના યોગે આગળ વવના વધતા પચેન્નિતિ તિવચપણામાં જ્યાં આ યોગ વધીને મનુષ્ય થયો મનુષ્યપણા એ મોક્ષનું કારણ છે આધર્મો માણસ વગર વિચાર શકેના માર્ગે આવે એને ફરી જન્મમા મૂકવાનું કહીએ તો માને ? આધર્મો તથા જન્મથી પણ તેવું ન માને તો આપણે ફરી નિર્જીવતાને ધ્યેયે જનાનું માનીએ ? કાલકાલે એવું દોષ દર્શાવ્યું હશે છે ને કહે છે કે ' અન્યાયે જ્ઞાની નથી માટે મન પર્યંત જ્ઞાની કેવળ જ્ઞાનીનો યોગ મળે ત્યારે ધર્મ મળે પછી એવો યોગ મળે શી રીતે ? એવો યોગ વિના મ મે મેળવે છે ? વિના મ મે કાઈ મળે ? પ્રત્યાયથી મેળવના યોગ વસ્તુ કેવળ ભવિત્યનાથી મળે ખરી ? ' મળેના સાવનોથી જે ધર્મ ન કર અને ભવિત્યમા ધર્મ કરવાની વાતો કર તેને ભવિત્યમા ધર્મ આ પુણ્યના બ ને મળે ? આનું ઉપદેશ- માયા (ગ ૨૨૭)મા કહ્યું છે -

“ લક્ષ્મિય ચ ચોદિ, ભર્તારોડ્ઞાય ચ પરિચયો ।

ભજ દાદ્ ચોદિ મિમિસિ કયરેણ મુન્ય ? ॥ ૧ ॥

આજી સુવાગ્વી કે બગાડની એ પોતાનું કામ છે

શ્રીકૃષ્ણમ્વદતિ વાચકેન કહે છે-અર્ધગુજરી જૂની જા ! ભવિત્ય માટે ભગવાન પ્રત્યે ભરૂંમો રાખી વર્તમાનને સુનારી લે ! પ્રશ્ન થશે કે ' સુવાગ્વાનું સુ, સુધારતું શી રીતે ? જૈન તથા જૈનેનરોના મન્તવ્યમા અર્ધ જ ફરક છે હતરો અવળી કહેવતો યોજીને કહીને લોકોને અવગે રસને દોરે છે તેઓ કહે છે કે- તાત આપ્યા છે તો તે આવણું પણ આપણે, આ વાક્યથી તું થાય ? ઉગમથી, પ્રવ્રજનથી પાછા પાડનાર જ આ વાક્ય ગણાય જન્મ સુધારવો હશે તો હિંદુ સુધારી, બગાડવો હશે તો હિંદુ બગાડી એટલે કે જન્મ સુધારવો હશે તો હિંદુ સારી

બુદ્ધિ આપો જન્મ મળાવો દો તો હથેર નરસી બુદ્ધિ આપશે આવું
મન્ત્રન્ય જૈનેતરોનું છે જૈનોનું નથી જન્મ હથેરે આપ્યાનું જૈનો
માનતા નથી આ જન્મ પોતાના તેના પ્રમરના કર્મોની જીવે પોતે જ
મળ્યો છે અને જે પોતે જ સુધારવો પડે તો મુધા વા કે
ગાડાની જસામફારી ને જોખમ પરી જીવની પોતાની જ છે

સુધારો ક્યાં ગળાય ?

એક મનને પાંડિતને જમાઈ તોધી લાવના કહ્યું જેનો પરિત
તો મમનો હતો તો જ જનમા જીને સારા આવના એક રમારીને
તે પડી ના થો જગતના સમજની તલગારીને તેને રાજ પામે
રાજર પોં ને કહ્યું કે- રાજના જમાઈ નાથો રાજાએ પરીક્ષા
ગ્વા માટે તેને એ પુસ્તક સુધારવા આપ્યું અને કહ્યું કે-
જમીને માત્ર છુ તમે આ પુસ્તક સુધારવું શકો છો. જેનાએ
પુસ્તક મા માના અનુસ્વાર વોરે જોઈને વિચાર્યું કે- આ મનુષ્ય
મેજે તો તરત પીડી બંધને માત્રા ઉપર અનુસ્વાર ઉપર રજાની
ચોપ ના માડી ગમન બાંધ્યો એટલે આ રીતે સુધારના મે નમ
પાના મનાયા ઉપર માત્રા, અનુસ્વાર તથા નીચેના વજનાને
ખોજા મનાનાર ચિહ્નો, અવતરણ ચિહ્નો વગેરે તમામ દ્રુ કરાયેલું
જોયું આતે પુસ્તક સુધાર્યું કે બગાડ્યું ? બગાડ્યું પણ રમારી તો
સુધાર્યું જ માને છે ! મગાડી રજા જતા સુધાયુ માનનાર રમારી છે
તે જ રીતિએ 'પોતાનો જન્મ દુ મગાડી લો છુ' એમ કોઈ
માનવ નથી સૌ જન્મને સુધારી શકાનું જ માને છે

હવે સુધાર્યું ક્યારે ગળાય ? તેમાં અગુદ્ધિ દૂર કરાય, શુદ્ધિ
કરામા આવે ત્યારે હવે સુધાર્યું ગળાય.

હવે વાચકવર શ્રીમાન ઉમાસ્વાતિ મહારાજ, અગુદ્ધિ દૂર રી
રીતે - પી જીવનની શુદ્ધિ શી રીતે કરવી તે માટે જે કહે છે તેનું
અર્જન અમે સમાન.

વ્યાખ્યાન ૭

અનાદિની વાત એટલે ભેસ આગળ ભાગવત

શાસ્ત્રમાર મહારાજ આચાર્ય ભગવાન શ્રીમાન ઉમાસ્નાતિ વાચકજી મહારાજ ભવ્ય જીવેના ઉપકારને માટે ધર્મોપદેશ દેતા થા. આગળ મુશ્કેલી ગયા કે આ જીવ અનાદિ કાનથી પ્રસારમા જન્મ-મરણના ચક્ર ઉપર ચડીને ધૂમ્ની રહ્યો છે આ દર્શન શાસ્ત્રકારે જણાવી ત્યારે શ્રોતાને વિચાર આવ્યો કે અમને આ જન્મની, આ ભવની વાતની પણ ખબર નથી અમે જાણીએ છીએ કે જમે સના નં મરિના ધર્મમાં રહ્યા છીએ માતાનું દૂધ પીયું છે, ધૂળમાં આલોત્યા છીએ, આનતા પણ પાતા આચરતા શીખ્યા છીએ છતાં પણ અમને તેનો ખ્યાલ નથી ત્યારે આ ખ્યાલ ન હોય તો મયા ભસો ખ્યાલ ક્યાથી આવે ? તો પત્રી અમારી આગળ અનાદિની વાત કરો તે ભેસ આગળ ભાગ વત થાય કે બીજું કંઈ ભેસ એક અમર ન સાબરે અને તેની આગળ ભાગવત વાચીએ તો કામ કંઈ ન લાગે.

વાત ખરી, પણ જે વસ્તુમુખિથી, પ્રમાણથી સમજી શકીએ, પત્રી તે અનુભવ બહાર હોય તો પણ માનસી પડે આપમે દાબો લીરો તે કોણુ લાબો ? ક્યાં હોયો ? ક્યા ખેડતે વાબો ? ક્યા મજૂરે લપયો ? તે બાજતા નથી પણ પ્રમાણથી સિદ્ધ થાય કે એની Cપત્તિ-શક્તિ અનાદિની છે આ જો ન માનીએ તો બીજા વગર અકુરો, કા તો અકુર વગર બીજા થાય તે માનવા તૈયાર નથી માટે આપમે માનવું પડે બીજા અને અકુરાની પરંપરા અનાદિની છે આ બેમાંથી એક જીવી માની લઈએ નહિ માટે અનાદિની માનસી પડે બીજાને અગે વિચાર કઠવારી બીજા અને અકુરાતો પરંપર કાર્ય-કારણ ભાવ અને સ્વયં પણ કાર્ય-કારણ ભાવ આવે બીજા તે કારણ અને કાર્ય અને અકુરો પણ કાર્ય-કારણ ભાવ છે

ઉત્પત્તિ-શક્તિ અનાદિની છે

જે વિરુદ્ધ છતાં એકમા બન્ને રહ્યા છે, આ અપેક્ષાએ ખીજ તે ભૂતના અકુરાનું કાર્ય અને ભવિષ્યના અકુરાનું કારણ છે તેમ અકુરો પણ ભૂતના ખીજનું કાર્ય અને ભવિષ્યના ખીજનું કારણ છે માટે તેની પરપરા અનાદિની માનવી પડે આ વાત મગજમા રાખીને ધ્યાનમા લો કે—ખેડૂત, મજૂર, માવિક ખ્યાવર્મા નથી પણ સુક્તિથી ઉત્પત્તિ શક્તિ અનાદિની માન્યા વિના આલે નહિ તેમ આપણે જ્યાં ભવમા એકેન્દ્રિય વિકેન્દ્રિય પચેન્દ્રિય-દેવતા, નારકી, તિર્થંકરને મનુષ્યમા ક્યા હતા તેના પત્તો જાને ન હોય, તો પણ આપણને એક વસ્તુ પ્રત્યક્ષ છે ને ?

જન્મ સિદ્ધ ન કરવો પડે

આ જન્મ તે પ્રત્યક્ષ છે ને ? તેને માટે ઉમાદવાતિ મારાજ કહે છે કે કર્મ અને જીવને અનાદિનું પ્રગન સાધન હોય તો આ જન્મને કેવો આ જન્મ છે તેમા ના પડાય તેમ નથી. અર્થત્યાગમા વગેરે માટે તે મરણ નથી પામ્યા તેમ કહે છે પણ જન્મમા નથી તે નથી કહેવાનું જન્મ તો બધાએ કબૂલ કરેલો છે જન્મ એ તો દેખેને અનુભવ સિદ્ધ છે જન્મ સિદ્ધ કરવા સાધવું પડે તેમ નથી. કર્મ, આત્મા પર જવ મોક્ષ સાધવો પડે, પણ જન્મ એરી યીજ કે જેને સાધવાની જરૂર નથી તે તો અનુભવ સિદ્ધ છે તો તેને અંગે જન્મની પરપરા વિચારો જન્મ તે તો સર્વને અનુભવ સિદ્ધ છે ને ?

જ મનુ કારણ ?

આ જન્મ મનુષ્યમા પચેન્દ્રિયપણામા કર્મશૂંભિમા દેવ, ગુની ભોગવાઈમા, સાધન-સામગ્રીપણામા જન્મમા સાથી ? તેનું કારણ ? તે વિચારો તો એક વિચારમા આવવું પડશે કે આનું અવસ્થાકોઈ પણ કારણ છે નથી માતાના મનોરથનો નથી પિતાની પ્રાર્થનાનો અને નથી છોકરાની ઈચ્છાનો જન્મ આ ત્રણમાથી એકેની ઈચ્છાનો જન્મ નથી નથી તો માએ રખડતા જોએના જીવને આ સારે

છે માટે વિચાર કર્યો કે બેટા માગી કુખમાં આવજો તેમ પિતાએ પ્રાર્થના નથી કરી કે બેટા તું માગ કુખમાં આવજો, તેમ છોકરાએ માનાપ મારા જોવા માટે આ માતા-પિતાને ત્યાં જઈ તેમ વિચાર નથી કર્યો. તો પત્રી આ જન્મ સાનો ?

નણુમા કનૈત્ય કોણ ? માતાનું, પિતાનું કે છોકરાના ઇચ્છુ, કે મનું ક્તાવણુ ? નથી માતાના મનોરથે, નથી પિતાની પ્રાર્થનાએ કે નથી છોકરાની ઇચ્છાએ જન્મકપી મર્થ યયુ તે યયુ સાથી ? અદસ્ય કારણથી કર્મ કહેતાં શ મ અને સાજ આવતી હોય તો પણ અદસ્ય કારણ તેને અમે કર્મ કહીએ છીએ. અમે જન્મની અદર ત્રણની ઇચ્છા ન હોવાથી કર્મને તે કારણ ત્રણીએ પણ તું તો નામ વનર અદસ્ય કાગલ માને છે અદસ્ય કારણ માને છે તો તને પૂત્રીએ છીએ કે તે આત્મુ મ્યાથી ? ખીમનુ કરેલુ છે ? તો ના કોઈનુ કહેતુ કોઈને નહે તે પણ દુનિયાદારીથી માની શખીએ નહિ. કોઈના મુનાથી કોઈ જેન ભોગવતો નથી જે અભારે ભોગવે છે તે તેને પહેના કરેલુ હોવાથી તે ભોગવે ક્યારે ? પહેનાના જન્મથી તે જન્મ કરારે ? તો પહેના કર્મ હોય ત્યારે. જેમ ખીજ-અકુરે પરમ્પર, નવત્ર કાર્ય-ારણ્યપ દતા. તેથી તેની પરપરા અનાલિની માનવી પડી તેમ જન્મ અને કર્મ તે પણ કાર્ય-અરણ્યપ અને અવત્ર કાર્ય-કારણપ જે તેની આ માનવા જઈએ તો જન્મ વગર કર્મ અને કર્મ વગર જન્મ માનવો પડે. પણ આ આખો માની શખીએ નહિ. ત્યારે કહો કે ત્યારે કર્મ રગ જન્મ અને જન્મ રગર કર્મ ન માની શકો તો તે ખીજ-અકુર ન્યાયે અનાલિનો માનવો પડે

રખડયાની પચાત ધી બાજના જેવી

આ ઇવ અનત કે અર્ધખ્યાત કે નિખ્યાત કે પાચ કે સાત શન રખડ્યો તેની પચાત રી ? કુવામાં પડેનો મનુષ્ય માવમ પડ્યો તેથી તેને કાવોનો પ્રવલ્ન કરવો પણ કેમ આવ્યો, ક્યાં પડ્યો, ક્યાંથી પડ્યો તે વિચાર ન કરાય.

ખાનના કાણુનો વિચાર કરતાં આખા તાવડાનું ઘી બળી ગયું
પથ બેડું તાવડામાં ઘી નાખીને વિચાર કરવા બેઠા કે ખાનમાં કાણુ
પાડવાં તો કોઈ કહે નવ, કોઈ કહે અગિયાર. આમ વિચાર કરતાં કરતાં
અગિયાર નક્કી કરી ગત પૂરી થઈ ને વિચાર કર્યો કે એકમાં આટલાં
એકમાં આટલાં કાણુ કરો તે નક્કી કયા પણ તળવા શામાં ? ઘી તો
બહુ બળી ગયું

તેમ અંગે અનાદિનો અર્થખ્યાત સખ્યાત કે આઠ ભવના વિચાર
કરના બેસીએ તો આ આખો ભવ ચા ચો ભવ, તેની ભાગજાડ શી ?
કૂવામાં પડેનાને બહાર કાઢવાના ઉપાય કરવાના પણ કેમ પશો
કયારે પશો તે વિચાર ન હોય. તેમ અહીં પણ આ મનુષ્ય-જન્મને
અંગે જન્મ કિંમતી આવે કિંમતી તે આ ભાગજાડમાં કાળી નાખવો
આ શબ્દ અનાદિનો અર્થખ્યાત, સખ્યાત ભવ ભમ્યો તે વિચારમાં
આખો ભવ કાળી નાખવો ? કેમ કાઢો છો ? વાત ખરી વિચારના
કાનને સહન કરે અને વિચારના કાનને ન સહન કરે તેમ બે પ્રકારના
કાર્યો હોય છે

અવિવેક આપત્તિનું સ્થાન છે

વિચાર કરવાની જરૂર છે પણ વિચાર્યા વગર કરે તો જેમ
“સહસા વિદયિત ન ક્રિયા” વગર વિચાર્યા કાર્ય કરવું તે અવિવેક
અને તે પરમ દુષ્ણું કારણ છે માટે વિચાર કરીને કરવું જોઈએ.
વિચારમાં કડકયાનું ઘી બળી ગયું, પણ કેટલાક કાર્યો વિચારને માં
કેટલાક વિચારને સહન ન કરે તેમ આ જન્મને અંગે અનાદિનો
શબ્દ અને ક્રમ છે તેમાં વિચારને અવકાશ છે કે નહિ તે વિચારીએ.
ડોક્ટરની કિંમત કેને ?

જગતમાં નિયમ છે કે દૈ, ડૉક્ટર કે દવાની કિંમત કેને ? જો
કુખ વેડવું પડે તેને જોને દર્દની કિંમત નથી તેને દવા ડોક્ટરની
કિંમત નથી તો માવજત કરનારની કિંમત હોય કયાથી ? આપણો ૭-

બાર મહિનાનો બાળક હોય તેને ચાલ જોવો રોમ હેરાન કરે તો તેને તો દુખ વધુ એટલું દુખ અને દર્દનો સમઘ પણ ખ્યાલમાં નથી તો તેને ડોક્ટર, દવાની કે માવજત કરનારની કિંમત શી ? સાત-આઠ વર્ષ વાગાને સમઘણી થઈ ડોક્ટરને બોલાવ્યો ડોક્ટરે તપાસ્યું ને કત્યું કે સમઘણી થઈ છે તે છોડાએ સાબળ્યું તે ફરતો ફરતો બાર ગયો ત્યારે પાડોરીએ પૂછ્યું કે બેટા ડોક્ટરે શું કત્યું ? તો સમઘણી થઈ તેમ કત્યું પણ તેની તેના મોઢા ઉપર ભયકરતા નથી દર્દનું ભયકરપણું ખ્યાલમાં ન આવે તો ડોક્ટરની અને દવાની કિંમત વસે નહિ

જન્મ, મરણ, આધિ બ્યાધિ ઉપાધિ છટનો મયોગ વિયોગ વગેરે આવના માત્ર આપતિને જીવે છે ચઢાય જેવી વઢાની માત્રે પિતા હોય તો પણ દુખનો અનુભવ કરતા નથી પગ બચ્યું અનુભવ કરે છે પણ તેની સાથેનો આપતિનો મનઘ તેણે જાણ્યો નથી તેના બચ્ચાને-જેને દુખનું કાગળ દઈ મારમ નથી પડ્યું, તો તે વધા ડોક્ટર અને માવજત કરનારની કિંમત સમજે ક્યાથી ? એ બધી તેના જ ખ્યાલમાં આવે કે જે ભયકર દુખના કારણ તરીકે દર્દને મળે, ત્યારે દર્દ દૂર કરવાને મથનારા દૂર કરવાને ઉપયોગનાળા, દર્દ દૂર કરનામાં સહાય કરનારા અને માવજત કરનારાની કિંમત સમજે

જિનેશ્વરની કિંમત તેમના ગુણો અંગે

જિનેશ્વરની કિંમત તેમના વચનોની કિંમત, તેમના વચનને અમનમાં મૂકનારા, સહાય કરનારા, ચતુર્વિધ સઘની કિંમત કોણ સમજે ? તો જે ભમણરૂપ બાને બાર તરીકે સમજે, કમઝપી દર્દને સમજે, કર્મરૂપી દર્દને દૂર કરનારા જિનેશ્વરને સમજે અને જિનેશ્વરને મહાવીર, ઝુનબદન તરીકે નથી માનતા પણ જાને હીરે માનીએ છીએ ? મહાવીરપણા તરીકે ભયવાન નથી માનતા ત્યારે સામાન્ય કેવલી સર્વજ, રીતરામ તે તરીકે વ્યક્તિ તરીકે ગમે તે હોય પણ ગુણ તરીકે અમારે સજવ હીરાની કિંમત તેજ હોય ત્યાં મધી

તેના કાવચો થાય તો તેની ક્ષિત નહિ બધી પણ ઝડપભરેન,
મહાવીરની ક્ષિત નથી, પણ તેમનામાં રહેલા જે ગુણો
તેને અંગે છે

જૈનો વ્યક્તિને નથી માનતા

જૈનો અને જૈનેતરોનાં આ દુરુ-જૈનો ગુણો તરીકે પૂજ્યોને
પૂજ્ય માને, ત્યારે ખીજાઓ નામ તરીકે પૂજ્ય માને વિપ્લુ, શિવ,
મહાદેવ નામ આનુ એટલે માત્ર તેમ બધી મહાવીરજી, ઝડપભરેવળ
એટલે માન નહિ, પણ તેમનામાં કેવનગન, કેવનર્વન ને વીતરાતા
છે તેથી માને. દેવત્વને ગુણ ઉપર સ્થિર કરે તેવો માત્ર એક જ
વર્ગ તે જૈનો જ પણ વ્યક્તિ, જાતિ, સરીર ઉપર નહિ. હવે
આગળ વધીને કહું છું

જિનેશ્વરો જ -મંડપ દર્શને નામૂદ કરનાર

ઝડપભરેવળ, મહાવીર ભગવાન જિનેશ્વર હોય તો અમને
જિનેશ્વર તરીકે તેમનું માન નથી તો શા ઉપર તેમનું માન છે ?
તો આગળના પોષ્ટકને અંગે તેમનું માન શાના અંગે ? તેમને
તીર્થંકર નામગોત્ર ભોત્ર-યુ, વાસન ગ્રાધ્યુ, ઝાંઝા જે છે તે
ગુણનું હતું તે પણ તમે જિરાડી દીધું વાત ખરી પણ ગુણોને
અંગે સર્વથા જિરાડી નથી દીધું સર્વથા જિરાડી દીધું હોત તો 'ધમ્મતિષ્ઠવરે
જિને' ન મોલત શા માટે ? ગુણ કરતા પણ વધારે માન્યપણ
ધર્મતીર્થંકરમાં કેમ ? તો અમારા કર્મોના દર્દની ચિકિત્સા કરનાર
આપુએ ખાતું જિનેશ્વરનું શાસ્ત્ર કર્મના ભયકર જોને નામૂ કરવાની
સારિપટન, માટે શાસ્ત્રકાર દશાત કહે છે

ખરી દના ' નમો અરિહુ તાતા '

દુનિયામાં બધી વસ્તુ એવી કે જે ધમે ટકે થાય દર્દને અંગે
દવા કરવી તે મે પ્રભરની ન હોય, પણ દર્દ મટાડવાની એકસરખી
જ હોય ખારા પીણ વગેરેમાં જે રપ ચાલે પણ ઉપરકી

અચ્છી ભલી ભીતગરી ગમજી જાણે એ ન હોય. હાંમા કોઈ દહાડો એમ થયું કે મટશે તો ડીક નહિ તો વાહ વાહ. ડાહ પામે માગણી કરી પગી તે મળે તો ડીક નહિ તો વાહ વાહ પણ ભયકર. 'મા તો મટ્યું જ નોંધ્યો, કેમ ન મટે? મટવાના ઉપાય મને તો બીજો ધ્યાન રાખું નહિ. તેમ કમનું હાં ખ્યાનમા આવે ત્યારે 'નમો અરિહતાતા'ની કિંમત આવ. વીતનગ પરમાત્મા કોઈને શયુ કે મિત્ર રાજીતા નથી તે વિભાગ ગણે તો તેને વીતરાગ ન કહેવાય આ વાત ખરીને? સર્વ મિત્ર ત્યારે મહાત્માને અગે જગતમા રાજીતા બોળી ન જડે, મિત્રતાનો અભાવ બોલ્યો ન જડે વીતરાગ થયા ત્યારે કોઈ શયુ અને મિત્ર નહિ. ત્યારે આ તો વીતરાગ સર્વજી છતાં બોલ્યા શુ? 'આજ નરે' બાવો બોલ્યો કે 'દેવમ્મ દેવ અપદ્મ' તેમ અહીં મુનિપદ્મ, મનાત્માપણુ વીતરાગ, સર્વજીપણુ તે જીયુ મનનુ ત્યારે મોલ્યા શુ તો શયુ

નાત ખરી, પણ પોતાના માટે નથી કરેતા પણ કર્મમા શયુપણુ ખૂ વીતરાગ ભગવાન કહે છે પણ પોતે તો તેનાથી અનીન થયા છે પોતે કર્મશયુના સપાટામા નથી. તેમ કર્મ તેમને પોતાના સપાટામા નથી કરી રાખ્યો કર્મો નથી અને શયુવટ કરી શકવાનો નથી. ત્યારે કહો કે કોંકર દહીંને લાયકની ત્યાં આપે, પણ પોતાની નાડીની ત્યાં ન હોય. દહીંનું 'હાં' ટાળવું. તેની નાગીને અગે દવા આપવાની હોય. તેમ પોતે પણ જેને ઉપદેશ કરે છે તે જો બોતાઓ છે તેની અપેક્ષાએ આ વ્યવસ્થા તમારો કે મારો જગતમા કોઈ પણ મનુ નથી જૈન સાલમા કોઈ પણ શવ-જા. એતન-અએતન કોઈપણ દસ્ય વનુ, અદસ્ય વનુ, શયુ કે મિત્રની ગણનીમા નથી. કેમ? જગતમા ઉપકાર કર તેને મિત્ર અને અપકાર કરે તેને શયુ માનવો તે વ્યવસ્થા અનાદિની છે કે નહિ? તો છે તો પગી જૈન શાસન નવું કથાયી બોલે છે? જગતમા કોઈ પણ એતન-અએતન, અને જડ આ જગતમા ઉપકાર અને અપકાર કરનારની ગણી નથી.

એકે નથી આ સિદ્ધાંત કયા રૂપનો ? જનતાના વ્યવહારને જૈન શાસ્ત્ર પણ વલ્લુસાડતા (બગાડતા) નથી પણ ધ્યાનમાં રાખીને બોલે છે
અહીં ફતરા અને સિંહની વાત ધ્યાનમાં લો

ફતરા ને સિંહનું કથાત [15]

ફતરાને ઊકરા દેકું મારે તો ફતરા ? દેશને કરડા જાય ત્યારે સિંહને બાણ વાગે તો તે ક્યાથી આવ્યું તે જુવે પણ બાણને ન જુવે સિંહ ફાળમાં લે બાણ ફેંકનારને તરવાર અને તરવારવાળો મેમા યુનેમાર ટાપુ તરવાર ? તો તરવારને કાઢ યુનેમાર નહિ ગણે, પણ તરવારવાળો યુનેમાર ગણાવે તને જે નુશ્શન કરનાર છે તે તને નુશ્શાન કરે છે શાથી તે મિચારીશ ? તે તને જ નુશ્શાન કરે છે તેના કારણે મિચારીશ ? તે તો પાગલિના બાણ જેવો, ફતરાના દેશ જેવો છે દવાનો ઉપમાર ? ડાઘટનો ? દર્દી મર્યાદા માન, સન્માન કોને દો ? મગડનારને કે દવાને ? તો પત્રી દવાથી દર્દી મર્યાદા છતાં ઉપમાર સન્માન કોનું ? વ્વા કે ડાઘટનું ? દવાનું સન્માન હોય નહિ. તરવારથી મારે પણ તરવારને યુનેમારી અને સજા હોય નહિ તેમ અહીં આગળ તે કમો ક્યાં, તે કમેને અંગે તારે તેના બોગમનાના તેમા તે તો કારણ બન્યો દુનિયામાં દંખાય નહકનો સમય પણ કર્મની કટુકતા તો જુદી જ હોય

મા-આપના સમય કરતા ઈર્ષનો સમય જુદો

જેમ કોણિક અને ઐણિકનો દુનિયાદારીનો મનુષ્ય કમો ? તો નાપ દીખનારો કેટલો માન મનુષ્ય કે જન્મથી ઉકરડે ગયો હતો છતા તેને રાજકુમાર પાછો લાવનાર ઐણિક છ મહિના સુધી રો રો કરતો હતો તેની આગળો મોળામાં નાખીને છનો રાખનાર તેની નિશાનીવાળો ત્રાચનો અગુરો અને તેથી તેનું નામ કોણિક આગળની ખેડને અંગે તે નામ પણ ઐણિક-કોણિક પિતા-પુત્ર કહેવાય આવી રીતે જન્મથી પ્રચલનાર આપત્તિ ટાળનાર મહત્ત્વ છતાં એ જ કોણિક ઐણિકને માગનાર કે જીવે કાંઈ દુનિયાદારીનો અદાવ જેવો મનુષ્ય હોય તો પણ તે ઈર્ષનો સમય જુદો જણકે છે બેય પણ તેની ગિચ્છિમાં

કુટુંબની લડાઈ એટલે પાણીમા ડાગ

કુટુંબમા લગીએ તેથી વેર મધાનનાનુ છે નમ્યા જ્ઞાતાના બચાવ માટે તમે દષ્ટાત દો છો કે જેમ પાણીમા ડાગ મારીએ તો પાણી જીલુ ન પડે, તેમ અને કુટુંબીઓ છીએ ધારક ધર્મો મારીએ ખાધએ એમ બમારુ ચાલ્યા કરે આ વાત આગળ કરો એટલે તમારો બચહાર નહિ તૂટે પણ કર્મની કાડી ભરાવવાની ગેમાં ? કુટુંબના બચહારમાં સ્થિતિ પનરે શ્રીમતને પોતાના મ્યાનમા નિર્વાહ કરવો મુશ્કેલ કુટુંબની ગિથિતિ પ્રમાણે જવાબ તો સ્વદેશમા, નહિ તો સ્વદેશ છોડી દેવો પડે

મા ને છામ્બો [16]

એક મેડ ખીજે ગામ રહેના આપ્યા તેને નાનો છોકરો છે હવે મા અને છોકરાને બચવુ સી રીતે પ્રાચીન કાલમાં કુળ અને જાતને પગ દેશમાં આડે ન લાગે પેરી બાધને પારકે ઘેર વાસીદુ વાળાને નિભાવ કુવાનો વખત આવ્યો અને છામ્બને ઢોંગ ચરાવવાનો વખત આવ્યો આ પ્રમાણે નિભાવ કરે છે તેવામા જેના વેર વાસીદુ વાળે છે તેના ત્યાં નાત છે, ત્યારે બાઈ સમજી કે મારાવી મોડુ અવારો તેથી પહેનેથી રોટના કરીને મૂકેલા અને છોકરો આવને એટને ખારો છોકરો આવ્યો અને વિચાર્યું કે મા આવરો એટલે મને આપમે આપણને જેમ છત્રીશ સ્વાક્રનો ઉપવાસ પાવવે છે પણ નનકારથીમા પનર મિનિટ નથી પાવવતી ત્યારે આપણને શા ક્યાક મોડુ થાય તો ? જે આપણે પ્રત-પચ્ચક્રખાણુ સમજવાવાળા, ધર્મ-અધર્મને સમજવાવાળા તેને નથી પાવવતુ તો આ વિચારો દોર ચાલારો તેને ક્યાકો અમ ત્યાં શુ થાય ? અવેશમા આવે અજ્ઞાનીઓને આપણિનો છોડા આવેશમા ત્યારે જ્ઞાનીઓને આપણિનો છોડા ધર્મમા નિર્જરામાં હોય હવે પલો શુ બન્યું ?

વહાલિયાને પેટ પૂરતુ શબ્દુ પડે વધુ દોષ તો મળે પણ નવું શાંધીને ન આવે હવે ત્યાં કઈ વધુ નહિ. વહાલિયાને તેની જોગમા

બે આના ઝોણા આપો તે ચાલે, પણ તેને ખોરાક મળવો જોઈએ ખોરા!
ન મળે તો ખાટને પડે ત્યાંથી કઈ ન મળવાથી પેલી બાઈની શી દશા
ચલ ! તે ધૂઆપૂઆ કરતી ઘેર આવી

વચન કર્મને બવાવે

ચેલો છોકરો અખાઈ રહ્યો છે રાગ અને રોષ સ્થાન મળે
ઝેટલે ઝળકે જેમ નાનું છોકરું બજારમાં પડ્યું હોય ઢીંચણ, છાલાણ
હોય પણ જ્યાં રસ્તામાં અથવા ઘેર માખાપને દેખે ઝેટલે બે કડો તાણે
રોષ પણ મનુષ્ય ઉપર અજો હોય અને તેને ન દેખાએ તો બે મિનિટમાં
સમે રાગ-રોષમાં મળ્યાં પાછી જોડે તેમ છોકરાને તથા માને આવેશ રોષ
ચડ્યો અને જ્યાં છોકરાએ માને દેખી ઝેટલે બેલ્યો કે તને શણીએ
દીધી હતી કે આટલી મોડી આવી ત્યારે મા પણ બોલી કે તારા હાથ
કપાયા હતા કોઠારમાં પડ્યું હતું લાંબે ખાવું હતું ! શુ મા શણીએ
દેવાય તેમા છોકરો રાજી હતો અથવા છોકરાના હાથ કપાય તેમા મા
શુ રાજી હતી ? તો ના, પણ કર્મના કાયદામા ભગવો ચાય છે મા
બાળક વચ્ચે પાણી જી ! પડ્યાં જીવા પડતા નથી પણ તેને અગે
(તે શબ્દને અગે) એકને કોંઠા કપારાનો અને એકને શણીએ
અવાનો વખત આવ્યો શાને અગે ? તો આવા વચનોને અગે

કારણ પોતાના જ કર્મો છે

આપણા વચનો તે આપણા કર્મોના કારણો ■ પણ જે કાંઈ
ઉપકાર કરનારા કે અપમાર કરનારા છે તે તો નિમિત્ત માત્ર ■
સર્વો પુલ્લવ્યાણ ૦ ”

અપરાધ કરે, ફાયદો કરે તે બધામાં આપણા કર્મો જ કારણ છે
આપણા કર્મના ઉદયે કુટુંબી હોય તો વૈરી અને વૈરી હોય તો ફાયદો
કરનારો બને તેમા બોજ કાણુ ? આપણા કર્મો ભગવાન જિનેશ્વર
મહારાજે જણાવ્યું કે કર્મો તે જ જૈન શાસનમા સત્ત્વ તરીકે ગણાય
આપણે જે તીર્થંકરોને માનીએ તે શાને અગે ? અરિહતપણા તરીકે

નહિ જિનેશ્વર તરીકે ગણીએ તો નહિ, પણ એક વખતની અપે-
ક્ષાએ કર્મરૂપી શત્રુને શત્રુ તરીકે ઓળખાવીને તેની દવા કરનારા
તે તરીકે તેમથી અમને સાગ કરે તેથી તેમને અમે માનીએ છીએ
આ જગતમાં અસાધ્યમાં અસાધ્ય વ્યાધિ હોય તો કર્મ તેના કોઈ પણ
હિપાયો જગતમાં નહિ તેમજ કર્મ ન બધાય ત્યાં સુધી બચાવ, પણ
બધાના પડી બચાર નહિ તેવામાં જો કોઈ બચાવનાર હોય તો કેવલ
તીર્થેશ્વર ભગવાન, માટે વૈક છે તેમની કિંમત ક્યારે ? દુઃખ અને
દર્દનું બચકરપણુ જાણે ત્યારે ડોક્ટરની કિંમત તેમ કર્મનું બચકરપણુ
જાણે તો તીર્થેશ્વરની કિંમત તે ક્યારે જણાય ? અનાદિથી રખડવું
જાણો ત્યારે કર્મે આપણને કેવી રીતે હેરાન કર્યાં સપત્તિઓ કેની રીતે
લૂટી કેવી રીતે દુઃખ દીધા, તે વગેરે વિચારો આવેત્યારે કિંમત સમજાય
તેમનું તીર્થેશ્વરપણુ જણાવવા માટે એક જ હિપર વિચાર કરવાનો
જન્મ હિપર ખ્યાન કરવો તે જિનેશ્વરને વૈક તરીકે કેવી રીતે ગણવા
દવા કંઈ ફાયદો કેની રીતે તે જણાવશે તે અંગે વર્તમાન

વ્યાખ્યાન ૮

જ મ સાખિત ન કરવો પડે

શાસ્ત્રકાર મહારાજન આચાર્ય ભગવાન મીડિમાસ્વાતિવાચકજી
મહારાજ બધા જીવોના હિપમારને માટે ધર્મોપદેશ દેતાં થકા આગળ
સૂચવી ગયા કે આ મંમારમાં આ જીવ જન્મ-મરણના ચક્રર હિપર
ન થો શકે ભગવા કરે છે તો બચનાનું કાગણુ શું ? કેમકે ખીન
બધા પદાર્થોની સિદ્ધિ માટે ખીન પ્રમાણોની જરૂર, પણ જન્મ એવી
ચીજ કે ખીન પ્રમાણની જરૂર નથી ગ્રહેતી હિન્દુઓ દ્વારાએ તેને
સાખિત કરવાનું રહેતું નથી. કપને માટે ચક્રુથી, ગધને માટે નાસિમથી
આ બધા હિન્દુઓ દ્વારા થતા યાનો અને એ દ્વારાએ શબ્દાદિ પદાર્થોના
નિષ્ક્રય થાય. પગમાં મટો લાગ્યો તો આગળી લગાડીએ એટલે ખડખડકું

લાગે, ખૂંચે તો અદર કાંટો છે પાછો તે કમાણુમા આવે તો ખૂંચે એમ કાંટો અપરા દ્વારાએ જણાય. એ રીતે પત્તેવો શરીરની ઘીજ ખારો. એ માત્રમ ન પડે પણ જ્યારે છાટો હલને અડે ત્યારે માલમ પડે અરે ! આપણું રૂપ પણ ચક્ષુ દેશીએ ત્યારે માનમ પડે ખીજ સ્પર્શ, રસ, ગંધ, રૂપ ને શબ્દ, એ બધાનું ઇન્દ્રિયો દ્વારાએ જ્ઞાન થાય અને નિશ્ચિન કરાય. પણ જન્મ કોઈ પણ દ્વારાએ નિશ્ચિત નહિ. જન્મ અનુભવ-સિદ્ધિ છે પોતે અનુભવ કરે કે હું જન્મ ધારણ કરનારો આવો જણાતો જન્મ સર્વને સિદ્ધ છે સાધવો પડે તેમ નથી. જન્મ-માન્તર કર્મ, આત્મા ખીજ પ્રમાણથી સાધવાં પડે પરંતુ જન્મ એવી ઘીજ કે જેને માટે ખીજ પ્રમાણની જરૂર નથી માટે ઉમાસ્વાતિછ કહે છે કે- બધા પાંચો પહેલા આની (જન્મ) ઉપર લક્ષ દો ભવ એટલે જન્મની પરપરા-જન્મના આનંદો.

મનુષ્ય-જન્મ મોક્ષ, દેવલોક સાધે

ભવનુ ધટતુ વધવુ જન્મ ઉપર આધાર રાખે છે જન્મ એ સ્વયં સિદ્ધ છે તેને પ્રમાણની જરૂર નથી પોતાનો જન્મ પોતાને જણવો હોય તેમા પ્રમાણની સહાયની જરૂર નથી, પણ આત્માની, કર્મની ભવાતરની સિદ્ધિ માટે ખીજ પ્રમાણની જરૂર છે ઉમાસ્વાતિનાચક્રજ જન્મ દ્વારા એ જ સમજાવે છે કે-જે પોતાને અનુભવસિદ્ધિ ઘીજ છે તેમા તમે વિચારો તો શું વિચારવું ? તો જન્મ કેમ થયો ? જે ઘીજ તમને અનુભવમાં આવે તેનાં કારણો તો વિચારશે ને ? જે ઘીજ ઉપર સાધ્યનો ભવાતરનો, મુખ્ય-દુ ખનો આધાર રહેતો છે મનુષ્ય-જન્મ હોય તો મોક્ષ કે દેવલોક સાધી શકે. જવપરપરાને ઝોછી કરી પધારતી તેનો આધાર મનુષ્ય-ભવ ઉપર વિચાર કરો કે જન્મ કેમ થયો ?

જ મ દ્વારાએ અનાન્નિ સસાર

આ કહીને શું કહેવા માંડે છે ? એ જ કે આ જન્મ, કર્મ ન હોત તો માત નહિ. કર્મ પણ પહેલાનો જન્મ નહોત તો યાત નહિ

આ બેની પરપ ૧ ધ્યાનમાં હો તો જન્મ દ્વારાએ આત્માને અનાદિ માનવા દ્વારાએ જન્મ કર્મને અનાદિ માની શકે દર્શન તરીકે બીજા અને અકુરે જે બે ચીજો સ્વતંત્ર કાય-કારણરૂપ છે પહેલાના અકુરાનું બીજા કાર્ય તે અને પગીના અકુરાનું મરણ અકુરે પોતે કાય-કારણરૂપ છે બીજા પોતે કાય-કારણરૂપ છે અકુરે બીજા પરસ્પર કાર્ય-કારણરૂપ છે માટે અનાદિની પરપ ૧ છે બીજા રૂપ અકુરે નથી અકુરા વગર બીજા નથી આને અનાદિ માનવાવાળો મનુષ્ય બીજા માત્ર દેખવાથી અનાદિની ઉત્પત્તિ-શક્તિની પરપગને સમજી ને તેની રીતે તમે આ જન્મ દેખો છે તમારા અનુભવની ચીજ છે કાંઈથી અપ્રમાણ થયેલી નથી. માટે તેને અંગે કર્મને મરણ માનવું પડે કર્મના કારણ અંગે પ્રથમનો જન્મ માનવો પડે આ રીતે એ અનાદિની પરપ ૧ માની શકે. અંગે પણ જન્મ પહેલો કે કર્મ પડેનું માની શકાય નહિ. જન્મ પહેલો માનીએ તો કર્મ ન હોય ને કર્મ પડેનું માનીએ તો જન્મ માનવામાં ન આવે. વાત ખરી, પરંતુ જ્યાં સુધી જન્મ સાબિત છે ને એનું કર્મ સિવાય બીજું મરણ નતાવી ન શકાય ત્યાં સુધી કર્મને માન્યા વગર છટકા નથી આ ઉપરથી જન્મ દ્વારાએ અનાદિનો મંતાર માની શકે સિદ્ધ કરી શકે બીજા પ્રમાણની જરૂર નથી.

દરેક જનમાં જહેમત આહારાદિની

દરેક જન્મમાં જહેમત ઉઠાવીએ છીએ. મનુષ્યના જન્મમાં કશું કુટુંબાદિની જહેમત ઉઠાવીએ એને મરે રાખીએ, દેવનોકમાં દેવીએ વગેરેની જહેમત ઉઠાવી તેને બાળપર રાખીએ પરંતુ દરેક એ આહાર શરીર ઇન્દ્રિય, આમોઽશ્વાસ વગેરેની જહેમત તો જરૂર ઉઠાવે જ છે કાંઈ પણ જન્મ એવો નથી કે જેમાં આહાર, શરીર, ઇન્દ્રિય વિશેની જહેમત ન હોય અંગે ! વનગ્ધતિને તપામો, બેલિન્દ્રિય વગેરેને અંગે વિચારો. પહેલાં તો આહાર લઈ શરીર બાંધે પ્રવૃત્તિથી વધે આ પ્રમાણે આગળ પ્રવૃત્તિથી ઇન્દ્રિયો કરી લીધે વિશેનો પ્રયત્ન કરે

મોટું શરીર થયું જન્મ પૂરો થયો પછી ? કઈ નહિ એટલે મહેનત કરીને મેળવે પણ એ મિનિટમા મેની દે માઠા, તાથીઓના તથા આઘિના શરીર પણ જરાતર જતી વખતે ? અગુના અસખ્યાતમે ભાગ જોઈયું પણ જોડે ન આવે આપણે જોઈએ છીએ પાચ હાથ લાંબા ચોડા શરીર પગોપમ ને અગ્રોપમ સુધીની મહેનતથી મેળવેતું શરીર ઇન્દ્રિયો, નિષયોને અમયમા સરખવી દેવા પડે છે કેમ ?

રજા ને રાજનામું

નિકાશનો પ્રતિમધ દરેક જ મમા બધું મેળવ્યું અને નિકાશનો પ્રતિમધ માટે છાશ્વ જન્મ-મર્મની પરપરામા અટવાયા અને મેળનીને મે મુ નાસ્તિક મેલે રોતો રોતો અને આસ્તિક મેને હસતો હસતો મોક્ષાદિ માનો ન માનો એમા મતભેદ છે પણ મેળવ્યું તે મેલનાતું એમા મતભેદ નથી આસ્તિક મેલે રાજનામાથી ને નાસ્તિક મેલે રજાથી

દુનિયામા જે પ્રમારે છી શે રજા દે ને છૂટે તેમા ખીજની દુખાને કિંમત કેટની અને પોતે રાજનામું દહીને નીકળે તેમા તેની કિંમત કેટની ? આ જે કિંમતમા માન-સ્વમાનમા કેટલો ફરક ? તેવી રીતે આવી આસ્તિક રાજનામાથી મે જોઈતું આયુષ્ય આયુષ્ય તેટલું મોગનવાતું મે પાપતું કામ યુ નથી માટે મારે જરાતરમા સારું છે ત્યારે નાસ્તિકને હાથ હોય થાય.

यावज्जीव सुख जीवेदण कृत्वा घृत पिबेत् ।

मस्मीभूतस्य जीवस्य पुनरागमनं कुत ? ॥१॥

આગળ પાછળનો વિચાર કરશે નહિ નાસ્તિકનું શું કહેવું છે —
 યત પિબેત ધી પીઓ પણ તે ન હોય તો જળ કૃત્વા દેવું કરીને પણ
 જીવનને લખાવવા ધી પીતું કારણકે મસ્મીભૂતસ્ય જીવસ્ય પુનરાગમનં કુત ?
 બળી ગયેલા શરીરનું પાણુ આવવું કયાથી ? આ પ્રમાણે નાસ્તિકને હોય

પણ આસ્તિમને તો જેમ રોડિંગ હોય તથા જગોએ પેનીઓ હોય એક પત્રી એક પેનીએ જવાનું થાય તેમા એને શુ ? સીધી કુચી મુનીમને સોપીને ચાલ્યો જાય જેવી અટી પેની છે તેવી ત્યાં જ તેને કંઈ વિચાર જ નથી તેવી રીતે જેણે સત્કાર્યો કર્યા છે, સત્કાર્યોનું વેળા ભવિષ્યમાં થવાનું હોય તેને કોઈ જાતનો વિચાર થાય જ નહિ પણ જેને અહીં મોજ અને આગળ પડવાનું હોય તેને અપ્રસાસ તેવી રીતે નાસ્તિકને અહીં મોજગોખ અને પત્રી મરતી વખતે હાથહોવપણુ. આસ્તિકને તો આદના માટે મન્તારક પૌત્રસીમાં લોમિરે લોમિરે બેનાય છે-આદાર ઉપધિ ને દેહ બધાને લોસિંગવે. આ રાજનામું દે ત્યારે પેનાને-નાસ્તિકને રહેતું છે પણ મનુષ્ય-જવ રાખતો નથી જ્યારે આસ્તિક જવ રહેતો નથી રાજનામું દેને નીકળનામા અને જગતી નીકળવામાં જેવો ફરક તેવો જ ફરક આસ્તિક રાજનામું દેને નીકળે અને નાસ્તિક આવે ? આવે ? કરી નીકળે

જમનાળી આજ ચોકખું ન દેખાડે

ફરક જવમા આદાર, શરીર મેજરીને મેજવાનાં, દુનિયામા સડુનું થાય તે વડુનું એટલે જે જે નીકળે તે બધા મેરીને જ નીકળે, તેવી રીતે અમે નીકળાએ તેમા અમને નામોશી નથી જેમ લિયાળા-ઉનાળામા ખમી પડે તો તાળીઓ પડે, પણ ચોમાસામા તો જ્યાં બે ચાર પાંચ રોજ પડતા હોય ત્યાં તાળીઓ ન પડે ન પડતા હોય તે કોઈ પડે ત્યારે તાળી પડે પણ બધા પડતા હોય ત્યાં તાળી ન પડે તેવી રીતે અહીં ફરક જ-મમા ફરક જવ આદાર, શરીર મેજરીને મહેનતનાં મીંડા કરે તો અમારે પણ તેવું કોઈ જવનો મહેનતનો એકડો જતાવશે જે ધોગજીમાં સોએ સો નાપાસ ત્યાં જન્નામીને સ્થાન જ નથી, તેવી રીતે અહીં જગતમા તમામ જવમાં મહેનતનું મીંડુ વળે છે તો પત્રી નવાઇ શી ? વાત ખરી, પરંતુ ધ્યાન રાખવું કે ચોકખી આજ છતી વખતે દેખાડે પણ અજી વસ્ત્રને ન દેખાડે જ્યારે જમવાળી આજ છતીને ન દેખાડે પણ અજીને દેખાડે. ઝાઝવાંના પાણી દેખાડે, એ-

અન્ને એ દેખાડે આખમા કસિયો છે કે નહિ તે દેખાયો !
દ્વષણાળી-અમરાળી આંખે છત્ર ન દેખાય અછત્ર દેખાય તેની
રીતે તારી છુદ્ધિ નિમગ્ન ન હોય તો તેવું દેખાય નિર્મળ હોય તો
ચોકષુ દેખાય.

મેળવવું અતર્કુહર્તમા, મોક્ષની નિસરણી મનુષ્ય-જન્મ

ગાયના દૂધનું દહીં થાય છે, ઝોલાવાય છે, પછી ઘી થાય છે
અરે ! પણ સીધું જ કહોને કે ઘી જ થાય છે ગાયનું દૂધ વગેરે કહેવાની
જરૂર શી ? આ પ્રમાણે સીધું માગે તો સીધું લે આખા જગતમા
એમ થાય છે મહાનુભાવો ! અનતા એ જન્મ સફળ કરી શક્યા
સિદ્ધો કેટલા ? અનતા તેઓ કેવી રીતે જન્મ સફળ કરી શક્યા તો
આ મનુષ્ય-ભવમા એવી મહેનત કરી કે તે પામી શક્યા આ મનુષ્ય
પણામાં દાસી મે ધડીમાં મહેનતને લીધે એવું મેળવે કે જે પનડો
ખાય નહિ, જેને મેનવું પડે નહિ કેવળગાન મેળવવું તેમા કેટલી વાર
લાગે ? તો અતર્કુહર્ત અતર્કુહર્તમા પ્રાપ્ત થયેલું ન જાય અત
ર્કુહર્ત આગળ વધે તો કેવળગાન અનતો કાગ પડેલો તેવું, પનડો
ન ખાય તેવું કેવળગાન આ મનુષ્ય-ભવમા જખ્ખર મહેનત કરે તો
પરિવર્તન વગરની મેલથી ન પડે તેની ચીજ મેળવી શકે. મનુષ્યનો
ભવ એટલે મોક્ષની નિસરણી દેવતા, નારકી તિથિઓ ભવ મોક્ષની
નિસરણી નહિ શ્રીદેમારનાતિ વાચકકેએ આટના માટે જણાવ્યું
કે 'ઈદં જમ મહાનુભાવ ! આ મળેતો જન્મ સફળ કરે

મનુષ્યના ફળ કયા ?

મનુષ્ય-ભવ સફળ કેવી રીતે ? આટલી બધી કથા વગેરે જોઈ પણ
મનુષ્ય-ભવને ફળ આપ્યો દેખ્યાં નથી જાને ફળ આવે પણ મનુષ્ય-ભવ
હિવાવાળી ફળદાયી ચીજ નથી તો સફળ કેવી રીતે કરીએ ? શાંતિથી
વિચાર. ફળ એટલે શું ? જે ખાવામાં દામ લાગે અને જે વાવે તો
ઝડ થાય તે કેરીને અંગે વિચારો ખાવાનું મળે અને ઝડ પણ થાય.

તેવી રીતે આ મનુષ્ય-ભવથી સુખનાં સાધનો મેળવી શકે. શુ મનુષ્ય-ભવ દુનિયાનાં જાડોની માફક જાડ છે? દુનિયામાં જાડોને ફળ સ્વાભાવિક જ પણુ આને (મનુષ્યજાડને) ફળ દેવા નહિ પણ ફળ લાવીને ખેસાડવાના અને તેથી જ કશું કે-આને સફળ બનાવે કે જ્યેથી આ મનુષ્ય-જન્મ મુલ્ય થાય. તમને એમ લાગે, જીમને એમ લાગે પણ જાનીઓને તો કે સુતજ છે જેમ અવધારમાં ચોકમીને પારકા સોના ઉપર રામ-દ્રેષ નથી પરંતુ જેવું હોય તેવી કિંમત કહેવી એ ચોકસીનું કામ છે તેવી રીતે વીતરાગ પરમાત્માને આ મનુષ્ય-જન્મ સફળ છે, એમણે મનુષ્ય જન્મ સફળ ક્યાં છે તેથી એ કહેવાનો એમને હક છે, નિષ્ફળ પણ જણાવવાનો હક છે, તેથી મવતિ કશું મવેત્ ન બોલતા મવતિ કેમ ?

અની 'મવતિ' સત્તાવાચક શબ્દ મૂક્યો, વિધિ નહિ આવું કગનારાનો મનુષ્ય-જન્મ સફળ થાય. શ્રીવીતરાગ પરમાત્માને કહના સાધન તરીકે અનિષ્ટના નિવારણ તરીકે ઉપદેશ આપ્યો તેમાં અઘરા શી? મનુષ્ય-ભવ સફળ કર આવે ઉપદેશ આપે તેમાં વાધો શુ? નિષ્ફળ ન કર એમ કહે તેમાં વાધો શો? આવું કહેવાથી વીતરાગપણુ આ-સુ જાય જ? ના, રાગ-દ્રેષની પરિણતિમાં વીતરાગપણુ આદ્યુ જાય. શકા—વિધિવાચક મવેત્ કેમ ન કહ્યું? મળ્યો છે એમ ન કહેતા મળ્યો મળ્યો એમ કેમ ન કહ્યું? વાવો ન હોય તો મવેત્ કન્ન કેમ ન કહ્યો? મવેત્ ને મવતિ મા ફરક છે તે કમીર ધ્યાનમાં લે મવેત્ ભવિષ્યના આદિ તે અગે, જ્યારે મવતિ સત્તને અગે વર્તમાનમાં ફેટાવ્યું છવે સફળ કરે છે જૂતમાં ક્યાં ને ભવિષ્યમાં કગે, એ નિકાગ સત્તા દર્શાવના માટે મવતિ ઉચિત મવેત્ એક અમિતને અગે વ્યાગજી મળ્યાવ પણ દરેકને અગે તેમજ ત્રિમાગ સત્તાદર્શાવવા મવતિ કહેવું જ વ્યાજબી છે સફળ બનાવવામાં બહાદુરી

‘સુલટવ’ એટલે સારો મેળવ્યો (પણુ આપ્યો, દીધો એમ નહિ), ‘મોકે જન્મ કાષ્ટએ આપેલી ચીજ નથી. કાષ્ટની દીધેલી ચીજ નથી

પણ અવ્ય મળેની છે કર્મથી સિદ્ધ છે એ જણાવના સુલભ કંઈ મેળવવામાં બહાદુરી નથી માટે જન્મ મેળવે તેમાં બહાદુરી નથી ત્યારે બહાદુરી શેમાં તો કે જન્મ સફળ બનાવે તેમાં જેમ હથિયાર ફક્ત હાથમાં લેનાથી શુરવીરતા નથી પણ હથિયારથી કાર્ય કરે તો શુરવીરતા, તેમ અહીં આગમ મનુષ્ય-જન્મને સફળ કરે તેમાં ઉત્તમતા મનુષ્ય-જન્મ એટલી મેળે સફળ થઈ જાય તો પછી શું ?

હવે મહાનુભાવ ! આ મનુષ્ય-જનના ૭ પ્રકાર છે તેમાં તુ કયા પ્રકારમાં ? કયા પ્રકારમાં સફળતા થાય ? તે વગેરે સમગ્રવરો તે અધિકાર અગ્રે વર્તમાન

વ્યાખ્યાન ૯

પોતાનો જન્મ નાકબૂલ નથી

શાસ્ત્રકાર મહારાજ આચાર્ય ભગવાન શ્રીમાન ઉમાસ્વાતિવાચકજી મહારાજ ભવ્ય જીવોના ઉપકારને માટે ધર્મોપદેશ દેતા યમ આગળ સૂચવી ગયા કે-આ જીવ અનાદિથી રખડે છે એ સમજવું ત્યાં સુધી મુશ્કેલ કે ત્યાં સુધી પોતાના જન્મ ઉપર વિચાર કર્યો ન હોય. પોતાના જન્મ ઉપર વિચાર ન કરે તો મનુષ્ય બહુ ઓગવે, નાકબૂલ કરે પણ પોતાના જન્મની નાકબૂલાત કરાશે નહિ.

હું નથી એ જ જીવની સિદ્ધિ

નાસ્તિકો કહે છે કે જીવ નથી ત્યારે શાસ્ત્રખરો કહે છે કે ખાષ્ટ ! તુ જીવ નથી એમ કહેનાર પોતે છે ખરો કે નહિ ? જો છે તો પછી પોતાનાર-કહેનાર જીવ જીવ નથી એમ ના કઈ રીતે કહે છે ? જીવ નથી એમ કહે તે જ જીવ છે અમને તું કહે છે-જીવ નથી તે તુ શું જડ છે એમ પારીને કહે છે ? જો જડધારીને કહેતો હોય તો

બીંતા વગેરેને મોલતા કેમ નથી સાબળતા ? ત્યારે કહે કે મોટે જલે કહે
કે જીવ નથી પરંતુ જીવ નથી એ વાક્ય જ જીવ સિદ્ધ કરે છે

શેઠ અને રજપૂત [૧૭]

કુનિયામાનો દાખનો લઘ્વિ એક ગેડિયો માંદ રજપૂત પાસે ૫૦૦
(પાચમો) મામે છે તે મિત્રારો એકમ પતાવે કયાથી અને શેઠ ઉપર
માન તો દાખ ઉપગણી કરે તે તે રજપૂતનો જીવ બળે ૫૦૦ પેનો
ઉવરાણી છોડે નહિ પેનાને સહન કરવું પડે એક વખત રજપૂત કોઈ
ગામમાં ગયો બહાદુરીનું કામ કર્યું તેને રાખ્યો એક હજાર રૂપિયા
આપ્યા લઈને આવતો હતો ત્યાં રજામાં રોડિયો મળ્યો, કહે કે-મ
લાઈ! ઉવરાણીવાળાનો રિવાજ કે આપે કે ન આપે પણ માગણી
તો કરે કેમ હજાર! પેના રજપૂતે કટાણેનો એટલે ૫૦૦ આપ્યા
સાક્ષી પુરાવો નથી સાક્ષી વગર આપે તો એવ થાય તેમાં વાધો નથી
પેનાએ એક ચોપડીમાં જામે કર્યા ને કહ્યું કે-જો, જામે કર્યા જે વરસ
તથા વરસ થયા એટલે પેના રજપૂતને કહે કે-કેમ હજાર! ક્યા મહેરમાની
ઓછી દેખાય છે કષ્ટક અમારૂં વિચારતો આ બોલે તેમાં શું ? તો
નવું ખાતું કરવાનું કષ્ટક થોડી મુદત થઈ તમે તો બસો છો હજાર!
અમે ધરનાર લઈને બે । છીએ, એમ કગતા કરતાં ચોકબુ કહ્યું કે મે
૫૦૦ આપેના છે તે વાવો પેનો કહે છે કે ક્યારે આપ્યા ? ત્યારે
શેઠે કહ્યું-હવે મારે કૃગિયાદ કરવી પડશે પછી કૃગિયા કરી

ગાડની સાક્ષી

ન્યાયાધીમે જાનેની રિયતિ જોઈને ઠોકોરને જોતાવીને પૂછ્યું-શું
થયું સાચું કહે તારી નાતની લેનડેવડ વડી જશે. માટે સાચું
કહે પેનો કહે છે કે-હું આપી શકું તેમ નહતો પણ મને
શિરપાવ મળ્યો અને તેમાંથી આપ્યા કર્યા આપ્યા તો કે ફનાણા
ગાડ નીચે આપ્યા છે બીજો દિવસે કેમ આજની વખતે ઠોકોરને 'ધમ
કાવે શું સમજે છે ? આવા શાહુમારો ઈમાનદાર મેઈમિલી નહિ જ કરે

માટે આપી દે પોતાની આનક કરતા ખર્ચ વધારીને દેવું કરે ને ન આપે
તે કેમ માલે ? પેતાએ આપ્યા કશું ને પોતાની હકીકત કહી બધી વાત
ખરી પણ કશી જગોએ આપ્યા ? ફાણા ઝાડ નીચે ફાણી સીમમા
આપ્યા અરે સિપાઈ ! જા, ઝાડકું ઈધર લે આવ ફેરા લાદને ગયો
(બધી તૈયારી કરવાની કારકુનને જેમ વખતને ત્યાં કારકુનો તે જ
કારખાનોના સ્થાન) જ્યાં દર મિનિટ યાદ કે ન્યાયાધીશ કહ્યું કે
અનતક સિપાઈ કશું નહિ આપ્યા ? ગેડિયો કહે છે કે ઝાડ તો દૂર છે
ન્યાયાધીશ શેડ પગે પોતાનું કામ કર્યું જાય છે અર્થો ક્યાક થયો
ને સિપાઈ આવ્યો ને કહેવા લાગ્યો-સાહેબ ! દુકમ નહિ માનતા, એક
કે મ નહિ આતા ત્યારે ન્યાયાધીશ કહ્યું કે ઝાડ આવીને સાક્ષી પૂરી
ગયું શેડ ને ઠાકોર વિચારે છે કે અહીં ઝાડ આવ્યું કયાથી ? ને સાક્ષી
પૂરી ગયું કયાથી ? તેથી ઠાકોર ગૂંચરાડામાં રહ્યો ગેરે સવાય કયો કે
હું તો અહીંના અહીં છું ને ઝાડ આવ્યું કયારે ને સાક્ષી કયારે પૂરી
ગયું ? ત્યારે ન્યાયાધીશ કહ્યું કે આ દરનારમા બેવફૂરપણે ન આવે
ઝાડ દૂર છે તે તમને કેવી રીતે માલમ પડ્યું ? રોકજી ! બેઈમાન ન
માવ નરખત દૂર છે એ તમે સાથી કહ્યું ? આથી રૂપિયા આપ્યા સાબિત
છે રોકે જ નહીં દાવો પાછો બેચી લીવો

અહીં જેમ ઝાડ સાક્ષી પૂરી ગયું તેમ જ જીવ નથી એ વાક્ય જ
'જીવ છે એમ કહી મનુ દુ વચન અપ્રમાણ છે અનુમાન અપ્રમાણ
છે, એમ બોલ પણ તારે બોલવું એ જ એ વચનને પ્રમાણ કરે છે
સાબિત કરે છે, માટે હું નથી એમ બોલે તો પણ તે વચન જ જન્મ
સાબિત કરે છે

હકીકત છે બોલનારના ગળે અનાદિ વળગે

જન્મ વચન કબૂલાતે કબૂલ થયેલી ચીજ જન્મમાં કબૂલાતની
જરૂર નથી જ્યારે જન્મ એ કબૂલ થયેલી ચીજ આથી કર્મની
સિદ્ધ થાય આથી જન્મ અને કર્મની પરપરા અનાદિની
એ કબૂલ કરવું પડશે જન્મ નહતો ને કર્મ થયું, કર્મ

નહોતું ને જન્મ થયો એમ મોનાય તેમ નથી લાગે મૂન ન કરે
પણ જન્મ-કર્મ એ કળ્પનાત તો મને વળગે તેવી ચીજ જેમ દુનિયા
દારીમાં 'કૂકડી' છે એમ માન્યુ કે 'ઈંદુ' માન્યુ પડે અને કૂકડી
ઈંદુની પણ માનવીજ પડે અનાદિની પરપરા જન્મ-કર્મની
એ પ્રશ્ન નર્મની મહેનત નિર્ધરે હાથ પણ જન્મોની
મહેનત નિર્ધરે શુ ?

શાસ્ત્રગરે એ જ બતાવ્યું-અનાદિથી શુ જન્મ લે અને
કર્મ બાધે છે, છતાં એક વાત ખ્યાનમાં રાખવાની નાના છોડતાં
પણ જો એ વરસની મહેનત જલ તો ઉભરીત થાય ખાતુ ન બાધે
જે વરસની મહેનત જલ તો અધમ્યો થાય અને ત્રણ વર્ષની મહેનત
જલ તો આપધાત કરે. નાના જમ્યાને ત્રણ વરસની મહેનત તે જલનું
જોખમ કરાવે તો તારી મહેનત કેટલા વરસની ? કેટલા ભરતી ? અનાદિની

કૂકડ બાવે પુરુષની મદદથી મહેનત કરી પુરુષની મદદ વગર
મહેનત કરનારા એ જ-અયોગિ-કેની અને મિદ્ધ પરમાત્મા, શરીરની
મદદ મહેનત કરનાર ન હોય તો તે એ જ-સિદ્ધ પરમાત્મા ને અયોગિ-
કેવલી તેથી તો તે પટેનાના સોગી મળ્યા એટલે કે પુરુષની
મદદથી મહેનત કરનાર અદાપ મનના અદાપ વચનના અદાપ કાયાના
પુરુષની મદદ લઈને મહેનત કરનારા છે મજૂરી કરવા વગરનો તો
આ જલ છે જ નહિ આગર લઈને તો મડેનો જ છે તો એનું
ફળ શુ ? દુનિયામાં બાર માસ વેપનો કરે અને મીંકુ આવે તો
શુ કહે ? શુ થાય ? બાર માસના સરવૈયામાં મીંકુ આવે તો હોશ
કોશ બીડી જાય તો પછી તે દરેક જન્મમાં મજૂરી કરી પણ
ટોટો આપ્યો તેનું શુ ? છોકરાને મહેનત મફત જલ તો
આપધાત કરવાનું શેડિયાને મીંકુ આવે તો દેશાતર જવાનું પણ તને
દરેક જ મના સરવૈયામાં લાલનું નામ નહિ ને આમળા જેનું મીંકુ,
છતાં હજી કેટલો આવતો નથી તો તું મધ ગિયતિનો ? દુનિયામાં
સિવાગિયાની કહેવત છે

શિયાળ [18]

એ વખતે વાધે અને સિયાળે મળીને વિશ્વાસઘાત કરીને ગધેડાને મારો ત્યારે શિયાળ મ્હે કે મામા ! આ વિશ્વાસઘાત કર્યો માટે પ્રાપ્તિ કરવું જોઈએ તેવી પાળીમાં નાહીને પાવન થઈએ વાવને પાણીમાં મોઝાંચો અને સિયાળિયો તે અર્થે તું કાળજી ખાઈ તથા વાધ જાઓ ને પૂછ છે કે કાળજી કર્યાં ? આમ દુનિયામાં ધાતમીપણ ને હુઆઈ પશુમાં પણ છે આની મામા લાણેલના મળધરાગા બન્યા શિયાળ કહે છે કે કાળજી હતુ ન હવા ?

તેવી રીતે આપણે અનતા બવની મહેનતે શુ ફળ મેળવ્યું ? આ બધો ખ્યાન ક્યારે આવે તો કે જન્મ વિચારે, કર્મ વિચારે અને પરપરા અનાદિની છે અને તે પ્રવલ્નને આધીન છે તે પ્રવલ્ન મે અનાદિથી કયો પણ તેનું મળ શુ આમ વિચારે ત્યારે કહો કે આખા જગતો અગે જે બનવું હોય તે એમને આ જાને તેમાં લાંછન નથી દરેક દવ દરેક જન્મમાં જન્મ લે છે અને મહેનતના મીઠા વાળે છે આમ કહે છે આનુ કાણુ કહે ? સાત્રકર કહે છે કે આનુ તો અભન્ય કહે, બન્ય ન મ્હે બન્ય તો લાજ પાડે નિર્ભાગીને આમ રતુ, રહે ॥ ને રહેજે ભાગ્યશાળીને આમ શુ નથી હેતુ નથી ને રહેજે નહિ બન્ય મોક્ષ માને એટલે તેને ખ્યાન રહે કે એ જન્મમાં એવો ઉદ્ધમ કરામાં આવે તો મોક્ષ મેળવી શકીએ માટે જન્મના છ પ્રકાર સાત્રકરે જણાયા

મનુષ્યના છ પ્રકાર છે

- (૧) એક તો જન્મ એવો કે જેમાં મોક્ષ મેળવે (૨) એ એવો કે મોક્ષ મેળવે નહિ પણ નિસરણી પાકી કરે (૩) એ એવો મોક્ષની નિસરણી પાકી ન કરે પણ નીચી ગતિના રસ્તા ન લે (૪) એ એવો ઊંચી ગતિના રસ્તા લે પણ નીચી ગતિના રસ્તા ન લે (૫) એ એવો આ લવના કર્મોને સાધે અને (૬) એ પરલ.

ન આ લાનના દુ ખોને આવે આ મનુષ્ય-જનના ૭ પ્રમાણના રૂબો કહી
 ૭ પ્રમાણ માને તેનું નામ લાન પણ ન માને તેને અજન્ય કહેતા નથી
 એટલે કે લાન દોર પણ લાનની છાપ નહિ જો પ્રમાણ માને ત્યાં
 અજન્યપણની છાપ.

અજન્ય મોક્ષની નિમરણી સિનાયના આઠ તત્ત્વ માને

શાસ્ત્રમંત્રે કથ્ય—અજન્ય મોક્ષની નિમરણી ચિત્રાન મનુ માને આઠ તત્ત્વો
 માને વિચાર કરતે આઠ તત્ત્વો ન માને તો દેવનોદને આ સાધુપણુ લે
 શાનો ? જોશે ભવિષ્યમા રાગ થવા, દેવ થવા સુખી થવા માટે સાધુપણુ
 માન્યુ તેજો હવ માન્યો હવ ન માયો હોત તો ભવિષ્યની વાત
 ક્યાથી ? હવ માન્યાની સાથે અહવ મનાયેનો છે પુણ્ય ન માન્યુ
 હોત તો દેવનોદની ઇચ્છા ન યાત પણ ન માન્યુ હોત તો સાધુપણુ
 ભેત શાનો ? મંવર, નિર્જરા પણ માની આ માને ત્યા સુધી લાન
 પણાની છાપ નહિ મોક્ષ માને નહિ, પણ ખોને ખજા ને પ્રગટે પણ ખજા
 પાતાના નિર્માણ ખાતર અજન્ય મોક્ષ બોલે

શકા—માને નહિ તો કહે શું કરવા ? તેનું મણુ એ છે કે
 મધમા-શાસનમા ત્યાગી ને બોમી બને ૫ વર્ગોમા જૈન તત્ત્વોની એટલી
 બધી છાપા કે જો મોક્ષનું નિરૂપણુ ન કરે તો એને સ્થાન ન મળે
 એટલા માટે એને મરમા સ્થાન રાખવા બદલ-મરમા ગિયતિ રાખવા
 બદલ મોક્ષ ન માનવા છતા કહેવો પડે મર એટલો મધો તત્ત્વની
 પ્રતીતિ ધરાવનારો કે જોને અજે તેનાવી આકુન્નવણુ મોનાય જ નહિ
 માને નહિ ને બોલે તે તો અસત્ય છે, પરંતુ પદાર્થમા અસત્યપણુ
 નથી. અસત્ય બોલે ને નવ મેવેરે જાવ ? નિર્મલ ગદાગપ નથી ? મોક્ષ ન
 તેને આપવો મોક્ષ ન હોવ ને મહેલો તે જુની વાત પણ આ સમુદાય
 વગેરેમા મોક્ષ મનાયેનો છે તેથી તેમની આગળ મોક્ષ કહેવો પડે છે
 છે અસત્યવાદમા-જતા પદાર્થને આપવા અને અજતા કહેવા એને સત્ય
 નથી લાગતુ તે વાત જુની અજન્ય પોતાને શ્રદ્ધા નથી તેથી ■

પગર બોલ્યો પણ અસ્ત્ય નથી બોલ્યો, એટલે કલધી બોલતો નથી કે ના પોતાની ઉચ્ચતા જાણવા માને. આ લોકો આ માર્ગે રહેલા છે અને મારે મંજમ ધારવાનું પણ તેનાથી છે માટે મારે ઉચિત જાણવું આમાં કશીને લેવાનું નથી અજાનની મોક્ષની નિરૂપણા સાચી પણ એના પોતાનામાં અનતાનું નથી તેનો વધો નથી પ્રતિભાના અભાવને અંગે માયા પણ આ પોકને કહ્યું એવી માયા નથી આ પ્રશ્નજ્ઞાથી તેમની માન્યતા દર રહે તેથી મારો નિભાવ છે અલગ્ય ચાર પ્રકાર માને

અજાન શ્વ જન્મના ૭ પ્રકારોને માને નહિ જન્મના ૭ પ્રકારને જાણ જ માને કેમ ? મે પ્રકારો તો મોક્ષ મેળવવાના ને મોક્ષની નિરૂપણીના. આ બે પ્રકાર તો તેને હોય જ નહિ તેથી બીજા ચાર પ્રકાર સર્વ શો

આ ઉપરથી એક વાત ચોક્કસ કરી કે જન્મ છે અનાદિથી જન્મ કરતા આનીએ છીએ. વરેક જન્મમાં મહેનત કરીને મીઠું વાળું પરંતુ મીઠું વળે જ છે આ માન્યતા અલબ્યની જાન્યની માન્યતા કેવી ? અનતાએ કયા કંઈ કરે છે ને અનતા મેળવતો મેળવે છે એવું માનવાવાળા હોય. શ્રીતાઓ આવી માન્યતાવાળા હોય ત્યારે ઉપકેશને લાયક થાય આ મનુષ્ય-જાતથી મોક્ષ મેળવી શકાય. જો અત્યારે ન મેળવી શકાય તો મોક્ષની નિશ્ચયી-સ્વરૂપ જાનાવાય તેવા પ્રકારનો મનુષ્ય મોક્ષ મેળવી શકે તેને માટે 'દુઃસ્થિતિ' કહ્યું માટે શાસ્ત્રકાર કહે છે કે હું તને કહું કે તારો જન્મ ફળદાયી થાય તેવું કર આ ૭ પ્રકારમાં ૬ પોતાને પહેલા પ્રકારમાં લે અને શક્ય ન હોય તો બીજામાં લે એમ અનુક્રમે ઉઠતે ચોથો પ્રકાર લે પણ પાચમો, છઠ્ઠો તો ન લે.

હીરાના બલ્લે હાકડું

હવે ચાર પ્રકારમાં અષ્ટર સુવબ્ધ મને થાય ? અર્થાત્ હીરા વેચવા બધો દેકો ફેર થાય તો જુનમ સર્વ જાણ ત્યારે તેની જગોપર

લાડકું લે તેને શુ? તો કહો તેનું ફળ ન કહેવાય. તેવી ગીતે
ચોથા પ્રકારમાં આ ભવમાં જ મોજ, આ ભવમાં સુખ તે બધું મેળવ્યું
તે હીરાને સાટે લાડકા જેવું તેથી તે મફત ન કહેવાય. તેવી ગીતે
આ લોકની મોજમજમાં જન્મનું ફળ કાઢી નાખે તો ફળવાગો ન
કહેવાય. માટે તે ત્રણ પ્રકારવાળા ફળ ન મેળવે.

તે કોણ મેળવે, ક્વી રીતે મેળવે અને મેળવવું જરૂરી કેમ તે
વગેરે જણાવશે તે અધિભર અગ્રે વર્તમાન

વ્યાખ્યાન ૧૦

કારણ વગર કાર્ય ન થાય.

અન્યો કાર્યમાત્રમાં ઈચ્છા જ કારણ માને, પણ જૈના નહિ

સાત્ત્વમર મહારાજ આચાર્ય લગ્નનાં શ્રીમાન ઉમાસ્વામિ
વાચકજી મહારાજ લખ્યું હતોના ઉપમારને માટે ધર્મોપદેશ હેતા થકા
આગળ સૂચવી ગયા કે આ મંત્રારમાં આ કથા અનાદિકાલથી જન્મ
અને મરણ કાર્ય કરે છે કેમકે જન્મ તે ચીજ સર્વ જીવોને
અનુભવ-સિદ્ધ છે તેની સામિતી માટે બીજા પ્રમાણની જરૂર પડતી
નથી માટે તે અનુભવવાળી છે હવે તેને અગે નિચાર કરે કે જન્મ
થશે કાર્યથી? જન્મ તે સિદ્ધ છે તો પછી ‘વાક્યાર્થ મવેત્
કાર્ય’ કારણ વગર કાર્ય થાય નહિ. નૈયાયિકા, વૈશેષિકાનો નિયમ કે
કાર્યમાત્રને અગે ઈચ્છા જ કારણ છે જૈન સાત્ત્વકા જણાવે છે કે
દુનિયા એ કહે છે પણ એક પક્ષ કે વર્ગ માટે ઈચ્છા એ મુખ્ય
કારણ બાજબી હોય, કેમકે સારા મર્યો તે સારા સાધનો વગર થતાં
નથી તે મેળવ્યા વગર અવાધિક મગતાં નથી તેથી તે મેળવવું
તે સારી ઈચ્છાને આધીન છે સારી ઈચ્છા થાય ત્યારે સારા સાધનો

મેળવીએ અને તેથી સારા કાર્યો કરી શખીએ પણ કાર્યમાનને અં
ધગાનું કારણપણ નિયમિત નથી જો નિવમ કરીએ તો દુષ્કર્મ
રોગની ઇચ્છા દુનિયામાં કોને છે ? ને તે ચલુ કેમ ? ત્યારે કહો
સારા કાર્યોને અંજ સારા કારણો મેળવવાની જરૂર તે ઇચ્છા કે
તો મેળવી શકે પરંતુ કાર્યમાનને અંજ ઇચ્છાને કારણ મળી શકીએ નહિ
મોક્ષની ઇચ્છાથી એક પુણ્યવપરાવર્તમા મોક્ષ

જોડા કિતરીએ તો પરમપ. માટે જો વિચાર કરીએ તો ઇચ્છા
જો ત્યાં સુધી કાર્ય થવાનું નથી ઇચ્છા જલ્પ ત્યારે કાર્ય થાય પહેલા
ગુણધાનથી મોક્ષની ઇચ્છા જોવી થાય છે કારણ ? આપણે જાણીએ
છીએ કે મોક્ષનો વિચાર કે તેની પ્રવૃત્તિ, ક્રિયા થાય તે વખતે એક
પુણ્યવપરાવર્ત મસાર બાળી રહ્યો હોય. જોડવાને ઇચ્છા પહેલા મોક્ષની
પ્રવૃત્તિ તે બધા એક પુણ્યવપરાવર્ત પગી મોક્ષે જવાના એમ નહિ
પણ જેને મોક્ષની ઇચ્છા થઈ તેની ક્રિયા થઈ તેને એક પુણ્યવપરાવર્તથી
વધારે સસાર રખડવાનું નહિ અર્થાત્ એક પુણ્યવપરાવર્તથી અધિક
સસાર હોય જ નહિ. જેને મોક્ષની ઇચ્છા થઈ મુક્તિમાનો વિ નન્ત્ય
મોક્ષનો આશય-અભિપ્રાય તે છે ના પુણ્યવપરાવર્ત વગર અને નહિ
એમ હુરિભદ્રસરિશ મહારાજ જણાવે છે જેમ સમ્યક્ત્વમા અર્થ
પુણ્યવપરાવર્ત ન્યૂન-આનો અર્થ એ નહિ કે સમ્યક્ત્વ પામ્યા પછી
અર્થ પુણ્યવપરાવર્ત જ મોક્ષ થાય તેમ અર્થ જેને મોક્ષની ઇચ્છા
થઈ તેને એક પુણ્યવપરાવર્તથી વધારે મસાર હોય નહિ તે સમક્તિની
સાથે મળવેવાળો નથી

અભવ્ય અત કરપુથી કેન આલિને ન માને

કેટલાક આચાર્ય કહે છે કે અન્ય મતનું મિથ્યાત્વ તે પણ અત
કરણથી અભવ્યને ન હોય આચાર તરીકે લેવે હોય પણ માન્યતા-
વશાપૂર્વકનું મિથ્યાત્વ તેને ન હોય અન્ય મતમા કુવેને સુદેન માન્યા
કુવેને સુગુર માન્યા ને કુધર્મને સુધર્મ માન્યો ધારણા તો દેવ ગુરુ ને

ધર્મની સમકિતી સુદેવ, સુગુર ને મુધર્મેન ઉદેશીને મુદેનાંને માને ત્યારે મિથ્યાત્વીનો ઉદેશ કુદેન, કુગુર કુધર્મ છતાં માને મુદેનાં તરીકે શા માટે માને ? તો મારા આત્માનું કન્યાણ થાય તેની બને કન્યાણનો મતો નથી પણ માને છે શા માટે ? એની ધારણા તો આત્મમદવાણુ માટે

આભિપ્રદિક મિથ્યાત્વ અભવ્યને ન હોય

આ દેવાદિ અને સમા મમુદયી તારમે ' આ ભુદ્ધિ અભવ્યને દોષ ખરી ? સમારમમુદયી તરનાની મોક્ષની ઇચ્છા અને તેના સાધનોની ઇચ્છા અભવ્યને થવાની ? તો નહિ થવાની આચાર્યની ગ્રંથિતિએ અભવ્યને આભિપ્રદિક મિથ્યાત્વ બને હોય, પણ પરિણતિથી આભિપ્રદિક મિથ્યાત્વ નહિ એમ કેટલાક આચાર્યો માને છે મર્વ આચાર્યોના મત પ્રમાણે એ વાત નક્કી છે કે એક પુરુષનપરાવર્ત સિવાય મોક્ષની ઇચ્છા થાય જ નહિ તે માટે જૈન શાસ્ત્રને છાપ રાખી કે અર્ધ પુરુષનપરાવર્ત માટે સમ્યક્ત્વની છાપ જેને સમ્યક્ત્વની છાપ આપે તે અર્ધ પુરુષ પરાવર્તમા મેણે જવાનો તેનાથી વધારે સસાર ચવાનો નહિ તેમ મોક્ષની ઇચ્છા તેને માટે શુકન પાક્ષિની છાપ જૈન શાસ્ત્રમારે આપી જેને મોક્ષની ઇચ્છા થઈ તેને કઈ પણ ક્રિયા કરી તેને શુકન પાક્ષિક ક્રિયારાહી કહીએ છીએ એક પુરુષનપરાવર્ત બાકી હોય તેને મોક્ષની ઇચ્છા થાય છે તે વખતે તેને સમકિત ન કરી શકીએ પરંતુ મોક્ષની ઇચ્છા બને દોષ, પણ સમ્યક્ત્વ થાય તે વખતે એ ઇચ્છા આવે કે મોક્ષ

પહેલા કાલમા સમ્યક્ત્વના અગીમર બને ઉદ્દેશોપશુના વાક્યો ભુત હતા —

જે વખતે સમ્યક્ત્વને ઉચ્ચે તે વખતે તજુ વસ્તુ બોને-તે સુખમારેએ જગો જગો પર જણાવી તે આ પ્રમાણે—

‘ સરહમિ ણ મતે । નિગ્ધવે પવયજ્ઞ, પતિયમિ જ મતે ।

નિગ્ધ પવયજ્ઞ, રોમિ જ મતે । નિગ્ધર્થ પવયજ્ઞ । ”

સમ્યક્ત્વ પામ્યો તે જાને ઉપાશ્રય, દરેકસર કે પૂજા વગેરેથી બહાર હો-
 છતાં આ ઉદ્વેગપણા - ફળમેવ નિગમ્ય પાવચન જાહે પરમદે સેસે જનદ ॥
 આ નિર્ઘય પ્રવચન તે આત્માનું માર્ગ કઠનાર છે ખરેખર કાન
 કઠનાર હોય તો આજ છે આ મિવાય કંઈ પણ આત્માનું માર્ગ કરના
 નથી, પણ જીવકુ અનર્થ કરનાર છે

પાલમા એક પુરુગતપરાવર્ત

છે નો પુરુગતપરાવર્ત સસારનાજો બેની નિયતિમા હોય પરમદે ની
 સ્થિતિ ન હોય ધન, માન, કુદન મિ કત જોઈએ અને મોક્ષ પણ
 જોઈએ. પણવાજો થાય તેને પુરુગતપરાવર્તથી વધારે રખડવાનું ન હોય
 એમ શાસ્ત્રમા જણાવે છે કે એક પુરુગતપરાવર્તથી જોડો સસાર
 રખડવાનો હોય તેને જ પણની ઈન્છા થાય જ્યારે એથી શુશુકાં
 મોક્ષ જ જોઈએ, તે ઈન્છા તે ઈન્છાને સમજવા માટે મુલસાન
 દાખવાને ધ્યાનમાં લો

મુલમા તે નાગસારથિ [19]

મુલસાનો ધણી નાગસારથિ તેની ઉંમર થઈ જવા આવી.
 તેવી અવસ્થા મુખી એકે સત્તાન નથી સસારિક લોકો સતા પ્રત્ય,
 સ્વમાન ત્રણે કાને મોખવા તે વિચારમાં આવે એથી નાગસારથિ ચિંતાના
 દરિયામા ફર્યાદા છે, ત્યારે મુલસા કહે છે કે તમે સત્તાન માટે બીજી
 કરી શકો છો અને કંઈ પણ અડચણ નથી બોગને અડચણ હોય તેમ
 ભય કરપણામાં કહો ॥ તે કે બોગ મળ્યા ત્યારે મુલસાએ કશું કે આ
 બોગ તેને દુ બોગ મળ્યા ગણુ છુ તેથી તમે બીજી કરો તો અને
 અડચણ નથી ત્યારે નાગસારથિ અપદ જણાવે છે કે હું ચિંતાના દરિયામા
 છુ છતાં બીજા દ્વારાએ ચિંતાના દરિયામાથી નીકળવા માગતો નથી
 મુલસાની માગણી મોક્ષ

મુલસાના સમ્યક્ત્વે દેવતા પ્રસન્ન થાય અને કહે કે મોક્ષ માગ
 તે આપુ પ્રાર્થના નથી કરતી પણ છતાં તેને માગનાની કરી છુછા

છે કે દેવતા દર્શી શકે ? પણ મુવસા ચૂપ રહે છે કે દેવતા મહે છે કે હુ તને વર ન આપુ છુ માટે તારે જે માગવુ હોય તે માગ તો પણ ચૂપ દે છે ત્યારે ત્રીજી વખતે મ્યુ છતાં તે માગતી નથી પણ મુવસા ઉત્તર દે છે કે માગનારે પણ માગ્ને સાચવવો બે બે દુનિયામાં બેન, બેગીના માગતા હોય પણ વહુ માના માગણા ન હોય તેથી હુ નથી મોતલી હુ જે માગવા માંગુ છુ તે તારી પામે દેખાતુ નથી

સાધુ કયા માગે ?

શાસ્ત્રમાર સાધુને બે કહે છે કે સામાન્ય અને ત્રીણ અદ્વા વાગામા માગવુ કાને ત્યાં ? તો અદ્વાનાગાને ત્યાં અમુક ચીજ છે તેમ ન કહેવુ કારણ કે તે કાઈનુ ઉપાડી આવે અને ચોરી કરીને લાવી આપે માટે દેખ્યા સિવાય કુનાથાનો ખપ છે તેમ કહેવુ નહિ સામાન્યને ત્યાં માગીએ તો હોય તો હા કહે અને ન હોય તો ના કહેન ત્રીણ અદ્વાવાળો એવી પ્રિયતિમાં હોય કે ના કહેવી તે મોત માને તેવાને કહેવુ નહિ તેથી મુવસા કહે છે કે તુ તો ઉપાગી નારી શકે તેમ નથી ચોરી કરી શકે તેમ નથી, તેથી તારી પામે નથી માટે માગતી નથી

ત્યાં દેવ કહે કે નામ પાડને ? પગીની નાત પગી ત્યાં ચોકષુ કહે કે મોક્ષ

ચોથે મોક્ષ જ, ૧૪મે જ મોક્ષ

દુનિયાદારીમા સ્થિતિ કેવી-અવસ્થા થાય મતાનની ઇચ્છાવાળો ધણી ધણી તેનુ કલ્પદ થાય તેમ ઇચ્છે છે આવા વખતે દેવતા પ્રસન્ન થાય છે છતાં પુન બોલાતુ નથી. કારણ ? સમ્યક્ત્વનાગાને માગણી ઇચ્છા મનોગ્ધ મોક્ષ જ તેથી માર મોક્ષ જ બેદએ પરતુ જ્યા સમ્યક્ત્વ થાય ત્યાં 'જલુ ન હોય, 'જજ હોય. મોક્ષ જ બેદએ મોક્ષની ઇચ્છાવાળો શ્રવ ચોથ - થાય.

તે ગુણગુણને કાઈ કાલે મોક્ષ મેળ થો નથી, મેનરતો નથી અને મેળવજો નહિ એટલું જ નહિ, પરંતુ ભગવતીમા પ્રત્ન કર્યો કે-તેરમે ગુણ હો રહેના કેવી મોક્ષે ગયા, જાપ અને જરો ? તો ભગવાન કહે કે-ન જાપ જતા નથી અને જરો નહિ મહાગરો નહિ, હાં તેરમે ગુણહો પર ચોથા જેવું જે અનાદિથી મોક્ષે ગયેતા, વર્તમાનમાં જાપ અને ભરિખ્યમા જરો તે ચો મે અયોગી થઈને મોક્ષે ગયા, જાપ છે અને જરો તેરમાવાળાને મોક્ષ નથી તો બાળના તેના ઉતરતા ગુણ કાળાની વાત જ કયા ?

હજીના શેધે જ મોક્ષ

વસ્તુ શી ? ઇચ્છા પદલા ગુણકાણાથી રેડ સુધીની છતાં મોક્ષ ન થયો પણ ચો મે જ્યારે હજી ગર્ભ ત્યાં મન વચન ને કાયાની પ્રવૃત્તિ નથી ત્યારે જ મોક્ષ હજી હોય ત્યાં મોક્ષ નહિ, પણ તે જાપ ત્યારે મોક્ષ કાપને અંગે હજી જરૂરી છે તે કઈ રીતે માનવું ? માટે જૈન શાસ્ત્ર કારણે ઇચ્છાને કારણ નહિ સમ્પત્તાં પણ તેના વાસ્તવિક સાધનો માને તો માર્ગ થવાનું હજી હોગ છતાં કારણો ન મળે તો કાપ ન થાય. હજી ન હોય છતાં કા હો મળે તો કાર્ય થઈ જાય. તેથી હજી એ માપ કરનારી નથી પણ તે કાપના કારણો મેળવનારી બહે હોય માટે કાર્યે હિ કારણવત્તા ' કારણ આધીન કાર્ય છે ' નાકારણ મયેદ કાર્યમ્ ' કારણ વગર કાર્ય થવું નથી તો આ જન્મ તે કારણ વગર બન્યો, કે કારણથી બન્યો ? માટે જન્મ તે કાપ, તેવું જે કારણ તેને હું અદૃષ્ટ કદ છે, પણ તે તો વસ્તુ આત્માની માટે જન્મ અને કર્મની પગપરા અનાદિની માનવી પ શે

‘દ્વ’ શા માટે ?

અત્યારે તું કઈ ચિંતિતો ? તારા જન્મને સંકળ કરી શકે તે ચિંતિતો માટે ભગવાન ઉમાગ્વાતિ મહાગજ મ્હે છે કે - ‘દુ સનિમિત્ત-મપીદ ’ ત્યાં દ્વ’ સમ્પદ મ્હે છે તે શા માટે ? જન્મ તો અનાદિનો હતો

તેથી તે જ જન્મ કહેવામાં વાધો નથી પણ 'હદ થી નજીકનો' 'હદ તુ સનિકર્ષ' એટલે 'હદ' ના અર્થનો સંયોગ નજીકમાં થાય 'આ' અને 'એ' એ બેમાં કેટલો ફરક ? 'આ' શબ્દ પ્રત્યક્ષમાં અને 'એ' તે, દૂર માટે, અને જો ત્યાં દૂર હોય તો તે તેમ અહીં આગળ ક્યુ સર્વનામ વાપરે છે ? 'એ' અને 'તે' નથી વાપરતા પણ હદ 'આ' આ જન્મ સા માટે વાપરે છે ? ઉપદેશને લાચક મનુષ્યો માટે

મનુષ્ય-જન્મ ઉપદેશને લાચક

મનુષ્યના જન્મને ઉપદેશને લાચક ગણવામાં આવે છે ભગવાન શ્રીકૃષ્ણે પશુ આચારાગમ—'દ્વિમેગેસિ સોસન્ને' વગેરેથી એકેક-પણે-કેટલીક વેરકને લાગુ થાય છે એકેન્દ્રિય, ત્રિકેન્દ્રિય અને તે હોય તેને લાગુ પાડતા નથી અને ગીતામય જણાવે છે કે 'એવાં-કેવાંચિન્ મનુષ્યાન્ એતો અર્થ' મનુષ્યોમાં લાવી મૂક્યો, મનુષ્યો ઉત્કૃષ્ટ સતા મેગવાને અને અવખને લાચક છે જે અવધુ તેને સફળતા કરી શકનાર છે ઉમાસ્વામિ મહારાજ જન્મ અને કર્મની પરપરાનું અનાદિપણ સાબિત કરીને કહે છે કે "હદ જમ" આ મનુષ્ય જન્મ તે તો થયેલો છે, તેને તુ સફળ કર

સફળ કર કેમ કહેવું પડ્યું ? રાજાને ત્યાં કુવરપણે જન્મ્યો તો તે ગાદીનો માનિક થવાનો છે તેને મેગવવા માટે પ્રયત્ન નથી કરતો તેમ તમે મનુષ્ય થવા તેથી તમે કમિયના ખોળે બેસો છે કે જે લાચક થવા તે નિયમ નથી તેથી તેવા કાયેતિ માટે જ જન્મો ગણાવ્યા છે

આ સ્ત્રી ન બગાડે પણ અને કેટલાક આ ભવ અને પરભવ બંને બગાડે ફ આવા જીવોને સમજવા માટે શાસ્ત્રમંદિરોએ ૭ શબ્દો કહ્યા-પહેલાનું નામ ઉત્તમોત્તમ, બીજાનું ઉત્તમ, ત્રીજાનું મધ્યમ ૩, ચતુર્થનું મધ્યમ ૪, અવધનું મધ્યમ ૫ અને અવમાનનું મધ્યમ ૬

પાત્રના આવારે રૂણ થાય

મનુષ્ય-જન્મ મેળવ્યા પછી પોતાની કૃતિના આધારે મનુષ્ય પોતાના જન્મના ૭ પ્રકાર પાડી નાખે. પરિણામે આ મનુષ્ય-જન્મ ૭ રૂપમાં પરિણમે છે તે ૭ રૂપ યાચ કેમ? જો તું જાતના રહેતો હોય તો આ સવાન ન થાત કેમ? 'एकमतीशम्' એક જ એવું વર સાંનું પાણી પડે છે તો તે એકને એક જાતનો રસ અને બીજાને બીજી જાતનો રસ કરે છે હુનિયામાં જ્યાં પાક એક રસના છે? ના, કારણ એકસરખું વરસાનું પાણી છતાં પાકો એકસરખા નથી થતા નાના રસ 'पृथक् पृथक् भाजनम्' જેવા જેવા ભાજનમાં પડે તેવા તેવા જ રસ થાય.

આત્માને પાત્ર બનાવો

સવા નવ મહિના માતાના કૃપમાં રહેવું, જન્મ પામવો, દૂધ પીવું અને ગોધૂમકા ખાતા મોઢા થવું તેમાં કોઈ મનુષ્યને ફેર નથી, છતાં જન્મનું ફેર જેવું આત્મા પાત્ર હોય તેવું થાય આત્માને પાત્ર બનાવો તો તે જ જન્મ ફેર દેવાવાળો થશે આત્માને પાત્ર નહિ બનાવો તો તે જન્મ પણ ફેર આપનાર નહિ થાય. તેમાં આ ૭ પ્રકાર યાચ આ ૭ પ્રકારો જણાવ્યા

૭ પ્રકારોમાં મનુષ્ય-જન્મ સફળ કરનાવાળા કયા કયા પ્રકારો લેવા, મળેલો જન્મ સફળ થાય તેમ કરવા, તેને માટે કયા કયા રસ્તા લેવા? કયા કયા રસ્તા લે તો તે સફળ થાય! તેના ફેર કયારે મેળવાય તે અધિકાર જણાવશે તે અંગે વર્તમાન.

વ્યાખ્યાન ૧૧

દુનિયાદારીમા ઈચ્છા સિનાય કાર્ય નહિ

સાચકાર મદારાજ આચાર્ય ભગવાન શ્રીમાન ઈમામ્વાતિ ધાત્ર્યજી મદારાજ ભગ્ય દુવોના ઉપમગ્ને માટે ધમોપદેશ દેતા થકા આગળ મૂચરી ગયા કે આ સંસારમા આ દુવ અનાદિ કાનથી રખડે છે રખડતાં રખડતાં મનુષ્ય-જન્મ પામવો અન્યત્ર મુશ્કેલ હતો. સામન્ય રીતે નિયમ છે કે કારણને આધીન કાર. કાઈ વિષય કાર્ય કારણ સિવાય થાય નહિ, પરંતુ જ્યાં સુધી વસ્તુ આવમ ન હોય, તેના સાધનો જાણ્યા ન હોય તે મેળવવાની ઈચ્છા પણ કરી ન હોય ત્યાં સુધી દુનિયાદારીની રીતે કાર્યની સિદ્ધિ થવી મુશ્કેલ છે તેનાથી મનુષ્યપણુ તાન જાણી ગિયતિમા

આકસ્મિક કારણે મનુષ્યપણુ મળે

મનુષ્યપણુ પામવા પહેલાં આ મનુષ્યપણુ આવુ સાફ છે તે જાણ્યુ કયાં ? જાનવગ્નપણુમા, વિકેન્દ્રિયપણુ વગેરેમા જાટખ્યા તે વખતે મનુષ્યપણુ ઉત્પન્ન છે તેના કારણે આવા છે, તેનો અમલ કર, તે જ્યાં ધ્યાનમા હતુ ? પણ આકસ્મિક સરોગે આપણને તે મનુષ્યપણુ વગેરે મળી ગયુ મનુષ્યપણુના કારણે મત્તા ત્યારે આપણે મનુષ્ય-કર્મ અને આયુષ્ય બાધ્યુ

અજાણપણે મળે ભરોસો ન રખાય

મનુષ્યપણુના કારણે મન્યાં તે કેટલા મુશ્કેલ ? કોઈ વખત એવુ બને તેથી ભરોસામા બેસી ન રહેવાય. સાચકારે દાખલો દીધો કે — દેશમા સોનૈયો [20]

એક માણસ જાદાર ગયો તે તજાવને કાઢે બેઠો છે તે અટકાવો મનુષ્ય હતો તેને ત્યાંથી એક ઈંટ ખેની તે ખેચતાં પોપડો ઉખડ્યો એટલે તેના નીચે મોનૈયો હતો તે નીખ્યો તે લક્ષ્મી-ધર-

આ સ્ત્રી ન બગાડે પણ અને કેટલાક આ ભવ અને પરભવ બન્ને બગાડે. આવા જીવોને સમજવા માટે શાસ્ત્રકારોએ ૭ શબ્દો કહ્યા-પહેલાનું નામ ઉત્તમોત્તમ, બીજાનું ઉત્તમ, મધ્યમ ૩, વિમધ્યમ ૪, અધમ ૫ અને અવમાવમ ૬.

પાત્રના આધારે કેળ થાય

મનુષ્ય-જન્મ મેળવ્યા પછી પોતાની કૃતિના આધારે મનુષ્ય પોતાના જન્મના ૭ પ્રકાર પાડી નાંખે. પરિણામે આ મનુષ્ય-જન્મ ૭ રૂપમાં પરિણમે છે તે ૭ રૂપ થાય કેમ? જો તું જગતમાં રહેતો હોય તો આ સ્ત્રી ન થાત કેમ? 'एकमेतरीक्षम् એક જ એવું વર સાદનું પાણી પડે છે તો તે એકને એક જાતનો રસ અને બીજાને બીજી જાતનો રસ કરે છે કુનિયામાં બધા પાક એક રસના છે? ના, કારણ એકસરખું વરસાદનું પાણી છતાં પાકો એકસરખા નથી થતા નાના રસ પૃથક્ પૃથક્ માજનમ્ જેવા જેવા ભાજનમાં પડે તેવા તેવા જ રસ થાય.

આત્માને પાત્ર બનાવો

સ્ત્રી નવ મહિના માતાના કૃપામાં રહેતું જન્મ પામવો, રૂપ પીવું અને ગોધમજા ખાતા મોટા થવું તેમાં કોઈ મનુષ્યને ફેર નથી છતાં જન્મનું ફેર જેવું આત્મા પાત્ર હોય તેવું થાય, આત્માને પાત્ર બનાવો તો તે જ જન્મ ફળ દેવાવાળો થશે આત્માને પાત્ર નહિ બનાવો તો તે જન્મ પશુ ફળ આપનાર નહિ થાય, તેમાં આ ૭ પ્રકાર થાય. આ ૭ પ્રકારો જણાવ્યા.

૭ પ્રકારોમાં મનુષ્ય-જન્મ સફળ કરનાવાળા કયા કયા પ્રકારો લેવા મળે? જન્મ સફળ થાય તેમ કળવા તેને માટે કયા કયા રસ્તા લેવા? કયા કયા રસ્તા લે તો તે સફળ થાય. તેના ફેર ક્યારે મેળવાય તે અધિકાર જણાવશે તે અગ્રે વર્તમાન.

સાઈડ હનર વર્ષ સુધી નિરતર છઠ્ઠ છઠ્ઠની તપસ્યા તે કઈ ચીજ !
તેમા પણ આપણે તો એક ઉપવાસમા મર્યોત્ય ન થયો હોય તો નવ
કારણની વાર છે ? થઈ ગઈ છે કે નહિ ? દૂધ મેહુ આવ્યુ હોય તો
જિઆ નીચા થઈએ તો ના ? સાઈડ હનર વર્ષ સુધી તપ કરવો પારણે
જે લિક્ષા મજે તેને એમનીશ વખત પાણીમા ઝાળેને હવે એવા
ખોરાકમા શુ ? એમ ખોરાકે તો પારણુ આવા પારણે સાઈડ હનર
વર્ષ સુધી છઠ્ઠની તપસ્યા તે તપસ્યા જે સમકિતીને મળી હોત તો
આઈ જણા મોક્ષે આપ્યા જાત, ત્યારે એને મર્યો આખો બીજો દેવનોક
હીરો વેચીને હાડકા થયાં ને ?

આવી રીતે અકામ નિર્જરાએ સખત દુખ વેડીને મનુષ્યપણામા
આવી શકે

અમમ નિર્જરાનો પ્રભાવ

એટલા જ માટે 'દુઃસ્થનિમિત્ત એનામા મીજે મુો હોય તો-જ્ઞાન
સમ્યક્ત્વ સિદ્ધાન્તની જે નિર્જરા તે અમમ નિર્જરા મણાય તો આ
જીવે આ મનુષ્યપણુ મેજનુ ને વી રીતે માર્ગ પામ્યા ? આરાધના
કરીને દેવનોકમાં જઈને મનુષ્યમા આપ્યા છીએ ? આરાધનાના પ્રભાવે
દેવનોકથી અનતર મનુષ્યપણુ તે સાચી જાતીએ ? આપણો પહેનો બવ
મનુષ્ય તેમાં સમકિત, દેશવિરતિ સર્વવિરતિની આરાધના કરીને
વનોકમા ગયો અને ત્યાંથી મનુષ્ય થયો તેમ નહિ માટે શાસ્ત્રમા
વક્કા કરી કે આ જીવ બનાદિથી સમ્યક્ત્વ નથી પામ્યો તે સાચી
માનવ ? 'ગુણાન્તરેષુ બ્રાન્તોડસ્મિ' - હેમચ દ્રસ્યરિ મહારાજ કહે છે કે તારા
દર્શન વગર બમ્યા ક્યો પણ આ કલિયુગ સારા કે તમારુ દર્શન મનુ
એમ કહી નહિ મેળવેલુ સમ્યક્ત્વ એમ શાસ્ત્રકાર મહારાજે કહેલુ છે
પડિત અને મૂર્ખનો સંનિપાત [૨૨]

બેય પ્રકારે વિચારીએ તો દુનિયામાં પડિતને સનિપાત થાય અને
મૂર્ખને થાય તે વખતે જન્મે ચીકરા ચૂકરાવાળાને ? સનિપાત વખતે
મૂર્ખ અને પડિતપણાનો ફેર હોતો નથી, પણ જ્યાં સનિપાત મટે ત્યારે

મયો તે વાત બીજાએ સાંભળી સહેજે ધરમાં વાત થઈ સોનૈયો કિંમતી છે તે મુશ્કેલ છે સારું મરતો નથી. ઓ હો હો અરે એ ટેકું ઉખાડ્યું તો સોનૈયા વાત સાચી પણ કાણે મને? બધા ડેરા ઉખેડ્યે જાય, એકને દેશ વાગી ને ટેકું ઉખજી, નિધાન નીકળ્યું, તેથી દેશ ભારતા જુનું માટે એવાજ બાળ્યના થોગે તેવું સાધન અચાનક મળી જાય તો પણ તે ભરોસાપાત્ર ન ગણાય. અજાણપણે વગર ધ્રુવિજાએ વગર કારણ જાણ્યા પ્રવૃત્તિ થઈ ભવિત-ચતાના થોને સોનૈયો મળે તેથી તે મરણ ન ગણાય. આકર્ષિક થોગે ઈંટ ઉખેડતા મોનૈયો અને નિધાન મર્યું તેથી તે ભરોસાદાર ન ગણાય તેમ આપણું મનુષ્યપણું શું છે? તે ઈંટ ઉખેડાના સોનૈયો અને નિધાન સમજાને આપણે નિગોદમાંથી નીકળ્યા રખડતાં રખડતાં આ મનુષ્યપણું મેળવ્યું તે ઈંટ ઉખજાના સોનૈયો અને નિવાનની માફક નહોતું મનુષ્યપણું જાણ્યું નહોતું મુદર જાણ્યું, નહોતી મેળવવાની ઇચ્છા છતાં આશ્ચર્ય રીતે મની ગયું.

કારણો મેળ-માં શી રીતે? મનુષ્ય થયા શી રીતે? આકર્ષિક સયોગે થયા આ મનુષ્ય-ભવ જે આશ્ચર્ય સયોગે મર્યો તે ખોઈ દષ્ટિએ નિષ્ફલ કરીએ તો આમજ મનુષ્ય-ભવ કેવા? આગળ મનુષ્ય-ભવ કેવી રીતે મેળવવાના? એમ ન વિચારશો કે આ મધ્યો તેમ આગળ પણ મનુષ્યપણું મળે આ વખતે કારણો જાણ્યા વગર મનુષ્યપણું મની ગયું તેમ આગળ મળી જશે એમ વિચારવાનું નહિ કારણ? આગળ મળશે કે કેમ તે શકવાળું છે.

હીરાના સારું હાડમ્યા જેવું તામસીનું તથા [21]

આશ્ચર્ય સયોગે મનુષ્યપણું મળી ગયું તે જો ગયું તો? માટે ઉભારવાતિ વાચકજીએ દ્રષ્ટાંત દીધું કે-આ મનુષ્યપણું કેવું તો દુષ્કર્મ જેવું કારણ, દુષ્કર્મને મૂલી ચક્ર હીરા હાડમને અંગે વેચ્યો અને એકે તેને આગળ મેળ-માં તેમ જે અમમ્, નિર્જરા દુષ્કર્મ વેકવામાં થઈ તે એટલું બધું વેકવું કે જેમ તામસિ તાપસ જઈ જઈતું પારણ આ તો

કારણોની અપેક્ષાએ પણ મનુષ્યપણુ મુરદેવ

તેના કારણોમાં જન તો મનુષ્યપણાના કારણે મહામુરદેવ સ્વભાવે કષાયોને પાતળા કરવા (૧) આખા જનતાને, આમને, કુટુંબને, ઘરને હાલુ સહનુ, તે કરતા મન હાલુ મુરદેવ મન હતો તો કાલ પાનળા થાય વગી દાનરુચિ (૨) મધ્યમ ગુણ (૩) હોય તો મનુષ્યપણુ મને માટે દુ ખ જ જેનું મરણ

મનુષ્યપણુ ગર્ભાવાસાદિ દુ ખનું સ્થાન

દુનિયાદારીમાં સવા નવ મહિનાની ગર્ભમાં રહેવાની સ્થિતિ હોય તો માત્ર મનુષ્યમાં જનવરમાં કાંઈની જે-આર માત્ર બધાના ગર્ભગ્રાન તિર્ણ ત્યાં મનુષ્યનું ગર્ભગ્રાન હોય તેવા સ્થાનમાં સજ્જન રહે તો સવા નવ મહિના સુધી તેનું જીવન દઢાવે તો જન્મ. તેવી સ્થિતિમાં જોયે માથે બધાતામાં દીકરી રહે હજી તો રહે તો જન્મે. માટે આ જન્મ અરૂપે તો કેવળ દુ ખરૂપ બલિષ્ઠના માટે પણ “અસ્તકે ધિર જેસા વચામણા ઉમરે ઘેર વેચી પો-” રાજના પેર ઉકરે જન્મે તો આખા ગામમાં વધામણા તેને કઈ થાય તો પોક આપુ ગામ મૂકના આવે

મોક્ષ મેળવવાની તામત ન કેળનાય તો સાતમી પણ મને

મનુષ્યપણાની તાકાત મોક્ષ મેળવવા સુધીની પણ તેવી જ સાતમી નારમી સુધીની તાકાત મનુષ્યપણાની મનુષ્યપણાને સુપરોગ કરે તો મોક્ષ દુરપરોગ કરે તો સાતમી નરક પણ મેળવે. મિંદ્ર જેવા સાપ જેવા દૂર વાતકી પ્રાણી તે સાતમીને મેળવે.

તદુક્તિયો મત્સ્ય [૨૩]

તદુક્તિયો મત્સ્ય તે તો માન જાનું છે, પણ ખરી રીતે તો મત્સ્યે ત્યાં અસાતા ઉપાર્જન નથી કરી પણ મનુષ્યપણામાં તે અસાતા ઉપાર્જન કરી જે સાથે આયુષ્યો નથી બધાતાં, તેથી આયુષ્ય

મૂર્ખ તે મૂર્ખ અને પડિત તે પડિત આ વાત લક્ષમાં લેવાની અહીં પછી ઘટાડીએ કોઈ કહેવાવાળા હોય કે ઔદ્યૂતવિદ્યુતમતિ વાળા, આદારવાળા એવા નિર્ગોદમાં જાય, ત્યાં બધા સરખા છે તો પણ આ અર્ધ પુદ્ગલપરાવર્તમાં નીકળવાનો, આરાધના કરવાનો અને જરૂર મોક્ષે જવાનો આ દ્રષ્ટાંત ધ્યાનમાં રાખવાનું—સનિષાત એવું પછી પડિત હોય તે પડિત અને મૂર્ખ હોય તે મૂર્ખ

પર જનના સમ્યક્ત્વવાળાની સ્થિતિ કેવી ?

સમન્વિત પામીને દેશનિરતિ, સર્વવિરતિ પાળીને દેવનોકે ગયો હોય ત્યાંથી અહીં આવ્યો હોત તો આવી પહેલા પગથિયાં જેવી સ્થિતિ ને તોત આ વિરાધક ભાવમાં જન્મ જ નહોત આ જન્મ કદી આવે છે કે આપણે આરાધનામાં મોડાવાળા ડીએ આરાધના કરી હોત તો આ વિરાધક ભાવમાં જન્મ પામત જ નહિ આપણે આરાધના દ્વારાએ દેવનોકમાં ગયા હોઈએ અને અહીં આન્ધા હોઈએ તેમ નથી સમક્તિ વગરના દેવનોકમાં ગયા તે અહીં આવે ખરા પણ જે દેવનોકમાં ગયેના વિરાધનાવાળા તેનું સ્થાન વિષયનિમગ્નમાં

સ્થાનની અપેક્ષાએ મનુષ્ય-ભવ મુરકેવ

મનુષ્યપણું દેવનોક મેળવવા જેટલું દુર્લભ છે ? નીચેની રીતે મનુષ્ય-ભવ પામવો દુર્લભ દેવતાના બન કરતા મનુષ્ય-ભવ દુર્લભ જ્યારે દેવતાના સ્થાને અસંખ્યાતા અને ઉમેદવાર મુદોબર, ત્યારે મનુષ્યના ધ્યાનો મુદોબર અને ઉમેદવાર વધારે આમાં મુરકેવ કયું ? તો જેના ધ્યાનો થોડા અને ઉમેદનાર વધારે તે મનુષ્ય મુરકેવ

સાત નારકી કરતા એકેના અસુરકુમારમાં અસંખ્યાત, તેનાથી આગળ ચાલો, તેના ધ્યાનો અર્પણાત તેમાં મુખ્યતા અમેંસી પચેન્દ્રિય અમખ્યાતા પણ તે ખરી રીતે અહીં નથી સંગી પચેન્દ્રિય મનુષ્યના ધ્યાનો મુદોબર પામવાવાળા (મેળવવાવાળા) ઠેક એકેન્દ્રિય સુધીના માટે દેવતા કરતાં મનુષ્યપણું પામવું મુરકેવ.

બોલે બેટુ કુણ થાય તેટલું બાધુ ત્યારે 'દનાક બચાવ' અને પુણ્ય પણ ભગવે જે સમજાવું નારના ચાલત જીવેતવાળાને ત્યાં મરણ આપુ. જેને મળ્યા હસીને કામ પજર કરી જેને ક્રોધનાપણું કમું, જેને પોતી તેને પણ કામ છોડવાની રજ પેટે રતિ પેટે નિ મરે તો પણ દણુ આ લેવા તૈયાર નથી.

તે જ કહે છે કે કુ બધી મરેનો, કુ ખરપ, કુ ખના કારણવાળો આવો મનુષ્ય-મવ માટે તેને સફળ કર તેનું ફન મેળવ તેને માટે ૭ પ્રકારના જન્મ હોય, તેમાં ઉત્તમોત્તમ ઉત્તમ મધ્યમ પ્રિમધ્યમ-આજે આગ પ્રકારના જન્મ-મોમા, તેમાં પણ ખરેખર ત્રણ જન્મ-ઉત્તમોત્તમ દત્તમ મધ્યમ-ના નજી જીવ કોગીની સફળતાના તે સાથી થાય ? સફળતાનું કારણ કયું ? જે આવું મેળવે તેનો જન્મ સફળ થાય તેનું સર્ટિફિકેટ બીજા પાસે નથી લેવું 'મુલમ્મ મવતિ' આપો આપ સફળ થઈ જાય.

મર્ધા મરવાવાળાએ ત્રણ વસ્તુ કંઈ જોડાએ

તેના માટે કાન્જો બતાવીએ તે પહેલાં એક વાત ધ્યાનમાં રાખીશો કે જગતમાં સિદ્ધિ અને કાર્ય કાણ કરી શકે ? ત્રણ વસ્તુવાળો, સિદ્ધિ અને કાર્ય કરી શકે કઇ ત્રણ વસ્તુ ? પહેલાં કાર્યના નિશ્ચય. નિશ્ચય નામ કહીએ પણ ગંધીએ હોમના ખાતું કેમ ? 'દેહ વાળ્યામિ, કાર્ય સાધ્યામિ' આનું નામ નિશ્ચય નહિ. સાત્ત્રમરે કહે છે કે આ તો વૈકલ્પિક 'કા તો' 'કાં તો' જેમાં હોય તે નિશ્ચય નહિ. જીવનની દરકાર જ નહિ. દુ જીવુ કે મરુ તે જોવાનું નહિ, પણ કાન આધુ. દેહ પડો કે રહે પશુ 'કાર્ય સાધ્યામિ' એ આ સિદ્ધાંતવાળો કાર્ય કરી શકે બન્નારા ચોતેક મરી ગયા 'કાલ સિદ્ધ જ કરુ,' 'કાર્ય સિદ્ધ જ કરુ' આ નિશ્ચય જગતમાં કાર્ય સાધનારા કાર્યના નિશ્ચયવાળા જ (૧) જેઓ સાધનો સમજે અને મેળવે નહિ તેવા નિશ્ચયવાળા છતાં કામ કરી સમ્તા નથી, માટે સાધનો જાણવા, મેળવવાની જરૂર, (૨) તે મેળવ્યા છતાં તેનો અમન ન કરે તો કાર્યનિદિ ન થાય નિશ્ચયવાળો સાધનની સમજણવાળો

બાધવા માટે માન મરણ મત્સ્ય બન્યો વ્યાપી રીતે મત્સ્યો બિચારા
વચમાં આપુબ્ધ બાવવામાં નિમિત્તે-કારણે મત્સ્ય થાય છે

મનુષ્ય-જન કારણ ને માર્ગની અપેક્ષાએ દુખઉપ

દુઃખનિમિત્ત' દુખ છે મૂળ જેનું એવા આને જો દુરુપયોગ
થયો તો સંજ્ઞા દુખ કાળુ તે જ બનવાનો : કાળુની અપેક્ષાએ
મનુષ્ય-જન દુખથી ઉપજેયો કાયની અપેક્ષાએ દુરુપયોગ કરે તો
દુખમય દુખે મોના મનુષ્ય-જનમાં દુખે જન્મ પામવાનો આવે
મનુષ્ય-જન મળ્યો તે જો સફળ ન કર્યો તો તારા જેવો અકલ
વગરનો કયો ?

ધૂળ પેટ સોનું [૨૪]

ધૂળ પેટ સોનું મગે તે નથી લેવાતું એક જીવોપર એવો દેશ છે
કે જ્યાં ધૂળ ધૂળ ધૂળ જ ત્યારે ત્યાંના રાજાએ મપદો કર્યો કે જે
અહીંથી જાય તેને એક ધૂળની પોટની બાધી 'જવી' 'તેનાથી આગળ
કાવતી જમીન તે કાવતી જમીન-રાજા રાજાએ ત્યાં ચોરી નાખી
અને જણાવ્યું કે જે જેટલી ધૂળ નાંખે તેટલું સોનું મગશે' કાઢતે
ધૂળ લઈને આગળ નહિ જવા દેવા પણ મુસાફરીએ નીકળ્યા હોય તેને
ધૂળ નાંખવી પડે. તેથી નાખી દીધી અને સોનાની ચિટ્ટી મળી ખીનએ
અહીં નાખી તો તેના જેટલી ચિટ્ટી મની, ત્યારે ત્રીનએ વિચાર કર્યો
કે આગળ વધારે કિંમત હશે માટે આપણે એક મુરે આપવી નથી
સહેર આનું ત્યાં ફરજિયાત ખાતી કરવી પડે હવે જેને નથી આપી
તે છાતી ફૂટે કે થોડી આપનારને 'ઠીક ન થયું બધી આપનારને સાઈ
થયું આ વાત સંભવિત નહિ લાગે, પણ આ જન્મને અંગે તે વાત
મગે ઉતારવા જેની છે

કાચાદપ ધૂળ પેટ પુણ્યદપ સોનું

કર્મરાજને યોગી રાખી કે આ સરીરથી ધૂળનું પોટનું બાધા
મિના આગળ રહે નહિ : ત્યારે ધર્મરાજ તૈયાર-તમારી કાચાધી,
વચનથી ને મનથી જેટલું પુણ્ય બધાનું તેટલું 'ગણે' ત્યારે ધર્મી મનુ-

નજનો જ જ મ મનુષ્ય

સમ્યગ્ દર્શનની સાધ્ય (૧) મોક્ષની સાધ્યતાથી શુદ્ધ થયેતુ તેતુ
જ્ઞાન (૨) તે પામીને મવમને પામે (૩) સમ્યગ્ દર્શન (૧) જ્ઞાન
(૨) તે ચારિત્ર(૨)ને પામે તેનો મનુષ્ય-ભવ સફળ છે એમ કહી
શકીએ માટે ઉત્તમોત્તમ ઉત્તમ અને મધ્યમ-એમ આ ત્રણ પ્રકારે બને
■ એથી વિમધ્યમ સામાન્ય રિગેવ ફળ કરનારો આ ત્રણ પ્રમારવાળા
મોક્ષફળ મેળવાનાર. તે ત્રણ પ્રકાર મેળવે તો મનુષ્ય-ભવ સફળ
કરી શકે.

જેઓ આ ત્રણ મેળવે તે મનુષ્ય-ભવ મફળ કરનારા ગામુશી
અને તે મોક્ષસુખને રિને મિરાજમાન થો

- ❦ -

વ્યાખ્યાન ૧૨

અભ્યર્ચનાદર્શ(દ્વ)ર્શ મન પ્રસાદસ્તત સમાપિત ।

તસ્માદપિ નિ પ્રેયસમનો દિ તત્પૂજન ન્યાયમ્ ॥

(તત્ત્વાં જાં શ્લોકં ૮)

જેના જેવુ થવુ હોય, તેમા (તેના આકારમા,
મૂર્તિમા) તઠાકાર (તન્મય) થવુ જોઈએ

અમૂલ્ય (કિંમતી)ની નક્કેનો દરોડો

પરમ ઉપમરી સામ્રાજ્ય મહારાજ આચાર્ય ભગવાન (મારવાતિ
વાચક-રજ મહારાજ ભગવાત્મક દના દિતાર્થે ધર્મદેશના દેતા થમ
ફરમાવે છે કે આ સસારમાં ધર્મોના જોડોનો પાર નથી નિરુદ્ધમા
મનુષ્યને કાર્યની કડિનતા નિરુદ્ધાહી કરી કે પશુ ઉવમીને તો એ જ
કડિનતા ઉત્સાહનું પોષણ કરે છે, વૃદ્ધિ કરે છે પુરુષાર્થોએ કાર્યની
કડિનતા દેખીને ખમે નહિ, પાગ પડે નહિ, ત્યારે કાયર પુરુષો ફન

અને તેના અમનવાળો તે જ કાર્ય અને સિદ્ધિ મેળવી શકે (૩)
આનુ નામ જ સમ્યગ્ દર્શન, સમ્યગ્ જ્ઞાન અને સમ્યક્ ચારિત્ર
સમ્યગ્ દર્શન એટલે કાર્યનો નિશ્ચય

સમ્યગ્ સર્વ તમારા ધર્મગુણ યજ્ઞ યજ્ઞગયો છે, પણ સમ્યગ્ દર્શન
વસ્તુ કઈ? તો જે સાધ્ય તે સાધનુ જ ॥ સાધ્ય જ સાધનુ જ
છે જ આ રિયતિ આવે તો તે સિનાય ખીલુ કઈ નહિ તે સિદ્ધ ન
થાય ત્યાં સુધી કઈ જ નહિ આનુ નામ સમકિત

સમ્યગ્ જ્ઞાન એટલે સાવક બાવકની સમજના

તેનો નિશ્ચય કયો જતા તેના સાધનો માટે શાસ્ત્રકારોને આશ્રવ,
સેવ, બધ તે નિર્જન-આ ચારને તત્ત્વ તરીકે જોઈવવા પડ્યાં શા માટે ?
સાધક બાધક અને તેવા સાધનો ખ્યાનમા રહે માટે હવ અને અશ્રવ-ઓ
બે જ કલા પોત તો આ હવને સાધક અને બાધકની સમજણ પ ત
નહિ તેથી તેનાથી દૂર થવાવાળો કે પ્રવૃત્તિવાળો થાત જ નહિ માટે
આ ચાર તત્ત્વો કહેના પડ્યા સાધ્ય સાધો પણ સાધકો, બાધકો ન
ખતાવે તો શુ થાય? તેમ અહીં પણ આશ્રવ સવર બધ તે
નિર્જનની વાત ન કરી દોત અને હવાશ્રવ અને મોક્ષ ખતાન્યા હોત
તો તે હવામા ઊડી જત સાધ્ય ખ્યાનમા આવે પણ સાધક બાધકો
ખ્યાન ન આવે ત્યાં સુધી સાધ્ય સિદ્ધ થાય જ નહિ માટે હવાજ
તત્ત્વો તેવા જ આશ્રવાદિ ચાર તત્ત્વોને કહેવા જરૂરી હતા જિનેશ્વર
મહારાજને જણાવવું પડ્યું કે સવર અને નિર્જન વચ્ચે, આશ્રવ અને
બધ શેખ્યા વચ્ચે કેઈ મોક્ષ સાધી શક્ય નથી માટે પહેલો તો એ
નિશ્ચ સાધ્યના સાધક-બાધકનો બોધ તેનું નામ સમ્યગ્ જ્ઞાન.

સાવકની વૃદ્ધિ અને બાવકની હાનિ તેનું નામ ચારિત્ર

તે પત્ર જે સાવકો બાવકો તેની વૃદ્ધિ, હાનિ થવી જોઈએ
સાધકોને વધારવા માટે બાધકોને દૂર કરવા માટે જે રાતદિવસનો
પ્રયત્ન તે જ ચારિત્ર

ધર્મના ભેદા પાનવાગ છે

એ જ કહે છે કે ધર્મ એ મહાન મનવાણી ચીજ છે કાઈ કહેશે કે 'ધર્મનું વર્ણન નથી તો નથી, માપ નથી, લેવડદેવડ નથી, તો તેનું મૂલ્ય શું ?'

રમારીના ધરમા રત્ન હોય તેની લેવડદેવડ ન હોય તેથી શું તેનું મૂલ્ય જલ્દી રહે ? રત્નની કિંમત ચલ્યાવે ગાતન થતી નથી ઝવેરીએ, પરીક્ષે વસ્તુ મૂલ્યવાળી છે કે નહિ તે જોવું જોઈએ ધર્મની લેવડદેવડ ન હોય પણ તે મનવાળો છે કે નહિ તે જોવું જોઈએ.

ધર્મથી મનુષ્યત્વાકિ મળ્યા

એકના અનેક મળે ત્યાં એક કિંમતી ગણાય જ જેમકે રૂપિયા એના આના મોન માટે રૂપિયો કિંમતી એક જ ધર્મથી કેટલીક વસ્તુ મળે છે તે વિચારો તો તેની કિંમત સમજાવે તમે મનુષ્ય-ભવ પામ્યા એ ધર્મથી કે પાપથી ? ધર્મથી જ વાડે ! વધા આમળ મનુષ્ય-ભવ પછી કર્મ ભૂમિ આર્થ દેશ આર્થ ન પામ્યા એ જલ્દી કેના પ્રભાવે ? કષ્ટવુ જ પડશે કે ધર્મના જ પ્રભાવે આરોગ્ય દીર્ઘ આયુષ્ય તમામ અનુકૂળતા-એ તમામ કેને અભારી ? ધર્મને જ આ જલ્દી કાઈ તમે ચારીને સૂત્રને ધાડ પાડીને નથી મેળવ્યું, પુણ્યથી જ મેળવ્યું છે જન્મીને પ્રયત્નથી મેળવે (જે કે ત્યાં વ પુણ્યનો સખધ તો છે જ) તેની વાન પડી પણ જન્મતાં જ જો જો મનુ-મનુષ્ય-ભવ, પચેદ્રિષપણું વોરે ત્યાં કારણમા પુણ્ય કે ધર્મ વિના બીજું કયું કારણ છે ?

ધર્મ અમૂલ્ય વસ્તુ છે જેનું મૂલ્ય જ ન આપી શકાય એવી અમૂલ્ય વસ્તુ ■ રણમા વનમા વગેરે સર્વજ જગ્યાવ કરનાર પુણ્ય જ છે, કેવળ ધર્મ જ છે આદના માટે કંઈ છે કે --

રને રણે શત્રુજલામિમયે મહાર્ણવે પર્વતમસ્તકે ચા ।

શુભ પ્રવત વિષમસ્થિતં ચા રક્ષાન્તિ પુણ્યાનિ પુરુષોત્તમ ॥૧૧॥ (મ્ મુ)

ન દેખે પણ કિંમતી દેખીને પાઝ પડે છે ખસી જાય ■ આ વાત જગતમા પણ દેખી શકો.

ઉઘમી પુરુષો કિંમતી દેખીને ઉઘમનાગા થાય, પણ જેઓ કાયર ■ તેઓ કાષ્ટક કષ્ટ કહે છે કાષ્ટક કષ્ટ કહે છે, આપણે ક્યાં જોડામાં જિતરીએ એમ કની ધર્મનું ફળ, તે ફટનો જરૂરી છે તે વિચારે નહિ. દુનિયાદારીની વાત ધર્મમા મુકી દે. પણ આ દુનિયાદારીના અંધા એનો છોડો આવે તેવું બનતું નથી, રાજા, મહારાજા હોય તો પણ અંધા બાનતા હોય આ જગતમા અંધો એવી ચીજ છે કે તેનો છોડો નથી માટે તેમા ચિત્ત પરોન્નુ તો તારો પાર નહિ આવે. આ વાત દુનિયાદારીના અંધા અંગે કરે-તે વાત ખ્યાલમા નથી લેવી. સાવની છે ક્યાંથી અને મુકનો છે ક્યાં ? ધર્મમા સાથી ? ધર્મની પરીક્ષા અંગે કાયરપણ છે તેથી કાયરો અંધાનું રૂપ મણીને ખસવા માગે, ત્યારે ઉઘમી પુરુષો કટિબદ્ધ થાય. ધર્મના વણા ભેદો છે એ તો ધર્મનું ગૌરવ બતાવે છે.

નકનો હમેશા કિંમતી વસ્તુની જ થાય છે, મૂલ્યવાન ચીજોની નકનો સખ્યાનુષ થાય. કાષ્ટએ મૂળ માગી, તાણ ને ભોલું બનાવવી બનાવ્યું ? ના કેમકે એ ચીજો પોતે જ હવડા મૂલ્યની છે સોનું બનાવવી બન્યું મોતી કાચું બન્યા, હવેસત ધર્મીસન બન્યું કારણકે તે ચીજો કિંમતી છે જે ચીજ વધારે મૂલ્યવાળી તેની નકનો વધારે થાય માટે જે ચીજની નકનો વધારે તે ચીજ વધારે મૂલ્યવાળી સમજવી.

શ્રીસિદ્ધગિરિજી એક પણ તેના પટ જગો જગોપર એટલે સિદ્ધાચગજીની નકન હજારો જગોપર 'પારડી વગેરે કુમરા છે પણ તેના પટ કેમ ચતા નથી ? શિખરજી, ગિરનાર ને આણુજના પટ છે પણ વિખ્યાયન હિમાલય જેવા મોટા પર્વતો છતાં તેના પટ કંઈ જગો પર નથી. જે ચીજ અસન મૂલ્યવાળી, ગૌરવવાળી તે ચીજની નકનો ચવાની જ.

ધર્મના બેદિ પાપવાર છે

એ જ કહે છે કે ધર્મ એ મહાન મનવાળી સીજ છે કેાઈ મહેમે કે 'ધર્મનું વજન નથી તો નથી માપ નથી, લેડાડેવડ નથી, તો તેનું મૂલ્ય શું ?

રનારીના ધરમા રત્ન હોય તેની લેડાડેવડ ન હોય તેથી શું તેનું મૂલ્ય જાણી શકીએ ? રત્નની કિંમત મૂલ્યાંકન માત્ર નથી જોવીએ પરીક્ષકે વસ્તુ મૂલ્યવાળી છે કે નહિ તે જોવું જોઈએ ધર્મની લેડાડેવડ ન હોય પણ તે મૂલ્યવાળો ■ કે નહિ તે જોવું જોઈએ

ધર્મથી મનુષ્યત્વાદિ મળ્યા

એકના અનેક મને ત્યાં એક કિંમતી ગણાય જ જોમો રૂપિયા એના આના મોન માટે રૂપિયો કિંમતી એક જ ધર્મથી કેટલીક વસ્તુ મળે છે તે વિચારો તો તેની કિંમત સમજાને તમે મનુષ્ય-જન પામ્યા એ ધર્મથી કે પાપથી ? ધર્મથી જ વાર્તાવલો આગળ મનુષ્ય-જન પછી કર્મ ભૂમિ, આર્થ દેશ, આર્થ કુલ પામ્યા એ જાણી કોના પ્રભાવે ? કબૂલવું જ પડશે કે ધર્મના જ પ્રભાવે આરોગ્ય દીર્ઘ આયુષ્ય તમામ અનુકૂળતા-એ તમામ કોને અભારી ? ધર્મને જ આ મનુષ્ય માઈ તમે ચોરીને લૂંટીને ધાડ પાડીને નથી મેળવ્યું, પુરથી જ મેળવ્યું છે જ-મીને પ્રસ્તુતી મેળવે (જો કે ત્યાં પુરતો સખધ તો છે જ) તેની વાત પછી પણ જ-મતાં જ જો જો મનુષ્ય-મનુષ્ય-જન પદેન્દ્રિયપણ વીરે ત્યાં કારણમા પુણ્ય કે ધર્મ વિના બીજું કયું કારણ છે ?

ધર્મ અમૂલ્ય વસ્તુ છે જેનું મૂલ્ય જ ન આપી સકાત એવી અમૂલ્ય વસ્તુ છે રણમા વનમા વગેરે સર્વત્ર જ્યાંવ કરનાર પુણ્ય જ ■ કેવળ ધર્મ જ છે આટલા માટે કહ્યું છે કે —

વને રણે શત્રુજલામિમયે મહાળવે પવતમસ્તકે વા ।

સુપ્ત પ્રમત્ત વિસ્મસ્થિર્ન વા રક્ષન્તિ પુણ્યાનિ પુણ્યતાનિ ॥૧૧ (સુ. મુ.)

‘મહિમા’ નાગ-પાપાવી

ધર્મના બેઠા ઘણા છે અર્થાત્ નમ્નો ઘણી છે એ જ ધર્મનું અતિ મૂલ્ય છે શ્રીસિદ્ધાચાર્યજી, શ્રીસિખરજી શ્રીઆણુના પદ થાય છે કારણ કે એ ગિરિજાને તારક તીર્થે છે માટે તેનું મૂલ્ય છે જેનો મહિમા હોય તેનો નમ્નો સર્વત્ર હોય.

૧મું બારીક બુદ્ધિથી અગીયાર કરના યોગ્ય છે

આથી ધર્મ અમૂલ્ય છે, મહાન મિમ્મની છે એ મિદ્ધ ધન માટે એ અગીયાર કરનામાં અર્થોએ ખાસ સારવેત રહેવું જોઈએ. ધર્મ પરીક્ષા કરીને અગીયાર કરનાનો છે શાક નાવનાર નોખરે કે મુનીએ નાવેનો ધર્મ અગીયાર કરવાનો નથી પરંતુ આત્માએ પોતે જ જોઈ પરખીને અગીયાર કરવાનો છે બોરા જેવી ચીજ લાવવી હોય તો આકરને રામાને કે ધાનીને કહેવાય, કપડા લાવવું હોય તો નોકર, કનાકાં કે મહેતાને કહેવાય, ગીના નાવવા હોય તો મુનીમને લગાવાય અને કીરા મોતી ખરી વા હોય તો ત્યા જાતે જ જવું જોઈએ. અરે! એમાં ૧ જો ગમ ન પડે તો ચાર જવેરીને બોનાવીને પરીક્ષા કરાવીને લેવાય ખરીવાય. કેમ કે એમાં છેતરાવાનું વધારે છે બોરમાં છેતરામણુ પૈસા એ પૈસાની, ડાપડામાં છેતરામણુ આંખ બાર આંખાં કે રૂપિયા એ રૂપિયાની સોનામાં છેતરામણુ પાંચ પન્નીશ રૂપિયાની પણ કીન મોતીમાં તો હજારોની છેતરામણનો પ્રશ્ન છે એટલે ત્યા જાતે જ પ્રયત્ન કરવો જોઈએ આ બધી ચીજો પૌદ્ગલિક છે જ્યારે ધર્મ તો આત્માના કલ્યાણ માટેની અપૂર્વ વસ્તુ છે, તેમાં છેતરામણુ થાય તો લગભગ જગડે માટે ધર્મ તો ખાસ પરીમાથી જ અગીયાર કરના યોગ્ય છે આટલા જ માટે હરિભદ્રસંગીધરજી મહારાજ જણાવે છે કે —

સૂક્ષ્મગુણા સદા હ્યેયો ધર્મો ધર્માર્થિર્મિતરૈ ।

અન્યથા ધમ્મગુદૈવ તદ્વિષાત પ્રમજ્યતે ॥”

(ભષ્ટ ૨૧ શ્લોક ૧)

ધર્મની ઇચ્છા જોને હોય તેનાએ ધર્મને બારીક શુદ્ધિથી તપાસવો જોઈએ બારીક શુદ્ધિથી ધર્મ પોતાની બાજુએ ક્યારે તપાસાય? જો પોતાને ધર્મ તેવો કિંમતી લાગે સમજે અને ઉઘમી અને ત્યારે ધર્મના બેઠો ધણા માટે ધર્મના અર્થાએ કાચ ન થવું જોઈએ, પણ વધારે ઉત્સાહી થવું જોઈએ માટે કહ્યું છે —

પ્રારમ્ભ્યતે ન સ્વઃ વિષ્ણમયેન નીચ
પ્રારમ્ભ્ય વિષ્ણુવિહતા વિરમન્તિ મધ્યા ।
વિનૈ પુન પુનરપિ પ્રતિહન્યમાના
પ્રારમ્ભમુત્તમપના ન પરિત્યજન્તિ ॥

(મીતિશતકમ્)

અધમ મનુષ્ય વિદ્યના બચ્ચી મેમી જાય કે, પણ ઉઘમ કરતા જ નથી પરંતુ ઉઘોગીને કાર્યની કનિતા મેલે તો તે ઉત્સાહ-વર્ધક થાય. ધર્મના બહુ બેઠો, ફાટો કાચરને બેસાડી દે પણ તેના માટે ઉઘમ કર નારને ઉત્સાહ વધારનાર થાય છે તેના ધણા મેલે છે માટે તે તો વિચારીને તપાસીને લઈ જ પણ લેવો તે ચોક્કસ છે

દેવને કયા મુલાથી માનના ?

દેવ, ગુરુ ને ધર્મ આ તથુને માન્યા વિના તો આને જ નહિ પણ કયા દેવને માનવા કયા ગુરુને માનવા તથા કયા ધર્મને માનવા એ જ પ્રશ્ન છે આંતરિક માન (તમામ આસ્તિકા) દેવ, ગુરુ તથા ધર્મને માનનારા જ છે દેવ ગુરુ તથા ધર્મ આ ત્રણની જડ સામા ? ફરેડ આંતરિક વર્ગે ત્રણેયની જડ દેવમા રાખી છે અર્થાત્ પ્રથમ દેવ કના માનવા એ નિશ્ચિત ક્યું અને એના જ આવારે કયા ગુરુને માનવા તથા કયો ધર્મ માનવો એ નક્કો ક્યું છે

ધર્મની ગહેરાત દેવને અંગે છે સ્વધુ મત કે 'દેવ મત એમ આપણે બોલતા નથી પણ જૈન મત' એમ બોલીએ છીએ શ્રીજિનેશ્વર દેવે પ્રરૂપેલો ધર્મ તે જૈન ધર્મ અર્થાત્ જૈન મત

હવે મુદ્દાનો પ્રશ્ન રહ્યો કે દેવ કયા માનવા ? કોને દેવ માનવા ? દેવતત્ત્વની માન્યતા તરફ મનોની લિન્ન લિન્ન મુજબ છે પરમેશ્વરને માનવા શા માટે ? એના મુજબમાં પણ અનેક પ્રકારની લિન્નતા છે, કેટલાકો કહે છે- પરમેશ્વરે સૃષ્ટિ ત્વી આ પહાડ, જન, યજ્ઞ અનન ને અનિય આદિ જના મુ પ્રાણીઓ પેદા કર્યા, જન્મ આપ્યો ખાનપાનાદિ સાધન-સામગ્રી આપી માટે તેનો ઉપકાર હોવાથી તેમને માનવા' તાત્પર્ય-ભૌતિક ઉપકારના બલ્યામાં દેવની ભક્તિ માનવામાં આવી અતિદામિક અગ્રમુખ્ય એવા કેટલાકો દેવ મનાય છે તેઓની મહુના અતિદામિકમાંથી અવતારિકમાં પચ્ચાય જ કૃષ્ણની માન્યતા તેવી છે અતિદામિક તરીકે ઠીક જેમને જરાસંઘ કે કંસના બધથી જન્મમુખિ છોડીને નાસતુ પડે, સતાવુ પડે, ગોકુળની વાત વગેરે અતિદામિક તરીકે ઠીક પણ અવતારી તરીકે ઉચિત નથી. જેને દેરા છોડવો પડે તે પરાક્રમી થાય ફરી દેરા છુટે, સામન ચલાવે તેને અતિદામિક કહી શકાય, પણ તેમને તેમને માનનારાઓ તેમને તેમને અવતારિક જણાવે છે આથી જ શ્રીમ્મનુષોગદ્વારચત્ર (સૂ ૪૧)માં મહાભારત, રામાયણ ત્રેરેના વાચનને ભૌતિક ગણ્યુ છે, કહ્યુ છે તાત્પર્ય કે અવતારી તરીકે, ભૌતિક ઉપકારી તરીકે એમ ઈશ્વરને જજાવવામાં આવે છે પણ આત્મીય સબધથી ઈશ્વરને તેના આત્મીય વાસ્તવિક સ્વરૂપમાં જૈન દર્શન વિના ખીજ કોઈએ રજૂ કરેલ નથી, જણાવેલ નથી

આદર્શ, નકરો કેવો જોઈએ ?

જો આત્માનુ કે વાણ્ ભૌતિક ત્યાગમાં છે, માયાના મર્દનમાં છે તો પરમેશ્વર તે ભૌતિક સબધો દે કે છોડાવે ? માયાથી વેગળા કરે કે એને વગાડે ? જોના શ્રીજિનેશ્વરને દેવ માને છે, પછી તે ગમે તે

૧ સે કિં તુ જોદ્ધા મોજાગમતો માવસુર્ગ ? જોદ્ધા મોજા જ હમં અજ્ઞાનિ
તદિ મિષ્ટદિદ્યોદિ સર્વદુદિમદિવિગર્ભ્ય, તજ્જહા-મારહ રમાયજ મીનામ્મરજ ૦૭

નામે હો શ્રીઋષભદેવ શ્રીમહાવીર, શ્રોત્રીમંદર વગેરે તેઓએ તો
માવાનું સંસ્કાર નિકળ ન મ્યું, પોતે કર્મથી દિત થયા અને દુનિયાને
તે માર્ગ બતાવ્યો.

મૂર્તિ એ આદર્શનું આલબન છે આપતા આત્માને જેના જેવો
મનાવે હોય તેની મૂર્તિનો આદર પૂજા વગેરે કરવાનાં હવે જેઓ
પ્રેમ માનતા હોય કે ઈશ્વરે અવતાર લીધો એનો અર્થ એ કે ઈશ્વર
(દેવ) નિર્મલમાથી મલિન થયા, તો તેમ મનાવું માવવું મૂર્તિ વગેરે
કયું આતમન આપે ? નિર્મલમાથી મલિન થવાનું ? થવું છે મલિન
માથી નિર્મલ ત્યાં અવતાર આવવનશા મમનું ? એની અવગતિ આતમનની
મૂર્તિ માન જોનાની અપ્રાપ્ત પણ આદર્શરૂપ ન અપ્રાપ્ત 'દુ' આપે
થાઉં' એ માત્ર શ્રીજિનેશ્વર દેવની મૂર્તિ પાસે જ ચિત્તની સમાધિ
તેમ છે કેમ ?—

“પ્રામરસનિમગ્ન રશ્મિયુગ્મ પ્રસન્ન,

વદનકમલમદ્ભ્રુ કામિનીમયશય્ય ।

કરુણમ્ભપિ વત્સલે ગદ્યસત્ત્વર્ણવ્યં,

તદમિ જગતિ દેશે ચીતરાજસ્વમેશ ॥

॥ મધ બનવું જોઈએ

નકશો ચિતરના માટે વિદ્યાર્થી પામે, નાના છોકરા પામે નજર
મામે બીજો નકશો ગપ્પવો પડે, તેની રીતે દેવની મૂર્તિ એ આ આત્મા
માટે નકશો, આદર્શ પ્લાન છે જેનું ધ્યેય આત્મક યાજનું રશે તેને
આ તત્ત્વ આ વસ્તુ મૂર્તિ હશે । તો ચચાવવું (ચરમર) સદૃશ
(સદેનાધથી) સમગ્રશે નકશો દોઝારે નકશાને ધ્યાનપૂર્વક જોવો જોઈએ
ધ્યાનપૂર્વક જુઓ જોયા કડે અને નકશો દોષ તો તેનાં જોવો નકશો
દોષથી તે રીતે આત્મક યાજનની જાનનાવાના આત્માએ, મુમુક્ષુએ,
મોક્ષના માનિષ દેવની મૂર્તિને ધ્યાનથી લેની જોઈએ, મુજવી જોઈએ
વધુ અધિકાર અમે નર્તમાન

વ્યાખ્યાન ૧૩

દેવ તો તીર્થંકર જ !

આ કે એની શરૂઆત ન કહેવાય તો અનાદિ કહેવું પડે

૫ મ ઉપકારી શાસ્ત્રકાર મહારાજ વ્યાચાર્ય બનવાનું શ્રીમાન
 ઉપાધ્યાયનાથજીએ બન્યું હોવાના ઉપકારના માટે ધર્મોપદેશદેતાં દેવમાત્રી
 ત્યાં કે-આ હવે અનાદિ કાનથી ચતુર્ગતિરૂપ આ બધું કર સંસારચક્રમાં,
 ખીજ-અકુર-પરપરાન્યાયે જન્મ-કર્મ, કર્મ-જન્મની પરપરાથી રખડી
 રહ્યો છે અકુરો તથા ખીજની પરપરા અનાદિની માન્યા વિના છૂટકો
 નહિ તેમજ જન્મ તથા કર્મની પરપરા પણ અનાદિની માન્યા વિના
 છૂટકો નથી જન્મ તો પ્રત્યક્ષ છે એની સિદ્ધિ માટે પ્રમાણની જરૂર
 નથી જન્મ સાથી એ પ્રશ્ન જ તેના કોઈ કારણને મૂકવે છે અને એ
 કારણ તે જ કર્મ જો તેમ ન માનીએ તો જન્મ વિના કર્મ થઈ
 જાય છે તેમ માનવું પડે અગર કર્મ વિના જન્મ-સંસારમાં રખડવાનું
 બને છે તેમ માનવું પડે, પણ તેવું કોઈ પણ આગ્નિક મત માનવા
 તૈયાર નથી અને મનાય તેમ પણ નથી પહેનો જન્મ કે પહેલું કર્મ
 એમ માની શકાય તેમજ નથી બધા પહેલું આ કે એ ન મૂકી
 ગમાય ત્યાં તેમની પરપરા અનાદિની માનવી પડે પટેની કે ની
 કે ઇંડુ ? શું કહેશે ? કહેવું જ પડે કે બન્ને અનાદિના

જન્મની જગા ને કર્મના કીચડ વગરનું સ્થાન મોક્ષ

જ મ તથા કર્મની પરપરા અનાદિની સિદ્ધિ છે માટે તે રૂપે
 માની એનો અર્થ એમ નથી કે જન્મની જગ્યામાં જકડાઈ રહેવું,
 કર્મના કચરામાં કચરાવા જ કરવું, ત્યારે કરવું શું ? બધા જન્મ નથી,
 કર્મ નથી ત્યાં આલ્યા જવું એ સ્થાનનું નામ મોક્ષ-મુક્તિ

મોક્ષમા મુખના પ્રશ્નનાજાએ મર્માવાસાનિ દુષ્ટો જોના જોએ

ફેટનામે પૂછે કે ' મોક્ષમા મુખ શુ ? ન્યા ન ખાતુ, ન પીતુ, ન પહેરતુ ન ઓઢતુ ત્યા મુખ કયુ ? ' ખાતુ નામ દોહ્લપણ મોક્ષમા ખાવા પીવા પહેરવા ઓવાની જરૂર નથી પડી એ પ્રશ્ન અગ્રાને ■ અટી ખાવા પીવા રંગેની જરૂરિયાત ■ માટે એ છે અને એ જરૂરિયાતને અમે તો આ બધી ગમાવણુ છે । મોક્ષમા ખાવા પીવાનુ નથી મસીનો દુકમ પામેનાને જમે તે ખવરાવે, પીવરાવે પણ એને એ ખાનપાનમા ખાનદ આરં ખરે । અહીં ખાવાપીવાનુ ખરૂં પણ માથે મોતની તરવાર તો લટકેલી જ છે દુનિયામા પશુ ખાવાના વાવચુને મોનદાએ મલવામાં આરે છે ખાનપાનની જરૂરિયાત એ મોજ છે કે આકૃત ? અહીં ખાનપાન માત્રની નાત કે નારની નજરે નવ મામ ગભારાસમા જિષે મન્તે લટકનાનુ એ વોરે કેમ નથી દેખતા ?

ઈન્દ્રિયો કર્મશક્તના દીવાનો છે

મસારમા બટનાનુ તો લૂટાઈ લૂટાઈને છે ને ? આત્મમહિમા જ્ઞાન, દર્શન ને આગ્રિને કર્મશક્ત લૂપ્તા કે અને આત્મા ખિચારે રખમા કરે, વાત તો એ જ ને ? ન્યા આ માનુ તમામ ધન લૂટાઈ નુ હોય ત્યા ખાનપાનમા છુલ્લ તો ગમાવ થાય ?

કમાડા દૃતગમા કયુ નહિ ? [25]

એક નાત છે કે પાત્ર દસ ધાખ આપી દૃતરમાં નામ દાખવ કરાની તામેનાર મલાનુ એમા કહાવણુ કયુ ? આ એવે પણ પ્રે રીતે કર્મના દૃતરમાં પોતાનુ ધન આપીને કુતામી નોધાવી છે અને નોધાએ રાખે છે ઈન્દ્રિયોનુ કામ જીવને ફેસવાવવાનુ તથા કમાવવાનુ ■ કર્મના દૃતરમાંથી છટે તે થઈ શકે કે ને ઈન્દ્રિયોથી છૂટાડેડા કરે. સાડાના દ મારને આકુઅવશુ સમગ્રવનાર. કમાનાર જેમ મોટા ગમ્મને દીવાન તેમ આ ઈન્દ્રિયો છે

એક રાજ્યે મહોત્સવમાં બધા તાળાના રાજ્યને તેના હતા અને એમને ખુશ રાખવા એમની ખાસ સરભરા થતી હતી જેમની ખડણીઓ ખાત, જેમને તામે રખાય, તેમને કદી આ રીતે મોટા બા બનાવના એ પણ સુકિત છે અને એનો અર્થ એ કે મૂર્ખ, ગુનામ સાગિત કવ્વાના દસાડાના દરબાર પણ એના મિત્ર હોઈ આવેલા 'મિત્ર હોવાથી તેની સરભરા તો થતી પણ તાળાના રાજ્ય તરફે તેનું નામ દક્ષતરમા ન હોઈ ખાત (દેખાવની-દલમય) સરભરા તેની નહોતી થતી દસાડાના બાપુએ આ બેઠ વગર સમજે દીવાનને બોલાવ્યો, એનું કારણ પૂછ્યું દીવાને બાપુને બનાવ્યા અને લાખો રૂપિયા લઈ તેમનું નામ દક્ષતરમા દાખલ કરી તેમની સરભરા કરી આથી દસાડાના બાપુ મિત્ર મની તામેતર બન્યા । છવ માટે પણ ધનિયો આ દીવાન જેની છ ધન ભૂટે છે અને વિષયોમા લગચાલી લપટાવે છે, ફસાવે છે અને લપટાવેલા, ફસાવેલા રાખે છે માટે ધનિયોએ એ કર્મરાજના દીવાનો આત્મોદ્ધારક માટે પૂજનાદિ બે કરીએ તે યોગ્ય જ છે

આવા ગુનામીના દક્ષતરમાથી, પેલા બદમાસ દીવાનની ભુલ્યાર્થ ખુ બી કરી, જેઓ નીચલા તે ફાંચા અને ફાંચના કચ્છનારે ફાંચનારે કંઈ તેમ કસ્તુ દેશની દિલચાપે તરફ દષ્ટિ કરે । પરાવીનતાની ધૂસરીમાંથી હોડાવનાગના બાવડાએને દેશબકતો પૂજે છે, ફોલા ચાવે છે ઉદ્ધાર કરનારાઓની-બચાવ કરનારાઓની સ્તૂતિ ઉપર પ્રુષો પથાય છે, તેમની સ્તૂતિને વધાવાય છે જે દુનિયાની વસ્તુને અમે ઉદ્ધારકો માટે આટલી હદે થાય તો આત્મોદ્ધારક માટે કરવામાં શી કમીના હોવી નોંધએ ? જે થાય, જે કતાય તે યોગ્ય

વાતો કરવી સહેલી છે પણ વર્તન સુરક્ષે છે

આત્મોદ્ધારકની, જન્મમુક્તિ પણ તીર્થ મનાય, તીર્થરૂપે પૂજાય અને તેની મૂર્તિ પણ મનાય, વદાય પૂજાય આત્મોદ્ધારક શ્રીગિનેશ્વર જેની મૂર્તિની પૂજન આટલા જ માટે છે કે શ્રીગિનેશ્વર દેવે આત્માની ગુનામીનું બાન કરાવી, આત્મોદ્ધારનો અમોઘ ઉપાય બતાવ્યો છે આત્માની

પગધીનતાનું વાસ્તવિક જ્ઞાન કરાવનાર માન શ્રીજિનેશ્વર દેવ જ છે તે જાણવાનાર તેમનું જ દર્શન તે તેમનો જ મન છે બીજે બધે જડ-ચેતનના બિનજાણી વાનો ચાર ખજી પૃ તે માત્ર વાતોમા પ્રમંજે તેમાનું મધ નદિ

મહારી, પા શાહ ને માન્ડા [26]

એક મહારી જે માકડાને મૃત્યુનાર લીખીને પાશ્વશાહ પામે લાન્ને રાજ્યે પૂજ્યુ તે માન્ડા કયા કામ કરેશ ?

મહારી મો મો — આપજી હજુ ચોરીમ તાસ દીની લેકે ખડા રહેના વિન કહેશા સન કુચ મરેશ

પાશ્વશાહને લાગ્યું વહ તો અચ્છા લાઇ ! ઈમ નોકરકો ન આહીયે પગાર ન આહીયે જાને આનેકી રમ અન્યા અચ્છા ખીમનગાર કલાસે મીયે !

બાદશાહે મે વ માન્ડા નિ મારીને મો આ વા દામ આપી ખરીદી તીધા અને દીવીઓ તેમને આપનામા આવી માકડા પછુ લીખના મુજબ બરોબર ખીમત કૃષ્ટ છે બધા આ માન્ડાને ખીમતમા પરચમા કોરાયેન મુર્તિ જેવા અમ જીભેના જોઈ નવાઈ પામે છે 'ઓ હા ! ઓ દો !' કૃષ્ટ છે માન દીવાનને એ વાત જમની નથી કેમકે એ જાણે છે કે વાનર અમાનની મચળતા બાધેની કયા સુધી રહેવાની ? જરૂર પ્રસંગ પ્રાપ્ત થતા હિજાવાની જ

એક વખત કચેરીમા બાદશાહની પાસે તેઓ દીવી લઈને જાવેના છે સમામાં (ચેરીમા) ઈઈ પ્રમરનો વિનો આવી રહ્યો છે તેવામાં નહાર નામની એક ફેરીના ટોપનો આ યો એ ટોપનો જ્યાં જોવામા આવ્યો જ્યાં ફેરી બેખાળી કે તલ પેતા માન્ડાઓ દીવીને પરકા ઈઈ ફેરીના ટોપના ઉપર તૂટી પડ્યા બાદશાહે જૂમ મારી— 'યે કયા ?' નામવડ ! 'યે તો જનાવર હવ ઈમાન (મનુષ્ય) નદિ હવ' દીવાને કૃષ્ટ તાતપર્ય કે આપલે પછુ હન્દિવગી માકડાને આગળ રાખીને ફેરીએ છીએ, પછુ એ મકંટો ઈઈ વખતે સત્યાનાશ વાળગે એ,

છ ? તાત્પર્ય એ છે કે સાતો તો બધા થ કરે છે પણ પ્રસંગે રહસ્ય પરખા, જ્ય વાતો તે માન સાતો જ છે કે તેમા થ કાંઈ નર્તન છે તે પ્રસંગે જણાયા વિના હે જ નહિ

પ્રમો મહાદેવજી પણ સાચા !

મહાદેવજીનું કંઠજી [27]

મહાદેવે તપસ્વીને વર ન આપ્યું એક તાપમ તપસ્વી કરતો હતો ત્યાંથી મહાદેવ ને પાર્વતી એ અને પસાર થતાં ત્યાં પાર્વતીના આગ્રહથી મહાદેવ પ્રત્યક્ષ થયા અને પેના તાપસને દ્વિગત વર માગવા મ્હુ તાપમને પાર્વતી ભેટને આમોદ થયો અને નાન આપના તૈયાર થનાગ્ની જ બાંધી પડાવવા તેને નિયામું અને વર ન માગતાં તેણે કંહુ 'મારે મજપાટ વૈભવ તો છે એની મને તૃપ્ત નથી પણ મારો કોઈ દુશ્મન મારી છેડતી ન કરી શકે માટે એવું કંઠજી આપો કે તે જેના પર મૂકે' તે બળીને ભગ્ન થતા હાગે અને વધારે વખત રાખુ તો ભગ્નીભૂત થઈ જાય એવા પણ દોઢચતુરો દુનિયામા છે—પદ્મિત મૂખાંચિ પડયા છે કે જેઓ પાતાનું ઉંધું પાતે જ નાળે મહાદેવજીએ તો તેવું કંઠજી આપ્યું અને જ્યાં પેના દેહે મહાદેવજી પર કંઠજી મૂકવા માણુ કે મહાદેવજી તો પડયા અને ગયા હાજાજી પાસે પછી હાજાજીએ એમને બચાવ્યા મુખિતથી દેવના વખાણુ કયા નાટકનો અભિનય કરાવ્યો રાય પંડી એના જ હાથના કંઠજે દેવનો નાશ કર્યો આપણો મુગે એ છે કે જડ-ચેતનની ભિન્નતાની વાતો તો બધા થ કરે પણ પ્રમો દંધુ મુશ્કેલ જેમ મહાદેવજીએ પણ દોટ મૂકી દીધી

માહિત્ય તપાસો, એ જ દેવસ્વરૂપ જણાવી દેશે

જડ-ચેતનની ભિન્નતાની વાત કરનાર તથા તેમા અડગ રહેનાર દેવ એ શ્રીજીનેશ્વર જ છે કે જેઓ અગ્નિના, સર્પના તમામ ઉપ નોમા અગ્ન રહે છે સાદિત્ય જ તપાસોને ? કાંઈમા ખાનાપીવાની વમાન તો કાંઈમા કાંઈનો ખોટો માનુ તોફાન ! વજ્રના પ્રભાતિયા

તપામેને ? કોયે ર મોનરિ । ગોપીઓના ચીગ ડાણુ ચોરો રે વગેરે વાત તો આ જને ? “ જિજ્ઞાસુ જનવચસ તિનાજ તારનાસ એ તો અહીં જ આપણામા વેવલી સ્ત્રીઓ તો બીજાનુ જોધને માલ કે કે ગુરુજને મોનાની દવણી કયાથી આપીએ ? । પણ એમનામા તો પરિક્તો પણ નૈયાયિક વિશ્વનાથ પચાનન જેવા પા મગનમા પણ ગોપત્રીઓના વસ્ત્રને ચોમનાઁ કૃષ્ણને નમસ્કા હો (૧જારિ સ્તો ૧) એમ બોલે છે અને એની દીકામા પણ બળે છે — સીનાવડે કરીને નાટક કરવામા નિપુણ એવા મહાદેવ કન્યાસ માટે હો (૨સિદ્ધા સુ સ્તો ૧) । એમજે મોઢાઈ તો નાટકમા માનીને ?

દેવ તો શ્રીતીર્થ કંઠ જ

સયમ તપ વગેરેનું પાનન ઉપસર્ગ—પરીરક્ષમા નિશ્ચયતા કેવળ જ્ઞાનાં શુભો—આ મધુ શ્રીજિનેશ્વર દેવમા જ મળે છે બીજા દેવોના ચરિત્રોમા હન્દિયોના નિકારોની જ વાતો વિધ વિધ પ્રકારે વર્ણવી છે

મસારને તરી ગયેના માન શ્રીતીર્થ કંઠ દવ જ છે દુનિરાને આત્માના દિકારને સાચો માર્ગ માત્ર તેઓએ જ બતાવ્યો છે માટે જ શ્રીમાન્વાતિવાચ જ મદ્યારજ જણાવ છે કે — અદ્વૈત એટલે જેઓ સસારમા ગાળે જ નહિ તેવા મદ્યપુરપોના પૂજનથી મન પ્રસન્ન થાય છે, જ્ઞાન દર્શનાદિની પ્રાપ્તિ થાય ■ અને મોક્ષની પણ પ્રાપ્તિ થાય છે શ્રીતીર્થ કંઠ દેવનું પૂજન એકાન્તે કન્યાણુ મળી છે આ સમજીને જેઓ શ્રીજિનેશ્વર દેવના પૂજનમા રીન રહેશે તેઓ આત્મમુદ્ધિ મેળવશે મોક્ષ સુખમા મિત્રજમાન થશે

૧ નૂતનજલધરહરવયે શોપવધૂરીદુર્લભૌરથ । તસ્મે કૃષ્ણાય નમ સમાર મદીરહમ્ય મીનાય ॥ ૨ પૂનામગિહતવિપુર્લયીહતવાણુકિ । મવો મવતુ મયાય લીલતાન્દવપન્નિત ॥

परिणिष्ट २

साक्षिपाठानामकारादि

साक्षिपाठ	पत्राव	साक्षिपाठ	पत्राव
अच्छिन्निर्मात्रिय०	२	पाण्डुरङ्गव्याण	६८
अजय चरमाणो०	२१	पुराणं मानवा पर्य	११४
आद्य जिज्ञा सह०	११	प्रथमरत्ननिर्मा०	१०१
अदेवे देवपुद्गि०	३६	प्रारम्भते न सनु०	१०१
अभ्यर्चनादह०	१७१	भयभीताङ्कुर०	५६
आणागिज्ञा अरथा	११५	मानुष्यधर्म	१
कम्मभूमगा नि०	१२	मुक्तरामादि नक्षत्र	११
कवल्लणागिति अह०	४४	या देवे दवतापुद्ग	१६
चत्तारि परमंगाणि०	६, ११२	यावज्जीवं सुते	१४२
घुणमणिकृत०	१८३	तद्विरिणं च०	११०
जग जगजीव०	९५	वने रणे गानुजक	१०३
जगति जगमा०	९५	वाक्पदमथार्थ०	७३
जयुप्पति जिगाण	३५	सरदामि न भंते	१५
निनयमौनिमुंछा	३८	ममणव सावण०	३८
जजिमवद्वतापुग्गठ०	१६	सम्पददर्शनशुद्धे०	६३
जा जीववि रियाण०	१०९	सम्पजीवाणपि	११२
जो मुग्गाहणाण०	९२	सम्पठाणाणि०	१४
सप्त नागरदि	१७	सुखदुःखजीवित	१
ते सुरविमाण०	८	सुखा जाणइ०	११
त्तानात्त प्रभु	१७	सूक्ष्मबुद्धिपामदा	८९
नूतनजल्धर०	१८३	ते किं तं लोदं	१०१
पवम नाण०	१०९		

परिशिष्ट ३

श्रीगणेशचंदलात्माद्भजनसाहिबोद्धारकसंस्था-श्रीआगमोदयसमिती-श्रीसूयपुरीय-
श्रीजनानंदपुस्तकालय-श्रीमिहिरेश्वरश्रीवधमानननागममंदिर-
श्रीसूर्यपुरीयश्रीवधमानजनताम्रपत्रागममंदिरसंस्थापनानाम्

आगमोद्धारकाचायदेव- श्रीआनंदसागरसूरीश्वराणा मा हित्य से वा

(अ) अप्रसिद्ध स्वरचित कृतिकलाप

१ अनंतायोषकम् (श्री ८ मध्यमम्)	१ अगमावप्रधान्यम्नर (श्री ११ मं)
२-३ अष्टकद्वयम् (मं)	११ आभिप्रद्विक-अनाभिप्रद्विक मिध्यावम् X (लख मं)
४ आरलक्यम् (लख मं)	१२ आर्यगक्षित X (लख मं)
५ आगममहिमां ^१	१३ द्वात्रिंशचांगिका (श्री ५३, प्राकृतम्)
(श्री ३०० मं)	१४ उपादादन्दिपत्रशिक्षा X (श्री ३० मं)
६ स्तव (श्री ११३)	१५ अमूरभाषणकम् (लख मं)
७ आगममंदिरचतुर्विधिका (श्री २४, मं)	१६ उपापनम् (श्री ११ मं)
८ आगमममितिस्थापनास्तव (श्री ११ मं)	१७ उपकारद्वान्तिका (श्री १२ मं)
९ आगममुगमनास्तव (श्री ११ मं)	१८ उपदेनानवर्ती (श्री १०० मं)

* उभा सूयपुरीय सागर स्वागत X जुओ मयगडागसूत्र (श्री ३० मं) उपदेन
† जुओ सागरममाधान भा १ अवतरण ‡ जुओ पर्वदेनाना उपकम
‡ जुओ मयनागमून (श्री १०) उपादात ॥ उभा योनाकप्रकरण
(श्री ३०) पस्तावना

- १९ ऊणादिरोप अशरादिक्रमय
(सार्थ)
- २०-२२ एकादशकाग्रयम्
(२१ ११ स)
- ३ करले क्षयज्ञानवर्चा [अपूर्णम्]
(२२ २८ सं)
- ४ क्षमाविशानिका (२३ २० स)
- ५ चत्वारिंशतिका (२४ ४२ स)
- २८ चान्दिकीशोचनिका
(२५ १६ स)
- २९ चारुपाष्टकम् (२६ ८ स)
- ३० चन्द्रयोगमपणम् (अपूर्णम्)
(प्रथाङ्क ५० स)
- ३१ चर्यवर्दमानि (स गु)
- ३२ जैनपूज्यप्रादक्षिका
(२७ १८, स)
- ३३ जमानिमित्तगणनम्
(२८ १६, स)
- ४ जिनमहिमाऽऽ (२९ १०० स)
- ३५ जनगीता (२९ २००० स)
- ३६ नातपदुपणाऽऽ (लेख, स)
- ३७ ज्ञानपरावली (३० ५, स)
- ३८ ज्ञानपचर्विशतिका
(३१ २६ सं)
- ३९ तरवनानवीपिका (लेख, अपूर्ण
गु० पृ १२५)
- ४० तरवार्धपिपणम् (सं)

- ४१ तारिक्कप्रक्षोत्तराणिऽऽ
(अपूर्णम् प्रथाङ्क ३००० स)
- ४२ तारिक्कप्रक्षोत्तरावतरणम् (गु०)
- ४३ तिथिदर्पणम् (लेख, स)
- ४४ तिथिपट्टकम् (स)
- ४५ त्रयोदशिका (३२ १३, स)
- ४६ त्रिदशतरणिणीविद्यमपण-
समस्याल्लेखादि (स)
- ४७ देवस्तुतिनिर्णय (३३ ३२ स)
- ४८ दृश्यसन्दसमह X (सार्थ) -
- ४९-५२ द्वानिशिका चतुष्कम् X
(३४ ३२, सं)
- ५३ द्वयजयद्वादशिका (३५ १२, स)
- ४ नगप्रभोगादि (लेख, सं)
- ५५ नम्राग्यिक्षाशतकम्
(३६ १००, स)
- ५६ नयपोचनिका (३७ १६ सं)
- ५७ नरतरुव्याख्याने (अपूर्णम्)
(लेख, सं)
- ५८ निजरादि (सूत्राणि, सं)
- ५९ निर्याणम् (लेख, सं)
- ६० निधयव्यवहारपटिका
(३८ ६२, सं)
- ६१ न्यायपद्धति (३९ ८५ सं)
- ६२ न्यायावतारपीपिका X
(प्रथम २८ ०, सं)
- ६३-६४ पञ्चाशकद्वयम् (४० ५३, सं)
- ६५ पञ्चविंशिका (४१ २६, सं)

६६ पञ्चमूत्रटिप्पणम् (चाट प्रयाग ६००, मं)	८१ साक्षमागतकम् (श्री १०० स)
६७ परमपूरीकाटिप्पणम् (चाटु सं)	८२ मानधर्मप्रशिक्षा (श्री ३६, स)
६८ पुरुरागपरावृत्ति (त्रिभ मं)	८३ राधाचैयगनम् (श्री १ स)
६९ पदुवणप्रभा (अपूर्णम्)	८४ रुपककाटिप्पणम् ()
७० पदतयिसूत्रागि (संस्कृत- द्वय मं)	८५ लोपकपाटीशिक्षा (श्री १९ स)
७१ पञ्चकम्पवाचनम् (लक्ष मं)	८६ विविगविद्विक्तादीपिका X ^० (प्रयाग १००० म)
७२ पैपाइयपञ्चजि (श्री १९)	८७ व्यवहाराव्यवहारराशि X (लक्ष स)
७३ प्रदीगकपद्यावलि (म)	८८ व्यवहारमिद्विषयप्रशिक्षा (श्री ३६)
७४ प्रदीगकगद्यसङ्ग्रह (मं)	८९ पैद्याव्यानसग्रह
७५ पतिशिवसप्रतिनिधयना-श्रितार गावि (लक्ष प्रयाग ३०० मं)	९० गणकम् (श्री १०० म)
७६ प्रनिमाशतकटिप्पणम् X (अपूर्णम् सं)	९१ शिक्षाक्रम (श्री ७१ स)
७७ प्रमाणव्यवस्था (श्री २९, सं)	९२ शिष्टक्रिया ()
७८ पुरुरार्थजिणामा (सूत्रागि, मं)	९३ शिष्यशतकम् (स)
७९ मंगप्रकरणम् (श्री ३७ स)	९४ शुभचंद्रहता सुक्तिम् (अपूर्णम् लक्ष स)
८० मंगलाविचार (५३ स)	९५ धृतश्रीचतुर्भुजा (प्रयाग १००, मं)

१ आर्तु वाग्मविक्र नाम जयसोमसिक्ता ॥ २ श्री विदिकाना
पावमा पय मुनी सीपिका री छे ३ अनुयोगार अण्क, आचाराग, नवपद,
मरीमुन, पंचाशक अगवनीमुन, विस्थानक पोडगक (२४-१००)
दुहनांग, १९४५-५१ १ दशमिनी ईश्वराना

- ९६ धर्मणधर्ममहर्षी (श्री १००, स)
 ९७ धर्मणो भगवान् महावीर ॥
 (प्रयागे ७००, स)
 ९८ धर्मशिक्षा (श्री ८६, सं)
 ९९-१०० धर्मशिक्षाद्वयम् X
 (श्री ३६, सं)
 १ १-२-३ दोषशुद्धयम् X
 (श्री १६, स)
 १०४ सपाथार , १२,)
 १०५ संहननम् X (लेख स)
 १०६ सामायिकस्थापननिर्णय हि
 (लेख स)
 १०७ मावत्सरिकनिर्णय (श्री १६, स)
 १०८ सिद्धप्रभागतोनादिशब्दा X

- १०९ सिद्धप्रामन्यव्याख्या X
 ११० नियवायं (अपूर्णम्, श्री ४०
 प्राकृतम्)
 १११ सूत्रोद्गमिदात (लेख स)
 ११२ स्त्रीपूजानिर्णय हि (लेख, सं)
 ११३ सौख्ययोद्धिका (श्री १६, सं)
 ११४ रावनानि (शु हि)
 ११५ स्तुतय (सं शु)
 ११६ स्थापनाचाद्वाधिशिक्षा
 (श्री ३२, स)
 ११७ स्थापनासिद्धि (श्री १६, स)
 ११८ स्वाध्याया (शु सं)
 ११९ हिसकत्व-अहिकत्वम् X
 (लेख, सं)

(आ) अग्रलिखित संकलित कृतिकलापः

१ अनुमानम् X (आगमीयम्)*	६ इतिहास X (आगमीय)*
२ अलंकार X (आगमाय)*	७ उपोद्घात प्रशस्तिष्व X
(आगमीया)*
३ अल्प-परिचितसंज्ञातिक-शब्द
कोष * (प्रा० सं०)	८ एकार्थिकशब्दा X (आगमीया)*
४ अल्पबहुरवम् X (आगमीयम्)*	९ काठिन्यार्था X (शब्दानाम्,
आगमीया)*
५ आचार्यनामानि X (आगमीयानि)*	

- १ संज्ञपय्या X (आगमीया) *
- ११ छंविचार X (आगमाय) *
- १ गच्छा पट्टावस्यथ X
(आगमीया) *
- १३ छदस्रगाथानामकारादिद्वय
(आगमीय) *
- १४ ज्योतिष्कम् X (आगमीयम्) *
- १५ हणतानि X (आगमीयानि) *
- १६ त्रिषष्टिशलाकापुरुषचरित्रगत
नीतिवाक्यानि X (स)
- १७ विषयानुक्रम X (स)
- १८ नया X (आगमीया) *
- १९ निक्षेपाना समूह X (आगमीय) *
- २० निर्वीह-अधिकारानुक्रम X (स)
- २१ निर्वीहभासगाथापदानि X
(आगमीयानि) *
- २२ याया X (आगमीया) *
- २३ पञ्चवरियाधिकारा X
- २४ प्रस्तावना X (अनिष्टा
आगमीया) *
- २५ पाठातराणि X (आगमीयानि) *
- २६ प्रचलितमतानि X (आगमीयानि) *
- २७ प्रज्ञाप्यम् X (आगमीयम्) *

- २८ प्रत्यक्बुद्धनामानि X
(आगमीयानि) *
- २९ प्राचीनमतानि X (आगमीयानि) *
- ३० बृहत्कथयिषयानुक्रम
(आगमाय) *
- ३१ भूगण X (आगमाय) *
- ३२ मतानां समाधानानि X
(आगमीयानि) *
- ३३ राजकीयावभाग X (आगमीय) *
- ३४ लभ्यदूषणौ X (आगमीया) *
- ३५ वादा X (आगमाया) *
- ३६ वायुशक्ति X (आगमीया) *
- ३७ विधि X (,) *
- ३८ विशिष्टता X (,) *
- ३९ विशयापयोगिन X (आगमाया) *
- ४० विशयनामानि X (आगमीयानि) *
- ४१ विस्वादा X (आगमीया) *
- ४२ वचकम् X (आगमीयम्) *
- ४३ व्याकरणम् X (आगमीयम्) *
- ४४ व्याख्यातराणि X
(आगमीयानि) *
- ४५ शैकासुमाधानानि (आगमायानि) *
- ४६ ममानशब्दानां पर्याया X
(आगमीया) *

१७ मय्यक्तवरोमुदनीतिवाक्यानि X	१ साक्षीभूतग्रंथा X (आगमीया) *
४८ मरुतना X (आगमाया) *	२ सामुद्रिकम् X (आगमायम्) *
१९ मप्रदाया X (,) *	५३ स्थलनिर्देश X (आगमाय) *
० सामीपाठानामकारादिकम् X (आगमीय) *	५४ स्वाधनानि [सस्थानानि] X (आगमायानि) *

(६) मुद्रित स्वरचिन् हृत्किफलाप

१ आनममुधासिधु (व्या० गु०) १ पु १	११ श्रवचनपरीशानी महत्ता (गु) पु ११
२ तस्यापपरिणिष्ट * , १८	१२ मय्यमसिद्धप्रभाव्याकरणम् २ म ११४
३ तस्यापकृतमननिणय (हिन्दि) पु १६	१३ म यमसिद्धप्रभाव्याकरणम् पु १६
४ तप अने उद्यापन* (गु) पु २४	१४ लघुसिद्धप्रभाव्याकरणम् * X मउद्युतम-नादकोपम् X पु, ११५
निमिधयगदिप्रवीप* (गु) पु ३	१५ अतिविस्तरादिपणम् प्र १४१
० निमिधयवक्चर्चा* (गु) पु ४	१६ गालायपुरावा (मावस्मरिक) पु ३
७ वीधानी त्रययवय* (गु) पु ८	१७ पोटनकप्रकरणम् (व्या) पु २३
८ वीधानु सुंदर स्वप्प* (गु) पु १७	१८ सामरसमाधान भा १ (गु) पु ९
९ पवदेणता (व्या गु) पु १२	१९ भा २ पु १०
१० रपंचवस्तुभाषातर * (गु) पु ५५	२० सिद्धचक्रमाहात्म्यम् (व्या) पु १५

१ आगमोद्धारकसाहित्यसेवा पुस्तकनंबर २ आगमोद्धारकसाहित्यसेवा
प्रतनंबर X आगमोद्धारककृतप्रस्तावना

(उ) सपादितो ग्रन्थसंदर्भ

१ अध्यात्मक-पदुम (वि टीका) १७३५	१६ आचारागसूत्रम् (सगीकम्, द्वितीयधृत)
२ अध्यात्ममतपरीक्षा (स्थापनश्रुति) ७२५	१७ आभाषणनकम् ७
३ अनुयोगद्वारचूर्ति ६७	१८ आवश्यकसूत्रम् (सगीकम्, पूर्व- भाग) ४
४ टीका (हारि) ६७	१९ , (चूर्ति, उत्तर- भाग) ४३
५ अनुयोगद्वारागि (पूवाधम् सगीकानि, म हम्) ६८	२० आवश्यकसूत्रम् (सगीकम् हारि पूर्वाध-पूर्वभाग) ४४
६ अनुयोगद्वारागि (उत्तराधम् सटीकानि न हेम) ६९	२१ आवश्यकसूत्रम् (सटीकम् हारि पूर्वाध-उत्तरभाग) ४५
७ , ७०	२२ आवश्यकसूत्रोत्तराधम् (पूर्व- भाग सगीकम् हारि) ४६
८ अ-सकृद्वक्षानुत्तरोपपातक- दशावेपाकधृतानि २०	२३ आवश्यकसूत्रम् (सगीकम् हारि उत्तरभाग) ४७
९ अभिधानचिन्तामणि पु २०	२४ आवश्यकसूत्रम् (सटीकम्, मङ्ग पूर्वभाग) ४८
१० आगमरत्नमनुषा	२५ आवश्यकसूत्रम् (सगीकम् मलय०, द्वितीयभाग) ४९
११ आगरप्रवीप ७४५	२६ आवश्यकसूत्रम् (सगीकम्, मलय०, तृतीयभाग) ५०
१२ आचारागचूर्ति १५	२७ इर्यापथिकीयन्त्रिशिष्टा ७५५
१३ आचारागसूत्रम् (सगीकम् पूर्वभाग प्र आ) २	२८ उत्तराध्ययनचूर्ति ५१
१४ आचारागसूत्रम् (सटीकम् उत्तर भाग प्र आ) ३	
१५ आचारागसूत्रम् (सगीकम्, प्रथमधृत) ४	

१ आ नेत्रो धावधमान-जनतामपन्न-आगममन्त्रि (सुरत) आगमाद्वारक-
साहित्यसंवा ना नामनी नौघायेली प्रतीनां छे

२९ उत्तराध्ययनानि (मरीकानि गाति०, प्रथमभाग) ६१	४७ कर्मप्रवृत्ति (सगीका मध्य) ८७५
३० , (मरीका गाति० द्वितीयभाग) ६२	४८ कल्पममधनम् ४१५
३१ , (सगीका० गाति० तृतीयभाग) ६३	४९ कल्पसूत्रम् (वारमा) ३६५
३२ उपादानिमिद्धि (मरीका) ७६५	५० कल्पसूत्रम् (मुवाधिका) (१९६७) ३७५
३३ उपदेशमात्रा (भूमात्रा) ७७	५१ कल्पसूत्रम् (१९७९) ३८५
३४ " (अपरनामा पुपमात्रा) (सटीका) ७८५	५२ , (१९९५) ३९
३५ उपपत्तिरत्नाकर (सगीक) ७९५	५३ (कल्पकासुदि) ४०५
३६ उपमितिभक्तप्रपञ्चकथा (पूर्वाभाम्) ८०५	५४ कालकासायकथा ३६
३७ (उत्तरार्धम्) ८१५	कृष्णचरित्रम् ८८५
३८ उपासकदशांगम् (मरीकम्) १९	५५ गच्छाचारप्रतीकम् (मरीकम्) ३
३९ श्रद्धिर्भाषितसूत्राणि (प्र आ०) ८२	५६ गुणस्थानक्रमारोह (मरीक) ८९५
४० (द्वि०आ०) ८३	५७ चतु गणम् (साधचूरिकम्) ३३
४१ ओपनियुक्ति (मरीका) ५६	५८ चतु गणारिम्भम्भमाध्यन्त प्रकीर्णकदशरम् (छायायुगम्) ३४
४२ आपानिकमुद्रम् (सगीकम्) २४	६० छन्दानुगागनम् ९०५
४३ औष्णिकमतासूत्रमुद्रकाणि ७५	६१ जम्बूद्वीपप्रशति (मरीका पूर्वभाग) ३१
४४ कयाकोन ८४५	६२ जम्बूद्वीपप्रशति (सटीका द्वितीयभाग) ३२
४५ कर्मग्रन्थ (मटीक , विभाग प्रथम) ८५	६३ जपकपलता ९१५
४६ , (सगीक विभागा द्वितीय) ८६५	६४ जीवममामप्रकरणम् (मरीकम्) ९२५
	६५ जीवाजीसभिगमापात्रम् (मरीकम्) ९२५

२६ उद्योगिकशास्त्रम् (सटीकम्) ९३	४४ नन्दसूत्रम् (सटीकम्) ६४
२७ ज्ञानाधर्मकथासूत्रम् (सटीकम्) १८	८५ नमस्कारमाहात्म्यम् १०८५
२८ तत्त्वतत्त्वगिणी (सटीकम्) ९४५	८६ नमोपश्रवणम् (सम्पुष्टितम्) १ ६५
२९ तत्त्वतत्त्वम् (सभाष्यम्) ९५५	८७ , (सम्पुष्टितम्) १०४५
३० (सटीकम्) ६४	८८ नवस्मरणानि गानमरामम् १ ९
३१ सत्त्वव्यवहारम् (सटीकम्) ३३	८९ निद्रुत्तिपत्रम्
३२ निद्रुत्तिव्यवहारम् ९७	९० पञ्चस्तुतम् (सटीकम्) ११ ५
३३ निद्रुत्तिव्यवहारम् ९९१	९१ पञ्चस्तुतम् (सम्पुष्टितम्) १११५
३४ द्वावैकालिकम् ७७३	९२ पञ्चाङ्गम् (सटीकम्, प्रथमाहम्) ११४५
३५ द्वावैकालिकम् (सटीकम्) ५८	९३ , (सटीकम् द्वितीयाहम्) ११५५
३६ देववदन (सत्यवदन) भाष्यम् (सटीकम्) १००५	९४ पञ्चाङ्गानी (सूत्रमात्रम्) ११३
३७ धर्मरूपम् १०१५	९५ पञ्चस्तुतम् ११६
३८ धर्मरूपम् (सटीकम्) १०२५	९६ पञ्चस्तुतम् ११९
३९ धर्मपरिभाषा १०३५	९७ पञ्चाङ्गमात्रम् (सटीकम्) १२०
४० धर्मसूत्रम् (पूर्वभागम्) १०४	९८ पञ्चाङ्गमात्रम् (सटीकम्) सभा- मणकम् (सम्पुष्टितम्) ५२५
४१ (उत्तरभागम्) १०५	९९ पिण्डनिर्युक्ति (सटीकम्) ५९
४२ नन्दसूत्रम् ६४५	१०० प्रकरणसमुच्चयम् १२१५
४३ नन्दसूत्रम् (सटीकम्) ६५	

११ प्रज्ञापनापाठम् (सगीकम्, मलय पूर्वाङ्गम्) २८	(प्र० आ०) १२
१०२ , (सगीकम् मध्य० उत्तराध्यायम्) २९	११७ भगवतीयम् (सगीकम् अभय० तृतीयो विभाग) (प्र० आ०) १३
१०३ (गंगा हारि पूर्वभाग) २७	११८ " " (सगीकम् अभय० प्रथमो विभाग) (द्वि० आ०) १४
१०४ प्रत्या० मारुतविभ्रम दान वर्द्धिका विक्षेपणवती विगतिका च १२२	११९ (सगीकम् अभय० द्वितीयो विभाग) (द्वि० आ०) १५
१०५ प्रवचनपरीक्षा (पूरुषाभा) १२३	१२० , , (सगीकम् अभय० तृतीयो विभाग) (द्वि० आ०) १६
१०६ प्रवचनपरीक्षा (उत्तरभाग) १२४X	१०१ (टीका दानशेखर) १७
१०७ प्रवचनमारोद्धार (सगीक , पूरुषाभा) १२५	१२२ भवभाषणा (सटीका प्रथमो भाग) १३१
१०८ , उत्तरभाग १२६X	१२३ (सगीका द्वितीयो भाग) १३२X
१०९ प्रवचनविधानकुलकम् (सगीकम्) १२७X	१२४ (छाया)
११० प्रवचनविधानादीनि कुलानि च	१२५ मलयवृद्धीचरित्रम् १३५X
१११ प्रवचनप्रकरणम् (सगीकम् द्वितीयांशः) १२८X	१२६ महावीरचरित्रं (गुणवत्) १३६X
११२ प्रवचनप्रकरणानिध- आसेनप्रश्न १२९X	१२७ अतिदिनचर्या १३७X
११३ प्रवचनप्रकरणम् (सगीकम्, अभय० प्रथमो विभाग) २१	१२८ यशोविजयजीवितप्रथमाला १३८
११४ बुद्धिसागर १३०X	१२९ युक्तिप्रयोग १३९X
११५ भगवताख्यानम् (सगीकम् अभय प्रथमा विभाग) (प्र आ०) ११	१३० योगदृष्टिसमुच्चय पु नं ७X
११६ , (सगीकम् अभय० द्वितीयो विभाग)	१३१ रात्रिप्रदीपसूत्रम् (सगीकम्) २५
	१३२ ललितविस्तराख्या चैत्यवदन- सूत्रम् १४०X
	१३३ ललितविस्तरा (निष्पन्नं च) १४१X

१३४ लोकप्रकाश (प्रथमविभाग)	१४१
१३५ ,, (द्वितीयविभाग)	१४३
१३६ ,, (तृतीयविभाग)	१४४
१३७ ,, (चतुर्थविभाग)	१४५
१३८ वृद्धावृत्ति (प्रथमावृत्ति)	१४६५
१३९ ,, (द्वितीयावृत्ति)	१४७१
१४० विचारामृतमारसग्रह (विंशतिस्थानकचरित्रम्)	१४८
१४१ विचारामृतमारसग्रह	१४९
१४२ विशेषावयवसूत्रम् (सर्गिकम् कोट्या प्रथमो भाग)	५३
१४३ विशेषावयवसूत्रम् (सर्गिकम् कोट्या द्वितीयो भाग)	५४५
१४४ वीतरागस्तोत्रम् (सर्गिकम् प्र माहृति)	१५०१
१४५ शास्त्रवानामिमुच्यते (स्वोपह वृत्ति)	१५१५
१४६ धाद्वदिनकृत्यसूत्रम् (स्वोपह वृत्ति प्रथमो विभाग)	१५२५
१४७ धाद्वदिनकृत्यसूत्रम् (स्वोपह वृत्ति द्वितीयो विभाग)	१५३१
१४८ धाद्वप्रतिक्रमणसूत्रवृत्ति (अर्थदीपिका)	१५४५
१४९ धापाचरित्रम् (प्राकृतम् साधनचरित्रम्)	१५५५
१५० ,, (संस्कृतम् ज्ञानविमर्श)	१५६
१५१ धावकथमदेशना	१५७
१५२ श्रेणिकचरित्रम्	१५८५
१५३ पशुपुष्पचरित्रम्	१५९५

१५४ षोडशकप्रकरणम् (कृतिटिप्पण्युत्तम्)	१६०५
१५५ षट्शतवयवसूत्राणि	५९
१५६ तमवानागसूत्रम् (सर्गिकम्)	१
१५७ सम्यक्वचपरीक्षा-उपदेश शतकौ	१६३५
१५८ सवामोआदिस्तवनानि	१६८
१५९ समर्गगुणदोषप्रकाश-सुपात्र- दानप्रकाशः	१६९
१६० सम्यक्तत्वाचरित्रप्रकरणदि- समुच्चय	१६३
१६१ साधर्मिकवाक्यमूल्यप्रकाश	१६५
१६२ मामाचारिप्रकरणम् (सांग पञ्चावयवसूत्रम्)	१६६
१६३ सिद्धसेनशिराकरकृतप्रथ मान	१६८
१६४ सुखोपाममावृत्ति	१७५
१६५ सुखमुखावृत्ति	१६९
१६६ सुखहृतांगचरित्रम्	१
१६७ सुखकृतांगम् (सर्गिकम्)	७
१६८ सुखप्रसन्नपुष्पाङ्गम् (सर्गिकम्)	१
१६९ स्तोत्ररत्नाकर (सर्गिक प्रथमभाग)	१७९
१७० स्थानागसूत्रम् (सर्गिकम्, पर्वभाग)	८
१७१ ,, (सर्गिकम्, उत्तरभाग)	९
१७२ स्थूलभद्रचरित्रम्	१७२५
१७३ म्यादवादभाषा	१७३५
१७४ स्वाध्यायप्रकाश	१७४
१७५ हिमाष्टकम् (साधनचरित्रम्), सप्तशतिका, ऐन्द्रियमनुति	१७५

बुद्धिपत्रकम्^१

१ अग्रसिद्ध स्वरचित वृत्तिकलाप — जह-उत्तकम् (आ १०० स) प्रसीनस्वदादिका (ओ १२ स) दृष्टिस्मोह (आ १३ स) इन्द्रपोषयोदही (ओ १३) घण्टापनपाडिका (आ १६ स) धर्ममागरीय जयसमाधानानि परनिविप्रकरणम् (ए स) परमाणुपर्विका (आ २५ स) मागपञ्चविक्रितिका (आ २ स) गङ्गावार्ता (आ ३) गङ्गावार्तापारिशिष्टम् (मृगानि स) मङ्गलमार्गकम् (ओ ८ स) हरिमङ्गलमयदीपिका (ओ १० स)

२ अग्रसिद्धा सफलिता वृत्तिकलापा —

(अ) चूर्णिटीकावलोकनम्-निप्रग्विगाना आगमाना-चूणय^२- अनुयोगगराणि आचारांगम् आपदयकम् ज्ञानाभ्यसनानि ज्ञानवैकल्यम् नन्दीसूत्रम् सप्तकृतांगम् टीकाटयम्-अनुयोगद्वारा (हारी) नन्दीटीका (हारी०)

(आ) प्रकरणादिपरिशीलनम्^३-१ उपदेशमाग २ वाटिन्व- अष्टाङ्गम्, ४ छानेनुशासनम् ४ देहीनाममाला, ५ धर्मविदु ६ धर्म- सप्तहणी ७ पञ्चमचरित्य ८ पञ्चसंग्रह ९ पञ्चाशकम् १० यागदृष्टि पञ्च ११ नागनिद्रा, ११ विचाररत्नाकर १२ समराज-वक्त्रहा १३ हरिमङ्गलमयस्वदीपिकाङ्गान्तेत्वा ।

(१) आ बुद्धि दर्शाया मिश्रायनी तमनी तेनी कर्त्तव्यं अन मङ्गलनाओ पुनी हीवानो मङ्गल इ स तेमङ्गल न जमवी कृतिना अन मङ्गलनाओ घरो त पम अन मङ्गलवी गङ्गा तम तम यवस्थित रीति त स अदमर योग्य स्वज्ञ आपीनु (२-३) उपर जनावेल मात चूर्णि अने बे टीकाआमाधी नीच प्रमाण गत निषयो तारबला छ-१ दृष्टो इन्द्रपोषयोमिति ३ एकार्थो ४ न्यायो ५ दृष्टातो ६ अप्ण आदि शब्द प्रयोगा अने ७ शास्त्रिप्रथा अन गायनाओ (४) ए प्रकरण आदिमाधी गुमापित वगर जागवा याग्य केन्द्रीक जावतो तारवी छे

स्पष्टीकरणपूर्वक शुद्धिपत्रकम्

२-३ अष्टकद्वयम्	=मंगलविचार	{ श्री० ८ सं }
	स्थापनाविचार	{ " ८ }
१४ उत्पादात्मिसिद्धिपत्रिका	=मुख्य स्ववेदनम्	{ , १७ , }
२०-२२ पञ्चादशिकात्रयम्	=उत्सर्गणयविचार	{ , ११ , }
	धर्मतत्त्वविचार	{ , ११ , }
	विधिविचार	{ , ११ , }
२३ कथले इत्यज्ञानचर्चा	=प्रायोपशमिकभावविचार	{ , २८ }
२७ चर्यारिचालिका	=मदनगवणनम्	{ " ४२ , }
४५ प्रयोगिका	=धर्मास्तिकायादिविचार	{ , १३ }
४९-५१ द्वात्रिंशिकाचतुष्टयम्	=भक्तिहाहारद्वात्रिंशिका	{ , ३२ , }
	नयविचार	{ , ३२ , }
	स्यद्वाद	{ , ३२ , }
६० निश्चययथहारपत्रिका	=नयविचार	{ , ६२ , }
६३-६४ पञ्चाशद्वयम्	=श्लोकाचार	{ , ५ , }
	निवाहचर्चा	{ , ५० , }
६५ पंचविंशिका	=यथाभद्रकधर्मसिद्धि	{ , २५ , }
७२ पादपञ्चांगि	=जयसोमसिक्ता	{ , ६९ , }
७७ प्रमाणधर्मवस्था	=प्रमाणप्रमेयविचार	{ , २९ , }
८१ मोक्षमार्गगतम्	=निरूपशतकम्	{ , १०० , }
९० शतकम्	=शुभप्रदशतकम्	{ १०० , }
९४ शुभचद्रवृत्ता युक्ति	=वेवल्लिमुक्ति	{ लेख सं }
९८ षडशानिका	=जीवसिद्धि	{ श्री० ८६ सं }
९९-१०० पत्रिशिकाद्वयम्	=आयमाधिकारपत्रिशिका	{ , ३६ }
	दुःखप्रतिकारविचार	{ , ३६ , }
१०१-१०३ योग्यकत्रयम्	=यन हिंसाविचार	{ , १६ , }
	महाप्रतविचार	{ , १८ }
	दुःखजननघोटाकम्	{ , १७ , }

પગિણિષ્ટ ૪

આગમોદ્ધારક

શ્રીઆન દસાગરસૂરીશ્વરજીની ગુર્જર સાહિત્ય સેવા

૧ દેગના સદોહ

(અ) સનામક દેગના

વિષય	પૃષ્ઠ	અક	પૃષ્ઠ
અમોન અમીગણિ	૧	૧૬	૪૩૨-૪૩૪
અમોધ દેવતાની શ્રીઅરિકત પદ	૧૦ (અ)	૧	૨૧-૨૬
અમોધ દેવતાની-શ્રીમિક પદ	૧૦ (અ)	૪	૮૧-૮૪
અરિકત પ	૧	૩	૨૬-૪૦
અનૌકિક-પદ	૧	૧૭	૩૭૭-૩૮૪
અદર્શિય ચિન્તાવન	૮	૧૧	૨૨૪-૨૩૦
આચાર્ય પદ	૧	૪	૮૬-૮૭
આગાધરામનુ મખ્તર	૧	૧૮	૪૦૧-૪૦૬
આત્મા અને તેનું મહત્વ	૩	૨૩	૪૪૪-૪૪૬
	૩	૧૪	૪૬૧-૪૬૬
આત્માની માન્ય યોગ્ય અને મહત્વ	૫	૮	૧૭૮-૧૮૬-૧૮૮
		૬-૧૦	૨૨૬-૨૩૮
આત્માભિમુખ મજાતિ	૧૨	૧	૧૭-૨૦
હૃદય રમુ કહ	૧૧	૧૨	૬-૧૪
દેશ સમદેશ તથા અનુના	૧૧	૧૦	૧૫૮-૧૬૩
ઉપાધ્યાય પદ	૧	૫	૧૦૩-૧૧૩
ઉપાધ્યાય પદની દેગના	૧૪	૧	૨-૮
એકવીમ ગુણોની આવશ્યકતા ગુ ૧	૩	૧૭	૩૮૮-૪૦૭
" ગુણોની	૩	૧૮	૪૧૪-૪૧૬
કથની અને કરણી	૩	૧૩-૧૪-૧૫	૩૬૬-૩૮૩
		૧૭	૩૮૦-૩૮૬

કર્મ રાત્રનો લરકરી	૪	૧૪	૫૬૬-૫૬૮
	૫	૨	૩૭-૩૮
		૩	૬૩-૭૦
		૪	૮૭-૮૮
ક્રિયાએ કર્મ પરિણામે બધ એ			
વાકરનો મર્મ	૬	૧૨	૪૮૦-૪૮૬
		૧૨	૫૦૫-૫૧૪
ક્રિયાની આશ્ચર્યતા	૪	૭	૧૬૦-૧૬૭
		૮	૧૭૩-૧૮૫
		૯	૨૧૪-૨૧૬
ગૌતમસ્વામીએ સર્વનો નિર્ણય			
કેવી રીતે કર્યો ?	૪	૧૩	૫૩૬-૫૪૪
		૧૪	૫૫૩-૫૬૦
ચાર પુરુષાર્થ	૭	૮	૧૭૩-૧૭૬
			૧૮૫-૧૮૮
૭એ છત્ર નિકાલની દયાનું વિધાન			
શ્રીજિતેશ્વર દેવે કહ્યું છે	૯	૧૦	૩૦૬-૩૧૫
શ્રીજિતેશ્વરદેવેના નયનોનાં અવનબનની			
આવરણકતા	૮	૨	૧૦-૧૫
જૈન દર્શનકૃષ્ણી દુર્ણાન	૪	૧૬	૩૬૬-૩૭૬
		૧૭	૩૮૭-૪૦૧
જૈન પિતા વારમો સાનો આપે ?	૪	૧૯-૨૦	૪૪૩-૪૪૮
			૪૫૭-૪૬૭
જાન એ નાગી સમગર છે ।	૭	૧૫-૧૬	૩૬૧-૩૭૧
જ્ઞાનદાનની અનુક્રમ	૩	૫	૧૦૩-૧૦૫
દર્શનાચાર અને તેના અભિચાર	૪	૫	૧૦૧-૧૧૨
		૬	૧૦૬-૧૩૫

દીવાળી માહાત્મ્ય ચાને આડ			
સ્વપોનો ગ્રંથાટ	૪	૨	૩૬-૪૭
		૩	૪૫-૬૨
		૪	૮૦-૮૩
દેવ ગુરુ અને ધર્મ અને તેની			
ઉપયોગિતા	૧	૧૧	૫૦૦-૫૧૦
દેવની ત્રણ અવસ્થા	૯	૧૧	૩૪૮-૩૫૧
		૨૩-૧૪	૩૫૭-૩૭૨
દેશનાનુસારિઆચાર્ય કે ભાવાનુસારિ			
દેશનાપણ	૪	૧૮	૪૧૭-૪૨૪
ધર્મ અને તેના પશ્ચિમાભે	૩	૧૦	૫૧૮-૫૨૮
		૧૩	૫૪૦-૫૪૨
ધર્મના ચિહ્નો	૧	૧૪	૫૧૩-૫૧૬
ધર્મનું ફળ સ્વરૂપ અને હંતુ	૧	૧૧	૨૧૬-૨૭૮
ધર્મનું મૂળસ્વરૂપ	૩	૨૧	૪૮૪-૫૦૦
ધર્મનું મત	૫	૧૬	૪૪૪-૪૫૨
		૨૦-૧૧	૪૮૧-૪૮૮
ધર્મ મોક્ષ જ આપે છે મોક્ષ આપે			
જ છે એટલું જ નહિ પણ અર્થ			
મમ પણ આપે છે	૧	૧૧	૧-૧૨
૫ વાના ભરે દીક્ષા ન રોગાય	૫	૧	૧૫-૨૧
પર્યાધિરાજ	૧	૪૪	૫૫૮-૫૬૭
પચાસાદસૂત્ર (વ્યાખ્યાન)	૧૧	૧૦-૧૧	૧૦૭-૧૦૧
મનુ મહાવીરનો અતિમ-સંદેશ	૧	/	૭૧-૮૪
ભરૂચી મહામેળો	૪	૧૩	૩૦૫-૩૧૨
			૨૪
		૨૪	૩૨૬-૩૩૫

મનુષ્ય-ભવની મહત્તા	૨	૧	૮- ૧૭
મહાવીર જન્મકલ્યાણ	૩	૧૨	૨૭૧-૨૭૭
મોક્ષ જનારાઓની કરોડોની			
સખ્યા સારી	૭	૨૩	૫૨૨-૫૫૫
રખડપોનો ત્રાસનાથક પૂર્વ દર્શિનામ	૭	૨૪	૫૪૬-૫૫૧
નગ્નેષ સમીક્ષા	૫	૬-૭	૧૩૫-૧૪૬
વરાગવની વહેચણી	૪	૧૦	૨૩૩-૨૪૧
		૧૧	૨૪૬-૨૫૬
શમરસનો વહતો ઝરો	૧	૧૭	૩૮૮-૩૯૮
શાશ્વત ધ્યાન	૬	૧ ૧૨-૧૬	૨૫-૨૬
શવળ કે શિક્ષણ માટે અધિકારી	૧૧	૧૨ ૧૬૩-૧૬૭	૧૪૬
શ્રીતાના ત્રણ પ્રકાર અને તેનું સ્વરૂપ	૧૦ (દિ)	૧	૧- ૮
સત્ય-શિક્ષા	૨	૨૩	૫૩૩-૫૩૬
સમ્યક્ત્વ અને તેના આશ્રયો	૧	૨૩	૫૨૪-૫૩૫
સમ્યગ્માન	૧	૯	૧૮૮-૨૦૫
સમ્યગ્ચારિત્ર	૧	૧૦	૨૨૪-૨૩૪
સમ્યગ્દર્શન	૧	૧૩	૨૮૬-૨૯૫
સમ્યક્ત્વ	૧	૮	૧૭૩-૧૭૮
સમ્યક્ત્વ	૧	૧૧	૨૪૭-૨૫૪
સદાનું સ્વરૂપ	૧૨	૧૦	૧૮૫-૨૦૧
સાધુત્વ અને મૃણાવાદ	૫	૧૨	૨૮૫-૨૮૬
		૧૬	૩૭૫-૩૮૨
		૧૭-૧૮	૩૯૮-૪૦૬
સાધુ પદ	૧	૬	૧૨૫-૧૩૧
સામાયિક અને તેની આવશ્યકતા	૨	૨	૨૬- ૩૭
સામાયિક દાન, શીલ અને તપ	૨	૩	૫૩- ૬૦
સિદ્ધ પદ	૧	૩	૫૨- ૬૩

મુખ્યદુખ સમીક્ષા	૩	૧૮	૪૧૭-૪૩૦
		૧૧	૪૮૦-૪૮૩
સક્ષમશુદ્ધિ પરીક્ષા કરી			
ધર્મગ્રંથલુ કરેા	૭	૨૪	૫૫૧-૫૫૫
સુવર્ણગિરિનુ ન્યાખ્યાન	૧૨		૪૬-૫૨

(આ) અનામક દેશનાઓ

દેશના વર્ષ અંક	પૃષ્ઠ	દેશના વર્ષ અંક	પૃષ્ઠ
૧ ૧ ૧ ૩-૬		૧૮ , ૯ ૨૧૧-૨૧૪	
૨ , ૭ ૧૫૦-૧૫૫		૧૯ , ૧૦ ૨૨૨-૨૨૬	
૩ , , ૧૫૫-૧૫૬		૨૦ , ૧૧ ૨૩૩-૨૪૦	
૪ , ૧૧ ૧૫૬-૧૫૯		૨૧ , ૧૨ ૨૪૭-૨૫૧	
૫ , ૧૨ ૨૭૪-૨૭૬		૨૨ , ૧૩ ૨૫૭-૨૬૪	
૬ , ૧૩ ૨૯૬-૩૦૪		૨૩ , ૧૪ ૨૭૩-૨૮૦	
૭ , ૧૪ ૩૧૭-૩૨૩		૨૪ , ૧૫ ૨૮૧-૨૮૩	
૮ , ૧૫ ૩૪૩-૩૫૨		૨૫ , ૧૬ ૨૯૬-૩૦૬	
૯ , ૧૬ ૩૫૩-૩૬૧		૨૬ , ૧૭ ૩૧૧-૩૧૨	
૧૦ , ૧૯ ૪૨૮-૪૩૧		૨૭ , ૧૮ ૩૧૬-૩૨૭	
૧૧ , ૨૦ ૪૫૧-૪૫૮		૨૮ , ૧૯ ૩૩૩-૩૩૬	
૧૨ , ૨૧ ૧૦૧-૧૦૭		૨૯ , ૨૦ ૩૪૧-૩૪૯	
૧૩ , ૨૨ ૧૦૮-૧૩૪		૩૦ , ૨૧ ૩૬૬-૩૭૫	
૧૪ , ૨૩ ૧૫૧-૧૫૮		૩૧ , ૨૨ ૪૭૮-૪૮૪	
૧૫ , ૨૪ ૧૭૫-૧૮૨		૩૨ , ૨૩ ૪૮૦-૪૮૧	
૧૬ , ૨૫ ૧૮૬-૧૯૦		૩૩ , ૨૪ ૪૯૩-૪૯૩	
૧૭ , ૨૬ ૧૯૮-૨૦૪		૩૪ , ૨૫ ૪૯૭-૪૯૯	

૧ અહીં જે દેશનાઓનાં નામો પાડાયા નથી આ નામો તેનો સમાવેશ થાય છે

દેશના વર્ષ સ્થાન	પૃષ્ઠ	દેશના વર્ષ સ્થાન	પૃષ્ઠ
૩૫ " ૨૦	૪૬૧-૪૬૭	૫૬ " ૧૭-૧૮	૩૭૭-૩૮૪
૩૬ " ૧	૪૮૫-૪૯૨	૬૦ " "	૪૦૭-૪૧૭
૩૭ " ૨૨	૫૦૯-૫૧૭	૬૧ " ૧૯	૪૪૨-૪૪૭
૩૮ " ૨૪	૪૫૮-૫૬૩	૬૨ " ૨૦	૪૬૫-૪૭૧
૩૯ ૩ ૧	૬-૧૧	૬૩ " ૨૧-૨૨	૫૦૫-૫૧૨
૪૦ " ૨	૨૮-૩૬	૬૪ " ૨૩-૨૪	૫૨૩-૫૩૫
૪૧ " ૩	૫૪-૬૪	૬૫ ૭ ૧	૧૬-૨૩
૪૨ " ૪	૭૮-૮૪	૬૬ " ૨	૪૧-૪૮
૪૩ " ૫	૧૦૬-૧૧૩	૬૭ " ૩	૭૦-૭૨
૪૪ " ૬	૧૨૭-૧૩૬	૬૮ " ૪	૭૪-૮૫
૪૫ " ૬	૧૩૭-૧૪૦	૬૯ " ૫	૮૭-૧૦૫
" ૭	૧૫૮-૧૬૦	૭૦ " ૬	૧૨૧-૧૨૫
૪૬ " ૭	૧૫૨-૧૫૭	૭૧ " ૭	૧૪૫-૧૫૨
૪૭ " ૧૦	૨૨૪-૨૨૯	૭૨ " ૭	૧૬૧
૪૮ " ૧૧	૨૫૦-૨૬૪	" ૮	૧૬૯-૧૭૨
૪૯ " ૧૨	૨૮૧-૨૮૬	૭૩ " ૮	૧૯૯-૨૦૦
૫૦ " ૨૪	૫૭૦-૫૭૪	૭૪ " ૨૦૬-૨૧૧	
૫૧ ૪ ૧	૧૫-૨૦	૭૫ " ૧૦	૨૨૫-૨૩૨
૫૨ ૫ ૫	૧૧૧-૧૧૫	૭૬ " ૧૧-૧૨	૨૬૫-૨૮૭
૫૩ ૬ ૩	૫૬, ૨૪૮	૭૭ " ૧૩-૧૪	૨૮૬-૩૦૪
૫૪ ૪ ૮	૮૬-૯૨	૭૮ " ૨૧-૨૨	૫૦૮-૫૨૦
૫૫ " ૧૦-૧૧	૨૪૮-૨૫૪	૭૯ " ૨૩	૫૨૧-૫૨૨
૫૬ " ૧૪	૩૨૧-૩૨૪	૮૦ " ૨૪	૫૪૫-૫૪૬
૫૭ " ૧૫	૩૨૬-૩૩૬	૮૧ ૮ ૧	૮-૯
" ૧૬	૩૪૫	૮૨ " ૨	૪૨-૪૩
૫૮ " ,	૩૫૩-૩૫૯	૮૩ " ૩	૬૧-૬૨

કેશના વર્ષ અંક	પૃષ્ઠ	કેશના વર્ષ અંક	પૃષ્ઠ		
૧૩૨	૨-૩	૧૩-૨૦	૧૫૭	, ૫	૧૦૧-૧૦૮
૧૩૩	, ૪-૫	૨૫-૨૮	૧૫૮	, ૭	૧૪૬-૧૫૭
૧૩૪	, ૩૫-૩૮		૧૫૯	, ૮	૧૭૩-૧૮૧
૧૩૫	૬-૭	૫૩-૬૩	૧૬૦	, ૮	૧૬૭-૨ ૩
૧૩૬	૮-૮	૮૭-૮૩	૧૬૧	, ૧૦	૨૨૧-૨૩૦
૧૩૭	, ,	૧૦૬-૧૧૦	૧૬૨	, ૧૧	૨૫-૨૫૧
૧૩૮	૧૦-૧૧	૧૧૫-૧૨૧	૧૬૩	, ૧૨	૨૬૮-૨૭૬
૧૩૯	, , ,	૧૩૩-૧૩૫	૧૬૪	૧૪ ૨	૩૧-૩૮
૧૪૦	, ૧૨	૧૪૭-૧૫૩	૧૬૫	, ૩	૫૬-૬૫
૧૪૧	૧૨ ૧	૩-૮	૧૬૬	, ૪	૭૭-૮૫
૧૪૨	, ૨	૨૬-૩૫	૧૬૭	, ૫	૧૦૧-૧૦૮
૧૪૩	, ૩	૫૭-૬૩	૧૬૮	, ૬	૧૨૬-૧૩૧
૧૪૪	, ૪	૬૬-૭૮	૧૬૯	, ૭	૧૫૧-૧૫૭
૧૪૫	, ૫	૮૮-૮૫	૧૭૦	, ૮	૧૭૩-૧૮૧
૧૪૬	, ૬	૧૦૬-૧૧૫	૧૭૧	, ૮	૧૬૭-૧૬૮
૧૪૭	, ૭	૧૨૬-૧૩૬	૧૭૨	, ૧૦	૨૨૩-૨૨૮
૧૪૮	, ૮	૧૪૮-૧૫૫	૧૭૩	, ૧૧	૨૪૭-૨૫૧
૧૪૯	, ૯	૧૬૬-૧૭૨	૧૭૪	, ૧૨	૨૭૧-૨૭૪
૧૫૦	, ૧	૧૮૮-૧૯૪	૧૭૫	૧૫ ૧	૩-૮
૧૫૧	, ૧૧	૨૦૬-૨૧૫	૧૭૬	, ૨	૨૧-૨૫
૧૫૨	, ૧૨	૨૨૬-૨૩૫	૧૭૭	, ૪	૪૧-૪૬
૧૫૩	૧૩ ૧	૨-૬	૧૭૮	, ૪	૬૧-૬૬
૧૫૪	, ૨	૨૮-૩૩	૧૭૯	, ૫	૮૧-૮૮
	, ૨	૩૪	૧૮૦	, ૬	૧૦૧-૧૦૬
૧૫૫	, ૩	૫૩-૫૭	૧૮૧	, ૭	૧૨૧-૧૨૬
૧૫૬	, ૪	૭૭-૮૮	૧૮૨	, ૮	૧૪૧-૧૪૬

૨ લેખ સંગ્રહ

વિષય	વર્ષ	અંક	પૃષ્ઠ
અક્ષરનૃતીયા પર્વની મહત્તા	૩	૧૨	૪-૩૪
અખિત ભારતવર્ષીય ઓસધને સાવચેતી	૮	૧૭-૧૮	૪૪
અખિસ-ભારતીય-ચતુર્વિધ-ઓસધને			
અએગાની ચેતવણી	૯	૮	૪-૩૪
અચાનક ૨૪૩૫ અને તેની બધેકારણતા	૪	૧૮	૪૨૫-૪૩૦
અતિશય યુક્તિનું અધેર	૧૨		૪૬
અનાગમમતઃ (સત્ય)	૩		૬૩-૬૪
અનેકાંતના જવાબ રૂપે આર્થ અનાર્થ			
દેશો અને શ્રીકૃષ્ણસ્વાતિ વાચકશ્રી	૭	૯	૧૮૩-૧૮૮
અભિનંદનગિનનગ્ગાન	૧૨	૧	૫
અમલાવાળા અગ્રગણ્ય ઉપાશ્રયના			
વહીવટના શૈલિયાઓને વિનંતિ	૯	૭	૧૫૬
અમારુ ધ્યેય	૧	૧	૧-૨
શ્રીઅરિહતપ્ત વીસમ્થાનક તપની આરા			
ધના વિના સાધ્ય નથી	૧૨		૬૬
અવાદ ચતુર્માસી પર્વની મહત્તાના કાન્થો	૩	૧૮	૪-૩-૨૪
અપ્રમ વર્ષને અંગે નિવેદન	૮	૨૩ ૨૪	૪૬૦-૪૬૨
અગ્રીકારની મુરતતા	૮	૨૨ ૪૪	૪૬૪-૪૬૩
“આકાલમ્” અંગે પ્રશ્નોત્તર	૮	૯	૧૭૭-૧૮૦
આગમ અને તેની અવિચિત્તતા	૬	૧૨-૧૩	૪-૩૪
આગમ ગદ્ય દ્રવ્યનદીરૂપ ત્રીર્ણ ભેદ			

૧આર્મા મુખ્યત્વા પુત્તક રૂપે નહિ પ્રસિદ્ધ થયેના લેખો અપા
યેલા છે વિશેષમા પુત્તકરૂપે નહિ આવેના સામગ્ર-સમાધાન અને
મુધા-સાગર રૂપ લખાણોનો સમાવેશ કરાયો છે

ପୃଷ୍ଠା	ଅଙ୍କ	ପୃଷ୍ଠା	ଅଙ୍କ	ପୃଷ୍ଠା
୨	୫	୮୭-୧୦୦	୭	୧୪୫-୧୫୧
୩	୬	୧୨୧-୧୨୭	୮	୨୧୭-୨୨୩
୪	୭	୧୪୫-୧୫୦	୯	୨୪୧-୨୪୮
୫	୮	୧୬୬-୧୭୪	୧୦	୨୬୫-୨୭୦
୬	୯	୧୮୩-୧୮୮	୧୧	୩୧୧-୩୧୫
୭	୧୦	୨୧୭-୨୨୧	୧୨	୩୮୫-୩୮୮
୮	୧୧	୨୪୧-୨୪୫	୧୩	୪୦୬-୪୧୩
୯	୧୨	୨୬୫-୨୭୨	୧୪	୪୮୫-୪୮୮
୧୦	୧୩	୨୮୮-୨୯୨	୧୫	୫୦୬-୫୧୩
୧୧	୧୪	୩୧୩-୩୧୮	୧୬	୫୮୫-୫୯୦
୧୨	୧୫	୩୩୭-୩୪୦	୧୭	୬୫୫-୬୬୦
୧୩	୧୬	୩୬୧-୩୬୫	୧୮	୭୩୫-୭୪୦
୧୪	୧୭	୩୮୫-୩୮୮	୧୯	୮୧୫-୮୨୦
୧୫	୧୮	୪୦୬-୪୧୩	୨୦	୮୮୫-୮୯୦
୧୬	୧୯	୪୩୩-୪୩୬	୨୧	୯୬୫-୯୭୦
୧୭	୨୦	୪୫୭-୪୬୦	୨୨	୧୦୬୫-୧୦୭୦
୧୮	୨୧	୪୮୧-୪୮୫	୨୩	୧୧୬୫-୧୧୭୦
୧୯	୨୨	୫୦୬-୫୧୩	୨୪	୧୨୬୫-୧୨୭୦
୨୦	୨୩	୫୩୩-୫୩୬	୨୫	୧୩୬୫-୧୩୭୦
୨୧	୨୪	୫୫୭-୫୬୦	୨୬	୧୪୬୫-୧୪୭୦
୨୨	୨୫	୫୮୧-୫୮୫	୨୭	୧୫୬୫-୧୫୭୦
୨୩	୨୬	୬୦୬-୬୧୩	୨୮	୧୬୬୫-୧୬୭୦
୨୪	୨୭	୬୩୩-୬୩୬	୨୯	୧୭୬୫-୧୭୭୦
୨୫	୨୮	୬୫୭-୬୬୦	୩୦	୧୮୬୫-୧୮୭୦
୨୬	୨୯	୬୮୧-୬୮୫	୩୧	୧୯୬୫-୧୯୭୦
୨୭	୩୦	୭୦୬-୭୧୩	୩୨	୨୦୬୫-୨୦୭୦
୨୮	୩୧	୭୩୩-୭୩୬	୩୩	୨୧୬୫-୨୧୭୦
୨୯	୩୨	୭୫୭-୭୬୦	୩୪	୨୨୬୫-୨୨୭୦
୩୦	୩୩	୭୮୧-୭୮୫	୩୫	୨୩୬୫-୨୩୭୦
୩୧	୩୪	୮୦୬-୮୧୩	୩୬	୨୪୬୫-୨୪୭୦
୩୨	୩୫	୮୩୩-୮୩୬	୩୭	୨୫୬୫-୨୫୭୦
୩୩	୩୬	୮୫୭-୮୬୦	୩୮	୨୬୬୫-୨୬୭୦
୩୪	୩୭	୮୮୧-୮୮୫	୩୯	୨୭୬୫-୨୭୭୦
୩୫	୩୮	୯୦୬-୯୧୩	୪୦	୨୮୬୫-୨୮୭୦
୩୬	୩୯	୯୩୩-୯୩୬	୪୧	୨୯୬୫-୨୯୭୦
୩୭	୪୦	୯୫୭-୯୬୦	୪୨	୩୦୬୫-୩୦୭୦
୩୮	୪୧	୯୮୧-୯୮୫	୪୩	୩୧୬୫-୩୧୭୦
୩୯	୪୨	୧୦୦୬-୧୦୦୭	୪୪	୩୨୬୫-୩୨୭୦
୪୦	୪୩	୧୦୩୩-୧୦୩୬	୪୫	୩୩୬୫-୩୩୭୦
୪୧	୪୪	୧୦୫୭-୧୦୬୦	୪୬	୩୪୬୫-୩୪୭୦
୪୨	୪୫	୧୦୮୧-୧୦୮୫	୪୭	୩୫୬୫-୩୫୭୦
୪୩	୪୬	୧୧୦୬-୧୧୦୭	୪୮	୩୬୬୫-୩୬୭୦
୪୪	୪୭	୧୧୩୩-୧୧୩୬	୪୯	୩୭୬୫-୩୭୭୦
୪୫	୪୮	୧୧୫୭-୧୧୬୦	୫୦	୩୮୬୫-୩୮୭୦
୪୬	୪୯	୧୧୮୧-୧୧୮୫	୫୧	୩୯୬୫-୩୯୭୦
୪୭	୫୦	୧୨୦୬-୧୨୦୭	୫୨	୪୦୬୫-୪୦୭୦
୪୮	୫୧	୧୨୩୩-୧୨୩୬	୫୩	୪୧୬୫-୪୧୭୦
୪୯	୫୨	୧୨୫୭-୧୨୬୦	୫୪	୪୨୬୫-୪୨୭୦
୫୦	୫୩	୧୨୮୧-୧୨୮୫	୫୫	୪୩୬୫-୪୩୭୦

વર્ષ	અક	પૃષ્ઠ	વર્ષ	અક	પૃષ્ઠ
૮	૧૭	૩૮૬-૩૮૪	"	૮	૧૭૬-૧૭૮
,	૧૮	૪૧૦-૪૧૩	"	૧૧	૨૪૮-૨૪૦
	૧૯૨૦	૪૩૪-૪૩૮	"	૧૨	૨૭૨-૨૭૫
,	૨૧	૪૭૪-૪૭૬	"	૧૩	૨૯૬-૨૯૮
"	૨૨	૪૯૮-૫૦૨	"	૧૪	૩૨૦-૩૨૩
	૨૩	૫૨૭-૫૨૫	"	૧૫	૩૪૪-૩૪૭
,	૨૪	૫૪૬-૫૪૮	"	૧૬	૩૬૮અ-૩૭૧અ
૫	૧	૪-૬			૩૭૪અ
"	૨	૩૨-૩૬	"	૧૭, ૧૮	૩૮૨, ૩૮૩, ૩૮૮
,	૩	૫૬-૫૮	,	૧૯	૪૪૦-૪૪૩
"	૪	૮૦-૮૪	"	૨૦, ૨૧	૪૬૬-૪૬૮
,	૫	૧૦૪-૧૦૭	૬	૧	૭-૧૧
"	૬-૭	૧૨૮-૧૩૪	"	૩	૪૬-૫૩, ૫૫

વિષય	વર્ષ	અક	પૃષ્ઠ
આજનો પરિત દિવસ	૬	૩	૪૪
અણુસૂત્રપદ્ધતિ પદ્ય ગ્રંથમાંથી તરેરી			
ત્રેપન ગુપ્તિઓ	૧૨	૧૩	૨૬૦-૩૦૩
આધુનિક કલ્યાણ અને વાનિકી	૬	૨૦	૪, ૩૪, ૪૭૨
આદિશ્વર ભગવાન સ્તવન.	૧૨		૧૫-૧૬
આદ્ય ઉપદેશક તીર્થ કર ભગવાન જ કેમ ?	૪	૨૨	૫૧૫-૫૨૦
"	"	૨૩	૫૨૬-૫૩૧
"	"	૨૪	૫૪૬-૫૫૧
આધ્યાત્મિક અને બાહ્ય મુખની સાચી			
માની માને ધર્મધુરાતુ ધરખમપણ	૩	૫	૪, ૨, ૩૪
આ જલ, પરજલ અને જલોજલવને માનનારકોણ ?			

વિષય	વર્ષ	અંક	પૃષ્ઠ
આયુધ્યનધેનો સમય અને સમાન			
ત્રિકાગ્રે કાલ ગણતરી	૬	૮-૯	૪, ૩૪
આરાધના અને C યની તુલના	૫	૧૪	૪ ૩૪
આરાધનાને લીધે તિથિ કે તિથિને			
લીધે આરાધના	૯	૧૮	૪, ૨, ૩૪
આર્હત આગમોની ચૂલ્હિઓ અને			
તેનું મુલ્ય	૯	૮	૧૫૭-૧૬૬
આર્હત શાસનનો આગમિ આદેશ	૩	૧૬	૪, ૩ ૨૪
,	૧૭	૧૭	૪ ૩, ૨૪
આ વર્ષે ભાદરવા શુ અને સોમ			
વારેજ સવતસરી વ્યાજબી કેમ ?	૧૪		૨૧૭-૨૧૮
આવશ્યકસૂત્ર અને તેની નિર્ધુમ્ભિ	૪	૯	૧૬૬-૨૦૬
,		૧૨	૨૮૪-૨૮૮
,		૧૪	૩૨૪-૩૨૮
આવશ્યકસૂત્ર અને તેની મહત્તા	૪	૧૫	૩૫૫-૩૫૮
આવશ્યકના કર્તા ગણધર ભગવાન			
કે રથવિર મહારાજ ? આવશ્યક			
સૂત્રનો પચ્છો યથો ॥ કે મૂળ			
૩૫૭ છે ?	૪	૮	૧૭૪-૧૭૬
આશ્રવના અરો	૫	૧૪	૩૪
પન્દિતમન	૬	૨૦	૪૫૬
હ અને નામે કેનાવાતો ગમ	૫	૨૦, ૨૧,	૪ ૩૪
ઉપકારનું ધામ	૧	૩	૪૬-૫૧
ઉપધાન અને આનક સહ	■	૧	૪, ૩૪
ઉપધાનની તપસ્યા	૪	૩	૬૪-૭૨, ૩, ૪૪
"	,	૪	૮૦-૮૪

નિવય	વર્ષ	અંક	પૃષ્ઠ
ઉપધાનની તપસ્યા	૪	૫	૧૧૫-૧૨૦
,	,	૬	૧૩૬-૧૪૧
,	,	૭	૧૫૪-૧૫૬
"		૧૪	૩૩૬
નરિમતી કહેવાની મતનગ	૫	૧૧	૪૪
એક ખુનામે	૭	૫	૧૦૬-૧૧૦
એક જ નિશ્ચય ! ! !	૧	૩	૪૨
ઝાળાની અગાધમો શાશ્વતી કેમ ?	૮	૨૩ ૨૪	૫૦૪-૫૦૩ ૪,૩૨
કષ્ટ ગતિનું આયુષ્ય સાથી બધાય ?	૬	૧૮	૪૪૧
કથીરશાસનના કમળાનું કારમાપણું	૮	૧૪	૨૬૬-૨૬૫ ૪૪,
કદામહત્તી પીછાણું કરો	૫	૧૩	૪,૩૪
કનિકાલસર્વગ બગવાન હેમચંદ્રાચાર્ય	૫	૪	૪,૩૪
કનિકાલસર્વગ બગવાન શ્રીહેમચંદ્ર			
મરિજ શું કહે છે ?	૧૦	૨	૪,૩૪
કનિકાલસર્વગ બગવાન શ્રીહેમ			
ચંદ્રાચાર્ય અને વિશ્વધર્મ	૧૧	૨-૩	૬-૮
કન્યાણુક દિવસોની આરાધના	૮	૧૫, ૧૬	૩૩૬-૩૩૫ ૪૪,
કન્યાણુમરી ક્ષમા	૧	૨૨	૪૬૭-૪૮૬
કાવ્યતાના કાલ્પે ! ! !	૧	૮	૧૬૬-૧૭૨
કાર્ણવ બાવનાની સંજ્ઞા	૧૨		૧૧૭
કાર્તિકી પૂર્ણિમા અને શ્રીશ્રમણ સંઘ	૯		૨, ૪, ૩૪, ૪૬
કુટુંબીઓની કારમી મમતા	૫	૫	૪૪
કૃપાસુંદરી અને મહારાજા કુમારપાલ	૭	૧૬ ૨૦	૪, ૩, ૨૪,

નિવચ	વર્ષ	અક	પૃષ્ઠ
કેવડી મહારાજે કહેના ધર્મની વિશિષ્ટતા	૧૦	૧	૪,૩૩૪,
કૌમુદીની કન્યાશુક્રોટિ	૩	૩	૪૨૫,
ખોટો બચાવ ।	૮	૭ ૮	૧૨૬
શર્માદમ કે લિયે દૂસરે કયા કહતે હૈ ।	૬	૧૦ ૧૧	૨૫૬
મહાબી અને આધી	૭	૧૧ ૧૨	૨૬૧, ૨૬૨
ગુન્દાને પિકારો—ગુન્દેગારને નહિ	૭	૪	૭૩
ગુરુતત્વ વિનિશ્ચયના અત્ત ઇશ્વાળા પાડોને પ્રત્યક્ષમયે (રામ) કરેનો અર્થ જુઠો અસબધ અને અશુભમજ બરેનો હતો કે નહિ ?	૪	૧૧	૩૪૬-૨૪૮
		૧૨	૨૬૦, ૨૬૪-૨૫-
			૩૭૧-૨૭૨
			૨૮૧-૨૮૩
ગુરવારની સવચ્છરીવાગાઓ પી એક નીન પુકિત	૫	૧૬	૪૪
ગોત્રકર્મની વિવિધતા અને તેના હેતુઓ	૩	૧૭	૩૬૩-૬૬૬
આમચિન્તક શબ્દનો અર્થ આમનો રાગ જ થાય ?	૪	૧૪	૩૨૧-૩૨૩
શ્રાવણવિધ સમર્પા એક જ દિવસે સવચ્છરી કેમ ?	૬	૨૧-૨૨	૫૧૩-૫૧૬
આનુર્ભાસ અને આપણી ફરજ	૧	૨૦	૪૪૬-૪૫૦
ચાર પુરવાર્યમા સાધ્ય કોણ ? અર્થ, કામલુ સાધ્યપણ કેમ નહિ ?	૨	૧૬	૪,૨૪,
ચાર ભાવના—મેત્રી ભાવના	૩	૨૧	૨૪
, , —પ્રમોદ ભાવના	"	૨૨	૨૪
, , —કારણભાવના	"	૨૩	૩૪
" , —માધવસ્થ ભાવના	"	૨૪	૨૪
ચૈતન્યવત સંસ્થાઓ	૧	૨	૨૫-૨૮

વિષય	વર્ષ	અંક	પૃષ્ઠ
ચોમાસી અને સવચ્છરી વચ્ચેના			
૫૦ દિવસો કેમ ગણવા ?	૫	૩૨	૩,૪૫
જગતના જીવોની ઇચ્છાઓનું			
વર્ગીકરણ	૮	૩	૪૫
જગતને જૈનત્વની ઉમદા બક્ષિસ.	૨	૧	૨૫
જપ ! શતુજપ !	૨	૧	૨૫
જગતના કલ્પ	૩	૭	૧૫-૧૬
			૩,૪૫
જિતન્નવહારનું પ્રાણબ્ધ.	૧૦ (બિ) ૫-૧૨		૪૫
જિન આગમ દીપક	૮	૧	૬
જિનેશ્વરની વાણીનું પાન શ્રેણી			
એક ડોસી	૩	૧	૨૦
જિનેશ્વર મહારાજની મૂર્તિ કળા			
ધિરિગજની અધિષ્ઠા કેમ ?	૬	૧૦-૧૧	૪,૩,૨૫
જીવનને અંગે જુદી જુદી પાત્ર			
રીતિઓ	૬	૭	૧૫૪-૧૫૬
			૪,૩૫
જીવો જીવસ્ય જીવનનો વાસ્તવિક			
અર્થ કયો ?	૮	૩	૧૧-૧૭
જુગનો અન્નેક ઝરો	૮	૬	૧૬૨
			૪૫
જૈન આગમનના દ્વિતીયીઓને	૭	૨૩	૪૫
જૈન દર્શન અને જગતના			
પાશ્વનાથ	૮	૭-૮	૧૬૮, ૧૬૭, ૧૬૯

વિષય	વર્ષ	અંક	પૃષ્ઠ
જૈન દર્શનનો અલોક સિદ્ધાંત	૮	૨૧	૪૪૦-૪૩૮ ૪૪
જૈન દર્શનમાં અપૂર્યતાનું વિધાન । । ।	૧	૧	૭-૧૨
જૈન ધર્મ અને અનુક્રા	૬	૧૪	૩૨૭-૩૨૮ ૪૪
જૈન ધર્મ અને જ્ઞાનપ્રાપ્તિ	૬	૨	૧૪
જૈન ધર્મની મિશ્રધર્મ થવાની લાયકાત	૬	૧૫	૩૫૨-૩૫૧ ૪,૩૪
જૈનયુગોનો	૪	૨૪નો વધારો	૩૪
જૈન શાસનનો સાર	૫	૨૩	૫૪૪ ૪,૩૨૪
જૈન શાસનમાં અહિંસાનું ઉચ્ચ સ્થાન કેમ ?	૯	૨૩, ૨૪	૪,૩,૨૪
જૈન શાસનમાં ચૈત્યનું મહત્ત્વ	૧૦	૯, ૧૦	૧૨૦-૧૨૪ ૪૨ ૩૪
જૈન શાસનમાં જ્ઞાનનું મહત્ત્વ	૯	૨૦	૨૩-૨૪ ૪,૩૪
જૈન શાસ્ત્રની શ્રદ્ધાનો પ્રવાહ	૮	૧૯-૨૦	૪૧૬-૪૧૫ ૪૪
જૈનો અને અહિંસા	૭	૧૩-૧૪	૩૨૧-૩૩૪ ૩૩૭
જૈનો અને ત્યાગ	૧	૧૦	૨૧૭-૨૦૩
જૈનો અને નવધર્મોગાળાનો તહેવાર	૭	૧૩-૧૪	૩૩૬ ૩૩૫, ૩૩૪ ૯૪

વિષય	પૃષ્ઠ	અક્ષ	પૃષ્ઠ
જૈનો અને જરમેશ્વર.	૭	૧૫-૧૬	૩૩૬-૩૭૫ ૪૨
ગાન ક્રિયાવાદ (જમ્ન સમઝાવ)	૬	૧૯	૪૦૫-૪૨૮
ગાનદાનની અનુપમતા	૩	૫	૧૦૩-૧૦૫
ગાનપત્રમીપરની પદ્ય ઉપયોગિતા			
શાસનનો શણગાર મૌભાગ્યપત્રમી	૩	૨	૪૭-૪૮ ૪,૩૪
ટિપ્પણમાં પર્વતિથિની દાનિવૃદ્ધિ આવે ત્યારે પૂર્વ કે પૂર્વતર અપર્વ તિથિની દાનિવૃદ્ધિ જે સ્વચ્છર સમ કારે છે તેના મુદ્દાઓનું નિરૂપણ	૧૦ (દિ)	૩	૪૩-૫૧
તિથિ અંગે (આજે એકમ કે બીજા તેના નિર્ધાર અંગે)	૧૧		૧૨-૧૩
તિથિની ક્ષયવૃદ્ધિની સમજ	૫	૨૦-૨૧	૪૭૮-૪૮૦ ૪૮૬-૪૮૦
તિથિએદના નવાપથીઓ જમાનિ નિર્ણયના બાઈ ખરા કે ?	૮	૧૭-૧૮	૨૮૧
તિથિ માન્યતાના પુરાવા, આગમનામાં પરતિથિનો ક્ષય કે વૃદ્ધિ નહિ માનવાના પ્રમાણો	૮	૧૨-૧૩	૨૭૨-૨૭૧ ૪૪
તિથિવિષયક અર્થ	૧૦ (દિ)	૫-૧૭	૮૫-૨૪૩
તિથિવિષયક પરસ્પર રેખા અર્થ	૧૦	૩	૪૧-૬૫
તિથિવિષયક પ્રશ્નોત્તર	૧૦	૯-૧૦	૧૧૧-૧૨૦

તીર્થયાત્રા-સંઘયાત્રા

વર્ષ	અક	પૃષ્ઠ	વર્ષ	અક	પૃષ્ઠ
૬	૪	૭૩-૮૮	૭	૧૩-૧૪	૩૦૫-૩૧૨
,	૫	૯૭-૧૨૦	,	૧૫-૧૬	૩૪૫-૩૫૮
	૬	૧૨૧-૧૬૮	,,	૨૩	૫૩૭-૫૪૪
,	૮	૨૦૧-૨૦૮	૮	૨	૩૩-૪૦
,	૧૦-૧૧	૨૪૧-૨૪૮		૩	૫૩-૬૦
,,	૧૩	૩૦૫-૩૨૦	,,	૫-૬	૧૦૫-૧૦૮
	૧૫	૩૦૭-૩૪૪	,,	૧૨-૧૩	૨૪૬-૨૫૬
	૧૬	૩૬૧-૩૭૨	,	૧૪	૨૮૧-૨૮૮
,	૧૭-૧૮	૩૮૫-૪૦૦	,	૧૫-૧૬	૩૨૧-૩૨૮
,	૧૯	૪૩૩-૪૪૦	,	૧૭-૧૮	૩૫૩-૩૬૦
	૨૦	૪૫૭-૪૬૪	,,	૧૮-૨૦	૩૬૩-૪૦૦
૭	૩	૫૭-૬૪	,,	૨૨	૪૪૬-૪૫૬
■	૪	૮૮-૯૬	૯	૬-૧૦	૧૮૧-૧૮૭
	૫	૧૧૩-૧૨૦	,	૧૧-૧૨	૨૦૫-૨૧૩
	૬	૧૨૮-૧૪૪	,,	૧૩-૧૪	૨૨૬-૨૩૬
	૭	૧૫૩-૧૬૦	,	૧૫-૧૬	૨૫૩-૨૬૦
,	૮	૧૭૭-૧૮૮	૧૦	૨	૨૫-૩૧
,,	૯	૨૦૧-૨૦૮	,	૫-૬	૬૪-૮૬

વિષય

વર્ષ અક પૃષ્ઠ

તીર્થોત્સવ સ્થાન આર્ય ક્ષેત્ર કે

અનાર્ય ક્ષેત્ર ૭

તેજ ધન્ય

ત્રિમુક્તિપ્રાપ્તિ અવિનિષ્ઠ પ્રભાવ
શાળી શ્રીગિરિધર મહારાજનું
શાસન

૮ ૫-૬૧ ૨૯, ૧૨૭, ૧૨૬ ૪૨

૮ ૨ ૨૯

૧૦

૩

૩, ૪, ૨૪

વિવચ	વર્ષ	અંક	પૃષ્ઠ
દિવ્ય વારસો	૨	૨	૨૫-૨૮
દીપાનિગ પરિગ્રહ દિવ્ય મહિમા	૩	૨	૩૭-૪૦
દીવાળી (દીપાનિકા) અને જૈનો	૪	,	૩૦-૩૫
દુષ્કર શુક્ર	૬	૧૬૩	૭૨
દેવદુષ્યવરજનો રમ અને તેનું સ્થાન	૭	૬	૪,૩૪
દેવનું તક્ષણ	૮	૫-૬	૮૬
દેવસૂત્ર ચતુર્વિધ મંથ સાવધાન.	૧૦(દિ)	મધારો	૧-૬
દેવસૂત્રપાગમ્ય અને એ વર્ષ વચ્ચે જે મતભેદ તિથિચર્યાને	૧૦(દિ)	૫-૧૨	૧૬૩-૧૬૬
અંગે છે તેની મક્ષિપ્ત વારવણી			
દેવસૂત્રપાગમ્યથી ચતુર્વિધસધને	૧૦	૫-૮	૮૮
સર્વેશની ચેતવણી			
દેવસૂત્રપાગમ્યસાસનમાં પડેલ એ			
સાધવાનો રત્નો	૯	૧૭-૧૮	૨૮૧-૨૮૪
તૌપદીના અંગે પ્રશ્નોત્તરો	૯	૩-૪	૫૬-૬૫
ધર્મના અર્થનો ખુલાસો, એકો તેનો			
ક્રમ અને જગતિયાત	૩	૧૦	૨૩૩-૨૪૦
,	"	૧૨	૨૭૮-૨૮૦
ધર્મના અર્થોએનું જીવન			
અમૃતનિન્દુઓ	૭	૧૦	૨૧૭-૨૨૦
"		૧૧-૧૨	૨૪૧-૨૪૫
ધર્મનાં ચિન્હો । ।	૧	૧૪	૩૧૩-૩૧૬
ધર્મની ફળદારાએ વ્યાખ્યા	૩	૬	૧૪૩-૧૪૪
			૪,૨,૩૪
ધર્મનું સ્વરૂપ અને તેની ઉપમાઓ	૭	૯	૨૧૬-૨૧૫

વિષય	વર્ષ	અંક	પૃષ્ઠ
ધર્મ આગુરનાચકવર્તી ન્યારે જિનેશ્વર ભગવાન છે ત્યારે શ્રીસિદ્ધચક ચૌ રાજનોકનુ અદ્વિતીય ચક છે	૫	૨૪	૪૨
ધર્મરક્ષ	૬	૧૯	૧૪
ધર્મશબ્દનો વ્યુત્પત્તિ અર્થ	૩	III	૧૧૧-૧૧૪
ધાર્મિક ધામોમા દષ્ટિપાતગા	૧	૪	૭૩-૭૫
નમો રાજપિ સત્યાય.	૧૦	૧૦-૧૨	૧૪૦-૧૪૨
નમો નમો એ દેવ જિનેશ્વર-ભવિ જનને ભવ તારણહાર	૨	III	૭૨
નવપદ્મય શ્રીસિદ્ધચકના આરાધનમા સમષ્ટિવાદ	૩	૧	૪,૨૨
નવમા વર્ષનું અંતિમ નમ્ર નિવેદન	૯	૨૩-૨૪	૩૭૩-૩૭૬
નવા વર્ષનો આરંભ અને સાવતરિક પર્વ	૯	૨૧	૩૨૫-૩૨૮
"	"	૨૨	૩૪૧-૩૪૭
નવા વર્ષમા પ્રવેશ અને અમારુ ધ્યેય	૬	૧	૧-૨
નરી રામટોળીની હરામીયતથી અને સોસાયટીની સેતાનીયતથી સ્વ કાયેના ડા પી એલ વૈષ્ણુ પુત્રુ પોક્ષા	૧૦(દિ)	વધારો	૧૦-૨૧ ૩,૪૪
નિષ્કળ નિવડેતુ જૈન અધિવેશન (મંત્રીર ઉપર માંસાહારનો આશ્લેષ સુન્નાર) પટેલ ગોપાલ ભસને (સત્ય)	૧૧	૪-૫	૪૪-૪૫
પરમારને પૂછેલા પ્રશ્નો અને તેના ઉત્તરો	૪		૩૮૩-૪૦૨
પદ્ય પ્રશ્ન સ્તવન	૧	૪	૯૫
પરમ પવિત્ર પરમેશ્વરપદોનો અનુક્રમ	૧૨	૧	૧૬
	૧	૧૫	૪૪

પરમ પવિત્ર પદ્યવિજ્ઞાપકની ચરચા અને તેના પવિત્ર કાર્યો

વર્ષ	અંક	પૃષ્ઠ	વર્ષ	અંક	પૃષ્ઠ
૧	૨૦	૪૪૫-૪૨૬	૪	■	૧૫૦-૧૫૩
,	૨૦	૪૨૫-૪૫૨		૧૦	૨૭૩-૨૮૦
૩	૧	૨૧-૨૪		૧૫	૩૪૫-૩૫૪
"	૨	૪૫-૪૬	,	૧૬	૩૮૧-૩૮૪
	૩	૭૧-૭૩		૧૭	૪૦૭-૪૦૮
	૨૪	૫૭૬-૫૮૦	,	૧૮	૪૧૪-૪૧૬
૪	૨	૩૬-૩૮	"	૧૮-૨૦	૪૫૨-૪૫૬
,	૪	૩૪૪,૮૬			

નિપય

નિપય	વર્ષ	અંક	પૃષ્ઠ
પરમ પ્રીતિ પદ્યવિજ્ઞાપક અને			
શ્રદ્ધા સપત્તીનું કર્તવ્ય	૩	૨૨	૫૧૪-૫૧૭
પરમાર્હત મદારાગ કુમારપાનની જાવના	૭	૧૭-૧૮	૪,૩૪
પરમાર્હત મદારાગ કુમારપાન	૭	૧૭-૧૮	૩૭૭-૪૨૪
	૭	૧૬-૨૦	૪૦૫-૪૭૦
	૭	૨૧-૨૨	૪૭૩-૫૦૨
પરમેશ્વરનો પદાડ	૪	૨૨	૩૫
પરપરાના ત્યાગીઓને કરવું ભંજન			
અનુકરણ	૬	૧૭-૧૮	૨૮૦
પદ્યવિજ્ઞાપક અને અમારી પડો	૭	૨૧-૨૨	૪૩,૨૪
પદ્યવિજ્ઞા અને આગમના	૬	૨૧-૨૨	૪,૩૪
પદ્યવિજ્ઞાપક અને આવકર્મ	૫	૨૨	૪૬૫-૫૧૮
	,	૨૩	૫૧૬-૫૪૨
પદ્યવિજ્ઞાપક અને આવકર્મ	૬	૧	૧૭-૨૪
	,	૨	૩૩-૪૮
પદ્યવિજ્ઞાપક અને આવકર્મ	૬	૩	૫૭-૭૧

વિષય	વર્ષ	અંક	પૃષ્ઠ
પર્યવશ્યાપર્વનું ઉત્તમ ધ્યેય	૬	૨૧-૨૨	૪૭૪-૪૭૬ ૪૮૧-૫૦૪
પર્વ-આરાધનની અનિષ્ટતા	૮	૨૦-૨૪ ૧૧	૫૩૭-૫૫૮ ૪૪૦-૨૩૬ ૪૪, ૨૩૮
પર્વતિથિની ચર્ચામાં મનનીય પાઠો	૫	૧૧	૨૫૧-૨૫૭ ૩૪
પર્વતિથિની હાનિ અને દહિને અંગે રામટોળીનો નિર્દેશ	૯	૩-૪	૨૪
પરિધિરાજ પર્યવશ્યાપર્વ અને આપણી ફરજ III	૧	૨૧	૪૭૩-૪૮૪
પર્યવશ્યેષિ (નમસ્કાર) મંત્રનો મહિમા	૫	૬, ૭	૪૩૪
પર્યવશ્ય વર્ષની પૂર્ણતાને અંગે નિર્દેશ	૫	૨૪	૫૬૬-૫૭૨
પારમેશ્વરી પ્રજ્ઞા	૧	૧૧	૨૪૧-૨૪૬
પાત્ર કષ્ટપટલ	૬	૨૦	૧૪
(ડા.) પી એલ વૈદ્યને આ શ્રી સાગરાન દસરીશ્વરજીએ લખેલો પત્ર ૧૦ (દિ), વધારો			૪, ૩૪
પુરુષાર્થ કેટલા અને કયા કયા ?	૬	૧૮	૪૪૮ ૪, ૩૪
પૌષ્ઠ અને સામાયિક મત	૭	૨૪	૫૬૮ ૫૬૭
પ્રવચી અને અન્ય ધર્મના ભક્ષક સાધુઓ કેવા ? અને તેની અતિ કષ્ટ ?	૪	૧૬	૪૪
પ્રભોદ ભાવનાની સંજ્ઞા	૧૨		૧૧૭

નિધય	વર્ષ	અક	પૃષ્ઠ
પ્રવચનકારની શાસ્ત્રવિરૂદ્ધ અને જૂડી			
પ્રત્યક્ષા	૫	૧૨	૪૪
પ્રવચનપરીક્ષાનો પ્રૌ મહિમા	૫	૧૨	૪૪
પ્રતિવર્મ અને પરિભ્રમધર્મ	૭	૪	૪૪
પ્રભોતરો (સ્થાનામયજના વ્યાખ્યા નોની પ્રુસ્તિકામાથી ઉદ્ધત)	૧૫	૬	૧૦૬-૧૧૬
પ્રાર્થનાની પ્રધાનતા	૮	૧૩-૧૪	૨૪૦-૨૪૪ ૩,૪૪
ખીજ વર્ષમાં આ પત્રે બળવેલું કાર્વ	૨	૨૪	૫૬૭-૫૬૯
બુધવારિવાની છાનણીના નોખા રમ્તા	૫	૧૬	૩૪
બુધવારની મેવચ્છરીવાળા ખુનાસો કરજો કે ?	૫	૧૭-૧૮	૪૪
ભગિત એ જ પાળ છે	૧૦	૫-૮	૮૬-૮૦
ભગવાન મૌતમન્વામીજીનું મેનગયાન	૮	૭	૪૪ ૪૪
ભગવાન જિનેશ્વરનું ત્રિનાકનાથ			
પણ કેમ ?	૯	૨૧	૪૪
ભગવાન જિનેશ્વરોની પરાપ			
કારિતા અને વરબોધિનો			
વખત	૭	૧૬-૨૦	૪૭૧-૪૭૨
ભગવાન શ્રીમહાવીરમ્વામીજી ઉપર			
‘માંસાહારી’ના આરોપ મૂકનાર			
પટેલ ગોપાનનાથ ક્યારે સાચા			
રાહે આવશે ?	૭	૧૦	૨૩૩-૨૩૮
		૧૧-૧૨	૨૪૬-૨૪૮
ભગવાનના ચણ્ડુખપણાનું રહસ્ય	૫	૩	૪,૩૪

વિષય	વર્ષ	અંક	પૃષ્ઠ
ભગવાનનો બન્ય ઉપકાર	૨	૮	૨૪
ભય કર ભગ્ન ક્યો ?	૧૦	૫-૮	૪,૩ ૨૪
ભય કર સગામર્મા સાધુઓએ સાધેલુ શૌર્ય	૭	૧૪	૪,૨૪
ભવ-અટવી કઇ રીતે ઓલધરી ? અને ઉતરેલો મ્યા ભય ?	૬	૧૬	૩૭૬ ૪,૩૪
બાહરા સુદ પાચમ એ પર્વતિયિ ખરી કે નદિ ?	૫	૬-૧૦	૪૪
બીખમપથી (તેરાપથી)એને લામક નેત્રાજન	૬	૬-૧૦	૧૬૩-૧૮૬ ૪,૩,૨૪
બૂમિકા	૭	૧	૫-૬
બૂનને અમૂન માનના પ્રતા અબૂનને બૂન માનની એ ભય કર	૬	૩-૪	૮૪-૮૬ ૪-૪
બેગમેગપધિરો કે રામપથિયોને	૧૦	૬-૧૦	૧૧૭
મનક કે મહાન,	૩	૫	૧૧૫-૧૧૭
"	૧	૬	૧૪૧-૧૪૨
મનપુરુષ વાનીજ્યે રાવણને કરેલી શિક્ષામાં વીતરામતા હતી કે તીર્થના દ્રોહી રાવણ ઉપર દ્વેષ હતો કે નહિ ?	૪	૮	૨૦૭-૨૧૩
"	"	૧૦	૨૨૨-૨૩૨
(શ્ર. બ) મહાનીર મહારાજે વિખ્તા રેલુ તરવચાન (સત્ય)	૨		૩૦૧-૩૧૬

વિષય	વર્ષ	અંક	પૃષ્ઠ
મહાસતી મયગુપ્તુત્રીની મનની			
મનોદશા	૩	૧	૧૦-૧૫
"	"	૨	૪૧-૪૪
મગજવાગ્ની આછી ગ્પરેખા	૧૧	૧૦-૧૧	૧૦૩-૧૨૭
માધ્યમ્ય ભાવના મગજમાં	૧૨		૧૧૮
માનવ પ્રધાન કે માનવ-ધર્મ પ્રધાન	૭	૭	૧૧૮-૧૧૭ ૪૪
માતૃ-મૃતન-વર્ષ	૮	૧	૧-૨
મિથ્યાત્વ અજ્ઞાન અને અપરિતિમા			
મુખ્ય અને મૌલુની વ્યવસ્થા	૫	૧૯-૨૦	૮૧૮ ૪૭૨, ૫૧૭
મિથ્યાત્વની મર્યાદા સમજવાની			
જરૂર!!!	૩	૭	૫૪
મુનષના જૈન મદ્ગદરથોને મરેનો			
અપૂર્વ અવસર	૯	૧૭-૧૮	૪૪
મૂન મુત્રો એટલે શું ?	૮	૧૧	૨૧૭-૨૧૯
મૈત્રી ભાવના મગજમાં	૧૨		૧૧૦
મૌન એકાંશી અને ભગવાન			
નેમનાથજી મહાતાજ	૧	૪	૯૧ ૪૪
યમમેન્સ જૈન સોસાયટીના વિસ			
જૈન કે અસદ્ગતની આવશ્યકતા	૫	૧૯	૪૪૩ ૪૩૪
યાત્રા મનપિ મુચના	૧૨		૫૮
રત્નત્રીની આરાધનાના બેદો અને			
તેઓનો પગપર મનધ	૪	૨૧	૪૮૧-૪૮૮

વિષય	પાન	અંક	પૃષ્ઠ
રવિવાગની સનચરીયાગાની			
માન્યતા	૫	૯-૧૦	૨૨૦-૨૨૮
રાગેશ્વર તે નન્દશ્વરો કેમ ?	૨	૧૪	૩૩૧-૩૩૨
,	,	૧૭	૪૦૬-૪૦૮
,	,	૨૧	૪૬૪-૪૬૬
,	,	૨૨	૫૧૮-૫૨૨
,	,	૨૩	૫૪૩-૫૪૬
રામવિજયજીએ શુ મેં કર્યુર			
બાઈની આખો આજ નથી ?	૧૧	૬-૭	૫૨
રામવિજયજીના આજ્ઞાનનો ખીકાર	૪	૫	૪૯
રામવિજયજીની મેતાવવાની રમ	૮	૫-૬	૧૨૪-૧૨૫
રામવિજયજીની સતાવવાની રમત	૮	૧૪	૨૭૩-૨૭૪
રામ-શ્રીમતાના મતનુ દિગ શન	૮	૧૪	૨૭૮
રામ-શ્રીકાન્તને વખાણેનો પત્ર	૯	૫-	૧૨૫-૧૩૮
	૮	૧૫-૧૬	૨૮૭-૩૦૦
લોકોત્તર માર્ગે માને પરમાર્થ			
દૃષ્ટિએ આસ્તિ કેવો હોય ?	૮	૧	૭-૧૧
લૌકિક અને લોકોત્તરમા તફાવત	૬	૬-૭	૪, ૩૨૪
લૌકિક પચાગમા પૂર્વ કે પૂર્વોત્તર			
તિથિની હાનિ-વૃદ્ધિ દોય ત્યારે			
પૂર્વ કે પૂર્વોત્તર અપૂર્વ તિથિની			
હાનિ-વૃદ્ધિ કરવાને લક્ષતા			
સમુક્તિક શાસ્ત્રીય પૂરાના	૧૦ (દિ)	૩	૫૨-૬૪
૫ મોધિ અને પ્રજોત્તર	૮	૧	૧૭-૨૦
		૨	૩૦ ૩૨-૪૧
		૩	૪૬-૫૨

વિષય	૧૧	અક	પૃષ્ઠ
‘વ બોધિ’ અંગે પ્રશ્નોત્તરો		૪	૭૦-૭૧
		૫-૬	૮૦-૧૦૨
‘વર્તમાન-તિથિ-વિષય’ તા ૧૫મી નવમ્બરના સીર શાસનમા આવેલા અને શ્રીબિહારિચંદ્રને પૂજા થેના પ્રશ્નોત્તરો ઉપર કુળી પાશુ મનનીય સમીક્ષા	૬	૫-૬	૬૫-૧૦૫
વર્તમાનમા જૈન શાસનની શ્રે ક્રતા વિદ્યાનભૂમિમંત્રોની વિશિષ્ટાઓનું નિર્દેશન	૪	૨૧	૨૧
વિનય ક પદ્ધતી ક્વ પરપરા	૧૦(૧૦)	૧	૬-૧૫
વિનય (સિન્ધ) અને કહેવો	૧૦	૪	૬-૨૨
	૮	૩	૮૬૮
			૪૧
વિભાગીય મિત્રિ ૧૦૦ની વર્ગીકરણની વિશિષ્ટતા	૩	૧૩-૧૪	૪, ૫
વિદ્યાર્થીની આવશ્યકતા	૨	૩	૪૬-૫૨
વરાળ વામનાની મિત્રિ કા હો	૨	૧૭	૪૨૪
અવધાન-શુદ્ધિ	■	૨	૪૦
આખ્યાન એટલે શું ? આખ્યાન કેવળ કેરું ?	૪	૨૪ ૧૫૧૨	૪૧
સત્ત્વ-મહા = અંગેના મિત્રેયધી-તત્ત્વ ત્રયી-નવમી અને વિશિષ્ટ યાનક મંડળી	૮	૧	૪૨, ૨૧-૨૪
સાનિતાગની સવચ્છતાવાળા પામેથી પુનામે કથો મેળવવો ?	૫	૧૨	૪૨, ૨૭૫

વિષય	વર્ષ	અડ	પૃષ્ઠ
શનિવારની સવચ્છરી કરીને શુધ વારની કરવા માગનારા ખુનાસો કરશે કે ।	૫	૬-૧૦	૩૫, ૨૩૮
શનિવારનાગા ખુનામા કરશે કે ૨	૫	૧૭-૧૮	૩૫
શાસ । એ જ સરજી	૧	૬	૬૭-૧૦૨
શાસનની આધુનિક પરિસ્થિતિ	૧	૬	૧૨૧-૧૨૪
શાસનપ્રેમી શ્રીમતુવિંધ સઘની અગમચેની.	૮	૫-૬	૧૦૪
શાસન-મહેનતી સીની	૧	૧	૪૫
શાસનમા દાનતુ સ્થાન	૪	૧૬	૩૫
,		૧૭	૩૫
,		૧૮	૪૩૫
શાસનમેના અને સ્વમેવા	૭	૧૦	૨૪૦ ૨૩૮
શાસનસમત દીક્ષામા પણ અપ પેના ભોમ	૧	૧૨	૪૫
શાંતિની સીધી સડકે	૮	૧૫-૧૬	૨૬૭-૨૬૮ ૪, ૩૨૫
શુદ્ધ નીકારાની આત્મચા	૨	૨૦	૪૨૫
શુ જિનમદિરે રાત્રિએ વસનન હોય	૬	૧૭-૧૮	૪, ૩૫ ૪૨૪
શ્રમજી લગવાન મદાવીર અને ચેલિક મદાસજ	૮	૨	૨૫-૨૬
શ્રીશ્રમજીસઘ આ તરફ ખ્યાન આપગી	૯	૭	૨૫
આવક ગુણોનો સમન્વય.	૫	૭	૪૦-૪૩
,		૪	૮૫-૮૬
,		૫	૧૧૬, ૧૧૫
આવકવર્તુ બાળત્યા પી તરફ બલુમાન.	૭	૬	૪૫, ૧૮૨ ૧૬૧

વિષય	પૃષ્ઠ	અંક	પૃષ્ઠ
આવકે કયાં રમણુ ?	૮	૧	૪
આવકે કેવી દેશના કરી	૭	૩	૪૩૫
શ્રુતપત્રમી	૨	૩	૪૪
શિતાન્બર જૈન-આગમો અને ગિ			
બગ આચાર્યો	૧૧	૧૦-૧૧	૧૪૪
શ્રીમોક્ષસૂત્રકરણ અને ભાગ્ય			
હરિભક્તચરિત્ર	૭	૧	૮-૧૩
,	,	૨	૩૦-૩૫
,		૩	૪૮-૫૨
સદ્ગુરુ અને મહાગુરુનો વિભાજ	૯	૨૨	૪૩૫
સનાતનધર્મ કયો ?	૬	૧૬	૩૬૦, ૩૬૬ ૩૭૨
સમાયોચનાની સકીર્ણ કર્તૃત્વતા	૨	૨૧	૫૦૨-૫૦૩
સમ્યક્ત્વનુ સ્વરૂપ	૨	૧૧	૪, ૨૪
સમ્યગ્જ્ઞાન અને મિથ્યાજ્ઞાન			
કયાં અને કેમ ?	૯	૧૨	૨૧૬-૨૨૦
			૪૩૪
સરવતીનો શ્વાભાવિક સ્વયો ૫	૧	૧૫	૪, ૨૪
સર્વમાન્ય ધર્મ	૫	૧૭-૧૮	૪૭૦-૪૭૫
સક્ષિપ્ત જવાબ	૧૦(દિ)	૫-૧૨	૧૬-૨૨
સધ (સાધર્મિક)ની પર ભક્તિ			
કાણે કેવી રીતે કરી ?	૨	૧૨	૬-૬
સધપતિ સબધિ સૂચનો ?	૧૨		૬
સધપૂજન માને શ્રોત્રધ			
ભગવતોનો મહિમા	૬	૨	૪૨
સભવનાથ સ્તવન	૫-૧૨	૫	૨૨
સવચ્છરી અને જૈનો	૪	૨	૨૪

નિવચ	વર્ષ	અક	પૃષ્ઠ
મવચરીના નિર્જવાળા			
શાસ્ત્રાર્થ માન્યતા	૫	૧૭-૧૮	૪૦૭-૪૨૨
”	૮	૫-૬	૧૦૬-૧૨૪
સમાવસયુ તારનાર તીથે	૩	૪	૮૫-૮૪
સસાર-સ્વરૂપ બાને			
ભવભાવનામય-સાગ	૭	૧	૨૪
માગ-સમાધાન	૧૧	૧૦-૧૧	૧૦૧-૧૩૨
,	૧૪		૨૫૨
	૧૫	૧	૧૮
સાચી ધાર્મિકતા	૭	૧૧-૧૨	૪૪
સાચી શાન્તિ અને તેના માર્ગ	૬	૫-૬	૪, ૫-૧૪૦
સાચુ નાપુત્રી નિર્વાહ	૭	૨	૮૪
માત ક્ષેત્રો અને ઉપાધન	૫	૧૬	૪૫૫-૪૬૨
		૨૪	૫૬૧-૫૬૮
સાતમા વર્ષનું માફ અતિમ નિવેન	૭	૨૪	૫૬૨-૫૬૬
માધકાને માટે વર્તમાનશાસનની			
અવિનીયતા	૧	૧૫	૪૪
સાધનનો ઉદ્દેશ	૮	૪	૮૪ ૮૮-૮૭
માધર્મિકાનું યુગ બોધનું ભાવ			
વાતમ્બ	૧	૨૪-૨૪	૪-૪
માધુર્યોનું મધમાં મિશ્રન	૫	૧૦	૪૪
સાધુપણ કેળવવા પાત્રી રીત	૭	૫	૪૪
માધુર્યોનું વિદાર્થમાં મર્ત્ય	૨	૬	૨૪
સાર્વભૌમ મર્ત્યમહારાજના			
શાસનમંત્રિનું સ્વરૂપ	૨	૮	૪૨૪
અધિકાર અને માધુર્ય	૩	૨૧	૫૦૧-૫૦૦

નિયમ	વર્ષ	અંક	પૃષ્ઠ
સિદ્ધચક્ર અને નવપત્ર ની વિચારણા	૫	૨૪	૫૪૫-૫૬૦
„ અને નૂતન-સ્પર્શ-પ્રવેશ	૪	૧	૬-૮
સિદ્ધચક્ર એટલે જગતના આર્થ			
મહાત્માઓ અને તેઓની			
મહાત્મવંશ	૫	૧	૯-૧૪
સિદ્ધચક્રનું આદિ ખીજ અને			
ત્રીનવપદ્મની ડિઝિંગ	૨	૨૪	૪૪, ૫૭૬-૫૭૭
સિદ્ધચક્રનું બાત્યાવસ્થામાથી			
ધીમે ધીમે આગળ વધવું	૪	૨૪	૫૬૧-૫૬૫
સિદ્ધચક્રને અંગે કષ્ટક ઉપયોગી	૩	૧૧	૪૩૪
„ વલ્ન હો ।	૭	૧	૪૪
„ પાશ્વિની વિશિષ્ટતા	૨	૨૧	૪૪
સિદ્ધચક્રનું નવપત્રની આરા			
ધનાની મહત્તા	૩	૧	૪, ૫, ૨૪
સિદ્ધચક્ર	૪	૧	૧૦-૧૪
સિદ્ધ ધુલ્લ મુખ પાં નિર્જાત અને			
સર્વ કુ ખોનો નાશ કરનાર કોણ ?	૫	૬-૭	૧૪૭-૧૪૮
સિદ્ધચક્રના વાત્રાણુઓ અને			
રોહ આણુદત્ત ન્યાસણ	૪	૨૩	૨૪
સિદ્ધચક્રના વાત્રિકો અને			
રખોપુ	૪	૨૦	૨૪
સિદ્ધાન્તનું પારમાર્થિક અવતોષન	૨	૪	૪૪
સિદ્ધાન્ત બેઠા સમાધાન કેવું ?			
દીક્ષાવિરોધીઓને જૈન મહાવાય ?	૧૧	૬-૭	૭૫-૮૧
સિદ્ધિસુરિણના અતિમ			
ઉદ્ગારો	૯	૫-૬	૧૦૫-૧૦૬

વિષય	પાનિ	અંક	પૃષ્ઠ
સુભાષાગર	૧૦		૨૫
	"		૧૧૬
મમતિનાથ મ્તન	૧૨	૧	૧૬
સુરિગિત માધ્યમોના વિહારના			
વિવિધ મ્તો	૩	૫	૧૭-૭૦
સુધર્મો ઉપ અને તિથિની			
આનાવના	૮	૧૦	૧૬૩-૧૮૮
અપ્પીકરણ	૪	૧૬-૨૦	૪૪
આભાવિક આર્થ ક્ષેત્રો આર્થ			
ક્ષેત્રને આ નિદાર કે વિદારને			
અગે આર્થ ક્ષેત્ર ?	૪	૧૩	૨૮૫-૩૦૪
		૧૪	૩૧૮-૩૨૧
અસ્તિમામિ આગરની અપે			
ક્ષાએજ મગતતા કે મીઠ			
અરેમાએ ?	૪	૧૮-૨૦	૮૫-૪૪૨
કુ કોણ કુ ?	૬	૧૭-૧૮	૪૧૮-૪૨૨

૩ મમાલોચના

વર્ષ	અ -	પૃષ્ઠ	મામયિક
૧	૮	૧૮૨	(દનિક વગેરે)
૧	૯	૨૧૬-૨૧૭	દપાવ, પ્રભુદ સમય, નૈ ધ પ્ર
૧	૧૦	૨૪૦	ચિત્રમય
૧	૧૧	૨૫૪	(દૈનિક વગેરે)
૧	૧૪	૩૩૬-૩૩૭	જાગૃતિ પત્ર

૧ આમા દનિક, સાપ્તાહિક, પાશ્વિક માસિક પત્રો, દપાવો અને બીજા લખાણોના દૂકા જનાન સમાયેલા છે

વર્ષ અંક	પૃષ્ઠ	સામયિક
૧ ૧૮	૩૧	રાજનગર પત્ર
૧ ૨૩	૪૨	સાપ્તાહિક
૨ ૩	૭૦-૭૭	મુધાવર્તી મમર ભગાતર, સાપ્તાહિક
૨ ૪	૯૩-૯૪	જૈન-પ્રવચન
૨ ૫	૧૧૬	પ્રવચન
૨ ૬	૧૦૬-૧૪૦	૪૨ જૈન ધ પ્ર, પાટણ
૨ ૭	૧૬૩	જૈન પ્રવચન ૫-૩૦-૩૧
૨ ૮	૧૮૭-૧૮૬	જૈન પ્રવચન, તરુણજૈન જૈન તા ૭ ૧ ૨૪
૨ ૯	૨૦૫-૨૦૬	જૈ પ્ર, વ ૫, અ ૪૫ જૈન ૧૧ ૨૨ અક ૭ જૈ ધ પ્ર
૨ ૧૦	૨૨૬	૫૧ શ્રી પુન્યવિ વ/વાપુ, નવ ભારત ૪-૭-૭૪
૨ ૧૧	૫૪	જૈન પ્રવચન
૨ ૧૪	૨૨૮	(ફિનિ વગેરે)
૨ ૧૫	૭૫૦-૭૪૬	ન્યા. જૈન પ્રકાશ, મુખ્ય
૨ ૧૭	૪૦૨	જૈન-પ્રવચન
૨ ૧૮	૮૪૫-૪૨૨	જૈન જાન વી. શા, વિ. પ્ર ૪,૨૪
૨ ૧૯	૪૫૩-૪૫૫	શિશ્યા. ત્રિભર જૈનદર્શન ૧, ૧૮-૧૯
૨ ૨૦	૪૭૨-૪૭૮	જૈનદર્શન-૧/૨૧ ૧/૨૦ ૧/૩૩ મો અક જૈનજ્યોતિ, વીરશા એકપત્ર, જૈનજ્યોતિ, જૈનપ્રવચન, મુળર્ષિ સમાચાર ૧મેરે, જૈન.

વર્ષ અંક	પૃષ્ઠ	સામયિક
૧	૫૦ ૧ ૩	જન સર્વે ર્ષે ૧૬ અંક ૨૪ મો, સમર ધર્મ જન, જૈનપ્રવચન જૈનજોતિ
	૫ -૫૦૬	જૈન પ્રવચન, મુગધ મમાચાર તા ૮મી એ ગ્રંથ, એસમાચાર, ત્રિશાસનાગી, જૈનપ્રવચન અંક ૧૧મો વર્ષ ૬ જૈન
૨	૫૧૨	ત્રી લામન અંક ૪૫ જૈન તા ૨૬-૮-૩૪
૨૪	૫૭ -૫૧૫	જૈનજોતિ જૈન, જૈનપ્રવચન, જૈનદર્શન ૨૫ ૧ ૧૬ તા ૨૫-૮-૩૪ ૩૦-૬-૩૪
૬	૧૧-૧-૧૭	જૈન દર્શન, જૈનપ્રવચન, વર્ષ ૭૬ અંક ૧૭-૧૮ મુગધમમાચાર તા ૧૮-૧૦-૩૪
		X મુગધમમાચાર તા ૨૭-૧૦-૩૪ જૈનપ્રવચન વ. ૬ અંક ૩૦મો
૩	૬૫-૬૬	જૈનપ્રવચન મુગધસમાચાર જૈન
૩	૮૫-૮૬	જૈનજોતિ જૈન મુગધસમાચાર
૩	૭૪	જૈનપ્રવચન
૩	૧૧૮-૧૨૦	ત્રિશાસન જૈન મુગધસમાચાર ૨૧૦ પત્ર
૩	૭૨	મુગધસમાચાર જૈન
૩	૭૭	સમવધર્મ
૩	૫૦૪-૫૦૫	એક વ્યાખ્યાન સમવધર્મ એક વ્યાખ્યાન
૩	૫૩૨	એક વ્યાખ્યાન
૩	૫૭૮	પુનાગ્રિયત સમવધર્મ
૪	૨ -૨૪	વ્યાખ્યાન વીરશાસન, સમવધર્મ તા ૨૨-૮-૩૫ એક સાપ્તાહિક

૨૧ અક	પૃષ્ઠ	મામયિત્વ
૪ ૨	૩૨૩૪૮	સાપ્તાહિક, સમવ૦
૪ ૩	૩૨	જૈનપ્રવચન, રીગસાસન જૈનવર્મપ્રમાણ મમવધર્મ
૪ ૪	૬૧-૬૨	ખેડા આપ્તાનિક, પ્રતિસાદી=પ્રત્યારભ આપ્તાનિક નામ રમગો ગિ/સામુ ત્રીઅરતી સુકુમાલ રમગે મુનર્ધ ખેડા શ્રમણોપામ
૪ ૫	૧૧૩-૧૧૪	આપ્તાનિક ભુદિ આપ્તાનિક રીગસાસન, દુષ્ણી જૈનપ્રવચન માર્ગરવ પાટખમમાચાર
૪ ૬	૧૧૭-૧૧૮	મમવધર્મ આપ્તાનિક, વીરસાસન જૈન ધર્મ પ્રમાણ આપ્તાનિક મોસાપરી ખેડા શ્રમણોપાસક ખેડા મુનિ ભ આપ્તાનિક મુનર્ધનો પન રીગસાસન જૈન
૪ ૮	૧૮૬	ખે. શ્રમણોપાસક
૪ ૧૦	૨૨	મમવધર્મ જૈનજ્યોતિ, જૈનધર્મ પ્રમાણ
૪ ૧૧	૨૨	વીરસાસન
૪ ૧૫	૩૪૩-૩૪૪	રીગસાસન મુનર્ધમાચાર તા ૨૨-૮-૨૬ જૈનજ્યોતિ
૪ ૧૬	૩૮૦	રીસ(કચીર)સાસન
૪ ૧૭	૪૬૫-૩૮૬	જૈનપ્રવચન, જૈન વીરસાસન જૈન, જૈન-પ્રવચન
૪ ૧૮	૪૭૧-૪૭૨	વીરસાસન, જૈન, જૈનધર્મ મુનર્ધ, વીરસાસન
૪ ૧૯-૨૦	૪૫૦-૪૫૧	ખેડા આપ્તા

વર્ષ અને ક્રમ	પૃષ્ઠ	સામયિક
૪ ૨૧	૪૧૦-૪૧૬	ત્રીજિનચરમુગપ્રધાન જૈનસત્યપ્રધાન, જૈન સત્ય, વીરશાસન
૪ ૨૨	૪૧૩-૪૧૪	હિજા કેનકતા, મહેશાખ્યા વાસા
૪ ૨૩	૪૩૨-૪૩૩	ચણ્ડાસ હીરાનાનકાં આણ્ડમા સાજ વર્તમાન, તાપસ મહાસાખ્યા, મુરત, ધાટ કોપર ૩૫-૨૪
૪ ૨૪	૪૪૨	સમયધર્મ જૈન વીરશાસન
૪ ૨૫	૪૬૦	મુબઈ-વિજય
૫ ૧	૨૨	જૈનધર્મ, માનકુવા મુબઈ મે, આણ્ડમા , હિ
૫	૪૪-૬૬	વીરશાસન, મુબઈ-સાદીવાન અજમેર અમદાવાદ વીરશાસન હિંચપુર રાધનપુર
૫ ૪	૬૪	જૈન
૫ ૫	૧૧૭-૧૧૮	હીરાનાન, જૈનપ્રત્યન, મુબઈ મુરત જયપુર-કરી ન વીરશાસન
૫ ૬-૭	૧૧૫-૧૫૮	મહેશાખ્યા-સાદીવાન, હીંચ શ્રીકુમુદસરિ વીરજનક વિરોધક
૫ ૮	૧૮૬-૧૮૦	માર્ષિલાવાર-જળપ્રિયવજ્ર, વીર મુબઈ
૫ ૧૧	૨૫૮-૨૬૧	જયકરી ન મુબઈ સ્તંભારો વીરતત્ત્વ વ આરા, જિન પરિ ૭, ૯ વ ૨ જિનચર જૈન ધર્મ
૫ ૧૨	૨૮૦-૨૮૪	જૈનપ્રત્યન શ્રીમાન ક-વાણ, વીર જૈ ધર્મ જૈનપ્રત્યન, મુબઈ સં

વર્ષ અંક	પૃષ્ઠ	સામયિક
૫ ૧૩	૩૮૬-૩૯૭	જૈનપ્રવચન નીઝ, માર્ગણ નીઝ દિગ ૦ જૈન ૬૦
૫ ૧૪	૩૨૪-૩૨૬	જૈનપ્રવચન મુગધ-ગેડોંગ જૈન વીર, મુગધ-પુષ્પ, શ્રીકેતરાને મિ
૫ ૧૫	૩૪૮-૩૫૦	જૈન કેવીન જૈન ધીગજાન કથીરસામન, વીર શાસન, એક પત્ર
૫ ૧૭-૧૮	૪૩૮-૪૩૬	પાતીતાણા ધર્મશાળા મુ સ જૈન, જૈન રાસન નીર(૧)સાસન નીર-તત્ત્વ ખરતર- સમિતિ મુગધ જોઈ જળ પાતીતાણા ધર્મશાલા પુના કેશવાન વી-મુગધ શ્રીમાન, વીર-તત્ત્વ મુગધમમાચાર વીર(૧)શા.
૫ ૧૯	૪ ૪-૪૧૪	નીર-જૈન નીર શ્રીક વાણુવિનયજી વીર કે વી, મુગધ-ગોરધન, જૈન સ હીગલાલ.
૫ ૨૦-૨૧	૪૬૬-૪૭૮	મુગધ, વીર મુગધ પાતીતાણા ધર્મશાળા, મુગધ-કેશવકાન્ત, મુગધ-ફતેચ ૮ મહે- સાણા-વાડીનાવ મુગધ-ક-મડવ, જૈન- નીમાન, રાસન, વીર(૧)રાસન
૫ ૨૩	૫૪૩-૫૪૪	મુગધ બા મુગધ અમ મોસા પ્રમુખ પાતીતાણા ધર્મશાળા, ખગ-સમિતિ, પુના-મગનનાવ
૫ ૨૪	૨૨	વીર
૫ ૨૪	૪૩	વીર(૧) શુ ૮
૬ ૨	૨-૩૪	વીર શ્રીમાન
૬ ૩	૫૪-૫૫	મહેમાણા-વાડીનાવ મુગધ-ખર.
૬ ૧૦-૧૧	૨૫૬	માર્ગણા-વેખક

ક્રમ	અંક	પૃષ્ઠ	સામયિક
૧	૧૦-૧	૦૮	મીઠી
૨	૧૫	૩૪૮-૧૦	અનુ. ૧-૫૦ તાલ., શી ન
	૧૭-૧૮	૫-૮ ૬	ગાંધી વા.
૩	૨૦	૧૫ અ ૪૫ ૬	નવ-અનવ
	૧-	૧૧૭	પાળી-૧૫૫
	- ૨	૫	અમદા, ઈરનમ ૩૫૦
૪		૬	જૈન
૫	૫	૧૮	ગે. અનુવ
૬	૧૧-૧૨	૨૧૩-૨૧૪	કુમરશામ, જૈન મુખર્જીઆથી મુખર્જીશાંતિ
૭	૧૧-૧૭	૨૮૮	શીર અદ્ય
૮	૧૩-૧૪	૩૧૬-૩૨૦	મી. લેટ, મદિય
૯	૧૫-૧	૨૭૨	જૈન અવચન
૧૦	૧૭-૧૮	૨૫	વીલા, જોતિ
૧૧	૧૬-૨૦	૪૭૨	શી. શા. ગમ.
૧૨	૨૧-૨૨	૫૦૭	શી. શા. ગમ.
૧૩	૨૩	૫૩૬	શી. શા. ગમ.
૧૪	૨૪	૫૬૭	ભ. સો-સુ
૧૫	૧	૧૬	જૈન ટે. ૧૫ થી
૧૬	૫-૬	૧૩	દા. પુ. મા.
૧૭	૬	૧૬૧-૧૬૨	વીર (કથીર) ત. ની
૧૮	૭	૨૧૪-૨૧૫	કથીર-ત. ની
૧૯	૧૧	૨૨૨-૨૨૩	કમલ (દાનપ્રદો) (૧૧ પ્રમ-૨) કમલ

पृष्ठ	अ. ५	पृष्ठ	सामयिक
८	१०-१३	२१५-२१८	दान प्रसन्न कर्मस्य वी (१) शामनता १० ४४०
८	१४	७५-१७	राम-श्री-भक्त क याभुः क्लृप्त
८	१५-१९	२०१-३०४	वीर १ ता १७मे वी राम-श्रीभक्तो मुनर्ध स०
८	१७-१८	३७४-३७५	राम-विक्रम०
८	१८-२०	४१०-४१४	राम० कथीर० ५ व मन्त्रादि०
८	२३-२४	४८६	राम-विक्रम०
८	१	२९	साम० गो० ना०
८	२	२१	प्रवचन-राम
८	५-६	२	समय, रामदेवी अम १०, सिद्धि०
८	७	१९	समय धर्मा कनी १
८	८	९	भ्यीर
८	११-१२	९	राम-श्रीभक्त
८	१३-१४	२९	नैन प्रसा कथीर
८	१५-१६	२१८	आराधना-कनक
८	१७-१८	२३२	सुरत राम भक्त-श्रीभक्त भिक्षु
८	१९	३०८	राम-श्रीभक्त
८	२०	२४	नैन-सत्य
८	२१	२९	दे वा शुद्धि, वीर। राम-श्रीभक्त, कथीर नैन
८	२३, २४	३८०-३८१	नृपक० शाति०
१०	२	३२	राम कथीर
		३४	राम पटली

ક્રમ	પૃષ્ઠ	સામયિક
૧૦	૪	રામ ત્રી નન્દ કે યાજ્ઞ
૧૦	૫-૮	૮૧
૧૦	૫ ૮ ૧૦૦	કથીગી રામ૦ વિમર્શ૦
૧	૮-૧૦	૧૧૧ ૧૪૫૮
૧	(૧૦)૫-૧૨	૧૧૭-૧૩૧ x
૧૦	૫-૧૪	૧૪૧-૧૫૮
૧૨	૨	~ શીગ(કથીગી)શાસન
૧	૭	૧૪૧-૧૪૭ જે પ્રિયન, જૈનપ્રિયન જૈનપ્રિયન
૧૦	૬	૧૦૫-૧૦૬ શી (૨)શાસન, શાગધુર્યનુ કે ન્યાય કનકનિજય પિતા ૨ મુશુદ્ધિવિજય

परिशिष्ट ५

शिलोत्कीर्णा वृत्तयः

१ तत्त्वार्थसूत्रम् ।

२ निर्युक्तिपञ्चकाम् × ^M—आचाराङ्गम् सूत्रवृत्ताङ्गम्, शाश्व

तत्त्वार्थम् उत्तराध्ययनानि द्वावङ्कालिकम् ।

३ पञ्चचत्वारिंशद्भागमा § ^N

(अ) पञ्चदशाङ्गानि—आचाराङ्गम् सूत्रवृत्ताङ्गम्, स्वानाङ्गम् भक्त्यापा
ङ्गम् भगवत्पङ्कम् ज्ञाताधर्मकाङ्गम् उपाशकद्वयाङ्गम् अन्तर्द
गाङ्गम् अनुत्तरोपपत्तिकङ्गाङ्गम् प्रश्नोपाकरणाङ्गम् विपाकदशाङ्गम् ।

(आ) षादशोपाङ्गानि—आपपत्तिकम् रात्रप्रश्रीयम् जीवाजीवासिगमन
प्रहापनोपाङ्गम् सूर्यप्रतापि, चन्द्रप्रगति चम्बुदीपप्रगति निरया
षलिकापञ्चकम् (कनिका कपवतमिका पुष्पिका पुष्पनूतिका, वृष्टिदगा)

(इ) प्रकीर्णकद्वयकम्—चतु शरणम् आतुरप्रयाग्यानम्, महाप्रयाग्या
नम्, भक्तपरिज्ञा तदुत्वेगारिकम्, सम्तारकपक्षीगैकम्, सगचारप्र
कीकम्, गणिविद्याप्रकीर्णकम्, देवस्तव मरणसमाधि ।

(ई) पद छेदग्रन्था ^१—निधीयसूत्रम् बृहत्कल्पसूत्रम् व्यवहारसूत्रम्,

† आ निशानीवाणा श्रीवर्धमान जैन आगमभटि (भिदक्षेत्र)भा
आवेया भिदक्षेत्र भटिरेभा शिराभा भेरापवाभा आ-यां छे

× पृष्ठ ५ ने ववभाग्नी निर्युक्ति आध्या वेगिरी होराथी त
अत्रे लेवामा नथी आनी

म आ निशानीराभा चरोभा पक्ष उपानवाभा आनी छे

§ आ श्रीवर्धमान जैन आगम भटि (भिदक्षेत्र)भाशिराभा भेरा
ववामा आ-यां छे

* आ आगमभटनमन्त्रुस तरकि उपानवाभा आ-यां छे

१ छ छेभा छतः ५ ने पयःपमाथी जेने आनीने छनी
सम्भा गद्याय छे

દગ્ધાધુતસ્ત્રવમ્ કપસૂનમ્(ધારસા)^૧, જીતવલ્પભાષ્યમ્ પદ્ય
વલ્પભાષ્યમ્ મહાનિતીવસૂનમ્ ।

(૩) મૂલસૂત્રચતુષ્કમ્-આચરણમ્^૨ આચરિયુક્તિ^૩ દશતૈકાલિકમ્,
[પણ્નિયુક્તિ ઉત્તરાધ્યયનાનિ ।

(૪) નન્નાસૂનમ્ અનુચોદ્યદ્વારાણિ ।

૬ પ્રકરણાર્ધાનિ-૩-આદ્યપ્રતિક્રમણસૂત્રમ્^૪, કમ્મપ્રકૃતિ પચમમ્-૨૬
જ્યાતિત્કરણકમ્ વિજ્ઞાપણવતા પ-૫સૂનમ્ પચાગમમ્ પચવસ્તુકમ્ ।

૫ સિદ્ધપ્રાપ્તમ્ ।

પરિશિષ્ટ ૬

તામ્રપત્રોત્કીર્ણા કૃતય^૫

૧-પચ્ચત્વારિંશદાગમા^૬-(અ) દ્વાદશાગ્નાનિ (આ) દ્વાદશા
પાપાનિ (ઇ) દશપ્રકીર્ણકાનિ (ઈ) પચ્છદમ્-૫ (ઉ) મૂલસૂત્રચતુષ્કમ્, (ઊ)
નન્નાસૂનમ્ અનુચોદ્યદ્વારાણિ ।

૨ આદ્યપ્રતિક્રમણસૂત્રમ્ ।

૩ સચિત્રવલ્પસૂનમ્ (ધારસા)

પરિશિષ્ટ ૭

પ્રતિસસ્કૃતમ્

एतत्पुस्तकपरिशिष्टतृतीयगतसम्पादितग्रन्थमन्तोहे मे सटीका आगमा
नशिना तेषा दीक्षागतानां साक्षीभूतानां पद्यानां च कथानकानां प्रकीर्णक
दशकस्य च प्रतिसस्कृतं कृतम् ।

૧આ શાનતન્કધનુ આડમુ અખ્યનનુ છે

૨ આ સૂત્ર નિયુક્તિ ભાષ્ય સાથે સિદ્ધામા લેવામાં આ પુ છે

૩ આનો મમાવેશ આનસ્યકમા થાય છે તેથી મૂળ સૂત્ર આ

૫ ૫૫ છે

૪ આ શ્રીવર્ધમાન જૈન તામ્રપત્રાગમ મદિર્સુગ્ત)મા તામ્રપત્રમા

ઉપમેના અમરોમા તામ્રપત્રમા નરાવનામા આ પા છે

૫ આનો નામો પરિશિષ્ટ પાત્રમાર્માંથી બાણી લેવા

परिशिष्ट ८

आममोदाकाचार्याणा माहित्यमेवाया

उपक्रमेण निर्देश.

१९६१

विश्वशिवार्द्रापिका

१९६५

यशविजयजीवनप्रथमाग

मिद्वमनदिवाकरवृत्तप्रथमाला

१९६६

कर्मप्रथ (सगीक, प्रथमविभाग)

रविशुभाष्टा

न्यायावतारदीपिका

१९६७

स्याद्वादभाषा

अध्यात्ममतपरिष्ठा (स्वोपनग्रनि)

कल्पसूत्रशास्त्र (मुवाधिका)

पाक्षिकसूत्रम् (सगीक) सभामणकम्

(सावचुरिक)

वीनरागस्तोत्रम् (सगीक प्रथ

माहति)

१९६८

कर्मप्रथ (सगीक, विभागो द्वितीय)

शुणप्रहणशतकम्

छन्दानुगाधनम्

अन्यकल्पलता

जीवमिद्धि

दु सप्रतिकारविचार

न्यायपद्धति

महाप्रवृत्तिगार

मैगलप्रकरणम्

यागगण्डिमसुषय

लोकाचार

बन्दाकाश्रमि (प्र० भा०)

विवाहचर्चा

गन्धर्वातिवर्णनम्

१९६९

कर्मप्रवृत्ति (सगीक मलय०)

धर्मपरीक्षाकथा

पंचाशकप्रथ (सगीक, प्र० भा०)

रत्नाप्ररत्नाकर (सगीक, प्रथमभाग)

१९७०

कपमूत्रम् (बारमा)

कालकावायक्या

१९७१

आमममहिमास्तव

आमममभिनिस्थापनास्तव

आमममुगमतास्तव

आममाथप्राधान्यस्तव

उपदेशमाला (मूलमात्रा)

धर्मसंग्रह (पूर्वभाग)

रत्नविस्तारव्या चेत्यवन्तसूत्र
श्रुति (प्र भा०)

पञ्चपुष्पचरित्रम्

स्थुम्भइवारम्

१९७०

अनुयोगागि (पद्याधम् मगी
कानि म० हेम)

अनुयोगागि (उत्तराधम् मल०
हम)

आचारागम् (मटीक पूरभाग
प्र० भा०)

आवश्यकमन्त्रम् (मगीक पूराध
पूरभाग हार०)

आवश्यकसूत्रम् (मगीक पूराध
उत्तरभाग हारि०)

उत्तराध्ययनानि (मगीकानि प्रथम
भाग गाति०)

उत्तराध्ययनानि (मगीकानि द्वितीय
भाग गाति०)

औपपातिकसूत्रम् (मटीक)

गुणस्थानकमारोह (मगीक)

मन्त्रमुदरीचरित्रम्

१९७३

आचारागम् (मगीक उत्तरभाग
प्र भा)

आवश्यकसूत्रोत्तराधम् (मटीक, पूर
भाग हार०)

आवश्यकसूत्रोत्तराधम् (मगीक, उत्तर
भाग, हारि०)

उत्तराध्ययनानि (मगीकानि तृती
यभाग, गाति०)

धर्मकरपट्टम्

मन्त्रकृत्वपरीक्षा-उपदेशातमी

सूत्रवृत्तागम् (मटीक)

१९७३

उपमितिभवप्रपञ्चकथा (पूर्वाधम्)

दशवैराग्यसूत्रम् (मगीक, हारि०)

धर्मसंग्रह (उत्तरभाग)

पिण्डनिर्मुक्ति (मटीका)

प्रज्ञापनापात्रम् (मटीक, पूर्वार्धम्
मन्त्र०)

भगवतीसूत्रम् (मगीक प्रथमोत्तर
भाग अभय० प्र भा०)

समवायागसूत्रम् (मटीक)

१९७५

ओषधिनियुक्ति (मटीका)

जीवाजीवाभिगमापात्रम् (मटीक)

पारणाममात्र (प्र० भा)

प्रज्ञापनोपात्रम् (मटीक उत्तराधम्
मन्त्र)

प्रक्षमरनिप्रकरणम् (मगीक)

प्रक्षमरत्नाकराभिधारीसेनप्रक्ष

प्रक्षम्याकरणात्रम् (मगीक अभय)

भगवतसूत्रम् (सर्गकं द्वितीयो वि
भाग, अभय० प्र० आ)
श्राद्धप्रतिक्रमणसूत्रश्रुति (अर्थदीपिका)
सामाचारिप्रकरणम् (योगविशेषवा
क्ययुने)
मयप्रज्ञाप्युपाङ्गम् (सर्गक)
स्थानाङ्गसूत्रम् (सर्गकं पूर्वभाग)
१९७६
अतृष्टाङ्गानुत्तरोपपानिकदशाविषा
कधुनानि
उपमितिभयप्रर्पचकया (उत्तराधम)
उपासकदशाङ्गम् (सटीकं)
चम्बूहापप्रज्ञप्ति (सर्गका पूर्यभाग)
(उत्तरभाग)
तत्त्वार्थपरिशिष्टम्
स्थानाङ्गसूत्रम् (सर्गक उत्तरभाग)
१९७७
भगवतसूत्रम् (सर्गक तृतीयो
विभाग अभय०, प्र० आ०)
ध्रीपालचरित्रम् (मस्कृतं, ज्ञानवि
मल०)
१९७८
चतु शरणम् (भावचरित्रकं)
तदुल्लेखचरित्रम् (सटीकं)
प्रवचनमारोद्धार (सटीकं, पूर्व
भाग)
सूक्तमुक्तावली

१९७९
कपसूत्रम् (सुबोधिका)
विचारामृतसारसंग्रह (विशानिस्थान
कचरित्रम्)
विशेषावश्यकगायानामकाराङ्किकम्
१९८०
अनुयागद्वारङ्गीका (मल० हेम०
द्वि० आ०)
महाचारप्रतीकम् (सर्गक)
धमत्रिदुप्रकरणम् (सर्गकं)
नन्दीसूत्रम् (सर्गकं मध्य०)
प्रकरणममुच्यते
आपासचरित्रम् (प्राङ्गनं, सावचू
णिकं)
सुबोधसमाचारी
हिमाष्टकम् (सावचूरिकं) सर्वत्र
सिद्धि, एन्द्रियस्तुतिथि)
१९८१
राजप्रधीवसूत्रम् (सटीकं)
१९८२
अविताहारद्वारिषिका*
आगम्याधिकारयन्त्रिषिका*
उत्सवणार्थविचार*
वेवलिभुक्ति*
क्षायोपशमिकभावविचार*
चान्दनिकीयोदशिका*

ચારુપાટકમ્*
 ચતુર્વ્યોત્સર્પણમ્*
 ચૈત્યનદનાનિ* (સં ગુ०)
 ત્રિપરિગતકાપુરુષચરિત્રગતનીતિ
 વાક્યાનિ*
 ત્રિપરિગતકાપુરુષચરિત્રવિવિધ્યાલુ
 ક્રમ*
 હુ સંવગનધોડશકમ*
 દવસ્તુનિનિણય*
 દેવશાસનપ્રમુદ*
 ધર્મનત્વવિચાર*
 ધર્મસ્તિરાશાદિવિચાર*
 નયવિચાર*
 નયવિચારદ્વારિશિકા*
 મરણસ્વધ્યાત્મામ*
 નવપદપ્રકરણમ્ (સ્તોત્રપદ્યુક્તિકં)
 નિજોપગતકમ્*
 પશુપણપ્રભા*
 પુરુષાર્થચિંતાસા*
 પ્રકીર્ણકગણસંદર્ભ*
 પ્રકીર્ણકપદ્યાવર્તિ*
 પ્રવચનસારોદ્ધાર (સંજૈઠ, ૩૮૬
 ભાગ)
 પ્રમાણપ્રમેયવિચાર*
 મંગલવિચાર*

મગગાદિવિચાર*
 મૌનવર્ત્તિશિકા*
 યજ્ઞે હિમાવિચાર*
 યજ્ઞાભદ્રકથર્મમિદ્ધિ*
 શ્લોકપ્રકાશ (પ્રથમવિભાગ)
 વિધિવિચાર*
 વ્યવહારમિદ્ધિવર્ત્તિશિકા*
 શિલાક્રમ*
 સુધાચાર*
 સાવતરિકનિણય*
 સિદ્ધપ્રભાગતોનાદિશબ્દા*
 મિદ્ધાપ્રાપ્તિવ્યાખ્યા*
 મિયદાર્થ*
 મુક્તદુ સ્વવેદનમ્
 સ્તવનાનિ* (સં - ગુ०, હિં)
 સ્તુતય* (સં ગુ०)
 સ્થાપનાવિચાર*
 સ્થાપનાસિદ્ધિ*
 સ્વાદ્યાવદ્ધારિશિકા*
 સ્વાધ્યાયા* (ગુ०)
 ૧૯૮૩
 અલ્પપરિચિતસૈદ્ધાંતિકશબ્દકાવ્ય*
 આજીવોદયવિષયક* ૨. ૬
 અનુમાનમ્
 અલંકાર

૧-૨ આ સકળનાઓ ૧૯૮૪ પહેલાંની છે

૩ આના પેટામાં આપેલી સકળનાઓ આગમમાંથી તારવેલી છે

अल्पबहुत्वम्
 आचार्यनामानि
 इतिहाम
 उपाध्याय प्रशस्तिश्च
 एकार्षिकदशब्दा
 काठिन्यार्थ
 खड्गपक्षा
 गच्छा पद्मवल्लभ
 छन्दविचार
 छद्मसूत्रगाथानामकारादिक्रम
 ज्यातिष्कम्
 दृष्टान्ति
 नया
 निज्ञेयानां समूह
 निगाथाधिकारानुक्रम
 निरीपभाष्यगाथापदानि
 न्याया
 पाठातराणि
 प्रचलितमतानि
 प्रज्ञाप्यम्
 प्रत्येकबुद्धनामानि
 प्रस्तावना
 प्राचीनमतानि
 बृहत्कल्पविषयानुक्रम
 भूगोल
 मतानां समाधानानि
 राजकीयविभाग

रक्षणदूषणा
 वादा
 वायुहृष्टि
 विधि
 विगिष्टता
 विशयनामानि
 विज्ञेयपयोगिन
 विसंवादा
 वैयकम्
 व्याकरणम्
 व्याख्यानतराणि
 शोकममाधानानि
 समानगन्धानां पर्याया
 संकटना
 संप्रदाया
 साक्षिपाठानामकारादिक्रम
 साक्षाभूतप्रथा
 सामुद्रिकम्
 स्थलनिर्देश
 स्थापनानि

आचारप्रदीप
 आभाषणशतकम्
 इर्यापयिकीयत्रिणिका
 अविभाषितसूत्राणि
 औष्ट्रिकमतोत्सूत्रकुलकादि
 चतु शरणादिमरणसमाध्यते प्रकीर्ण-
 दशकम् (छायायुतम्)

નવપદપ્રકરણમ્ (મવૃદ્ધસિર્ક)

પચ્ચવસ્તુનપ્રથ (સટીક)

પચ્ચમપ્રહ (સ્વોપજ્ઞસિર્ક)

પ્રત્યયાવિધાનાદીનિ કુત્તવાનિ

મમ્યકવકામુદિનીતિવ્યાકયાનિ ૧

૧૯૮૪

અનુયાગદ્વારચૂર્ણ

અનુયાગપારંગકા (હારિ૦)

આવ્યયફૂનમ્ (ચૂર્ણ પૂર્વમાન)

(પૂર્વમાન, મલય૦)

બીજમમાનપ્રવરણમ્ (સગક)

ચયાનિષ્કરણકપ્રતીગરમ્ (મગક)

નન્દીસૂત્રચૂર્ણ

નન્દીસૂત્રમ્ (ત્રીકા હારિ૦)

નૈરાળિગાયાત્રકાગદિસુતનિયમાનુક્રમ

પચ્ચાશકાશીનિ (મૂલમાનાથિ)

પ્રથા૦ સારસ્વતવિભ્રમ દાનવર્

નિશિકા કિશેષગવતી વિંશતિકા ચ

ચુત્તિપ્રબોધ

લકપ્રકાશ (દ્વિતીયાગમાન)

વિશેષાવશ્યકમ્તકામુદિતગાથા

(વાળારસીયા)

૧૯૮૫

પચ્ચરણસંગ્રહ

મહાવીરચરિય (ગુણવંદ)

વન્નાદશતિ (દ્વિતીયાગતિ)

શાસ્ત્રવાર્તામમુચય (રોપજ્ઞતિ)

૧૯૮૬

આવશ્યકમ્ (ચૂર્ણ, ઉત્તરમાન)

વીજ્ઞાની યજ્ઞન્યવય (ગુ૦)

પંચાશકાશકારાષ્ટ્ર

મધ્યમસિદ્ધપ્રમાવ્યાકરણમ્ (પ્ર૦)

મધ્યમસિદ્ધપ્રમાવ્યાકરણમ્ (ગુ)

ધ્રુતશૌચનુર્ભગી૨

૧૯૮૮

આવશ્યકસૂત્રમ્ (સગક મલય તિ

ત્રીયામાન)

તાત્ત્વિકપ્રધોત્તરાગિ

પર્વાધિરાજપ્રાપર્ણપણાગ્રાધિકાયા

ત્યાનમ્

લોકપ્રકાશ (ત્રીતીયાવિભાગ)

૧૯૮૯

ઉત્તરાધ્યયનચૂર્ણ

દશબૈકાલિકચૂર્ણ

શાસ્ત્રાનુ સુંદરસ્વરૂપ

સિદ્ધચક્ર (પાશ્વિક૨)

૧૯૯૦

તત્ત્વતરંગિણી (સગીકા)

નિષ્પણાયદેશનાત્તિસપ્રહ

પરિણામમાલા (દ્વિતીયાગતિ)

ગતિવિસ્તારા સટિપ્પણમ્,

૧ આ કૃતિ ૧૯૮૪ પહેલાની મમજની ૨ આ કૃતિ ૧૯૮૮ પહેલાની મમજની ૩ આ સાનથી એની શરૂઆત થઈ છે

सवामोभास्मिन्नानि

सिद्धचक्रमाहारम् (व्या०)

सिद्धप्रभाव्याकरणम् (प्र०)

सिद्धप्रभाव्याकरणम् (पु०)

१९९१

आचार्यगुरुम् (मगीक प्रथमधृत०)

याप्त्यानसम्प्रद

१९९२

आचार्यगुरुम् (मगीक द्वितीय
धृत०)

आचार्यगुरुम् (सटीक मगी० तृती
यभाग)

दर्शाष्टपञ्चाङ्गिका

उपदेशमाला अपरनाम पुष्पमाला,
(सटीक)

उद्यापनविचार

कल्पकौमुदि

त्रयमोमसिक्ता

तत्त्वार्थसूत्रम् (सटीक, हारि०)

तत्त्वार्थसूत्रम् (समाप्यम्)

तप अन उद्यापन

पयुग्मादशशतकेम्

भगवतीसूत्रम् (टीका, दानशेखर)

भवभावना (प्रथमभाग)

षडावश्यकसूत्राणि

षोडशकप्रकरणम् (उत्तिदिप्यभ्युतम्)

१९९३

अमानामकाराधिक्य सूत्राचकाराणि
मुनार्थकसूत्रा लघुनृहद्विषयानुक्त-
मथ)

उत्पादादिमिद्धि (सटीक)

तत्त्वार्थकृतम् मतमिर्णय

तिथिहानिहृदिविचार

पचपस्तुभाषातर

प्रवचनपरीक्षा (पूषभाग)

प्रवचनपरीक्षा (उत्तरभाग)

प्रवचनपरीक्षानी महता

मुद्रिसामर

भगवतीसूत्रम् (सटीक, प्रथमभाग,
अभय०, द्वि० भा०)

यतिदिनचर्या

लोकप्रकाश (चतुर्थविभाग)

विचारामृतमारसम्प्रद

विशेषावश्यकसूत्रम् (मगीक, प्रथमो
भाग कोट्या०)

विशेषावश्यकसूत्रम् (मगीक, द्विती
यो भाग, कोट्या०)

शास्त्रीयपुराणा (संवत्सरिक)

संस्कृतप्राचीनप्रकरणादिसमुच्चय

१९९४

आनन्दसुधामिषु

कथाकाश

कल्पसमर्थनम्

कृष्णचरित्रम्
 निचिक्षयद्वितीय
 देववदन (चर्यवदन) भाष्यम्
 (सटीक)
 नमस्कारमाहात्म्यम्
 भवभावन (सटीक द्वितीया भाग)
 भवभावन (सच्छाया)
 आदित्यचरित्रम् (स्तोपसंहति
 प्रथमा विभाग)
 १९९५
 कल्पसूत्रम् (सुबोधिका)
 प्रज्ज्याविधानकृतम् (सटीक)
 श्रावकधर्मदेशना
 आदित्यचरित्रम् (स्तोपसंहति ,
 द्वितीयो विभाग)
 धेनिकचरित्रम्
 समर्गगुणदोषप्रकाश सुपात्रदानप्र
 काशश्च
 माधामकवात्सल्यप्रकाश
 स्वाध्यायप्रकाश
 १९९६
 अध्यात्मकम्पदुम (टीकाद्वयम्)
 प्रशमरतिप्रकरणम् (सटीक द्वि०
 भा)
 भगवतीसूत्रम् (सटीक द्वितीयो

विभाग , अभय० द्वि० भा०)
 १९९७
 नियुक्तिपत्रकम्
 पञ्चाशकप्रश्न (सटीक द्वि० भा०)
 सिद्धशाभूतम्
 १९९८
 आचारागचूर्णि
 पर्वतिपिसूत्राणि
 मूत्रकृतागचूर्णि
 १९९९
 भागमरतनमंशूषा
 शिथिविवयकचर्चा
 २००१
 सुधासागर भा० १
 सुधासागर भा० २
 सागरसमाधान भा० १
 २००२
 अमिधानचित्तमणि
 चूर्णिटीकावलोकनम्^१
 निर्मरादि
 पत्रमचरियाधिकारा
 समराद्वयकहा^२
 २००३
 आगममहिमा
 आनेसक्यम्

१ अनुयो ५ १६-

* आ अने आनी पडीना आ निशानीवागा भाटे अनुयो ५ १८६

अस्मिप्रहिकानोभोगमिध्यातवम्
 आयरक्षित
 उत्सृजभाषणफलम्
 काण्डिन्दार्यशास्त्रम्*
 छरादुगायनम्*
 त्रिनमहिमा
 ज्ञातपर्युषणा
 ज्ञानपद्यावली
 तत्त्वार्थनिष्पन्नम्
 शौनासमाला*
 धर्मविदुप्रकरणम्*
 नक्षत्रमोगादि
 नवस्मरणानि गौतमरास-
 निर्याणम्
 पर्युषणापरावृत्ति
 पर्वतिथिप्रकरणम्
 पयस्कल्पवाचनम्
 प्रज्ञापनोपांगम् (श्रीका प्रथमभाग,
 हारि०)
 प्रतिदिबमप्रतिनियतार्थविचारणादि
 प्रतिमाशतकणिष्पन्नकम्
 भगवतीसूत्रम् (सर्गिक तृतीयो वि
 भाग, अमय० द्वि० आ०)
 योगनष्टिसमुच्चय*
 योगविदु*
 रात्रौ चैत्यगमनम्
 सृष्टकौटिल्यम्

विचाररत्नाकर*
 व्यवहाराव्यवहारराशि
 शिष्यशतकादि
 सहननानि
 मामाधिक्यार्थानिर्णय
 श्रीरूपाणिर्णय
 हिंसक-वाहिंसक-वम्
 २००४

जैनगाना
 तारिखकप्रधीतरावतरणम्
 तिथिदपणम्
 गियिपट्टकम्
 पर्वदेशना (व्या० गु०)
 धर्मणधर्मसहस्री
 धर्मणो भगवान् महावीर
 मागरसमाधान भा० २
 मिदद्धानिधिका
 सूर्यगडांगसूत्र (व्या०, गु०)
 मूर्त्यौदकमिद्धात

२००५

अधिशामसम्बक-वैकादशा
 अन-तार्थाष्टकम्
 अह-स्तकम्
 अगपुरुषपंचविंशतिका
 आगममंदिरचतुर्विंशिका
 आगमीयसूजावलि-संग्रहश्लोक
 सुभाषित-श्लोककृतय

उपकारद्वारिका

उपदेशानवगती

उपदेशमाला*

उपागप्रतीकसूत्रविषयकमादि

क्रियाद्वारिका

क्षमाविशतिका

जमालिमतसंनम

जनपुण्यवापदिका

ज्ञानपञ्चविशतिका

ज्ञानमेतपोद्वेषनम्

नरकज्ञानदीपिका

तीर्थमाला

तीर्थपञ्चाङ्गिका

त्रिद्विगिरिपञ्चविशिका

आगमसंस्कारप्रतिशिका

निदचक्रमन्त्रिद्वारिका

गणधरपञ्चद्वारिका

गिरिनारचतुर्विंशिका

त्रयतत्त्वद्वारिका

त्रिदशतर्गिणीविषयपञ्चसमस्योदे

वादि

द्वैपजयद्वारिका

द्वैपबोधप्रयोगा

धनार्जनपौडशिका

धर्मपञ्चा

धर्मसमेतहृणी*

धर्ममामरीयजल्पममाधानानि

जन्माग्निक्षाशतकम्

नयपोडशिका

नयानुयागाष्टकम्

निमगन्नी

पञ्चसुप्रद*

पञ्चमप्रतिष्ठापनम्

पञ्चमूनटीकाष्टिपनम्

पञ्चाशकम्*

परमाणुपञ्चविशतिका

प्रकृतिपदविशिका

भवविरहसूत्र

मोक्षपञ्चविशतिका

सप्तसिद्धप्रभाष्याकरणम् सप्तधुतम

शब्दकोषम्

श्लोकवार्ता

अपवपाटीशिक्षा

आध्रवार्तापरिशिष्टम्

पौडशकप्रकरण (ध्या०)

सद्धर्मश्रिकम्

सोपयशोशिका

स्थानागसूत्र (ध्या०)

स्थापनार्चोद्धारिका

हरिभद्रसूरिसमयदीपिका

हरिभद्रसूरिसमयसंघीकरणोपेक्षा

